GHEORGHI MARKOV

SIBERIA

UNIVERS

Coperta
de
DAN ERCEANU

ГЕОРГИЙ МАРКОВ

Сибирь

МОСКВА, «МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ»,
1973

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

GHEORGHI MARKOV

SIBERIA

roman

CARTEA A DOUA

În românește de
FĂNUȘ NEAGU
și
ALEXANDRA NICOLESCU
Postfață de TATIANA NICOLESCU

Editura UNIVERS
București, 1984

Partea întîi
POLIA

CAPITOLUL ÎNTÎI

1

Pe timp de iarnă, în Narîm drumurile sînt de cinci, de zece ori mai scurte decît vara. Spre Crăciun, rîurile mari şi mici îngheaţă pe la praguri pînă aproape de fund, mlaştinile de netrecut se acoperă cu o platoşă uriaşă de gheaţă, lacurile şi limanurile stau nemişcate, sclipind sub un geam neted şi lustruit de vînturi, gros de doi arşini. Aleargă unde vrei, zboară unde te-ndeamnă sufletul!

Epifan Krivorukov are totul pregătit pentru drumurile de iarnă: un cal vînjos, cu picioare lungi, cu o coamă scurtă şi cu coada aleasă — un asemenea cal nu se teme de nici o înzăpezire; o sanie uşoară pe tălpi late, ca nişte schiuri; şube lungi pînă la călcîie din blănuri de elan, cîine sau oaie; te înveleşti în ele şi nu te mai frige nici un fel de ger şi nu te va pătrunde nici un fir de vînt.

Vestea că are un drum de făcut i-a adus-o Poliei Domnuşka — veşnic prezentă în o mie de locuri. Era dimineaţa devreme. Dincolo de perete vuia viforniţa. Zăngăneau geamurile în ramele de lemn — gata să se spargă. Polia se trezise şi stătea culcată, ascultînd înfiorată. Acuş-acuş, sus, în camera Anfisei Trofimovna, pendula va bate de cinci ori. Atunci ea va sări repede de sub plapumă, se va îmbrăca şi, apucînd găleata, se va repezi, împreună cu Domnuşka, să mulgă vacile.

Dar pendula părea să zăbovească şi nu se grăbea să facă să răsune casa de sunetul ei prelung şi asurzitor. Nu cumva s-o fi stricat? Sau ea s-a trezit la o oră nepotrivită?

Deodată în uşa cămăruţei de sub scară, răsună o bătaie uşoară. Polia săltă puţin capul. Cineva atinse din

nou cu vîrful degetelor uşa : o dată, de două ori. Polia îşi puse repede o rochiţă şi îşi vîrî picioarele în pîslari.

— Cine-i acolo ? Cine e ? şopti, neliniştită, Polia, lipindu-şi urechea de uşă.

— Deschide, Polia.

— A, Domnuşka ! Deschid îndată. — Cu băgare de seamă, temîndu-se să-şi trezească socrul şi soacra, Polia scoase cîrligul din inel şi încet-încet deschise uşa. — Intră, Domnuşka. Să nu dai peste scaun, fii atentă.

— Nu te teme, Polia. Se vede ca-n palmă. Uite cum străluceşte luna !

— Ia, aşează-te pe ladă, Domnuşka. — Polia se retrase în colţul cămăruţei şi se ghemui pe patul nestrîns care păstra încă vie căldura trupului ei. Inima i se strînse, cuprinsă de presimţiri sumbre.

— Da tu de ce nu dormi, Domna Korneevna ?

— E timpul să ne sculăm. Acuş-acuş o să bată ceasul. Ascultă, Polia, ce au scornit nătărăii noştri de sus. Pe Nikişka l-au trimis la oraş cu convoiul, iar pe tine, Epifaşka te va lua acum la pescuit.

Polia îşi aminti pe loc visul din noaptea trecută. Un rîu şerpuind printre malurile abrupte, împădurite, un vapor, plescăitul apei pe bancurile de nisip. Vaporul nu pluteşte, ci sare, ţopăie, şi Poliei, cuprinsă de nelinişte, i se pare că dintr-o clipă în alta el se va izbi de un grind al malului, şi e greu de închipuit că ar mai fi putut rămîne ceva din ea după această izbitură.

„Vaporul înseamnă drum. Dar ce drum pot să fac eu ? Poate mă voi repezi pînă la Parabel să-l văd pe taica", şi-a zis Polia, străduindu-se să adoarmă cît mai repede, pentru a scăpa de amintirea neplăcută a acestui vis absurd. Şi iată că visul se transforma în realitate ! Polia îi povesti visul prietenei ei, iar Domnuşka îşi plesni palmele, şoptind :

— Aoleu, Polia, ce vis urît ! Zici că era un vapor care tot sărea şi ţopăia ca un cal împiedicat ? Ce lucruri înspăimîntătoare !

Sus scîrţîi lanţul cu greutăţile pendulei şi în toată casa se auzi un sunet prelung.

— Te-ai sculat, Polia, nu-i aşa ? spuse, într-adins cu voce tare, Domnuşka, bătînd fără frică în uşă.

— Vin, Domna Korneevna, vin ! răspunse Polia, chicotind în pernă.

Toate acestea erau un joc pentru a o înșela pe Anfisa. Pentru că de cîte ori întîrzie și ele puțin cu sculatul, îndată începe să scîrțîie podeaua sub picioarele grele ale Anfisei. Aceasta coboară trei-patru trepte și cu o voce liniștită, dar pătrunsă de veninul reproșurilor, spune :

— Domna ! Palagheia ! ce naiba vă tot corconiți pînă la ora asta ? Sau credeți că mă duc eu să mulg vacile în locul vostru ? Ia te uită la ele ce netrebnice ! Dar cînd vă așezați la masă, sînteți ale mai vioaie de pe fața pămîntului : bucata cea mai bună, bucățica cea mai gustoasă, p-aia căutați s-o trageți spre voi, nu s-o dați mai încolo... Ia, hai, repede să vă văd cu donițele !

...Cinci minute mai tîrziu, Polia și Domnușka, în cojoace scurte, în pîslari, cu basmale pufoase, cu donițele în mînă, ieșeau în curte. Vacile pentru lapte erau ținute într-un grajd făcut din bîrne groase și căptușit pe la colțuri cu mușchi și pămînt. Simțindu-le că vin, vacile începură să mugească și să dea cu coarnele în pereții de bîrne. Domnușka strigă ușor la ele :

— Ho, mai încet, ochi bulbucați !

Polia se năpusti să deschidă portița grajdului, dar Domnușka o opri :

— Stai puțin, Poliușka. Să-ți povestesc cum le-am aflat secretele. N-o să vină ea încoace, broasca rîioasă, îi e frig, iar nouă, vezi, ne e cald.

— Ei, ei, Domna Korneeva, făcu nepăsătoare Polia, nu prea curioasă pentru ce avea să zică Domnușka și spunîndu-și în gînd: „Nu, nu mi-e dat să trăiesc în casa lor. Cînd se va întoarce Nikișka, o zi n-am să mai stau aici. Tata și bunicul n-or să ne alunge de la ei, iar mai departe om vedea ce-o fi".

— Făceam curățenie pe sus, turuia Domnușka. Ei, și m-am băgat eu sub pat, să dau și pe-acolo cu cîrpa. Și numai ce-au intrat amîndoi în camera cea mare și s-au așezat pe pat. Ea, vipera, mi ți-l strînge în clește : pe unde-a umblat ? Cît pește a cumpărat ? La ce preț ? Cîți bani a băut ? I-a luat portofelul, a numărat banii. Lipseau ! Și cînd mi ți s-a sculat de pe pat și s-a dezlăn-

țuit ! Furtună ! El — așa și pe dincolo, iar ea îl tot lovește peste mutră. Simt că și el s-a înfuriat. O plesnește zdravăn și ea se izbește de perete. Am înghețat. Deși ascunsă sub pat, mi-era teamă. Și abia au terminat cu scandalul, că iar s-au așezat unul lîngă celălalt și ta-ta-ta, și tu-tu-tu de parcă nu s-ar fi petrecut nimic între ei. Numărau și tot așezau banii în grămezi. Și, deodată, el îi spune : „Las-o pe Polia cu mine. O să țină socotelile. Fata e cu carte, dezghețată.“ Ea părea să se bucure : „Păi, ia-o ! Mare lucru nu prea face pe aici, tot timpul fuge la taică-său. Iar acolo, cu tine, poate o să se obișnuiască, o să mai învețe cîte ceva“. Deci, au căzut de acord... Iar tu, Poliușka, să te temi de el, e cal bătrîn, un nemernic, o cutră.

„Nici aici nu e zahăr, nici acolo n-o să fie miere, măcar de s-ar întoarce Nikișka mai repede“, se gîndi, cu un suspin în suflet, Polia, dar nu vru să dea nimic pe față, nu prea avea încredere în Domnușka, deși simțea că e de partea ei.

— Știu să mă apăr, Domna Korneevna. Eu numai pe față sînt liniștită, dar în suflet nu sînt constrînsă de nimic, spuse Polia încercînd să se reculeagă. Aprinde felinarul.

Domnușka se așează, scăpără un chibrit, aprinse felinarul, pătrunse în mijlocul vitelor, îl agață de o stinghie de lemn prinsă direct de perete.

Polia se apropie de vaca pestriță poreclită Subbotka *, o scărpină ușor după ureche, îi șterse ugerul cu prosopul și începu s-o mulgă. Găleata răsună scurt sub șuvoiul de lapte. Polia ameți de mirosul cald și plăcut al laptelui. Subbotka stătea ascultătoare, fără să-și vînture nici măcar o dată coada lungă. Polia o mulse repede și se mută lîngă Krasotka **.

„Oare mă va lua cu el pentru multă vreme ? Nu cumva are de gînd să mă țină pînă la sfîrșitul iernii ? Ce fel de negustoreasă sînt eu ? Iată un lucru la care nu mă așteptam, nici nu mă gîndeam... Am să las vorbă prin Domnușka, fără sfială, ca Nikișka să vină după mine

* Subbotka — Sîmbotina (n. t.).
** Krasotka — Frumușica (n. t.).

îndată ce se întoarce de la oraș... Și trebuie să mă reped și pînă la tata... Chiar acum trebuie să mă reped, să-i spun că pe mine mă ia Epifan Korneici cu el la pescuit", își zicea Polia, în timp ce laptele în doniță susura ritmic.

Cu gălețile pline de lapte, Domnușka și Polia se întoarseră în casă. În pridvor Polia își încetini pașii. Privind-o prin semiîntuneric drept în față pe Domnușka, ascunsă în șal, o rugă în șoaptă :

— Cum o sosi Nikișka, nu uita, Domna Korneevna, să-i spui : Polia te așteaptă, te așteaptă așa cum o privighetoare așteaptă vara.

— Nu mai pune la suflet, Poliușka. Nu numai că o să-i spun lui Nikișka, dar n-o să-i dau pace pînă n-o pleca la tine. S-a mai pomenit oare așa ceva ? !... Într-o asemenea vreme să-i desparți pe tineri ? Căpcăuni și vampiri !

Domnușka se aprinsese așa de tare, încît nu observă că găleata i se aplecase și laptele curgea peste marginea doniței pe treptele pridvorului.

2

În timpul mesei de dimineață, Epifan anunță familiei hotărîrea sa.

— Deci, Palagheia, pregătește-te de drum, spuse Epifan, suflînd în farfurioara cu ceai fierbinte. După masă plecăm amîndoi pe Obi, pe Tîm, pe Vasiugan, să facem bani. Vom călători vreo două-trei săptămîni. Venitul o să-l scrii în le... le... legistul de contabilitate. Ca adevărații negustori ! Pentru că nu ne ajunge capul să ținem totul în minte. Apucă-te de treabă ! Nu degeaba ai învățat știință la oamenii cu carte de la oraș. Dacă o să-ți dai silința, n-o să-ți pară rău, o să te răsplătesc. Epifan se uită pe sub sprîncene la Polia, făcîndu-i strengărește cu ochiul lui perfid.

— Dar, tătucă, de ce să nu-și dea silința ? sări Anfisa. Că doar nu o face pentru o casă străină, ci pentru casa ei. Averea bărbatului e și averea femeii.

— Aș vrea să mă reped pînă acasă, la taica, spuse Polia, mutîndu-și ochii de la Anfisa la socrul său.

— Acasă ?... Casa ta e aici acum. Ar fi timpul să te obișnuiești cu asta, spuse Anfisa, cu ironie răutăcioasă în glas. Dar Epifan nu-i dădu voie s-o supere pe Polia.

— Ce te-a apucat, muiere, să te pui de-a curmezișul ? Să se repeadă. Cum necum are un tată acolo. Că doar nu e, Doamne iartă-mă, un om străin, ci chiar tatăl ei.

— Ei, dacă are chef, să se ducă. Nu se duce la iubit, ci la taică-su, se înmuie Anfisa, dar se înmuie numai pentru o clipă. Oftînd, o privi sever pe Polia și desenă poruncitor cu mîna un semicerc. Să aduci totul în casă, Palagheia. Să ai singură grijă de tine. Să nu te bizui pe altcineva.

— Despre ce vorbești, mamă ? o întrebă sincer nedumerită Polia, neînțelegînd aluzia Anfisei.

— Păi, Palagheiuṣka, gîndește-te bine, nu mai ești copil, cum-necum, trăiești cu bărbată-tu. Anfisa rosti aceste cuvinte rar, cu o voce plină de bunăvoință, dar ochii ei negri îi trădau adevăratele sentimente : spre noră zburau scîntei pline de răutate.

— Am să-ți explic, Polia, înțelepciunea soacrei, rîse ușor Domnuṣka, mișcîndu-și nasul lung, și aruncă Anfisei o privire lipsită de prietenie. Anfisa se îndreptă din umeri, apoi se adună toată, pregătindu-se să primească lovitura. Deci, dacă Epifan o să-ți facă ție un cadou, tu să nu-ți închipui că poți să-l consideri al tău. O să-l dai mamei-stăpîna. Ea îl va pune în lada din camera mare, pentru ca, vezi tu, să se păstreze în siguranță, să fie mai aproape de mîinile ei...

Domnuṣka aruncă o privire piezișă Anfisei și se aplecă repede asupra farfurioarei cu ceai fierbinte. Fața ei prelungă, osoasă, se înroși, și chiar și urechile-i acoperite de părul rar deveniră purpurii. Se vedea că nu i-a fost ușor să dea această lovitură Anfisei.

— Dacă tăceai, Domna Korneevna, filozof rămîneai, zise Anfisa, cu glas sugrumat, îndreptîndu-și ochii negri spre Domnuṣka. În ei se aprinse focul și năvăli ura fățișă.

— Dar te-a lovit chiar în inimă, femeie ! izbucni în rîs Epifan, urmărind cu plăcere înfruntarea dintre soție și soră.

— Fii atentă, Anfisa Trofimovna, să nu-ți mănînci fundul cel mare, de lacomă ce ești! Domnușka își ridică fruntea și, cu toate că focul ochilor Anfisei o ardea, ea nu făcea decît să se încrunte, fără să dea înapoi.

Anfisa, pesemne, simți că Domnușka nu se va lăsa, și se năpusti mînioasă asupra soțului :

— Cîine bătrîn ce ești ! Altul n-ar îngădui să se facă haz de nevastă-sa ! Dar ție ți-e totuna, numai să ai de ce să rîzi : ha-ha-ha !

— Veselia, femeie, mi-a plăcut totdeauna ! Zău ! Și Epifan se porni pe rîs, trăgîndu-se din cînd în cînd de urechea cu cercel.

Polia vru să se scoale și să plece, dar se stăpîni, se strînse și mai mult în ea ; stătea fără să privească pe nimeni. Toți mîncau în tăcere, fără să se mai necăjească unul pe celălalt. În sfîrșit, Epifan întoarse ceașca cu fundul în sus și spuse :

— Hai, Palagheia, pregătește-te de drum. Ajut-o pe Domnușka să pună merinde în sac. Iar lăzile cu marfă puneți-le în coșul saniei. Mergem cu doi cai : noi în sania cu coviltir cu cel din față, iar proviziile și marfa cu cel de-al doilea cal. Îl înhămăm la cealaltă sanie și-l legăm cu căpăstrul de cea din față.

— Bine, tătucă, spuse Polia, supusă, ridicîndu-se de la masă, și-l privi întrebător pe Epifan. El ghici ce așteaptă.

— Și cum termini cu strînsul, te repezi la taică-tău. Numai să înhami bine caii : drumul dus-întors nu e prea scurt.

— Of, Epifane, îți răsfeți nora ! O să-ți dai seama mai încolo, dar o să fie prea tîrziu. Eh, alți bătrîni țin mai strîns în frîu nurorile tinere. Iar tu... Anfisa se sculă cu greu, fără grabă, de pe scaun, își ridică brusc capul, acoperit cu un șal, și începu să se închine spre icoanele din colțul din față. La început făcu o cruce mare de la frunte la pîntece, apoi una mai mică, și în sfîrșit una și mai mică — de la bărbie la piept.

— Apără-ne și păzește-ne, Sfîntă Fecioară, murmură ea și, deodată, observînd că Domnușka își pune cojocul pe umeri, spuse cu un alt glas : Dar tu, Domna, unde te duci ? Iar te-oi fi ducînd la biserică ? Pîinea și sarea lui frate-tu le înfuleci, dar de muncit muncești pentru taica Bonifati. Asta se descurcă și fără tine. Chimirul lui e mai plin ca al nostru. Mai bine strînge vasele și pe urmă du-te de curăță grajdul vacilor. Vacile s-au scufundat pînă la coarne în bălegar !

— Să-ți fie rușine ! Că doar abia ți-ai făcut cruce ! Știu eu ce am de făcut. Am să înham acuș calul Poliei și am să fac curat și aici și prin curte. Domnușka nu se mai îmbrăcă pînă la capăt, își strînse șalul, motolindu-l, și ieși trîntind ușa.

— Putea să și-l înhame și singură. Că doar nu e cucoană mare, îi aruncă în urmă Anfisa și, încet, tîrșindu-și picioarele, pluti spre scara care urca la etajul casei.

— Epifan, ia urcă după mine, se întoarse Anfisa către acesta, oprindu-se pe prima treaptă. Epifan își făcu cruce neatent, fără să se uite la icoane, mormăi ceva neînțeles și porni în urma nevesti-si.

După ce ei plecară, Polia se îmbrăcă repede și se năpusti în curte. Mai repede, să se ducă cît mai repede la tatăl său ! Ce e drept, socrul îi poruncise întîi să strîngă tot ce îi trebuie pentru drum, și numai după aceea să se ducă la Parabel să-și vadă tatăl. Dar multe se mai spun și-n casa asta ! Doar dacă ar fi s-o asculți pe maica-soacră Anfisa și tot ai putea să-ți pierzi capul, iar dacă ar fi să dai ascultare tuturor părerilor și poruncilor Krivorukovilor ai înnebuni de-a binelea. Cum stătuseră de vorbă azi de dimineață la masă ? Și așa se întîmplă întotdeauna ! Nu stau de vorbă, ci aruncă unul în altul cu buturugi. Nu, nu, nu poate să piardă nici o clipă. Mai ales că Anfisa și-a luat soțul sus. Acum o să-l bată la cap mult timp cu verzi și uscate. Și Polia nu avea nici cea mai mică îndoială că n-o să-l învețe să fie milostiv și bun la inimă.

3

Domnuşka înşeuase calul. Polia-i mulţumi, sări în sanie, atinse uşor calul cu hăţurile pe spinare şi dispăru dincolo de capătul satului. De fapt, cu un cal bun, între Goleşcihina şi Parabel distanţa nu părea mai lungă de-o aruncătură de băţ! Cînd se apropie de casa tatălui său, fără a intra în curte, se repezi la fereastră: oare o fi acasă? Nu cumva a plecat la capătul lumii să lecuiască vreun surghiunit năpăstuit de soartă? Avea o inimă deosebit de miloasă, mai ales cînd era vorba de oameni nevoiaşi. De mică, Polia observase acest lucru.

E acasă! Stă la masa lui, vrăjeşte în faţa cîntarului de farmacie, îşi roade ţigaretul, scoate fum ca o locomotivă. Polia fu cît pe-aci să se înăbuşe de bucurie: e tata, o să vorbească cu el!....

— Bună ziua, tătucă. Cum o mai duci? Trecu vijelios prin tindă, gata s-o doboare pe bucătăreasa care se tot foia pe lîngă soba încinsă.

Gorbiakov, preocupat de munca lui, n-o simţise venind. Auzindu-i glasul sonor sări în sus, vărsînd pe masă nişte praf gălbui, şi îşi îmbrăţişă fiica, strîngînd-o la piept.

— Fetiţa mea! Comoara mea nepreţuită! Ce dor mi-a fost de tine! De ce oare te-am lăsat să pleci în casă străină? De unde iubirea ta *pentru el,* necerută, neprezisă de nimeni! — Îi apărură lacrimi în ochi, inima începu să-i bată mai tare, răsunînd undeva sub omoplat. Dar Gorbiakov se stăpîni, tăcu. El o învinuieşte pe fiica lui! Oare se poate aşa ceva? Oare acestea se potrivesc cu imaginea pe care şi-o făurise despre om, despre dragoste, despre viaţă? Nu, în nici un caz! Fiica lui şi-l alesese pe cel chemat de sufletul ei. E femeie independentă, liberă în toate, liberă să-şi aleagă singură drumul în viaţă. — Ce-i cu tine, Poliuşka-doliuşka, de-ai venit pe neaşteptate? Nu ştiu de ce credeam că o să treci pe la mine mai pe seară... Ei, oricum sînt bucuros... foarte bucuros, murmură Gorbiakov, jenat de cuvintele dintîi cu care îşi întîmpinase fiica, spunîndu-i pe numele cu care-i plăcea s-o alinte pe cînd mai trăia Frosia, soţia lui. Timpurile acelea i se păreau acum tare

îndepărtate, şi uneori avea impresia că în această casă trăia, muncea, se mişca, se gîndea nu el, ci altcineva, care numai pe departe semăna cu el. Viaţa aceea îndepărtată era atît de neobişnuită prin plinătatea fericirii, încît aducea mai curînd a basm decît a poveste adevărată : „A fost odată ca niciodată un tînăr voinic şi chipeş, bun la suflet, şi avea o nevastă prietenă, şi o iubea mai mult decît orice pe lume... şi după multă vreme, sau după puţină vreme, li s-a născut o fată... Şi i-au zis Poliuşka..."

Dîndu-i Poliei drumul din braţe, Gorbiakov făcu un pas înapoi, o privi în ochi şi înţelese că e şi tulburată şi supărată de ceva.

— Cei cu tine, Poliuşka-doliuşka ? Ce ţi s-a întîmplat ?

— Tată, eu plec. Epifan Korneici mă ia cu el.

— La Tomsk, cu convoiul ? spuse ce-i trecu prin cap Gorbiakov, nevăzînd în plecarea asta nimic rău.

— Nu, zice că mergem să facem bani pe Obi, pe Tîm, pe Vasiugan...

— Deci aşa ! se miră Gorbiakov şi simţi cum i se strînge inima.

— Tătucă, vrea să trăim ca negustorii. Zice că eu să ţin evidenţa într-un registru de venituri şi cheltuieli, explică Polia, amintindu-şi de cuvintele spuse de Epifan la masă. Ştie că prietenii tăi surghiuniţi m-au învăţat carte printre picături.

— Ia te uită la el, într-adevăr, începe să facă afaceri în stil mare... Deci, a hotărît să te atragă în... Gorbiakov nu-şi termină vorba. Voia să zică în afacerile lui scîrboase, dar fata era şi aşa speriată de călătoria ce o aştepta. Ce părinte iubitor vrea să provoace şi mai multe suferinţe propriului copil ! Gorbiakov fluieră glumeţ, prefăcîndu-se bine dispus. Cu ochii sclipind vesel pe sub sprîncenele stufoase, adăugă fără prea mare siguranţă : Ei, ce să-i faci, fata mea, poate că trebuie să te duci. O să-mi fie tare dor de tine, o să mă tot uit pe fereastră...

Dar Polia îşi cunoştea foarte bine tatăl şi pricepu că i se aşternuse o greutate pe suflet. Rolul de om indiferent la tot ce se petrecea îl jucase, să spunem drept, nu prea bine. Nu spunea ce gîndea. De dus la drum, să se ducă

fata, dar cum stăm cu povestea că Epifan îi atrage fiica în treburile comerțului și, vezi Doamne, îi acordă un loc destul de important în afacerile lui ? Are dreptul el, ca tată, să-i dea voie Poliei să păşească pe un asemenea tărîm, fără să-i sufle un cuvîntel despre tot ce i se poate întîmpla ? Trebuie oare să aştepte clipa cînd fiica lui va înțelege ea însăși toată putreziciunea mediului în care o adusese dragostea ? Sau să încerce s-o facă să înțeleagă încotro se îndreaptă ? Căci, iată, acum nu e oare prea nepăsător față de soarta fiicei sale ? Nu trebuia oare, ca un an-doi în urmă, să se amestece în iubirea Poliei, în relațiile dintre ea și Nikifor și să sfarme tot mersul întîmplărilor din viața ei, neîngăduind această căsătorie, care-i poate aduce fetei numai cătușe ?... Oare chiar cătușe ? Nu cumva el vede cam prea întunecat totul ? Polia nu e omul care să primească fără a crîcni poruncile altora, ca să devină o jucărie în mîna soțului și a rubedeniilor... Și zi, atunci : Polia este o fire independentă și are conștiința propriei demnități, ca dovadă încercarea de a-l asigura că pleacă din casa lui doar pentru puțină vreme și primul lucru pe care îl va face, în cel mai scurt timp, va fi să se întoarcă la el împreună cu Nikifor. Nu s-a îndoit de asta o clipă, a crezut-o fără să stea pe gînduri și fără să țină seama de faptul că și cealaltă parte își are drumul ei în viață și o cu totul altă imagine despre viitorul Poliei și al lui Nikifor. Și uite, mă rog, el încă nu a mișcat un deget ca să-și ajute fata să-și îndeplinească dorința de-a se întoarce, iar cei de dincolo au și început să acționeze și acționează cu bătaie lungă și cu stăruință. Și el știe cît de întortocheate, spinoase și viclene sînt drumurile vieții ! Oare nu cumva o să se întîmple totul pe dos, adică să-și aştepte fiica acasă, iar lucrurile s-o ia la vale pe altă cărare ? Polia va fi, poate, copleșită de viața într-o casă bogată. Preocupările, treburile, vînzoleala din familia Krivorukov, i se vor părea dintr-o dată apropiate și atractive. Nu, nu putea să și-o închipuie pe fiica lui negustorească, în întregime stăpînită de patima îmbogățirii... Toate aceste gînduri îl cuprinseră în cîteva clipe pe Gorbiakov, și stătea în fața fiicei sale oarecum dezorien-

tat. Tocmai de aceea jocul lui de-a indiferența era atît de artificial.

— Ce să fac, tătucă ? Nikișa lipsește, nu se va întoarce prea repede, iar de plecat, trebuie să plec azi. Polia îl privea drept în ochi și aștepta răspunsul lui pe loc, fără să-l amîne nici o clipă.

Gorbiakov însă se tot muta de pe un picior pe altul, se gîndea cum să iasă mai bine din această situație. Firește, dacă i-ar lua apărarea fetei cu toată hotărîrea, Epifan se va preda, va da înapoi. „Ce faci, cuscre ? Oare de-asta am dat-o băiatului tău de nevastă, ca să faci din ea o vînzătoare la tejghea ?“ Dar ăsta ar fi oare un cîștig ? Polia încă nu se lovise de treburile lui Epifan, nu știa încă cine e socrul ei și de ce e în stare, și nu știa pînă unde se pot înjosi oamenii pentru bani. Trebuie să afle toate astea singură, trebuie neapărat. Altfel nu va găsi niciodată puteri să-și apere viitorul. Roata lui Krivorukov o va sfărîma cum sfărîmse soarta multor altor oameni ? Pe urmă mai e un lucru important de care trebuie să țină seama : conflictul cu cuscrul bogat va deveni neîntîrziat cunoscut și în Parabel, și în Narîm, și în Kolpașevo. Locuitorii Narîmului și mai ales vîrfurile polițienești, de care Epifan era foarte legat, au întotdeauna urechile ațintite. O să înceapă să bîrfească, să caute să afle : ce, da de ce, da din ce cauză ? Nu e deloc timpul potrivit să atragă mai mult atenția asupra lui, un felcer modest, care bate drumurile, considerat un om ciudat, deși tăcut, dar în orice caz de o loială supunșenie. Căci îl are în grijă pe fugarul din taigaua îndepărtată, și cu privire la acesta s-a primit a treia cerere a comitetului : Gorbiakov, cu orice preț, dar cu orice preț, păstrează-l pe Akimov în siguranță și asigură-i posibilitatea să fugă mai departe. La Stockholm îl așteaptă treburi foarte importante, pe care numai el, Akimov, poate să le îndeplinească, nimeni altul.

— Poliuška-doliuška, eu în locul tău m-aș duce, spuse Gorbiakov, liniștit și ferm convins. Să-ți explic de ce. În primul rînd, n-ai fost niciodată prin locurile acelea. E întotdeauna interesant să vezi lumea. În al doilea rînd, în timpul călătoriei o să afli și o să înțelegi multe. Totuși, ai venit într-o casă străină, și, bineînțeles, vrei

să știi ce e pe acolo, pe la ei, cum trăiesc. Cînd trăiai aici la noi le știai pe toate. Cîți bani o să ia tata de la stat, cît o să scoată muncind în taiga bunicul Fedot și cîți o să capeți tu lucrînd la strîngerea alunelor, la prelucrarea peștelui, la năvoadele negustorilor. Iar acum, ce știi tu despre ei? Știi doar că Krivorukovii au un trai îndestulat cum puțini oameni îl au. Dar de unde au ei de toate? Nu știi nimic. Și acum o să vezi, fără asta nu se poate. Din cîte îmi aduc aminte, tu te înțeleseseși cu Nikișa să duceți o viață independentă. Nu-i așa? Sau ți-ai schimbat gîndurile?

Ascultîndu-și tatăl, Polia se schimbă văzînd cu ochii. Se înveseli. Întristarea și îngrijorarea, ascunse undeva în colțul buzelor, scădeau, se risipeau. Glasul îi răsună iar plin de bucurie, iar trupul ei, strîns în talie peste cojoc cu un chimir bărbătesc, se încordă vesel, gata de-a porni la treabă.

— Da ce zici, tătucă? Ce vorbă e aia să mi se schimbe gîndurile? În nici un caz. Să-ți spun drept, eu simt că n-o să pot trăi cu Anfisa Trofimovna. Pe toți îi măsoară după ea. Pînă acum s-a năpustit și asupra mea o dată sau de două ori. Dar mie nu mi-e frică de ea, tătucă, nu fac un pas înapoi din ale mele, oricît mi-ar fi ea de potrivnică. De altfel, Epifan Korneici mă ia la timp cu el. O să văd, o să ascult, o să aflu cum și ce are el pe acolo. Iar dacă se va întoarce între timp Nikișa, va veni la tine. Tu o să-i povestești cum am fost aici și ce-am vorbit noi doi.

— Sigur că da, dădu din cap Gorbiakov. Dacă o să plec, o să fie pentru foarte puțină vreme. Un surghiunit din Ust-Vasiugansk e bolnav. Trebuie să mă duc la el. Să nu cumva să-și dea sufletul. Plămînii. Tușește. Dacă dă în ftizie, atunci nu-l mai salvezi cu nimic.

— Tătucă, da fugarul acela, pe care l-am dus în coliba bunicului, s-a prăpădit sau a scăpat? Oare bunicul nu de el se îngrijește în taigaua îndepărtată? Domnuška noastră, cea atotștiutoare, a venit odată de la biserică și a spus: „Bărbații o să plece în razie prin pădure. Surghiunitul acela care a evadat toamna trecută din Narîm, trăiește prin locurile noastre. L-au văzut cei din Nesterov. Umblă zvonul că ar căuta, nu se știe ce, prin pă-

duri şi cîmpii. Cum de n-a îngheţat pînă acum, nici Dumnezeu nu ştie. Sau poate, tătucă, sînt numai vorbe goale.

Gorbiakov îşi umflă caraghios obrajii, mişcîndu-şi mustaţa. O ascultă pe Polia pînă la capăt şi izbucni în rîs :

— Cîte mai scornesc şi oamenii ! Bunicul, fetiţa mea, e singur în taigaua îndepărtată. Doar tu ştii, în fiecare an se întîmplă aşa. Aşteaptă-l abia spre Crăciun, trînti el minciuna, fără măcar să-şi întoarcă privirea de la fiică-sa. O privea stăruitor şi se întreba : m-a crezut sau numai se preface ? Se pare că îl crezuse, fiindcă îl întrebă cu totul altceva :

— Da tu, tată, nu ai nimic de trimis la Narîm ? Mîine, peste zi, o să rămînem acolo. Epifan Korneici are treburi cu un negustor.

Ce întîmplare ! Gorbiakov căuta de cîteva zile o ocazie să trimită veşti despre Akimov la Narîm : e ascuns şi în siguranţă, deocamdată nu sînt motive de îngrijorare. Dar după avîntul de la început se opri să-şi facă socotelile la rece. Numai la gîndul că, neştiutoare, fata va merge la unul din magazionerii hambarelor de pe chei, şi, împreună cu un fleac de doctorie, va da şi o reţetă formală pe care, cu litere latine, este cifrată vestea lui, Gorbiakov se simţea uşor jenat şi parcă îl mustra şi cugetul.

Cînd îl foloseşte în legăturile sale secrete pe uriadnicul Filatov, simte de fiecare dată o victorie interioară : „Iată, faraoane, o să duci corespondenţa mea, ca şi cel mai bun poştaş. Şi n-ai ce să-i faci, o s-o duci, pentru că noi sîntem mai şmecheri, mai copţi pentru viaţă, tîmpit patentat ce eşti. Şi dacă de noi depinde viitorul, atunci toată camarila voastră ţaristă îşi trăieşte ultimele zile..."

Polia... Aici se năşteau cu totul alte gînduri. Demult, Gorbiakov simţea că-i este din ce în ce mai greu să-şi ascundă faţă de fiică-sa adevăratele-i păreri şi concepţii despre viaţă, munca sa pentru revoluţie, pentru partid. Cînd Polia era mică, totul megea uşor şi simplu, dar pe măsură ce anii treceau a fost nevoit să se prefacă nu numai în faţa organelor puterii, ci şi acasă. Ochii pătrunzători ai fiicei îl urmăreau neîncetat şi uneori era

nevoit să meargă la aşezarea lui Fedot Fedotovici din taiga şi aici, sub paza lui mereu trează, să pregătească poşta fie pentru Narîm, fie pentru Tomsk, şi uneori chiar pentru locuri mai îndepărtate — Petrograd, Stockholm, Geneva, Paris.

Iar acum, înainte de a se despărţi de fiică-sa, renunţînd să trimită cu ea poşta la adresa ilegală, Gorbiakov simţea că nu, treburile nu mai pot continua la fel. Venise vremea să-şi deschidă sufletul în faţa fiicei. Era de neconceput ca ea să nu cunoască ce fel de sentimente sălăşluiesc în sufletul lui... Poate să-i spună totul pe loc. Ar putea să înceapă cu întîmplarea aceea cu fugarul. Căci chiar ea l-a salvat de la razie... Spunîndu-i, ar putea să-i încredinţeze, cu conştiinţa curată, şi poşta pentru Narîm. Ce bucurie i s-ar aşterne în inimă : fiica, tovarăş de luptă...

— Rămîi sănătos, tătucă ! Eu fug. Krivorukovii poate au şi început să mă caute, se grăbi dintr-o dată Polia.

— De ce pleci aşa repede ? Mai stai o clipă, Poliuşka-doliuşka. Că iar rămîn singur. — Gorbiakov, parcă rupîndu-se de gîndurile lui, îşi luă fiica de mînă şi o privi cu duioşie în ochi. — Cum te întorci, fetiţo, vino neîntîrziat la mine. O să ne aşezăm împreună la masă şi o să vorbim multă, multă vreme. Vreau să-ţi spun ceva deosebit de important... Tonul cu care Gorbiakov rosti aceste cuvinte era plin de importanţă, iar faţa lui i se păru Poliei foarte, foarte gînditoare şi serioasă. Oare ce are de gînd să-i spună ?

— Dar ce-i cu tine, tătucă, te-ai hotărît să te însori la bătrîneţe ? Vorbeşti ca o ghicitoare şi ai o privire atît de gravă ! se nelinişti Polia, privind fix faţa tatălui său.

— Nu, Poliuşka, nu ! Deocamdată, du-te. O să vorbim cînd o să te întorci. Acum n-avem timp. Gorbiakov îşi îmbrăţişă fiica, apoi, apucînd-o de bărbie şi ridicîndu-i puţin capul, o sărută pe un obraz, pe celălalt şi în sfîrşit pe vîrful nasului. Aşa îşi luau rămas bun şi pe vremuri cînd el pleca la bolnavii săi şi o lăsa acasă.

— Du-te cu bine şi întoarce-te cît mai repede, şopti Gorbiakov însoţind-o spre ieşire, prin tinda largă.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Epifan Krivorukov n-a zăbovit prea mult nici în Narîm, nici în Kargasok. Şi colo şi colo au înnoptat, s-au odihnit, au dat grăunţe cailor şi au pornit mai departe. Nici în magazine nu intrau, treceau prin faţa cîrciumilor şi a birturilor. Era clar, Epifan se grăbea undeva. Polia încercă să-şi iscodească socrul de ce şi la ce bun atîta grabă. Drept răspuns însă, Epifan închise tainic un ochi şi, învăluind-o în rotocoalele de aburi ce-i năvăleau din gură în gerul sticlos, răspunse zîmbind :

— Cine umblă gură-cască, Palagheia, ăla bea doar apă.

„Probabil ne vom opri la Ust-Tîmsk. Acum, acolo, tocmai ies osteacii * şi tungusii ** cu blănurile din urmane ***, se gîndi Polia, şi urmă liniştită : Nu mi-e oare totuna dacă mergem sau stăm pe loc ? Înainte de două-trei săptămîni, oricum nu ne întoarcem acasă".

Dar ciudat : nici la Ust-Tîmsk Epifan nu a făcut un popas mai lung. Au mas peste noapte şi în zori au pornit pe drumul bătătorit de tălpile săniilor şi tot spre nord, spre nord. „Oare Epifan Korneici e hotărît să ajungă pînă la Surgut ? Ce interes îl atrage într-acolo ?" se întrebă Polia, cercetînd, din sanie, spaţiile nemărginite.

Dacă vara Narîmul este monoton şi plictisitor, de iarnă nici nu merită să mai vorbeşti. Unde ţi-arunci privirea, zăpadă, zăpadă şi iar zăpadă. E atîta albeaţă, că te dor ochii. Nu numai lacurile şi rîurile, luncile şi dealurile sînt acoperite de zăpadă, ba chiar şi pădurile de pe ţărm sînt înfundate în nămeţi pînă aproape de vîrf. Arareori, pe acest cîmp infinit şi alb apare o pată întunecată şi orizontul e străbătut de o dungă neagră. Îţi mijeşti ochii, şi cînd îţi încordezi mai mult privirea, nici nu mai e nevoie să te căzneşti să afli ce sînt acele pete.

---

* Popor din Siberia (n. t.).

** Vechea denumire a evencilor (popor din U.R.S.S.) (n. t.).

*** Urman (cuvînt de origine tătară) — pădure, mai ales de conifere (n. t.).

Oricît ar fi de tare gerul, oricît de turbată ar fi viforniţa, pămîntul din Narîm îşi trăieşte tumultuos viaţa sa ascunsă. Nu există forţe în natură care ar putea să o ţină ferecată. De sub pămînt ţîşnesc pîraie care aruncă la suprafaţă o apă ruginie şi nici un fel de zăpadă nu poate să stingă această culoare cu sclipiri roşietice. Cîteodată, cînd ninsoarea cade potop, ai impresia că pata a dispărut pentru totdeauna ! Dar peste o zi-două observi că zăpada s-a îmbibat de rugină precum un bandaj de sîngele dintr-o rană abia deschisă. Iar dungile negre din depărtare sînt marginile urmanelor din Narîm. Aproape pe toată lungimea, Obi curge străjuit de maluri în două etaje, primul etaj alcătuindu-l muchiile luncii inundabile, în care îşi dezlănţuie forţele sale atotputernicul rîu, al doilea pădurile. Cînd apele se revarsă, lărgindu-se cu cinci, zece sau chiar mai multe verste, numai malurile abrupte şi dealurile înalte, acoperite pe sute şi mii de verste cu pădure, potolesc năravul furtunos al rîului revărsat. Oricît ar izbi cu valurile, oricît ar roade cu coamele ascuţite ale şuvoaielor din pămîntul bătătorit de veacuri, nu mai poate năvăli nicăieri. Continentul — aşa se numeşte la Narîm acest pămînt tare, care nu este supus inundaţiilor. Locuitorii ţinutului cunosc foarte bine năravul năprasnic al rîului. Sătucurile, cătunele, sălaşurile osteacilor şi tungusîlor sînt construite negreşit pe malul continental. Aici, sub protecţia pădurilor de pini şi cedri, este mai multă linişte nu numai în perioada revărsării apelor, primăvara şi vara, dar şi iarna, cînd viforniţele smulg de pe rîurile şi lacurile îngheţate nămeţii de zăpadă, îi ridică pînă la cer, şi pămîntul se cufundă într-o beznă de nepătruns.

Poliei îi plăcea întinderea de necuprins a Narîmului. „Asta zic şi eu lărgime. Aici poate să se plimbe în voie şi vîntul şi omul", se gîndea ea. Însă întinsul alb şi mut te obosea repede şi o plictiseală surdă punea stăpînire pe tine. Polia închidea ochii şi aţipea. Prin minte i se perindau, în dezordine, imagini din trecutul ei. Ca o scăpărare de curcubeu sau ca o străfulgerare îi apărea cînd ceva din copilărie, cînd o frîntură din petrecerea de nuntă, cînd, dintr-o dată, chipul fugarului pe care îl salvase în toamnă de răzbunarea poliţiştilor şi a mujicilor

beți. Ah, chipul acestui flăcău era de neuitat!... Ochii lui căprui mereu ațintiți, mereu la pîndă... Bărbuța, pe care o lăsase să-i crească pentru a-și ascunde tinerețea și pentru a-l face să semene cu un pescar de pe Obi, i se zbîrlise ca o perie. În fiecare unduire a trupului se simțea că e gata să sară, ca o fiară încolțită. Poate să dispară cît ai clipi din ochi și poate să dea o lovitură neașteptat de dibace și de puternică.

Pentru a-și alunga piroteala, Polia deschidea ochii, privea cîteva clipe întinderile, uitîndu-se cum fuge la orizont, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-se, dunga neagră a pămîntului, dar, repede, pleoapele i se lipeau, devenind chinuitor de grele.

Și iarăși apăreau imaginile trecutului, dar acum, acoperind noianul chipurilor și lucrurilor, o priveau mereu numai ochii tatălui său : mari, cu genele dese, gînditori și triști. Exact cum o priviseră cu trei zile în urmă, în clipa despărțirii. Și, prin scîrțîitul prelung al zăpezii de sub tălpicile saniei, se auzea glasul tatălui : „O să ne așezăm împreună la o masă și o să vorbim multă, multă vreme...“ Oare ce taină de nepătruns se ascunde sub vorbele astea? O bîntuiau presimțiri întunecate. Cu siguranță că bătrînul îi va dezvălui ceva deosebit și cu totul neașteptat, o taină, o taină îngrozitoare... „Știi, Poliuşka-doliuşka, tu nu ești fata mea, ci o străină... Iar mama Frosia nu ți-este mamă... și nici bunicul Fedot nu ți-e bunic, ci un străin, așa ca orice bătrîn pe care-l întîlnești...“ Doamne! ce nenorocire să fii singur pe lume, fără rude... fără oameni apropiați!... Dar Nikifor? Oare mi-e soț?... Păi el s-a dus la Tomsk cu convoiul de care și nu se va mai întoarce... Nu se va întoarce niciodată, pentru că pe drum gheața a crăpat sub copitele cailor și el s-a înecat împreună cu convoiul...

Polia tresări și își înălță neliniștită capul. Un geamăt i se rupse din piept.

— Ți s-a năzărit ceva rău, Palagheia? Ai scos un țipăt în somn, spuse Epifan, chicotind și privind-o pieziș. Stătea alături de noră, învelit ca și ea, pînă la gît, în blana de elan... Tăcuse tot drumul, doar din cînd în cînd azvîrlea o vorbă calului care se acoperea de spumă.

Polia nu vru să povestească ce i se năzărise. Cine știe cum avea să răstălmăcească Epifan vorbele ei.

— Am ațipit și mi s-a părut că mă prăvălesc într-o groapă. De-aia am țipat, zise Polia, socotind că nu se cuvine să nu spună nimic.

— În somn poți avea tot felul de vise. Odată, am adormit și am visat că mă uit într-o oglindă. Ochii și chipul parcă-s ale mele, dar pe piept am păr, pe cap coarne, ca cerbul și, în loc de degete — copite. M-am trezit ud leoarcă și te rog să bagi de seamă că nu eram nici un pic băut. Altul s-ar fi înfiorat de un vis atît de îngrozitor, dar eu am sărit din pat și m-am dus repede să mă spăl. Cu doi pumni de apă am spălat dintr-o dată toate drăcoveniile alea. Vrei ? Mă opresc să-ți freci obrajii cu zăpadă, propuse Epifan. Polia refuză, deși, în sinea ei, ar fi vrut să atingă ceva rece. Își linse buzele cu limba și trase pe nas aerul geros. Se simți ceva mai bine.

— Ți-e rău pentru că nu ești obișnuită, Palagheia. Eu, uite, pot să bat o mie de verste și n-am nimic. Lasă, în curînd o să te odihnești, nu ne-a mai rămas mult de mers.

Epifan dădu bice calului din față, se întoarse și-l amenință și pe cel de-al doilea, care venea în frîu, la spatele saniei. Acesta obosise, întinzînd pînă la refuz frîul.

— Lenevește-te, Savrasîi, lenevește-te, o să te încălzesc eu cu biciul ăsta !

Calul își scutură coama, începu să bată mai tare din copite, probabil înțelesese ce-i cerea stăpînul.

2

După aceasta au mai mers, au tot mers și odihna făgăduită de Epifan nu se întrezărea. Din nou Polia ba era trează, ba ațipea. Deodată, deschizînd ochii, văzu că merg pe un drum neumblat, acoperit de zăpadă nebătătorită, pe un mic coridor îngust, tăiat într-o pădure deasă de brazi. Polia înțelese că o cotiseră de pe drumul principal pe unul secundar.

— Mergem departe, tăicuță ? întrebă Polia, ocolind cuvîntul „unde", pe care în aceste locuri se străduia să nu-l pronunțe pentru a nu fi nevoită să primească un răspuns de soiul : „Unde-oriunde, pe muntele lui unde ca să tragem dracii de coadă", sau ceva de felul ăsta, dacă nu și mai rău.

— Am cotit-o spre cătunul fraților-tîlhari, Palagheia. Nemernicii ăștia m-așteaptă, le făgăduisem că vin cu o săptămînă în urmă.

— Cine sînt ăștia, tătucă ? se neliniști Polia, gîndindu-se : „Parcă mi-a povestit tata ceva despre frații-tîlhari. Ceva îngrozitor, dar ce anume — nu-mi aduc aminte".

— Cine sînt ? Prietenii mei. S-au așezat aici cu multă vreme în urmă, de nevoie, iar apoi s-au obișnuit. O să vezi și tu singură... Să nu-ți fie frică. Uite, aici îi am ! Nici nu crîcnesc ! Epifan își ridică mîna ascunsă în mănușa de blană de cîine și o scutură prin fața Poliei. Iacă-tă și moșia lor ! Vezi, cum le fumegă coșul ? Netrebnicii, le place căldura ! Se învîrt în jurul sobei, ca puii pe lîngă cloșcă. Epifan își smulse din mustață și din barbă țurțurii de gheață, pregătindu-se de întîlnirea cu frații-tîlhari.

Polia se gîndi să-l mai întrebe cîte ceva pe Epifan, dar era prea tîrziu. Drumeagul coti brusc și în fața lor se deschise o poiană lunguiață. În poiană, parcă lipită de pădure, se înălța o casă mare, iar ceva mai departe, pe malul lacului, se afla încă o construcție îngropată în pămînt pînă aproape de acoperiș.

Casa, înconjurată de un gard înalt, era acoperită, ca la țară, cu joarde. Poarta era durată din bîrne cioplite și prin ea nu putea pătrunde cu una cu două nici fiara și nici omul.

Epifan se dădu jos din sanie. De prea mult șezut, mîinile, picioarele, mijlocul îi amorțiseră de tot. Începu să se dezmorțească. Pe cînd tropăia, prin zăpadă (după ce își aruncase de pe el blana), și se întindea, cei din casă îl observară. Poarta se deschise cu zgomot și unul după altul apărură trei bărbați cu căciuli de veveriță, în cojoace scurte și cu pîslari negri, răsfrînți.

— Bine-ați venit sănătos, Epifan Korneici : de mult vă așteptăm, vă tot așteptăm. Unde v-ați oprit, domnia ta ?

Bărbații vorbeau toți deodată, cu niște glasuri pițigăiate, asemănătoare cu ale unor băietani. Polia îi cerceta atent. Cu fețele rotunde, fără urmă de barbă, cu pielea feții fleșcăită și zbîrcită, se agitau slugarnici în jurul lui Epifan și aruncau spre ea priviri nedumerite.

— Ziua bună, Agafon ! Ziua bună, Agap ! Ziua bună, Aghei ! Epifan le strînse mîinile pe rînd, îi bătu pe spate, întrebîndu-i cum o mai duc cu viața.

— Slavă Domnului ! Trăim, nu ne plîngem, Epifan Korneici, piuiră ei, neștiind cum și prin ce mijloace să-și arate bunăvoința față de oaspeți.

„Va să zică ăștia sînt frații-tîlhari ! Dar prin ce seamănă ei cu tîlharii ? Poate prin ochii lor oblici... Sînt antipatici și vicleni", își zicea Polia, fără să încerce, deocamdată, să coboare din sanie, așteptînd ca Epifan să termine de vorbit în voie cu cunoștințele sale. Era convinsă că drumul lor va continua azi și că peste noapte vor poposi undeva, în sat.

Dar, iată că Epifan și bărbații aceia fără barbă se îndepărtară de Polia și începură să vorbească despre ceva cu voce scăzută. Apoi, cei trei se grăbiră spre curte, iar Epifan se îndreptă către sanie.

— Ei, Palagheia, am ajuns. Coboară. Aici o să ne oprim pentru o săptămînă.

— Pentru o săptămînă ? Eu credeam că cel mult ca să înnoptăm, spuse, dezamăgită, Polia. Nu-i plăcea aceastǎ pădure de brazi întunecoasă, care înconjura petecul acesta de pămînt, nici casa, cu geamurile oarbe, înguste.

— Avem aici, Palagheia, o mulțime de treburi. Să dea Dumnezeu, să le dăm de capăt la toate. Numai că uite ce, Palagheia, continuă Epifan, coborînd puțin vocea, tu n-o să stai cu bărbații, ci în cealaltă jumătate a casei. Au acolo un atelier. Sînt meșteri frînghieri. Și sînt scapeți. Un fel de jugani. Iar credința lor le cere să nu stea cu femeile în aceeași încăpere. N-o să-ți fie frică singură ?

— Nu.

— Vezi tu, fiecare înnebunește în felul lui. Și totuși, dacă nu i-aș asculta, s-ar strica prietenia noastră. Și fără ei n-aș putea... Mă ajută. Bineînțeles, nu așa pe degeaba.

Nici ei n-ar putea face nimic fără mine. Nu degeaba se spune : o mînă spală pe alta... Epifan se fîstîci şi nu termină de spus proverbul.

Polia îi aprecie fîstîceala în felul ei şi, neîncrezătoare, îl privi pe Epifan şi spuse încet, aproape ca pentru ea :

— O mînă spală pe alta şi amîndouă sînt murdare...

Epifan, observînd cum i se mişcă buzele, deveni atent şi, nerăbdător, întrebă :

— Despre ce vorbeşti, Palagheia ?

— Despre faptul, tătucă, că o mînă spală pe alta şi de aceea amîndouă sînt *curate.*

— Aşa, aşa, continuă Epifan şi porunci : Du caii în curte. Acolo Agafon o să-i deshame şi o să-i bage în grajd.

În curte, Polia se întîlni nas în nas cu bărbaţii cei fără barbă. Unul dintre ei începu să deshame caii, iar ceilalţi doi se năpustiră spre coşurile din sanie şi se apucară să desfacă sforile cu care erau legate. Epifan, privindu-i cum muncesc, le mai spunea cîte ceva, îi numea pe fiecare pe numele său. Bărbaţii semănau între ei nu numai la îmbrăcăminte, dar şi la chip, la înălţime, la gesturi. „Să mă omori şi n-aş putea să-i deosebesc, care-i Agafon, care-i Agap, care-i Aghei", îşi zise Polia, luînd în mînă şuba şi aşteptînd să fie dusă în casă.

În sfîrşit, cel pe care Epifan îl numea Agafon, legă caii la conovăţ şi-i invită pe oaspeţi în pridvor. Era solid, făcut din lemn masiv, aproape cît casa de lung.

— Tu, multiubite Epifan Korneici, încoace, pe uşa asta. Aici ai stat şi înainte. — Cu mîna lui scurtă Agafon deschise uşa căptuşită cu pîslă şi îl pofti pe Epifan. — Iar nora va merge dincoace. Agafon se răsuci repede spre cealaltă uşă şi, la fel de grăbit, o deschise în faţa Poliei.

3

Peste o clipă, Polia stătea pe un taburet şi examina încăperea ce-i fusese destinată. Peste tot, şi prin colţuri, şi în mijlocul camerei, zăceau fuioare de cînepă. Bancul, băgat între uşă şi soba de fier, era încărcat cu colaci de frînghie. Ca o adevărată locuitoare a Narîmului, Polia

stabili imediat pentru ce erau făcute frînghiile. Iată frînghia asta subțire. E răsucită din cînepă selecționată, pe ea se așează năvoadele și plasele, se leagă cîrlige și, în funcție de felul cîrligelor, se obține fie o plasă de prins cu cîrlige, fie un năvod. Cu o asemenea frînghie se trag bărcile cu încărcătură, atunci cînd trebuie duse alimentele în amontele rîurilor și trebuie înfruntat cursul rapid al acestora, peste care n-ai putea trece cu o barcă cu vîsle. O asemenea frînghie se folosește nu numai pe rîuri, ci și în taiga. La culesul conurilor de cedru și la vînătoarea animalelor de blană, sau atunci cînd prin taiga se pun capcane — capcane pentru animale mici, gropi, capcane-arcuri — fără o asemenea frînghie nu te poți descurca.

Și acum frînghia astălaltă mai groasă. E bună și de hamuri pentru reni, dar și pentru tracțiunea pe scripeți a șalupelor și a bacurilor. Iar aceasta, cea mai groasă, este un odgon. Se face într-un mod cu totul special. Se răsucește fibra de cînepă cea mai lungă. Apoi, se cufundă într-un cazan cu catran și smoală fierbinte. Odgonul care se obține este trainic și are viață lungă. De el se leagă ancorele, și pe chei tocmai această frînghie leagă strîns de maluri atît debarcaderele, cît și vapoarele.

Polia se apropie de bancul de lemn și pipăi frînghiile. Erau făcute pe cinste ! Și nu erau puțini asemenea colaci de frînghie. Mai erau acolo și multe mormane de fuioare. Pesemne că venea multă lume la meșteri după frînghie. În Narîm, fără frînghie nu poți să faci nici măcar un pas, nici iarna și nici vara.

În jumătatea de casă în care se găsea Polia mirosea puternic a catran, dar acest miros nu o apăsa. Era obișnuită de mică, în timpul verii, cînd se adunau atît de mulți țînțari că nu se mai putea respira, să poarte pe cap o plasă îmbibată cu catran și să-și ungă tot cu catran și palmele.

În casă era destul de cald. Pesemne că focul din sobă ardea zi și noapte, fără să se stingă. Lemne de mesteacăn erau din belșug lîngă banc.

Pentru odihnă Polia pregăti o laviță lată, care se afla împreună cu masa în colțul din față. „De obicei, în acest loc se pun morții, dar n-o să dau în brînci să car

și să mut cum s-ar cuveni lucrurile bărbaților ăstora; n-am s-o fac, se gîndi Polia și chicoti: Că doar n-o să mă ducă de vie la cimitir."

După ce examină interiorul casei, Polia se apropie de fereastră și se așeză pe marginea laviței. În fața ei se întindea poiana lunguiață pe care o văzuse de la cotitura drumului, acoperită de mici insulițe de brazi tineri. În poiană, ici și colo, se vedeau niște grinzi acoperite de zăpadă, care se sprijineau pe stîlpi și erau împărțite în segmente egale de niște cuie de lemn. Mai încolo se zărea, răsărind dintr-un nămete, o parte a unei roți mari. Polia nu văzuse niciodată cum se răsucesc frînghiile, dar înțelese că tocmai în această poiană, cu ajutorul acestor grinzi și al roții, se săvîrșește acea muncă iscusită, în urma căreia pe bancuri se așează colacii de frînghie. „Iar acolo, pe malul lacului, se află păcurăria", deduse Polia.

Începu să se însereze. Pentru puțin timp, zăpada căpătă o nuanță trandafirie, apoi se acoperi ușor de o albăstreală plăcută, pentru ca, în cele din urmă, să fie cuprinsă de o umbră negricioasă. „Se vede c-au uitat de mine", își zise Polia, chibzuind cum ar fi mai bine să-și facă un culcuș din blană și cojoc. Mută puțin lavița de la perete și începu să întindă blana.

— Ei, ei, fetițo. Mănîncă mai întîi. Aduc acușica perna și salteaua de puf, piui chiar lîngă Polia unul dintre scapeți.

Polia întoarse capul. Omul ținea în mînă o tavă mare de lemn. Pe ea erau așezate o strachină cu colțunași cu carne, o cană de ceai, un blid de mesteacăn cu fagure de miere și pîine din făină nu prea bine măcinată.

— Mulțumesc. Puteam să-mi aduc și singură, se fîstîci Polia.

— Mănîncă sănătoasă. Și nu te supăra. La noi gătește Agap. Știe, tîlharul, cum să te hrănească. Gustă. Gazda începu să rîdă cu glas subțire, prelungit, și Polia nu se dumirea dacă vorbește serios sau glumește. Omul ieși, dar se întoarse numaidecît, ținînd în brațe o saltea de puf și o pernă.

— Dormi cît oi putea! piui el și, aruncînd jos salteaua și perna, dispăru pe ușă.

„Care-o fi ăsta, Agafon sau Aghei ? Sau, cine știe, chiar Agap însuși ?“ se gîndi Polia și se așeză la masă pentru a apuca să mănînce înainte de-a se întuneca.

Într-adevăr, colțunașii erau foarte gustoși. Polia se pricepea și ea foarte bine să-i pregătească, dar colțunașii aceștia ascundeau o taină. Își dădu seama că erau făcuți dintr-o cocă bine unsă cu grăsime, cu tocătură din diferite feluri de carne, amestecate în proporții potrivite. Dar gustul lor avea ceva nemaiîntîlnit pînă acum. „Ah, știu despre ce-i vorba. A pus în tocătură, pe lîngă carne de vacă, de porc și de oaie, și carne de elan... Într-adevăr, Agap ăsta gătește nemaipomenit“, gîndi Polia în timp ce înfuleca cu plăcere colțunașii.

Bărbații cu vocea subțire aveau un ceai la fel de plăcut, de parfumat. În privința ceaiului, nu-i fu greu să ghicească din ce plante fusese obținut. Bunicul ei Fedot Fedotovici o răsfăța adeseori cu o asemenea licoare : esență tare de ceagă * cu frunze de coacăze... Ceaiul ăsta îi amintea miresmele taigalei din perioada cea mai caldă a lunii iulie...

Sfîrșindu-și cina în singurătate, Polia își făcu patul. Nevrînd să se culce pe jos își puse salteaua pe laviță, care era destul de lată și ținea foarte bine loc de pat. Ce e drept, de la fereastră venea frig, dar Polia rezolvă repede acest lucru, potrivindu-și șuba pe pervaz. Ca să nu se stingă soba, Polia o umplu cu lemne mari și groase și se hotărî să se culce. Nu era obișnuită să se culce așa de devreme, dar era și trist și plictisitor să stea pe întuneric fără să facă nimic. Pe deasupra, drumul lung o obosise cu vîrf și îndesat și voia să se întindă pe pat să se odihnească.

De dincolo de perete, prin ușa căptușită cu o dimie groasă, se auzea o discuție neclară. Nu se știe de ce bărbații piuiau în cor, iar Epifan, care vorbea de obicei cu o voce înaltă, răsunătoare, trecea la sunete joase, de bas, bîzîind ca un bondar la geam.

Punîndu-și mîinile sub cap, Polia ba își aducea aminte de Nikifor, ba vorbea în gînd cu tatăl său, ba se

---

* Soi de burete care crește în colonii pe diferite soiuri de copaci, mai ales pe mesteacăn (n. t.).

gîndea plină de neliniște la felul cum va decurge viața ei de acum înainte în casa Krivorukovilor : „N-o să am o viață de invidiat dacă Epifan Korneici o să înceapă să mă care după el, iar pe Nikișa o să-l trimită la oraș cu convoaiele... Tata și bunicul o să rămînă singuri, fără nimeni apropiat care să aibă grijă de ei... Și ce afaceri învîrte Epifan pe-aici ? Oare chiar o să rămînem o săptămînă în cotlonul ăsta ?“

Se-ntunecase de-a binelea și Polia ar fi trebuit să adoarmă, dar nu reușea deloc. Dincolo de perete răsunau strigăte, zgomote de obiecte mutate din loc și de cîteva ori Epifan, care se îmbătase, se apucase să zbiere niște cîntece, încurcînd îngrozitor și cuvintele și melodia. Cît de nepotrivite erau toate acestea cu obiceiurile tatălui său, Feodor Terentievici ! Taică-său îi păzea într-atît liniștea, încît aproape că nu era zi de la Dumnezeu să nu-i spună bucătăresei să vorbească mai încet dimineața.

Dincolo de perete, vocile s-au potolit noaptea tîrziu. Polia s-a căznit și ea să adoarmă, dar încă multă vreme s-a întors de pe o parte pe alta, necăjită de gîndurile ei lipsite de veselie.

Înainte de a se face ziuă, Polia auzi prin somn scîrțiitul ușii. Deschise ochii și în lumina palidă a lunii, care se revărsa prin fereastră, îl văzu pe Epifan. Ținea în mînă o geantă.

— Palagheia, auzi, Palagheia, eu plec cu frații cu niște treburi, iar tu cercetează registru'. Să fie, adică, după toate regulile : venituri-cheltuieli. Și hodinește-te, hodinește-te, nu te grăbi. Agap o să-ți aducă acuș de mîncare pentru toată ziua... Epifan apucase, probabil, să se dreagă. Se clătina ușor, vorbea încîlcit și duhnea a votcă.

— Plecați cu toții ? întrebă Polia, neliniștită. Îi era teamă să rămînă singură-singurică în acest cotlon.

— Plecăm cu toții. E o treabă pentru care trebuie să mergem cu toții. Dar tu să nu te sperii. Nimeni n-o să te atingă nici măcar cu un deget... Frații... Nu te uita la ei că sînt niște nenorociți. Nici bărbați, nici muieri... Sînt tîlhari înrăiți, cotlonul lor e ocolit de toți... Nimeni n-o să se atingă de tine...

Epifan, chiar şi beat, nu-şi pierdea niciodată capul. Înţelesese bine că Poliei îi e teamă să rămînă singură.

— Şi cînd o să vă întoarceţi, tătucă ? Felul în care o liniştise Epifan o făcuse să simtă o nelinişte şi mai mare.

— Cum sfîrşim cu treburile, ne întoarcem. Poate pe seară, dar s-ar putea şi mîine dimineaţă...

— Dar ce-ai găsit atît de grozav în cotlonul ăsta al fraţilor-tîlhari ? zise Polia, fără a încerca să-şi ascundă nemulţumirea.

Epifan începu să vorbească în şoaptă, convingător :

— Tu mai aşteaptă. Nu spune asemenea cuvinte. Cum o să terminăm treaba şi o să băgăm banii în buzunar, o să cînţi un alt cîntec... O să vă durez, ţie şi lui Nikişka, o căsuţă nouă, cu etaj, cu intrare de gală. Întreg Parabelul o să moară de ciudă...

Polia nu fu mişcată de visurile lui Epifan. Ea se simţea bine şi în casa cu cinci pereţi a tatălui său. Să dea Dumnezeu să se înapoieze cît mai curînd acolo împreună cu Nikişa... Să stea cu tatăl său şi cu bunicul, vara şi iarna să meargă la pescuit, toamna să culeagă conuri în pădurile de cedri, să meargă la vînătoare de animale cu blană bună... iar apoi, cine ştie, o să se nască şi un băieţel sau o fetiţă... Polia ar fi vrut mai mult o fată. Numai că avea ghinion, nu simţea nici un fel de semne în acest sens.

— Ei, bine, atunci duceţi-vă, tătucă, dacă nu se poate altfel. O s-o scot eu la capăt cumva. Doar n-o să mor, rosti Polia, văzînd că Epifan nu pleacă, aşteptînd de la ea un răspuns.

Apoi, de dincolo de perete, se auziră vorbe şi zăngănit de vase, şi Polia înţelese că gazdele şi musafirul lor se aşezau să mănînce.

Cînd se lumină de tot, uşa se deschise din nou şi apăru Agap.

— Colţunaşii, nevestico, sînt în sac. Sacul o să-l găseşti pe stinghia din tindă. Îţi pui în ceaun cîţi pofteşti. Piinea e în tindă în ladă. Iar ceainicul, iată-l.

Cu un zăngănit, Agap trînti ceaunul şi ceainicul pe masă şi, fără să mai adauge vreun cuvînt, se îndepărtă.

Cînd de afară se auzi scîrțiitul săniilor, Polia sări în picioare și se apropie de fereastră. Pe drum, prin poiană, înaintau la distanță una de alta, spre pădure, două sănii. Primul cal era trăpașul lui Epifan, pe care Polia îl recunoscu dintr-o ochire. Cel de-al doilea cal nu era al Krivorukovilor. „Frații-tîlhari și-au înhămat calul lor. Pesemne că al nostru are picioarele prea scurte", surîse Polia și se culcă din nou pe saltea, în adîncitura încălzită de trupul ei.

4

Polia nu întîrzie prea mult timp pe saltea. Nu mai avea chef să doarmă. Era cuprinsă parcă de neliniște la gîndul că e singură într-o casă străină. Avea mereu impresia că cineva umblă prin pridvorul lung și trîntește, în tindă, ba capacul lăzii, ba ușa casei din jumătatea fraților. Dar de umblat, nu avea cine să umble. Polia văzuse cu ochii ei că plecaseră cu toții ; doi într-o sanie, doi în alta. Deslușise bine figurile bărbaților, mai ales la cotul drumului. Pe fondul alb al zăpezii, o albeață orbitoare, negrul ieșea în mod deosebit în evidență. Nu, n-ar fi putut să greșească numărătoarea.

Sculîndu-se, Polia ațină mai întîi focul, apoi se spălă deasupra găletușii și, luînd apă rece cu o căniță de tablă din ciubăr, puse ceaunelul la încălzit. Sacul cu colțunașii înghețați îl găsi fără greutate. Aruncă la fiert vreo treizeci de colțunași, puse sacul la loc și se așeză să mănînce. Și din nou avu impresia că cineva umblă prin cealaltă jumătate a casei sau bate în peretele dinspre drum, sau, poate, și la poartă. Sări în sus, se uită pe geam, dar în poiană era pustiu și liniște. Zăpada sclipea nemișcată și la fel de nemișcați erau și brazii albi și verzi, care înconjurau gospodăria scapeților.

După ce mîncă de dimineață, Polia își puse șuba și ieși în curte. Ehei, frații ăștia nu trăiau în sărăcie ! Hambarul lung, construit din bîrne de pin, era încuiat cu un lacăt ruginit, cît palma de mare. Pesemne, nu puține bunuri erau păstrate în el ! Altfel merita oare să prindă ușa durabilă, făcută din trei bîrne groase, de tocul noduros

cu balamale de fier de un deget grosime ? Polia aruncă o privire şi în grajd. Doi cai murgi, cu picioarele subţiri, cu boturile cufundate în copaia adîncă, ronţăiau alene ovăz. În iesle era îndesat, ca rezervă, fîn de luncă parfumat. Cealaltă jumătate a grajdului era pustie — fraţii nu aveau vaci. „Şi de ce naiba ar avea nevoie de ele, îşi zise Polia. Numai bătaie de cap de la vaci. Fără îndoială, şi fără ele fraţii nu duc lipsă de unt : la Narîm, pentru frînghii poţi căpăta orice-ţi doreşte sufletul. Apoi peste tot în jur sînt pădurile de cedru — de bună seamă storc ulei din fructele lor."

Cel de-al doilea cal al lui Epifan, stătea într-o porţiune separată a grajdului, făcută odinioară, pesemne pentru a adăposti iepele cu mînji în burtă. Calul o recunoscu pe Polia, necheză trist şi clătină din capu-i costeliv.

Asta o impresionă pe Polia. Se apropie de cal, îl cuprinse pe după gît, se lipi de coama lui aspră.

— Ţi s-a făcut dor de ai tăi ! Ia te uită, ce simţitor eşti... Dar eu ? Mie, dragă căluţule, îmi vine să urlu ca lupii de viaţa asta, rosti cu voce tare Polia, de parcă el, calul, ar fi putut pricepe frămîntările ei.

Polia mîngîie cu duioşie calul pe buzele lui calde şi moi, se uită în iesle, ridică şomoiogul de fîn ce căzuse din iesle şi-l băgă printre zăbrele. Calul se potoli ; o privea pe Polia cu ochii lui blînzi, dînd impresia că dacă ar fi ştiut să vorbească ar fi copleşit-o cu vorbe de recunoştinţă pentru că nu l-a uitat în clipele de dor amar şi nu l-a condamnat pentru pornirea lui tainică...

Polia ieşi din curte, cuprinse cu privirea poiana acoperită de zăpadă, care sub soarele rece căpătase reflexe aurii, şi se îndreptă agale către o mică izbă ce-şi înalţa pereţii negri la marginea poienii, lîngă brădetul verde.

Mica izbă se dovedi a fi o baie. O construiseră foarte bine fraţii-scapeţi. Către pădure dădea o mică fereastră cu geam, pe acoperiş se înălţa hornul din piatră cu lut. Încăperea dinaintea băii, construită din bîrne groase, era mare ca o tindă. De-a lungul peretelui era o bancă lată. Polia înţelese pentru ce era făcută : aici, după ce trupul tău a fost „mîngîiat" de măturica fierbinte, poţi să zaci la răcoare, cît îţi poftеşte inima, fără să ai grijă de nimic, te răcoreşti ca un şah persan în iatacul său.

Deschise ușa de la baie. O izbi deodată un miros înțepător de tutun. Pătrunse înăuntru și se miră mult că în baie era cald ca în casă. În locul cuptorului cu pietre — o sobă cu cazane de fontă, cu căni de tablă atîrnate de un burlan de aramă. La început, Polia nu pricepu la ce foloseau toate astea, dar, privind în colț, văzu cinci măsuri de un sfert pline cu un lichid gălbui.

Apropiindu-și nasul de gurile deschise ale vaselor, văzu negru în fața ochilor și simți cum o gheară o zgîrie în gît. Polia se repezi spre ușă, o deschise larg, se năpusti în tinda băii. „Fac rachiu cu tutun", ghici ea, trîntind cu putere ușa.

Și-i veni în minte o întrebare : cu vreo cinci ani în urmă tatăl ei se întorsese dintr-o călătorie pe Tîm. Ca de obicei, s-au așezat la masă în fața samovarului și el a început să povestească ce a mai văzut și ce a mai auzit cutreierînd coclaurile Narîmului. Deodată, întrerupîndu-și povestirea, tatăl a scos din desagă o sticlă bine închisă cu un dop de lemn și, arătînd-o lui Fedot Fedotovici, a spus : „Ghicește, *Vater*, ce e asta ?" Bunicul a dus sticla la nas și a început să rîdă vesel : „Fedia, ăsta-i basamac : rachiu cu tutun. Cu asta îi îmbată speculanții pe osteaci și pe alți locuitori din taiga pentru a-i trage mai ușor pe sfoară. O dușcă din asemenea otravă te dărîmă definitiv. Dar tu, Fedia, de unde ai făcut rost de sticla asta ?" Și tatăl a povestit atunci că luase această otravă dintr-un sălaș de osteaci, lîngă Ust-Tîmsk. O sticlă o și băuseră. Unei bătrîne osteace a trebuit să-i vină grabnic în ajutor. Cît pe-aci să-și dea duhul, sărmana. Pentru cea de-a doua sticlă felcerul a fost nevoit să jertfească o ploscă de spirt curat. Gorbiakov o purta cu el pentru necesități medicale. Nedînd-o, nu ar fi putut cu nici un chip să ia de la osteaci sticla cu basamac. Și atunci, cu siguranță, bătrîna și-ar fi dormit mult mai devreme somnul de veci...

— Sămînța dracului ! Se otrăvește și pe sine și pe ceilalți oameni ! Și unde naiba m-a adus cuviosul Epifan Korneici ? Acuși iau niște crengi de pin, le rup și dau foc acestei izbe cu otravă, să nu mai rămînă din ea nici urmă, se indignă cu voce tare Polia, îndepărtîndu-se cu pași repezi de baie.

Intră în jumătatea ei de casă şi mult timp nu putu să se liniştească. Ba se aşeza la masă, ba se ducea spre lemne, umplînd cu ele soba, ba umbla din colţ în colţ, sărind peste colacii de frînghie. „Ei bine, n-are rost să-mi muncesc sufletul degeaba", îşi spuse Polia şi, trăgînd geanta, scoase din ea un registru gros. Deschizîndu-l, Polia văzu pe prima pagină o însemnare făcută cu litere mari, neregulate : „Astă carte de taină este a comerciantului Epifan Korneev Krivorukov pentru înscrierea veniturilor-cheltuielilor". Cuvîntul „comerciantului" fusese tăiat şi deasupra lui era înscris un alt cuvînt : „negustorului". Poliei îi veni să rîdă, fără să vrea. Socrul ei nu era încă negustor, dar se vede că acesta era visul său.

„Aşa pot să mă trezesc şi eu în tagma negustorilor. Într-adevăr : tatăl soţului — negustor, fiul — moştenitorul negustorului, iar eu — noră de negustor. La naiba ! Cai verzi pe pereţi !" se gîndi Polia şi dintr-o dată se înveseli. Polia nu putea şi nici nu dorea să se închipuie negustorească. „Mai bine mor, decît să mă apuc de negustorie sau de jupuit oamenii", îi trecu ei prin cap.

Polia nu se grăbea să întoarcă următoarea pagină din registrul cel gros. I se părea că o să afle acum nişte amănunte pe care ar fi mai bine să nu le ştie niciodată. Dacă Epifan nu i-ar fi poruncit să facă unele socoteli, pentru nimic în lume nu ar fi deschis această carte. Căci nu degeaba stăpînul ei o numise *de taină*.

Primele însemnări însă i se părură Poliei hazlii şi le citi cu zîmbetul pe buze :

„Dat surorii Domna 25 de copeici pentru prescură şi lumînări".

„Lui Nikişka — 80 de copeici să petreacă cu fetele".

„Tot lui — 15 copeici. Colectă pentru petrecere".

Întorcînd încă o pagină, Polia dădu peste o însemnare care-i atrase atenţia şi-i stîrni interesul.

„Şamanului osteacilor Filka la Iughina pentru îmbătarea celor din sălaş cincizeci şi două de ruble şi în natură cinci sticle de votcă".

„Scapeţilor, în schimb, o sută de ruble".

„De la scapeţi 310 ruble şi 75 de copeici".

Întorcînd încă o pagină, Polia dădu peste o altă însemnare, care-i strînse inima :

„Cumpărat la gurile rîului Nauşka în tabără la artelul lui Mokei Bugorski alune curate 900 de puduri cu 1 rublă şi 25 copeici pudul.

Dat alune la Tomsk negustorilor cu ridicata şi am căpătat un profit de 3 rub. şi 20 copeici la pud".

Polia scoase din geantă abacul, păstrat la un loc cu registrul de venituri-cheltuieli, şi făcu înmulţirea. Ieşea că Epifan băgase în buzunarul lui, numai din această operaţie, aproape trei mii de ruble.

„Vampirul! N-are nici ruşine, nici conştiinţă..." îşi spuse ea.

Mokei Bugorski locuia la Parabel într-un bordei ce nu era al lui, cu o droaie de copii. Polia era prietenă cu două din fetele lui, se ducea adeseori în casa lor şi era uimită nu atît de sărăcia, care se vedea în fiecare ungher, cît de dragostea de muncă ce domnea în familie. Toţi munceau în casa asta pe măsura puterilor. Odată, în vremea culesului alunelor, în pădurea de cedri din Parabel, Polia văzuse toată familia lui Mokei Bugorski la lucru. Chiar şi cel mai mic dintre copii, Grişka, în vîrstă de şapte ani, căra în spate un sac cu alune, îndoindu-se sub greutatea lui.

Polia împinse mai încolo registrul şi abacul, neştiind ce să facă mai departe. O cuprinsese înverşunarea împotriva lui Epifan, şi, dacă ar fi fost de faţă chiar aici în casa scapeţilor, i-ar fi aruncat în mutra lui nerușinată acest registru lugubru... Ca să afle, o dată pentru totdeauna, că ea nu-i este slugă şi că îndată ce Nikifor se va întoarce de la oraş, nici o zi n-or să mai rămînă să trăiască sub acoperişul lui Epifan.

Polia şezu mult timp cu capul plecat. Treptat, înverşunarea care-i clocotea în suflet se domoli şi se simţi cuprinsă de dorinţa de a răsfoi cartea pînă la capăt. „Dacă tot mi s-a încredinţat, atunci să aflu toate dedesubturile... Şi dacă vreodată li s-o năzări lui şi Anfisei, să mă certe, o să le spun tot ceea ce gîndesc despre ei." Îşi aminti apoi de casa părintească şi se înduioşă. „Tata, parcă ar fi ştiut cu ce o să mă ocup eu pe-aici, mi-a spus să aflu singură totul, cum şi ce învîrte Epifan. Iată că am aflat. Cînd le-oi povesti lui

tătuca și bunicului, n-o să mă creadă, or să zică : tu le-ai scornit pe toate. Și, într-adevăr, poate oare un om cu mintea întreagă să creadă toate astea ?"

Fără grabă, cu grijă, întoarse foaia următoare, care i se păru grea ca un pietroi. Sub ochi îi căzu o altă însemnare :

„Dumnezeu s-a învrednicit să ne trimită norocul. La Merzliki am cîștigat de la osteaci un năvod plin. Pentru un sfert de votcă — 68 de puduri de cegă, somon, văduvioară. Vîndut pe vapor. Cu profit net. Să dea Dumnezeu mai des zile ca aceasta în afacerile mele".

A cîștigat un năvod ! Acest fel de a jefui fără milă pe pescari Polia îl cunoștea foarte bine.

Odată, spre toamnă, tatăl său o luase într-o călătorie la Kolpașevo. Încă de pe atunci, acest sat, așezat pe malul abrupt al lui Obi, aflat cam la o sută de verste depărtare de Tomsk, părea, în ținutul pustiu al Narîmului, aproape un oraș. Magazine bogate, depozite, două biserici. Iar alături, în satul Togur, pe malul rîului Ket, trăiau bolșevicii surghiuniți. Acolo, Gorbiakov avea un prieten credincios, pe țăranul Efim Vlasov. Efim era un fel de surugiu. Cînd statul avea nevoie să fie expediat repede undeva la dracu-n praznic un nou „criminal de stat deosebit de periculos" sau, dimpotrivă, să fie adus înapoi altul în virtutea unor noi elemente descoperite „la dosar", pentru a i se înăspri pedeapsa, poliția i se adresa lui Efim. El era ușor de urnit, deși jecmănea autoritățile fără milă. Își știa omul valoarea ! Fie iarnă, fie vară, Efim pătrundea în asemenea locuri ale ținutului Narîm, încît chiar și vînătorii din taiga, cu experiența lor bogată, desfăceau brațele în semn de mirare. „Ah, ce dibaci ! Ca o pasăre : nici lipsa drumurilor, nici depărtările, nimic nu-l ține pe loc !"

Gorbiakov păstra prietenia cu Efim ca lumina ochilor. Prietenia dintre ei se născuse demult și se întemeiase pe un fapt de viață din cele mai obișnuite, despre care se spune într-un proverb : „Munte cu munte nu se întîlnește, darmite om cu om".

Odată Gorbiakov se întorcea dintr-o călătorie prin sate și sălașuri. S-a oprit să înnopteze la Togur. Trebuia să vadă un tovarăș bolnav și în același timp să-i transmită unele noutăți de partid.

Noaptea a răsunat în geam o bătaie îngrijorătoare. Gorbiakov a crezut că poliția descoperise legăturile lui cu surghiuniții politici și acum, iată, venise la el. În timp ce tovarășul trăgea zăvorul în tindă, Gorbiakov ardea grăbit hîrtiile în sobă.

Dar abia s-a deschis ușa casei, că în fața lui Gorbiakov s-a prăbușit în genunchi un tînăr în cojoc și pîslari, cu o barbă deasă răsfirată. Bărbatul plîngea, deznădejdea îl sugruma.

— Ajută-mă, frate și prietene... Îmi moare nevasta în chinurile facerii... Îți dau tot, pînă la ultimul capăt de ață... Numai scapă-mi muierea, pentru numele lui Dumnezeu. Bărbatul îl privea pe Gorbiakov cu ochii roșii, înecați în lacrimi.

Gorbiakov și-a înșfăcat geanta. Îmbrăcîndu-se din mers, alerga după bărbat și se gîndea cu neliniște: „Cine i-a spus despre sosirea mea aici? Căci de venit, am venit pe întuneric, am venit cu un vizitiu din Kolpașevo. Are ochi ageri omul, de-a putut să mă observe".

Trei zile și trei nopți a petrecut Gorbiakov la căpătîiul soției lui Efim Vlasov. I-a salvat și soția și fiul... Și nu i-a luat nimic, nici o copeică pentru veghea lui... În schimb, Efim i-a devenit frate și prieten. Uneori, împărțind cu el grijile și pericolele, Efim lua asupra lui cea mai mare parte a greutăților...

Nici în timpul acelei îndepărtate călătorii la Kolpașevo, nici mai tîrziu, Polia n-a bănuit ce anume îl lega pe tatăl său de Efim Vlasov. Știa numai că taică-su îl numește pe țăran cumătru pentru că felcerul își dăduse acordul să fie nașul copilului. După toate cîte se petrecuseră la naștere, ar fi fost urît să-i refuze lui Efim această rugăminte firească.

Uite așa se duceau ei la Kolpașevo — fiecare cu treaba lui: Polia, să se vînture prin magazine și să cumpere cîte ceva pentru ea, pentru taică-său și pentru bunicul, iar Gorbiakov pentru a-și vizita tovarășii de partid, să le transmită știri proaspete și pachete cu cărți, iar apoi să tragă o fugă la Togur, la Efim Vlasov, să-l întrebe în ce parte a regiunii Narîmului îl vor purta în viitorul apropiat vînturile nepotolite de toamnă...

Şi tocmai atunci, în timpul acelei călătorii, Polia a aflat ce înseamnă să cîştigi un năvod !

Cu vreo treizeci de verste înainte de a ajunge la Kolpaşevo, Polia şi Gorbiakov au întîlnit pe osteaci cu năvodul pe rîu. Pescuitul cu năvodul, toamna, pe Obi, deşi e greu, pentru că apa rece arde mîinile şi valurile îndărătnice răstoarnă năvodul, e mult mai bogat decît în alte perioade ale anului.

Apropiindu-se de artelul de pescari, Polia şi tatăl ei au observat că acolo se petrecea ceva neobişnuit. Mult zgomot şi multă îmbulzeală pe mal. Nu departe de locul de aruncare a năvodului ardea un foc, pe pirostrii fierbeau căldări, iar lîngă foc, strălucind în lumina lui, se înşirau nişte sticle. Cel puţin vreo zece.

Cînd mai erau doar vreo sută de paşi pînă la mal, Gorbiakov, împingînd barca cu lovituri puternice de vîslă, îi spuse fiicei sale :

— Uită-te, e chiar Foma Volokitin aici, cu oamenii săi.

Polia auzise de Volokitin. Prin Narîm îl ştiau toţi, de la mic la mare. Negustorul Foma Lukici Volokitin se aşezase pe rîul Parabel şi îşi construise acolo, pe unul din promontorii, un adevărat conac. Sălaşurile de osteaci şi şatrele de tunguşi din vecinătate, precum şi aşezările de ţărani-staroveri * nu puteau face un pas fără Volokitin. În urmane, vînătorii erau păziţi de atotprezenţii cumpărători de blănuri ai lui Volokitin şi tot aşa, pe rîuri, pescarii erau păziţi de barca uriaşă pentru transportat marfă şi de oamenii lui Volokitin, care cumpărau prada la faţa locului. Foma Volokitin făcea incursiuni şi pe cursul lui Obi, uneori îndepărtîndu-se pînă la Surgut şi Berezovo. Era fără milă cu concurenţii săi. Unii dintre ei, de felul lui Epifan Krivorukov, de calibru mai mic, se străduiau să evite întîlnirea cu Volokitin, îl ocoleau cît mai pe departe şi dacă îi făceau porcării, negreşit o făceau pe ascuns, ca nişte hoţi.

— Grăbeşte-te, vraciule, grăbeşte-te ! Am pus la cale un joc ! Să fii martor că totul merge după regulă ! strigase Volokitin, văzînd în barcă pe Gorbiakov cu fiica sa.

---

* Adepţi ai sectei religioase de rit vechi (n. t.).

Gorbiakov îl cunoștea pe Volokitin de mulți ani. Fusese nevoit de cîteva ori să poposească la el peste noapte. Negustorul îl întîmpina pe felcer cu multă politețe, îl primea ca pe un oaspete, îl ospăta cu generozitate, ca la Narîm, îl culca într-o odaie separată pe un pat lat, cu saltea.

— Ce se întîmplă aici, Foma Lukici ? întrebase Gorbiakov, deși înțelesese de mult ce se întîmplă. În mulți ani trăiți la Narîm văzuse pe săturate afaceri negustorești necinstite.

— Ce se întîmplă ? Un joc, vraciule ! În jocul ăsta de noroc au intrat osteacii mei, se clătina de rîs Foma Volokitin, mișcîndu-se greu, ca o muiere, în întîmpinarea lui Gorbiakov. Strîngînd mîna felcerului și aruncînd Poliei o privire indiferentă și puțin disprețuitoare, Foma începu să explice : I-am aținat, guri strîmbe, cu votcă. Le-am dat la prînz cîte un păhărel și le-a trezit pofta. „Mai dă ! Dă, pentru numele lui Dumnezeu, Fomka !“ strigă ei din toate părțile. Văd că nu pot să-i opresc cu nici un chip. „Stați o clipă, zic, vă dau. Numai că să riscăm toți. Pun la bătaie zece sticle de votcă pe tot ce prindeți la o aruncare a năvodului. Chiar dacă scoateți năvodul gol — votca tot o luați. Ați cîștigat. N-o să plîng — jocul trebuie să fie cinstit. Dacă însă norocul o să fie de partea mea și prada o să fie grozavă, să nu vărsați lacrimi, o să iau totul pînă la ultima coadă de pește“. Ei, asta e ce-am hotărît ! Vezi cît se străduiesc ! Le place pușlamalelor votculița !

Năvodul era încă în rîu, la umplere, iar Gorbiakov și Polia, care nu o dată lucraseră în arteluri pescărești, au înțeles că negustorul începuse un joc sigur pentru el. Năvodul înainta greu, plutitoarele săreau întruna, dispăreau în adîncul apelor. Cînd a început scoaterea aripilor năvodului pe nisip, semicercul de rîu închis de plasa rezistentă a început să fiarbă, să clocotească ca o căldare pe foc. Un amestec argintiu a început să se zvîrcolească și a tulburat apa, ridicînd mîlul și nisipul.

Foma Volokitin a priceput că prada năvodului nu numai că era grozavă, dar chiar ieșită din comun. Agitîndu-și bastonul ornamentat cu o linie șerpuitoare de argint alerga pe nisip, strigînd isteric :

— Kibasia *, ticăloșilor ! Strîngeți ! Pleacă peștele pe sub năvod !

Iar cînd năvodul, plin pînă la refuz de pește, s-a apropiat de mal, Foma Volokitin s-a năpustit singur să aleagă peștele fără să-și cruțe cizmele de box lustruite.

Numai nisetri scoseseră vreo patruzeci de bucăți ! Cele două bărci de cîte o sută de puduri ale negustorului fură umplute pînă sus cu pește alb de calitatea întîi.

Osteacii priveau întristați cum oamenii agili ai lui Volokitin înhață nisetrii și cegile. Unii pescari așteptau o asemenea pradă ani întregi, dacă nu chiar toată viața. Și iată că ea se scurgea pe degeaba printre degetele acestor oameni sărmani și vlăguiți. Odioasă nedreptate ! Gorbiakov turba de furie, dar se stăpînea și n-a făcut altceva decît să arunce, privindu-l cu indignare pe Volokitin :

— Măcar de le-ai mai da și ceva în plus, Foma Lukici ! Prea a fost nedrept jocul.

— Dumnezeu o să le ajute, vraciule ! Foma Volokitin își făcu cruce, îl privi pe felcerul mohorît, pe fiica acestuia, care se zgribulise, și, înmuindu-se, fără chef, porunci, adresîndu-se celui ce era șef peste oamenii săi : Hei, Afonșa, mai pune cîteva sticle osteacilor. Să-mi știe bunătatea.

Curînd după aceea, bărcile lui Foma Volokitin părăseau malul, iar negustorul, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, le făcea semne prietenești, fluturîndu-și șapca albastră...

Recitind însemnarea lui Epifan cu privire la prada năvodului pe care o cîștigase, Polia își aminti cu claritate întîmplarea petrecută în acea zi de toamnă pe nisipurile de dincolo de Parabel. După cum bine se vedea, Epifan învățase de la Foma Volokitin să apuce, ca un lup, oamenii de beregată. Ba chiar puteai spune că învățăcelul își depășise meșterul ! De altfel, n-avea rost să ghicești cine și cui îi fusese dascăl... Treptat, mila față de osteacii pe care atunci îi jefuise Foma Volokitin sau față de artelul de pescari pe care Epifan îl trăsese pe sfoară la

---

* Kibasia, kibas — piatră legată în coajă de mesteacăn. Se utilizează ca greutate care ține năvodul pe fundul rîului (n. a.).

Merzliki se schimbă în milă față de ea însăși... Cum și de ce, vai de capul ei, ajunsese ea la josnicii de soiul ăsta ? ! Cît de frumos își închipuise ea viața și ce jos ajunsese ! „Dar ce-ți faci tu, Palagheia, gînduri rele, de ce-ți mustri atît conștiința ? Doar nu tu ai jefuit la Merzliki artelul de pescari ! Ajunge, asta a făcut-o Epifan, demult de tot, cînd tu și Nikifor nici măcar nu știați ce-o să fie cu voi", încearcă Polia să se justifice. Liniștea însă nu puse stăpînire pe ea. Sufletul ei era încordat la maximum și un tremur o străbătea pînă în vîrful degetelor. Închise registrul, îl puse împreună cu abacul în geantă, simțind că nu se va găsi pe lume o forță care să o convingă să ia din nou în mînă acest registru de taină al lui Epifan.

Se îmbrăcă și ieși din nou din casă. După dimineața luminoasă afară se întunecase mult. Cerul devenise de un alb plumburiu, coborîse și părea că de n-ar fi fost vîrfurile ascuțite ale brazilor, asemănătoare cu niște suliți, orizontul s-ar fi prăbușit numaidecît pe pămînt, acoperindu-l pentru totdeauna cu pulpana lui cenușie. Chiar zăpada, care nu încetase să cadă liniștit și plictisitor din cer, era în ziua aceea nu albă, ci gri-albăstruie, cum e cenușa de lemne. Și cînd și așa îi e sufletul plin de greață, asemenea vreme îl apasă pe om fără milă, îl sugrumă, înghesuindu-l parcă fără încetare cu mormane de perne moi pe care nu le poate da la o parte nici măcar un uriaș !

Polia merge fără nici un țel prin zăpadă ; face un pas, doi, se oprește. Stă locului o clipă, iar mai încearcă un pas și încă unul. „Ce să fac ? Nu pot să suport o săptămînă întreagă o asemenea viață. Și cum o să-l privesc acum pe Epifan Korneici în ochi ? Ce cuvinte am să-i spun ? Oare n-ar fi mai bine să înham calul și să mă duc acasă ?... Ademenitoare treabă... Și ce va fi după aceea ? Reproșuri, imputări, ceartă. O să mă mănînce. N-o să-i dea voie lui Nikișa nici gura s-o deschidă..."

Oricît cîntări Polia situația în gînd, n-o putu scoate la capăt. Trebuia să rămînă. Fato, dă-te cu capul de pereți, blestemă-ți amara tristețe și săptămîna asta mai

lungă decît o viață, dar stai smerită la malul mării și așteaptă-ți sorocul.

Se suci, se învîrti prin ograda fraților-scapeți pînă cînd începură să-i tremure genunchii și să se îndoaie aproape la fiecare pas. Abia atunci se întoarse în casă.

5

Noaptea viscolul s-a pornit rău de tot. Afară urla vîntul, se clătinau pîrîind brazii și pinii, zăpada uscată se izbea de geamul ferestrelor.

La cină, Polia mîncă aceiași colțunași, bău ceai și se culcă, fiind atentă dacă nu se aud cumva Epifan și frații-scapeți. De bună seamă, Polia nu le-ar fi ieșit în întîmpinare. Pe toți, dar absolut pe toți îi ura acum pînă la dezgust. Și totuși simțămîntul că se afla singură în acel cotlon o făcea să le dorească întoarcerea.

Amurgul se preschimbase în noapte, cînd lîngă casă se auzi scîrțîitul tălpilor de sanie, vorbe, fornăitul cailor. Polia aștepta : cîinii vor începe să latre sau să schelălăie ? Dacă vor începe să schelălăie înseamnă că au sosit de-ai casei, dar dacă vor începe să latre — au năpădit locurile oameni străini. Ce va fi atunci, Polia ? Hotărî să se ascundă, să stea nemișcată, să nu scoată o vorbă. Dacă au năvălit hoții, n-au decît să prade toată averea, ea n-o să miște un deget. Mult timp cîinii nici nu lătrară, nici nu schelălăiră. Cîinii din Narîm sînt altfel decît ceilalți cîini din lume : se poartă nepăsători și față de străpîni și față de oamenii străini. În schimb, sînt foarte colțoși cu animalele, gata să sfîșie, și latră atît de tare, încît poți crede că întreg pămîntul vuiește.

Speriată de tăcerea cîinilor, Polia se repezi la fereastră, dar în aceeași clipă o cățeluș hămăi leneș, și era greu de înțeles dacă latră la un străin sau se bucură de venirea unuia de-al casei. Polia se lipi cu fața de geam. Întunericul se amesteca cu zăpada. Luna abia-abia străbătea prin acoperișul nopții. Totuși, Polia îi recunoscu pe cei ce sosiseră : socrul, în șubă, frații-scapeți în cojoace. Și iată că mai era cu ei și un al cincilea. Polia încercă să se uite mai bine la el, dar cum să-l recunoști !

Nu e decît o pată neagră și atît. Se mișcă, dar e o pată! Pe tatăl tău bun poți să-l iei drept un răufăcător!

Polia se afundă în pat. „Să adorm cît mai repede! Cîtă vreme în cotlonul ăsta sînt oameni să dorm, să mă odihnesc... Toți și totul să se ducă dracului!" decise ea.

Dar se înșela. În curînd, în cealaltă jumătate a casei se porni o asemenea hărmălaie, încît era de neconceput nu numai să adormi, dar chiar să stai liniștit.

Socru-său era beat; la început cîntă în gura mare, cerînd scapeților să-l acompanieze. Și, într-adevăr, aceștia fredonară împreună cu el, slujindu-se de glasurile lor pițigăiate, respingătoare. Apoi Polia desluși discuția, purtată cu voce tare, între socrul său și necunoscutul care-i însoțise pînă aci. Epifan aproape că striga. Iar celălalt nu-i rămînea nici el dator și-i răspundea și mai tare. Chiar de la primul schimb de cuvinte, Polia pricepu că între ei are loc o tîrguială. Ce fel de tîrg aveau de gînd să încheie, Polia nu voia să știe. N-au decît să țipe pînă s-o crăpa de ziuă! Că pînă n-or să răgușească, oricum n-or să tacă. Vrînd-nevrînd, Polia prinse cîteva fraze cheie și acestea îi schimbară atitudinea față de ceea ce se vorbea dincolo. Nu, nu mai putea sta nepăsătoare. De cealaltă parte a peretelui se vorbea despre „groapă"...

„Groapa"... Din fragedă copilărie, Polia știa că „gropile", pe Obi, înseamnă o mare comoară pentru oameni. În „gropi" se strîngea belșug de pește alb, scump, și nu se apucau să-l prindă decît după ce erau anunțate toate satele. Pentru săraci „groapa" era o comoară prețioasă... Nu ai nici o para chioară, și iată că peste noapte te-ai și pricopsit! Pentru cei bogați „groapa" este un adevărat val de aur, lozul cîștigător, zeul norocului. În ceea ce i privește pe negustori, „groapa" e ca o casă de bani în care, printr-o mișcare a baghetei fermecate, s-au prăvălit averi peste averi.

Asta, pentru oameni. Pentru rîu, „groapa" este o încercare crudă; uneori „groapa" golește apele de pește pentru mai multe decenii.

Spre decembrie, rîul Obi se acoperă cu un strat gros de gheață. Bancurilor de pește li se face și foame și nici nu mai au aer să respire. După legile dictate lumii vii de cer și de pămînt, peștele se îndreaptă către locurile

în care rîul a dislocat nisipul şi mîlul, a săpat o adîncitură, pesemne semănînd cu un lighean. Aici, în această adîncitură, se îngrămădesc peştii şi stau atît de înghesuiţi, încît ajung să se strivească unii pe alţii.

Trebuie să fii tare iscusit ca să găseşti „groapa" pe lungimea de mii de verste a rîului. Prea puţini sînt cei ce reuşesc acest lucru. Şi chiar dacă ai reuşit s-o descoperi, fie printr-un noroc, fie pentru că ai învăţat să cunoşti rîul, nu-ţi este dat s-o iei singur în stăpînire. „Groapa" este o bogăţie comună a oamenilor, ca şi urmanul în care trăiesc animalele sălbatice, sau ca lacurile în care mişună peştele.

Polia ştia foarte bine acest lucru. Era mică de tot cînd bunicul Fedot Fedotovici a găsit o „groapă" nu departe de Parabel. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să anunţe starostele. Oamenii i-au mulţumit călduros bunicului. „Groapa" le promitea o pradă bogată. Dar bunicul n-a beneficiat de avantaje speciale. La rînd cu ceilalţi, a tras din căciula starostelui o bucăţică de hîrtie pe care, cu un creion chimic, se afla înscris numărul parcelei lui, şi, culmea, parcela aia se afla situată lîngă mal, ceea ce nu prevestea o pradă prea bogată...

A ascunde locul unde-ai dibuit „groapa" echivala cu o crimă. Legea pămîntului. Pentru că din toate timpurile, rîul era al tuturor. Rîul şi toate bogăţiile lui, şi nimeni n-are voie să proclame asupra lor un drept deosebit.

Dar oare aşa să fie — nimeni ?

Discuţia de dincolo de perete ba răsuna asurzitor, ba scădea pînă la şoaptă, dar încordarea Poliei nu scădea nici o clipă. Bărbaţii ţipau, se înjurau de mamă, treceau de la una la alta. Polia înţelese repede ce pricină-i înfierbînta. Cel de-al cincilea, Ermolai Lopatkin — un ins chior se vede, fiindcă Epifan îl numea „chiorul ager" — descoperise „groapa". Fraţii-scapeţi îl surprinseseră pe Lopatkin chiar în momentul în care ascundea nişte nisetri înghemaţi într-un mic hambar nu departe de izba sa. Nisetrii erau de „groapă", fiindcă erau plini de pete din colcăiala de sub ape, unde zăceau stivă unii peste alţii. Şi acum Epifan şi fraţii-scapeţi îi cereau pescarului-hoţ să le arate „groapa" şi să se jure pe cruce că nu va mai povesti despre ea nimănui, nici unui om,

iar de pescuit acolo nu va pescui decît în taină, numai la ceas de noapte şi împreună cu fraţii-scapeţi şi cu pescarii pe care îi va numi Epifan.

Ermolai Lopatkin era viclean şi lacom. Aci îi promitea lui Epifan că-i va arăta „groapa", firește nu pe degeaba, nu pentru vorbe dulci, ci pentru bani buni, pe care Epifan chiar acum, pe loc, să-i pună pe masă, aci îşi retrăgea cuvintele şi o ţinea una şi bună :

— Am spus că nu vă arăt, nu vă arăt !

La un moment dat, cînd Lopatkin începuse să-l roage pe Epifan să-l ia ca „parte" în afacerea negustorească, fraţii-scapeţi se aruncară cu un şuierat asupra lui Ermolai şi începură să-l păruiască. Se iscă un asemenea tărăboi, încît Polia privea cu groază podeaua şi tavanul : oare se vor prăbuşi scîndurile de deasupra sau se vor rupe podelele ? După toate probabilităţile Ermolai nu era uşor de învins. Îi bușea pe scapeţi ca la beţiile de pomină, iar ei, cînd cădeau, se izbeau cu zgomot şi icneau. Deodată, acoperind zgomotul bătăii, răsună glasul extenuat al lui Epifan :

— Aruncă toporul, Agap ! Are pumnalul în teacă ! O să ne spintece pe toţi !

Strigătul lui Epifan îi opri şi pe scapeţi şi pe Ermolai. Bătălia se potoli, iar peste cîteva minute la Polia ajunse clinchetul sticlelor şi vorba destul de liniştită a bătăuşilor. Tîrguiala continuă tihnit, de parcă nici vorbă nu fusese de acea pornire vijelioasă, împinsă pînă în prag de crimă. Dimpotrivă, bătaia nu numai că-i potolise, dar îi şi trezise din beţie. Mai bînd „o duşcă şi încă una", Epifan şi Ermolai aduseră tîrguiala lor pe o cale raţională. Fraţii-scapeţi doar rareori îi ţineau isonul lui Epifan şi numai atunci cînd Epifan se apuca să-l convingă pe Lopatkin.

Se apropia dimineaţa cînd, în sfîrşit, ajunseră la condiţii acceptabile de ambele părţi. Pe cît înţelesese Polia, acestea se rezumau la următoarele : Epifan cumpără „groapa" în întregime ; Ermolai va primi pentru descoperirea „gropii" o sumă globală şi o cîtime în plus pentru fiecare pud de peşte prins...

Epifan s-a angajat singur să tocmească pescari care să nu spună nimic despre „groapă" celor din satul lor.

El nu le ascunsese socoteala pe care şi-o făcea : va chema din sălaşurile cele mai apropiate pe osteaci, îi va lega cu ajutorul otrăvii alcoolice cu răspundere colectivă, şi pe urmă la muncă ! Nimeni n-o să îndrăznească să crîcnească, să deschidă gura. Toate ca toate, dar osteacii ştiu să pescuiască pe rîu ! Se pricep s-o facă vara, darmite iarna, din „groapă" !

Un pui de frică îl scutura totuşi pe Epifan şi el nu se ferea s-o dea pe faţă : „pătrunsese" parcă dincolo de puterile sale. Mulţi ani, pe aici, prin sate, prin sălaşuri, stăpîn absolut fusese doar Foma Lukici Volokitin. Dacă, Doamne-fereşte, Volokitin află de afacerile lui Epifan, nu se va cruţa nici pe sine şi nu-şi va cruţa nici banii, pentru a-l alunga de aici, o dată pentru totdeauna, pe musafirul nepoftit. Înţelegeau asta şi fraţii-scapeţi, ba chiar şi Lopatkin. Şi de aceea s-au jurat să păstreze secretul. Cum o suceai, cum o învîrteai toţi erau interesaţi în această afacere.

— Totul în taină, numai în taină, chiţăi unul din fraţi.

— Drept ai zis, Agap ! îl lăudă Epifan.

— Ca să nu găsească nimeni nici începutul, nici sfîrşitul, întări Ermolai.

6

Dis-de-dimineaţă, în jumătatea de casă locuită de Polia intră pentru o clipă Epifan. Polia sta culcată, dar cu ochii deschişi, ascultînd vînzoleala de dincolo de perete.

— Ei, cum a fost, Palagheia, nu te-ai plictisit ? Noi iar o să plecăm ! Treburi ! Se întrezăreşte un cîştig, Palagheia ! spuse cu repeziciune Epifan şi, fără să aştepte răspuns, ieşi pe uşă.

„Ştiu eu treburile voastre ! Le-am auzit şi răsauzit toată noaptea ! Ermolai îi înşală pe consăteni, ascunzînd de ei «groapa», tu îl înşeli pe Ermolai, dar unde şi cum o să vă înşele pe voi fraţii-scapeţi încă nu-mi dau seama", îşi zicea Polia.

Se simţea îngrozitor de rău. Noaptea nu dormise, aţipise doar către dimineaţă, cînd dincolo de perete, pen-

tru un scurt timp, se aşternuse liniştea. S-a trezit, apăsată de un sentiment de vinovăţie. Ce vină grea purta? Şi faţă de cine? E vinovată ea că pe pămînt trăiesc monştri ca fraţii-scapeţi, în casa cărora s-a nimerit să ajungă?! Şi Ermolai nu e şi el un monstru? De fapt e şi el un pescar sărac, cum sînt cu nemiluita, aici, pe Obi, dar ce suflet degenerat are! A avut noroc, a găsit o „groapă", o bogăţie, de care ar trebui să se folosească toţi locuitorii satelor, şi el ce face? Ascunde bogăţia de ceilalţi, trage să stoarcă bucurii numai în paharul lui... Iar Epifan?... Polia nu găsea cuvinte pentru a numi josnicia socrului său... Şi totuşi e vinovată cu ceva că aceşti nemernici trăiesc alături de ea şi se ticăloşesc, fără să le pese nici cît negru sub unghie de prezenţa ei? Vorbesc tare, mîndri de învîrtelile lor, povestesc deschis cum or să-i tragă mai iscusit pe sfoară pe alţii, iar socru-său Epifan a devenit atît de neobrăzat, încît îi dă un registru în care fiece însemnare e o minciună, o crimă. E clar, toţi ăştia şi-au pierdut într-atît mintea, încît o consideră ca pe una de-a lor.

Intuind acest lucru, Polia se ridică în capul oaselor, apoi stătu mult timp aşa, învăluindu-şi capul în părul bogat.

— Şi ce-o să fie mai departe? Mai departe n-o să fie bine deloc... O să fie rău, rău şi mai rău. Trebuie să iasă din mocirlă pînă nu e prea tîrziu. Altfel o să se scufunde pînă la gît, apoi noroiul o să-i acopere şi capul. O să te nenorocească... Tatălui şi bunicului o să le fie ruşine să te numească fata lor.

Polia plîngea, suspinînd ca o fetiţă, îşi ştergea lacrimile cu şuviţele mătăsoase ale cozilor despletite. „Nikişa... Toată nădejdea e în el. Cînd s-o întoarce de la Tomsk, o zi n-o să mai stăm în casa socrului. O să plecăm unde o să vedem cu ochii. Tata o să ne ajute, bunicul o să ne întindă o mînă de ajutor. O s-o scoatem noi la capăt. Dacă va fi nevoie, închiriem o căsuţă. Că doar trăiesc, uite, şi surghiuniţii... Şi trăiesc fără jaf, fără minciună, fără înşelăciune."

Se linişti încetul cu încetul, se convinse ca deocamdată să nu se frămînte. Tinereţea e vîrsta miracolelor şi Polia abia începea să trăiască. De aceea mai putea

să-şi învingă durerea. În tinereţe, durerile se limpezesc repede, apoi chiar îşi iau zborul. Convingîndu-se că n-are rost să se zbuciume la nesfîrşit, Polia se sculă, mîncă şi făcu ordine în încăpere, strîngînd toţi colacii de frînghie într-un colţ. Cînd munceşti, tristeţea e mai uşor de alungat.

Pe la amiază se întoarse în fugă acasă Agap. Intră grăbit la Polia şi-i spuse gîfîind :

— Epifan Korneici a poruncit să se încălzească baia. L-a străpuns un junghi în şale. Doftoroaia are să-l ungă cu ulei de pin. Geme, să te ferească Dumnezeu ! Hai, noră, ajută-mă să pregătesc baia.

Polia îl privi atentă pe scapete. Pe faţa lui rotundă, umflată de băutură, rătăcea un surîs viclean, ochii adînciţi sub pleoapele umflate alunecau perfid încoace şi încolo. „Uite, umblă cu viclenii, ticălosul", îl cîntări ea, dar fiindcă voia de mult să dea o raită pe afară plecă să-l ajute.

— Dă încoace cobiliţa şi găleţile, să aduc apă.

Cazanul şi putinile din baie erau încăpătoare. Polia vărsă douăzeci de găleţi de apă în cazan, dar nu-l umplu, mai rămîneau pînă-n buza lui două-trei palme bune. Agap se ţinea la distanţă, însă Polia simţea că o urmăreşte şi n-o scapă din ochi. Surîsul îi încremenise pe faţă. „Ştie ceva ce eu nu ştiu. Rînjeşte şi e mulţumit de el. Nu e obişnuit să trăiască fără viclenie şi minciună", îşi zicea ea.

Dar către seară totul ieşi la lumină. Într-adevăr, Polia nu ştia ce ştia scapetele. Epifan se întoarse însoţit de-o muiere. Aruncîndu-i o privire de la fereastră, Polia înţelese degrabă că muierea nu e nici un fel de doftoroaie, ci pur şi simplu ibovnica socrului. Înainte de toate o trăda vîrsta. Muierea avea cel mult treizeci de ani. Nu găseşti, să cauţi cu lumînarea o doftoroaie de vîrsta asta. Cizmele albe din blană de ren, şuba căzeau frumos pe trupul ei. Brîul strîns legat deasupra şoldurilor îi sublinia fundul tare, care-i juca în timp ce mergea, iar carîmbii cizmelor stăteau gata să plesnească sub apăsarea pulpelor pline. Însă cel mai mult o trăda pe ibovnică şalul de caşmir negru cu flori trandafirii. Astfel de şaluri nu purtau, pe aici, ţărăncile în zilele de lucru, iarna.

Primăvara devreme sau toamna — altă poveste, dar pe timp geros de iarnă, femeile îşi acopereau capul cu şaluri împletite din lînă. „Epifan i-a dăruit şalul ăsta", stabili fără greş Polia.

Epifan porni spre baie şchiopătînd puţin şi clătinîndu-se. Muierea se şi duse acolo cu o sticlă de ulei de pin şi cu o lampă. Agap şi fraţii săi se foiau prin casă şi prin curte, pregătind o cină sărbătorească.

— Ei, tună Epifan, seara tîrziu, cînd se întoarse cu ibovnica, e meşteră Marfa să desprindă vinele de oase! Ştii, dintr-o dată am întinerit! se lăuda el, iar fraţii-scapeţi încuviinţau, tăcuţi, prefăcîndu-se că iau de adevărate vorbele lui şi împăcîndu-se, de voie, de nevoie, cu ideea că femeia s-a aşezat în jumătatea lor de casă şi nu are de gînd să plece.

Au băut zdravăn şi au mîncat toţi colţunaşii lui Agap, şi cînd li s-au uscat vocile de atîta cîntat, s-au împrăştiat prin colţuri să doarmă. După aceea, Polia ascultă, fără voia ei, o droaie de măscări, încît ardea de ruşine din cap pînă-n picioare. Patul pe care Epifan şi Marfa s-au dedat plăcerilor era aşezat chiar lîngă peretele care da în odaia ei şi oricît îşi ascunse Polia capul sub pernă, strigătul puternic al socrului îi înjunghia urechile.

— Las-o naibii, Marfa, nu te mai acoperi! Desfă-te mai mult! De cine te ruşinezi, îngerul meu? Ce, ăştia sînt bărbaţi? Ăştia-s neoameni! Nişte momîi! Ha, ha, ha! se auzea vocea lui Epifan.

În cele din urmă Polia înhăţă cojocul, se îmbrăcă şi ieşi afară în pridvor. A stat aici tremurînd din tot trupul, de frig şi de scîrbă, pînă s-au potolit în casă urletele lui Epifan.

7

Odată cu zorile pe peticul de pămînt din faţa casei puse stăpînire tăcerea. Întîi au plecat în sat fraţii-scapeţi, iar după ei s-a cărat într-acolo şi Epifan cu tîrfa lui, Marfa Şerstobitova.

Începea încă o zi, poate cea mai îngrozitoare din viaţa Poliei. Avea impresia că se sculase din nişte gunoaie

mîrşave şi rău mirositoare şi ceva bălos îi rămăsese prins de faţă şi de mîini. Cel mai nimerit lucru într-o asemenea situaţie ar fi fost să facă baie. Ah, cît ar fi vrut să-şi toarne pe trup apă fierbinte şi să se bată cu măturica, învelită într-un nor de aburi, pe spate, pe şolduri, pe picioare, dar numai ce îşi aducea aminte că în baia fraţilor-scapeţi, în care cărase cu atîta sîrguinţă zece cobiliţe de apă din lac, se tăvălise în ea socru-său cu Marfa, i se făcea greaţă şi-i venea să verse. De vreo trei ori îşi limpezi faţa cu apă rece din ulcior. Se învioră, dar nu pentru mult timp. În sfîrşit, ieşi din casă în pridvor, numai în rochie şi cu capul descoperit. Înghiţea cu lăcomie aerul rece în nădejdea că-i va pieri greaţa care-i cuprinsese gîtul cu degete de fier.

Ea se întinse, se ridică pe vîrfurile picioarelor şi, rotindu-şi privirea peste împrejmuirea de bîrne din jurul casei văzu că pe drum, încet şi greu, se îndreaptă spre sălaşul fraţilor-scapeţi un om.

Polia avea ochi ageri. Desluşi de îndată că omul nu semăna cu nici unul din scapeţi şi nici cu socru-său.

„Să stau ascunsă. O să umble ce-o să umble şi o să plece", gîndi Polia. Se năpusti în casă, trase zăvorul la uşă şi se grăbi spre fereastră. Omul continua să păşească apăsat şi fără grabă. Era un bărbat înalt, cu pîslari negri, într-o papahă * cenuşie, cu cojoc negru şi pantaloni vătuiţi. Se sprijinea într-un baston de plop uscat, pe jumătate jupuit de coajă. Peste două-trei minute, Polia putu să-l examineze mai amănunţit. Bărbatul avea nasul coroiat, o faţă slabă, acoperită de o bărbuţă cărunţă. Deasupra ochilor adînciţi ieşeau în relief sprîncenele dese, negre ca pana corbului. Se vedea că omul mergea de multă vreme. Pe mustăţi îi atîrna promoroacă, de pe frunte şi de pe obraji i se ridica un abur uşor.

„Poate e vreun surghiunit fugit ? Caută loc ascuns... Să-i ies în întîmpinare, doar n-o să mă omoare, hai, doar n-o fi vreun bandit", îşi schimbă deodată Polia hotărîrea, şi în aceeaşi clipă îşi aduse aminte de întîmplarea din ziua nunţii, cînd nu l-a dat pe omul acela care fugea, mulţimii bete, să-l sfîşie. Trecuse timp mult

* Căciulă caucaziană (n. t.).

de atunci, dar Polia nu putea să-l uite cu nici un chip pe tînărul din barcă, ochii lui alarmați, privirea lor îndîrjită. Unde o fi acum ? O fi reușit el oare să se folosească de libertate și să-și atingă scopul ?

Ieși și-l întîmpină pe bărbatul cu papahă neagră la ușă. Văzînd-o, acesta se opri mirat și se dădu puțin îndărăt, parcă s-ar fi speriat :

— Chiar o femeie ! Și încă una atît de tînără ? Și asta la scapeți ?

Bărbatul, desigur, glumea. Se simțea cît de colo că nu este un fricos sau un hăituit. Nu se știe de ce, Polia prinse dintr-odată simpatie pentru acest necunoscut.

— Hai, unchișule, treci încoace. Acolo nu e nimeni. Cine ești ? Ce nevoie te-a adus în cotlonul ăsta ? începu Polia să vorbească, simțind o mare curiozitate și, examinîndu-l pe bărbat, remarcă pentru sine : „A obosit, sărmanul ! Uite cum suflă ! Nu, ăsta nu aduce a bandit".

— Dar tu cine-oi fi ? Cum de-ai ajuns în acest cuib de viespi cu niște ochi atît de blînzi ? întrebă omul, urcînd treptele spre pridvor.

— Eu ? Ei, uite așa... am ajuns și eu, se codi Polia, neștiind ce să răspundă. Nu voia să mărturisească necunoscutului că este nora lui Epifan Krivorukov și nici nu găsi puterea să scornească vreo poveste.

Omul observă că Polia nu se grăbește să-i răspundă la întrebare și dădu din mînă :

— Lasă, nu povesti ! Și fără să-mi povestești știu că n-ai nimerit aici de bună voie. Te-au ademenit, probabil, ca pe o păsărică, pentru păcătosul ăla de Epifan Krivorukov.

Învinuirea asta, Polia n-o mai putu suporta liniștită, așa că smuci din cap :

— Nu, nu, unchișule ! În nici un caz !

Omul o crezu pe Polia, fără a pune nimic la îndoială.

— E bine că nu. Dar fii cu ochii în patru !

— Țin socotelile în casa lui Krivorukov. Socotesc soldul.

— Dacă găsești altă treabă de făcut, să pleci numaidecît. În slujba ta sînt prea puține lucruri bune. Știu eu ce de escrocherii învîrte Epifan ! o sfătui el cu hotărîre.

În casă, Polia îi oferi bărbatului o cană de ceai. El o acceptă cu plăcere, își scoase cojocul, papaha, mănușile. Respira încă greu, tușea din cînd în cînd, se ștergea cu palma de transpirație pe începutul de chelie.

— Dar unde-au dispărut pițigăiații ăia? întrebă omul, făcînd semn cu capul către cealaltă jumătate a casei.

— Au plecat în sat, împreună cu stăpînul meu.

— Așa, deci ! Ei într-acolo, eu de-acolo. Cum de nu ne-am întîlnit pe drum ?... Păcat... Am a dracu' de mare nevoie de ei.

— Sau poate s-au dus în altă parte. Că doar nu-mi spun mie, zise Polia, gîndindu-se în sinea ei : „Probabil că s-au dus să vadă «groapa» sau să-i angajeze pe osteaci". Da dumneavoastră le sînteți cunoștință sau sînteți legat printr-o treabă de ei ? întrebă ea, după o scurtă tăcere.

— Am nevoie de funie groasă. Am o mică treabă, trebuie să așez plasele, iar sfoară nu poți lua decît de la ei, nu găsești în altă parte.

— Deci, sînteți pescar ? încercă să precizeze Polia.

— Pescar fără voie. Sînt surghiunit, fato. Numele meu este Șustov. Vasili Demianîci. Am trăit doi ani în localitatea asta. Mai trebuie să mă chinuiesc doi ani și jumătate. Cu mine e și familia. Cinci copii — care mai de care mai mic. Bineînțeles și nevasta. Șapte guri. Fiecare cîte puțin și tot ai nevoie de o groază de lucruri. Iar aici, cu sănătatea n-o duci prea bine. Cum vine primăvara mă apucă frigurile, iar iarna ba mă chinuie tusea, ba mă apasă reumatismele.

Șustov sorbi ceai din cană, o privi pe Polia cu neîncredere și rosti cu un zîmbet ironic :

— Ce tot vorbesc ! Oricum, tot n-ai să înțelegi nimic.

— De ce să nu înțeleg ? se supără sincer Polia.

— Pentru că, fată, ca să mă înțelegi, trebuie să fi fost măcar o zi în pielea mea. Șustov, pesemne, observă că o zgîndărise pe Polia cu ceva și rosti cuvintele de pe urmă pe un ton mai moale. Polia ar fi vrut să-i strige : „Eu înțeleg totul. Și tata și bunicul au fost surghiuniți". Dar se abținu, întrebă altceva :

— Dar ați încercat să vă îngrijiți, Vasili Demianîci ?

— Cum să nu! Mă îngrijește felcerul din Parabel, Gorbiakov Feodor Terentievici. Un om de aur! Cîteodată vine la noi pe o asemenea vreme că te apucă groaza. „Cum se poate? îi spun. O să vă prăpădiți!" Iar el, vesel, rîde doar: „Eh, spune, toate astea sînt fleacuri! Cui îi e scris să moară înecat nu arde în foc!" Ce om de aur! repetă Șustov. Și chiar se ridică puțin de emoție.

Polia se stăpîni din nou să nu strige: „Dar omul acesta de aur e tatăl meu". Lauda lui Șustov îi făcu mare plăcere, îi spălă sufletul cu o bucurie atît de adîncă și de luminoasă, încît toate neplăcerile și frămîntările din ultimele zile îi zburară din cap, de parcă nici n-ar fi fost. Probabil că această izbucnire interioară i se reflectă Poliei și pe față și în ochi, fiindcă Șustov o întrebă scurt:

— Ați avut ocazia să-l cunoașteți pe Gorbiakov?

— Dar cum! E o personalitate cunoscută în tot Narîmul.

— Om cu suflet mare, Gorbiakov, îl lăudă pentru a treia oară pe felcer Șustov.

— Dar dumneavoastră de unde sînteți de fel? întrebă Polia simțind cu fiecare clipă un interes tot mai mare pentru acest om. E greu, aici, în locurile noastre, pentru un om venit din altă parte. Noi siberienii, ne-am obișnuit cu necazurile, ne-am deprins cu viața de aici.

— Eu sînt din Saratov. Am nimerit aici ca mulți oameni din fabrici — grevist. Dar altora le e mai ușor. Băieții sînt toți singuri, fără familie. O să se chinuie de dor și singurătate, totuși o să înfrîngă surghiunul. Ne-au împrăștiat care pe unde. Unii lîngă Arhanghelsk, alții la Turuhansk, iar pe mine și încă trei la Narîm. Dar și aici ne-au împărțit prin diferite tabere, povestea plin de încredere Șustov. Dacă am fi fost împreună nu ne-am fi lăsat unul pe altul să murim de foame...

— Vă plătesc un ajutor sau sînteți deportat cu domiciliu forțat?

— Tot ajutorul se duce pe chiria casei. De mîncare fac rost muncind. În primul an am spoit toate samovarele și vasele din sat. Dar ce sat e ăsta? Șaizeci de curți. Pe urmă m-am ocupat de făcutul unor vase din coajă de mesteacăn. I-am dotat pe toți gospodarii. Cel mai im-

portant cîştig este pescuitul. Toamna, am muncit cu nevasta pe rîu. Ba pescuiam cu năvodul, ba ne ocupam cu spintecatul peştelui. Ai impresia că munceşti mult, dar nu reuşeşti să o scoţi la capăt. Acum îmi strîng cîteva unelte ; am cumpărat cîrlige, momeli şi altele, fiindcă am intenţia să fac pînă la primăvară vreo două-trei plase. Astfel măcar peşte să nu cumpăr. Lîngă peşte pui puţină pîine şi ai mîncare...

Polia asculta povestirea domoală a lui Şustov şi multe din cîte povestea îi erau cunoscute şi apropiate. Familia tatălui ei, deşi nu era ameninţată de foame cheltuia cu grijă fiecare copeică. În casă nu găseai decît strictul necesar şi tot venitul curgea doar din muncă cinstită. Prin urmare curgea puţin.

— Copiii sînt mari ? întrebă Polia.

— Cel mai mare are zece ani, iar cel mai mic s-a născut aici, în surghiun.

— Sănătoşi ?

— Sănătoşi ! ? Asta e, că sînt mai mereu bolnavi. Clima siberiană nu se poate compara cu a noastră, e prea aspră. Iar noi nu ne putem lăuda nici cu îmbrăcămintea. Fiecare umblă îmbrăcat în ce apucă. Şi eu am numai băieţi. Nu pot să-i ţin în frîu. Rîul e îngheţat, pînă şi malurile-i sînt îngheţate, iar ei se bagă în apă ! Răcesc, drăcuşorii ! exclamă aproape cu duioşie Şustov şi, după o tăcere, continuă : Cînd ne-au condamnat, la început n-am vrut să car şi familia după mine în surghiun. Dar s-a înfăţişat nevasta la vorbitor şi a început să mă roage : „Ce-o să fac eu aici cu copilaşii ? O să trebuiască să-i trimit la cerşit pe uliţi". M-am hotărît : îi iau, oricum o-ntorci tot rău e. Şi i-am adus, iată. Deşi trăim în foamete, totuşi se cheamă că sîntem împreună... Ei, nu-i nimic ! Măcar de-am scoate-o la liman pînă la primăvară, pînă s-o face cald. Pe urmă o să fi mai uşor : întind plasele, încep să pescuiesc... Mi-e teamă însă că fraţii-scapeţi n-o să-mi dea sfoară pe datorie. Şi iar o să rămîn fără plase... Dac-o fi aşa, chiar că nu mai ştiu ce să fac...

Polia vru să-l ajute cumva pe Şustov şi să-l ajute deîndată. Se uită la faţa lui slabă şi obosită, transpirată din pricina ceaiului fierbinte, apoi îşi îndreptă privirile

către legăturile de sfoară. Una din legături era chiar sfoară subțire, sfoară pe care „se întindea" plasa. „Măsor vreo douăzeci de stînjeni — și gata", se gîndi Polia.

Șustov parcă i-ar fi ghicit gîndul. Arătînd cu capul legătura de sfoară spuse :

— Uite, asta-i ce-mi trebuie mie. Dar fără stăpîni nu poți să iei.

— Și dacă ar fi să încercăm să luăm fără stăpîni ? Răspund eu de samavolnicia asta, propuse ea.

— Ei, nu, nu fato ! se apără Șustov. Ție poate că o să-ți meargă, dar oricum am suci treaba, tot pe mine or să mă jupoaie. Ei țin socoteala fiecărei funii, le știu pe toate. Chiar dacă tu ai izbuti să ascunzi că ai luat sfoara asta, eu tot nu pot să ascund plasa. Mai devreme sau mai tîrziu or să miroasă învîrteala și or să vină în grabă să-mi ceară socoteală. N-au nici un fel de scrupule, nu se dau înapoi de la nimic. Ei sînt cunoscuți aici și temuți mai mult decît bandiții. Mă mai odihnesc o lecuță și plec înapoi spre casă. O să mă întorc altă dată.

Șustov mai întîrzie vreo zece minute și începu să se pregătească de plecare. Polia turba de ciudă atît împotriva ei înseși, pentru că nu putea să-l ajute cu nimic pe omul acesta, cît și împotriva fraților-scapeți, care-i încurcaseră așa de tare pe oameni în sforile lor, încît aceștia se zbăteau neputincioși, ca peștele pe uscat.

Șustov plecă. La un minut după despărțire, Polia își puse cojocelul, izbi ușa de perete și alergă după el.

— Opriți-vă, Vasili Demianîci ! Vreau să vă spun o vorbă.

Șustov o așteptă lîngă poartă, cu o expresie de neîncredere pe față : vezi Doamne, ce i-o fi trecînd prin cap ? Oare n-o fi vrînd să-i pună colacul de sfoară în brațe ? !

— Am aflat un secret de la frații-scapeți și vreau să vi-l spun.

— Secret ? Ce fel de secret ? Șustov se apropie de Polia și se uită peste umăr spre pridvor, să vadă dacă nu-i ascultă cineva.

Polia îi povesti dintr-o suflare despre venirea lui Ermolai Lopatkin, despre „groapă" și tocmeala în legătură

cu ea, despre intenția lui Epifan Krivorukov de a tocmi un artel de osteaci pentru a pescui în taină peștele din „groapă.

Șustov o ascultă pînă la capăt, fără s-o întrerupă cu nici un cuvînt. Numai mușchii obrazului i se mișcau sub pielea palidă, acoperită de barba rară.

— Hai în casă. Taina este într-adevăr neașteptată. Trebuie să ne gîndim, spuse deodată Șustov și păși înaintea Poliei.

În pridvor se opri și-o întrebă cum o cheamă.

— Polia.

— Mi-ai dat o veste bună, Polia, de-a dreptul fantastică, zise Șustov așezîndu-se. Gîndește-te doar ce și-au pus în cap să facă! Să fure poporul, să ia de la el ceea ce-i aparține de drept și fără nici un fel de îndoială! Și așa e peste tot, în toată Rusia! Înțelegi de ce-am făcut noi grevă la uzină? Ne-au chinuit de tot stăpînii! Ne înșală, ne amendează, nu ne lasă să facem un pas... Și aici, la dracu-n praznic, aceeași viață. Și Ermolai Lopatkin ăsta, ce mizerabil, ce nemernic! Căci și el, ca și mine, nu are izba lui, toată bogăția lui sînt copilașii... Și vezi cum a pus stăpînire pe el închipuirea, patima de căpătuială! A pornit împotriva întregului sat! După toate astea, pescarii n-o să-l mai suporte nici măcar o zi! Da, cine știe, poate-i mai deștept, și-și va lua tălpășița de aici cît mai departe! Că de va întîrzia, o să-l pîndească sătenii și o să-l dea hrană mihalților. Ah, ce ticăloșie! Ah, nu, bucățica asta nu trebuie să cadă în mîna fraților-scapeți! Mulțumesc, Polia. Măcar tu nu le-ai făcut jocul. De restul o să mă ocup eu... La noapte se va organiza o asemenea pază în jurul lui Lopatkin, cum nici poliția n-ar fi în stare s-o facă... N-o să pună ei mîna pe „groapa“ asta, pentru nimic în lume n-o să pună!....

Cînd Șustov intrase pentru prima oară în casă i se păruse Poliei firav și bătrîn. Acum se uita la el cu uimire. Pesemne, Șustov nu avea mai mult de patruzeci de ani, era plin de energie și entuziasm. Polia încă nu-și dădea seama că muncitorul Șustov din Saratov, istovit în surghiun de nevoi, se înviorase dintr-o dată și se a-

prinsese numai şi numai fiindcă simţise renăscînd în el setea de a lupta pentru toţi, singura forţă care-l întinerea, îi potolea suferinţele şi durerile fizice.

— Dacă va fi nevoie, Polia, o să mă mai reped pînă la tine... Şi ţine minte : nimeni-nimeni, nici un om, în afară de mine, n-o să ştie de unde am aflat acest secret, spuse Şustov, sculîndu-se de pe taburet şi luînd mîna Poliei în palma lui lată şi osoasă.

— Mi-e totuna dacă or să afle sau nu ! Doar n-am de botezat copii în casa lor ! exclamă nepăsătoare Polia. În această clipă, într-adevăr nu se gîndea deloc la ea şi nici la soarta ce-ar aştepta-o în cazul că Epifan şi scapeţii ar afla că ea a trădat taina „gropii". Se îmbujorase de plăcere că, uite, a reuşit să-l ajute într-un fel pe Şustov şi pe copiii lui, pe care şi-i închipuia, nu se ştie de ce, la fel cu tatăl lor, cu faţa prelungă şi cu sprîncenele stufoase. „Dacă «groapa» intră în stăpînirea oamenilor, va căpăta şi Şustov ceva. Căci numai un ciung nu poate scoate din «groapă» peşte bun".

Şustov însă era de altă părere în ceea ce o privea pe ea.

— Nu, Polia, nu. Nu spui ce trebuie ! La ce bun să-ţi pui singură capul sub tocător ? Să nu crezi că o să te cruţe ! Ţine minte un lucru : un lup nu va deveni niciodată om !

După ce plecă Şustov, Polia mai stătu mult timp la masă, gîndindu-se la ceea ce se întîmplase. „Ei bine, să fie cum zici tu, Vasili Demianîci : o să tac şi în privinţa venirii tale aici şi a vînzării secretului. Dar ce-o să-i spun lui Nikişa, cum o să vorbesc cu el ? Poate că şi el o să se înfurie împotriva mea. Cum-necum Epifan Korneici îi e tată. Tată... Dar cu Marfa cum vine povestea ? Un asemenea lucru nu e prea plăcut să auzi despre tatăl tău... Mai bine tac, deocamdată o să tac, şi mai departe o să vedem ce-o să mai fie... Nu, o să-i spun totul cum a fost : şi despre «groapă» şi despre Marfa. Să ştie. Ne-am jurat doar să nu ne ascundem nimic unul altuia..."

Polia înclina cînd spre o hotărîre, cînd către cealaltă, ca să nu ajungă la nimic definitiv. „Să spun sau să nu spun !“ Aceste întrebări o chinuiau, o sîcîiau, îi spulberau și ultima fărîmă de liniște.

8

Pe înserate, Epifan și frații-scapeți se întoarseră acasă. Erau treji și vorbeau între ei cu voce joasă și preocupați. Polia încercă să tragă cu urechea la ce vorbeau, dar nu reuși să înțeleagă nimic. După cină, Polia se pomeni cu Epifan la ea.

— Ei, Palagheia, ți s-a făcut dor de casă ? întrebă socrul, privind-o pe noră și întrebîndu-se în gînd : știe despre Marfa ori nu știe ? Crede că e o doftoroaie ori nu crede ?

— Dar ce-o fi vesel pe-aici ? M-ați adus într-un fund de țară, m-ați lăsat singură și stau ca-ntr-o închisoare, răspunse Polia pe un ton nemulțumit, morocănos.

— Nu mă oropsi, Palagheia. N-o să-ți rămîn dator. Am pus la cale o afacere mare. O să cîștig o groază de parale.

— Ce afacere ? întrebă cu un aer naiv Polia, de parcă n-ar fi știut și n-ar fi avut habar de nimic.

Epifan stătu la îndoială : merită s-o înștiințeze pe noră cu privire la amănuntele afacerii, n-o să trăncănească ea ca o muiere proastă în fața cine știe cărui netrebnic ?

— Așteaptă o leacă, Palagheia.

— Ei, cum vreți, își strînse Polia buzele a supărare și înclină capul.

Epifan se suci pe scîndurile podelei, ascultîndu-le scîrțîitul. Parcă voia și nu voia să plece. Polia înțelese că socrul nu venise la ea într-o doară și de aceea deveni atentă, privindu-l întrebător.

— Palagheia, am nevoie de bani mulți, suflă greu Epifan și se apucă de cercelul din ureche. Polia observase de mult că atunci cînd socrul se trage de cercel se află la strîmtoare, are necazuri și e nerăbdător să le îndrepte.

— Luați-i cu împrumut de la prietenii dumneavoastră, Polia se întoarse către peretele ce împărțea casa și împunse cu degetul în tocul ușii.

— Ce zici tu, Palagheia ! Ăștia nu-ți dau un capăt de ață, ce să mai vorbim de bani ! Epifan coborî glasul, tăcu o clipă, și spuse nesigur : În tine mi-e speranța.

— În mine ? Cum așa ?

— Vreau să te duci mîine acasă și să te întorci cît mai repede cu o sumă mare. O să am cheltuieli multe. N-o să-ți fie frică să te duci singură ? Cred că numai cu un popas n-ai să ajungi pînă la Goleșcihina. Epifan tăcu, așteptînd să vadă ce spune nora. Iar Polia simți că se scaldă în fericire din cap pînă-n picioare. Nu la Goleșcihina, ci chiar la Moscova e gata să se ducă, numai să nu mai stea în cotlonul ăsta blestemat, să nu mai vadă mutrele îngrozitoare ale fraților-scapeți, să nu le mai audă glasurile pițigăiate. Da și socrul... I s-a liniștit mutra bețivă, parșivul ! După întîmplarea cu Marfa, Polia nu mai avea măcar o umbră de respect pentru tatăl soțului ei. Pînă aici, socrul i se păruse mai bun, mai plin de suflet decît soacra. Înclinase să creadă că el va înțelege mai curînd dorința ei de a trăi separat cu Nikișa și că o va ajuta cînd va fi nevoie. Dar după povestea cu Marfa era greu să te aștepți de la el la înțelegere, cît despre ajutor, nici vorbă !

— Ce să-i faci, dacă trebuie, o să mă duc. N-are de ce să-mi fie frică. Știu să am grijă de cal și chiar dacă drumul îmi e necunoscut, o să nimeresc eu, că nu sînt nici oarbă și nici mută, spuse reținut Polia, fără să-și trădeze bucuria.

— Iar cînd o să vii înapoi, fii atentă, Palagheia. Pentru siguranță coase-ți banii de cămașă, de sutien. Parcă sînt puțini tîlhari care umblă acuma pe drumuri ? Înainte trăiam la Narîm în liniște. Nimeni nu știa ce e ăla furt. Trăiam cu sufletul deschis, începu să filozofeze Epifan, în mod vădit mulțumit de faptul că nora nu se încăpățînase și fusese singură de acord să plece la drum.

— Dar cine-o să-mi dea mie banii ? Anfisa Trofimovna o să mă creadă pe cuvînt ? N-o să mă creadă nici în ruptul capului ! Cum o să-i dovedesc că am venit cu poruncă de la dumneavoastră ?

— Adevărat grăiești, Palagheia. E cărpănoasă rău. Uite ce : o să-i scriu. La citit nu se prea descurcă ea, dar totuși ceva scris, o hîrtie, e ceva de crezare, sigur.

— Așa o să fie mai bine. Că altfel, poate să creadă că am dat bir cu fugiții. Polia nu-și ascundea deloc dușmănia pentru soacră-sa.

Epifan se schimonosi, încercînd să-i bage în cap Poliei o idee de-a lui, și spuse destul de confuz :

— Așa-așa. Așa e ea. O să-și închipuie și ce-a fost și ce n-a fost vreodată.

Polia pricepu unde bate Epifan : Marfa. Parcă ar fi fost aici, dar parcă n-ar fi fost. „Îi e un pic teamă de mine, crede că o să mă apuc să-i șoptesc ceva scumpei lui neveste... Ei, dacă o fi să nu spun cuiva, apăi ei n-am să-i spun nimic... Fiului am să-i spun pentru că-mi este soț... Să afle și el ce pramatie e taică-său."

— O să mergi cu Igrenka, Palagheia. E trăpaș, mai puternic, iar la întoarcere ia-l pe Pegar. Poate duce căruța cu marfă pînă hăt departe. Ei bine, mă duc să dau ovăz la cai și mă culc. Mîine am o zi îngrozitoare : îmi risc ultimul ban, Palagheia. Nu apucă să iasă bine Epifan că ușa se deschise și intră Agap.

— A fost cineva străin pe aici, spuse neliniștit scapetele și o fixă pe Polia.

— A fost cineva, Palagheia ? întrebă Epifan.

— N-am văzut pe nimeni. Am stat toată ziua în casă singură, spuse Polia, amintindu-și de înțelegerea cu Șustov.

— Urme nu se văd, le-a acoperit zăpada, dar călușul de la poartă nu e la locul lui. L-am băgat într-o gaură și atîrnă în alta. Ochii turbați ai lui Agap alunecau încolo-încoace : ba o pipăie pe Polia, ba pe Epifan, ba se fixează pe legăturile de frînghie. Totul e, ca să zicem așa, la locul lui.

— Eu am ieșit din curte. Doar nu era să sar peste gard, zise Polia.

Agap își miji ochii, nările nasului lat i se umflau repede, iar buzele i se mișcau mărunt peste gura lipsită de dinți.

— Ei, Agap, ești meșter în a urmări totul. Ia te uită ce ți-a trecut prin cap ! Călușul de la poartă, se înve-

seli Epifan şi-l îmbrăţişă cu o mînă pe scapete. Hai să mergem! Dacă-ţi spune Palagheia că n-a fost nimeni, înseamnă că n-a fost...

— Şi totuşi te apucă teama. Unul de pe-aici — osteac sau tungus nu-ţi ia nimic, dar un venetic, imediat pune mîna pe lucru străin.

„Singur eşti hoţ mare, şi bănuieşti că toţi oamenii sînt hoţi... N-ai decît să-ţi mijeşti ochii, dar adevărul n-o să-l afli. Adevărul a fost acoperit de zăpadă", îşi zicea, surîzînd în ascuns, Polia.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Polia plecă la Parabel, cu biletul lui Epifan, în care i se poruncea Anfisei să scoată din casetă toţi banii, pînă la ultima rublă, şi fără întîrziere să o trimită cu ei înapoi pe Palagheia. Aceste cuvinte le-a scris Epifan cu litere de tipar şi le-a subliniat cu două linii groase.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

În aceeaşi zi, în mare taină, Şustov le-a povestit la doi pescari despre „groapă". Trebuia să acţioneze cu atenţie. Ca deţinut politic îi era cu desăvîrşire interzis să se amestece în treburile obşteşti. Acestea se puteau termina cu surghiunul într-o localitate şi mai îndepărtată, undeva pe cursul superior al rîurilor Ket sau Parabel, unde chiar că nu mai e cu putinţă de trăit. Pericolul îl pîndea şi din altă parte, a scapeţilor. Dacă vor afla că el a trădat „groapa" n-o să le fie bine, nici Poliei, nici lui. Se spunea despre scapeţi că sînt şireţi, ascunşi şi nu se dau înapoi de la nimic în ce priveşte felul de a se răzbuna.

Oamenii cărora Şustov le-a încredinţat taina s-au alarmat. Să sune clopotele, ar fi fost prea devreme: o să se stîrnească atîta zarvă că, în cazul unei greşeli, sătenii ar fi crezut că i-au păcălit şi le-ar fi rupt oasele. Dar nici să ţină taina zăvorîtă nu se putea. Pentru că dacă Epifan şi scapeţii, mîine-poimîine, aduc la „groapă"

pe osteaci, se poate naşte un măcel groaznic. Văzînd la „groapă“ oameni străini, pescarii din sat, stăpînii „gropii“ după lege, vor pune mîna pe topoare. Cine i-ar mai putea înfrîna ?

Şustov propuse să-l atragă în această treabă pe staroste. El reprezintă totuşi autoritatea, e ales de popor şi el răspunde în faţa societăţii pentru multe, inclusiv pentru faptul ca bogăţia comună a satului să nu fie acaparată, după voia lor, numai de unii gospodari.

Socoteala lui Şustov se dovedi a fi bună. Starostele, cu două ajutoare, l-au reţinut pe Ermolai Lopatkin şi l-au pus la păstrare în închisoarea satului, un hambar friguros. După o scurtă şedere, Ermolai, speriat la culme, a deşertat sacul.

— Totul, am să-ţi arăt totul, tătucule, numai nu mă scoate în faţa adunării obşteşti, se ruga Lopatkin, plîngînd în hohote, ca o muiere.

„Groapa“ peste care dăduse Ermolai se afla la treipatru verste de sat, pe o întindere de apă înconjurată de maluri înalte, acoperite de pădure deasă. Prin apropiere nu erau nici un fel de drumuri.

Epifan, pe bună dreptate, socotise că pînă se va afla de toată afacerea, „groapa“ va fi spartă, peştele congelat şi aşezat în stive. Iar apoi : mînă căruţele la Tomsk, strînge cîştigul, umple-ţi buzunarele cu bani... Peştele din „groapă“ putea să-l vîndă de două trei ori mai ieftin decît pe cel cumpărat în mod obişnuit. Cu condiţia expresă ca Ermolai şi scapeţii să capete din plin răsplata stabilită. De ăştia o să scape mai greu. În ceea ce-i priveşte pe osteaci, cu ei avea socoteli simple : îi va plăti pe unii cu votcă şi pe alţii cu mărfuri, totu-i să nu-ţi pierzi capul. Poţi să-i tragi bine pe sfoară pe osteaci. N-ar fi prima oară ! Iar pungaşul pungaşilor, Foma Lukici Volokitin o să-şi roadă unghiile de invidie. Aceste lucruri îi treceau prin cap lui Epifan Krivorukov în acea noapte de nesomn...

În timp ce Epifan se legăna în visuri dulci, sătenii nu dormeau nici ei. La căderea nopţii au împărţit „groapa“ în parcele şi s-au pregătit de tragerea la sorţi. Nu a fost nevoie ca starostele să pună „groapa“ sub pază specială. Temîndu-se de năvălirea scapeţilor şi a lui Epifan,

mulți bărbați au rămas să vegheze pe malul rîului pînă dimineața cînd starostele urma să dea semnal pentru spargerea „gropii".

2

Epifan o trezi pe Polia în zori. La poartă, înainte de a se despărți, îi mai repetă o dată poruncile :

— Mai întîi și mai întîi, Palagheia, nu te opri pe drum. Grăbește-te din toate puterile. Facem treaba, cîștigul îl băgăm în buzunar, și atunci n-ai decît să dormi și să te distrezi cît îți poftește inima. Pe urmă, Anfisa să nu se zgîrcească. Adu toți banii, toți cîți sînt în casă. Că doar trebuie să plătesc pe loc. Pe degeaba nu-mi dă nimeni peștele. Spune-i Anfisei că am poruncit neapărat să trimită toți banii pînă la ultima copeică.

— O să-i spun, promise Polia. Și în bilet ați scris despre toate astea.

— Spune-i tu din gură. Că altfel, ce mai tura vura, scrisoarea nici n-o să poată s-o citească, nu se lăsa Epifan. Ei, drum bun, Palagheia.

Îi urară drum bun și frații-scapeți, care se învîrteau pe lîngă Epifan și erau întrucîtva nedumeriți de neașteptata plecare a norei.

— Dar pe cine o să pui la primirea peștelui, Epifan Korneici ? Noră-ta, după cum se vede, e meșter la socoteli, încercau să afle cîte ceva scapeții.

— O să-l primesc eu. Ce, o fac pentru prima dată ? răspunse Epifan.

Pe la amiază, la izba scapeților începură să apară osteacii. Veneau din diferite colțuri ale taigalei, veneau pe schiuri și cu puștile pe umeri, veneau în sănii polare îndopate cu saci din foaie de cort, plini cu plase.

Seara, numărul lor săltase la peste douăzeci. Erau cei mai buni meșteri de pe Obi în prinderea peștelui sub gheață. Se slujeau în meseria lor și de năvod și de plase, și de cîrlige și la nevoie nu se sfiau să afunde mîna în apă.

Epifan știa cu cine are de a face și-i arăta respectul său fiecăruia. Unuia îi dărui un pachet de tutun din foi,

altuia un set de momeli pentru pești, celui de al treilea o cămașă de stambă, celui de-al patrulea niște opinci. Șefului sălașului de osteaci, lui Iufimka Isteghecev, Epifan i-a dăruit o pușcă cu gloanțe mici.

Seara, la cină, Epifan împărți fiecăruia din osteaci cîte-un păhărel de votcă făcută cu tutun. Osteacii nu s-ar fi împotrivit să primească încă o porție, dar Epifan le spuse hotărît :

— Iaca, o să spargem „groapa", o să prindem peștele și atunci o să-i tragem un chef de-o să se cutremure pămîntul. Iar pentru azi, gata, ajunge ! La miezul nopții vă scol pentru muncă ! V-ați pus bine uneltele ? Sînt bine ascuțite harpoanele ?

— Bine, Epifașka, bine, răspundea pentru toți Iufimka Isteghecev.

3

Cînd s-au sculat era noapte adîncă. Scapeții pregătiseră o masă pe cinste : carne de ren, pește, merișoare murate, pîine proaspătă. Epifan împărți din nou cîte un păhărel de votcă. Osteacii beau, își lingeau buzele, cotcodăceau plini de poftă, și priveau lingușitori spre stăpîn : oare nu vor mai căpăta ? Afară e ger, bate vîntul, au de făcut o muncă grea... Dar nu, stăpînul e neînduplecat. I-a uns pe buze, le-a aprins în vintre focul, însă nu mai vrea cu nici un chip să mai pună lemne peste foc... Epifan știe : dacă le dai puțin mai mult de-o măsură, nu-i mai scoți la muncă nici cu bătaia. Totul se duce pe apa sîmbetei !

Au plecat în patru sănii trase de cîte un cal. Cel de-al cincilea cal trăgea ultima sanie încărcată cu plase, tîrnăcoape, prăjini, frînghii, topoare : tot ce trebuia pentru spargerea „gropii".

Pe atelajul din față, Epifan. Își grăbea calul, privind din cînd în cînd cerul sticlos. Noaptea era luminoasă, luna rotundă atîrna deasupra pădurii, dinspre care sufla, subțire ca briciul, un pui de vînt siberian. „Am plecat tîrziu. Pe asemenea lumină se pot face și spărturi și

găuri în gheață", își zicea Epifan. E copleșit de o bucurie lacomă. Oho, o să scoatem, tăicuțule, un purcoi de rublișoare. Din cînd în cînd îl cuprindea neliniștea : oare au făcut totul în mare taină ? Oare n-o fi scăpat vreo vorbuliță pe undeva Ermolai Lopatkin ? Nu, ferit-a sfîntul. A fost copleșit, prea mulțumit de generozitatea lui Epifan. Tot timpul frații-scapeți nu l-au scăpat din ochi, iar în ultimele zile Epifan însuși l-a trimis în sat : du-te, mă, și umblă pe ulițe, arată-te oamenilor, pentru ca nimănui să nu-i treacă măcar prin cap că ai găsit o „groapă". Acuș-acuș trebuie să-l întîlnească la cotul rîului. Căci și drumul au trebuit să-l găsească pe ocolișuri, pentru a nu da de bănuit. Se lăuda că o să-i conducă mai ceva ca pe tălpici de sanie. Ei, ei, o să vedem ! Cît o să se străduiască, atît o să și capete. Deocamdată nu i-a dat decît avansul... Numai să nu afle cumva Foma Volokitin, asta e. Dacă s-o năpusti uliul ăla, apăi, Epifane, să nu te aștepți la ceva bun... Dar nu-i nimic, Dumnezeu e milostiv, și pînă la el, pînă la Lukici, nu-i o aruncătură de băț. E cale lungă. Două zile la dus, două la întors... Nici cel mai al dracului trăpaș n-ar ajunge la timp. Hei, și „groapa" trebuie atacată dintr-o dată, dintr-o singură suflare, pentru ca spre seară să începi scoaterea peștelui. Pescarii din sat se vor trezi din amorțeală cînd nisetrii vor fi demult în hambarele scapeților, în cutii, în bărci. Cine-i viteaz și priceput, ăla-i deasupra...

Pătrunse în gîndurile lui Epifan, prin niște vedenii scurte, tulburătoare, și Marfa Șerstobitova. Ce mai muiere ! Jăratec ! Nu ca Anfisa care s-a răcit, putoarea. Stă culcată alături de tine, nici muiere, nici buștean. Și nu știe decît un lucru — să șuiere. Șuieră toată ziua ca o viperă. De parcă ea, și nu el, Epifan, a trudit și-a umplut cu bunuri casa asta cu parter și etaj, hambarele. Treburile o să meargă din ce în ce mai bine și o s-o mute pe Marfa mai aproape de el... De ce adicătelea negustorii să se mulțumească numai cu nevestele ? Nevasta este pentru că așa-i orînduit... Iar pe Marfa o s-o care după el oriunde are chef. O cățeluș ă ! O fluieri încet și vine alergînd... Păi ce altceva are de făcut ? Nici tu soț, nici tu copii, iar gospodăria — un cocoș și o găină ! În-

tr-un cuvînt, o sclifosită... Şi totuşi ce muiere dulce, stafidă, pepene galben cu zahăr nu altceva...

Ei, slavă Domnului, uite şi pădurea de pini unde trebuie să-i întîmpine Ermolai Lopatkin. Epifan opri calul, sări din sanie şi începu să privească atent către pădure. Nimeni nu-i ieşi însă în întîmpinare dinspre pădure. Unde o fi Lopatkin ? S-au înţeles să-i aştepte aici la miezul nopţii, şi iată că se lăsa de-acum dimineaţa. Se apropiară fraţii-scapeţi... Osteacii, îngropaţi în blănuri şi fîn, tremurau toropiţi de votca amestecată cu tutun.

— Unde naiba o fi Lopatkin ăsta, ticălosul ? N-a putut să se scoale ! O să-l jupoi ! se înfurie Epifan. Fraţii-scapeţi tăceau mohorîţi. Oare fuseseră ei mai prevăzători decît el ? Cînd Epifan i-a dat drumul lui Lopatkin în sat, scapeţii i-au spus că nu face prea bine.

— Mai bine l-am închide zilele astea în hambar, să nu vîndă altcuiva „groapa" mai scump, zisese Agap, iar fraţii îl susţinuseră cu piuituri de încuviinţare.

Aşteptau de o jumătate de ceas, dar Lopatkin tot nu apărea. Osteacii s-au trezit, s-au strîns în jurul primului car şi-l sîciiau pe Epifan : de ce nu mergem ? Ce-i cu oprirea asta ? În zori trebuie neapărat să bage plasele în „groapă". Venirea zorilor aduce întotdeauna în viaţa rîului nişte schimbări de care trebuie să ţii seama. Pierderea momentului prielnic înseamnă pagubă. Dar nimeni, nici Epifan, nici scapeţii, nici char experimentatul Iufimka Isteghecev, nu ştia drumul, din locul unde se opriseră, spre rîu.

— Stai, cu ce cal s-a dus să caute drumul Ermolai ? Calul, chiar şi sub zăpadă, îşi simte urma. Să meargă singur, fără să fie condus, propuse Agap. Începură să-şi aducă aminte. Îşi dădură seama că Lopatkin călărise pe Igrenka, trăpaşul cu care plecase ieri, Polia, la Goleşcihina. În clipa aceea, Epifan fu cuprins de o asemenea furie, încît osteacii se dădură înapoi îngroziţi de lîngă căruţa lui. Dar pe cine să învinovăţeşti ? El singur era vinovat de toate.

— Să mergem ! O să ne ducă de aici caii ! Epifan sări în sanie şi lovi cu hăţurile.

Caii porniră prin pădure, printr-o spărtură, ghicind cu copitele drumul acoperit de zăpada proaspătă. Apoi

se așternu o lunică. Nămeți înalți barau drumul, caii se afundau pînă la pîntece în zăpadă. Dar, minune, iar ieșiseră pe urma veche. Ici-colo Lopatkin lăsase niște semne și semnele astea îi ajutau să păstreze direcția bună.

4

Iată că lunca se sfîrși și începură să apară, ca niște pete, cînd rotunde, cînd prelungi, zăvoaie de sălcii și tufișuri de coacăze. În față, se zări, întunecată, linia dreaptă a plopilor de lîngă mal. Cu fiecare clipă, rîul se apropia tot mai mult. Epifan privea din cînd în cînd cerul. La orizont se aprinseseră niște dungi strălucitoare. Luna dispăruse. Se apropia dimineața. Bineînțeles, au întîrziat, dar nu într-atît încît să considere ziua pierdută. Acum, atîta o să le dea de muncă osteacilor, încît într-o clipă o să scoată toată toropeala din ei!

Deodată, Iufimka Isteghecev, care mergea în aceeași sanie cu Epifan, sări în picioare și strigă:

— Miroase a fum, Epifașka! Fum!

Epifan strînse hățurile, se sculă, începu să adulmece. Aerul geros ardea nările, dar era curat, pătrundea undeva dincolo de coaste și nu avea în el nici un fel de mirosuri. Epifan se pricepea și el să ia urma cuiva după miros, era cîine bătrîn, dar de data asta nu adulmecă nimic.

— Ți s-a părut, Iufime, zise el. De unde și pînă unde fum aici? Pînă în sat sînt vreo șapte verste, nu mai puțin.

Iufimka dădu înapoi, dar cu unele îndoieli:

— Poate că mi s-a părut. Dar adierea a fost puternică, Epifașka.

Au pornit-o mai departe. Și cu cît se apropiau de rîu, cu atît mai des întîlneau insulițe de tufișuri golașe. Zăpada devenise aici și mai mare, iar semnele lui Lopatkin se pierduseră de tot. Caii umblau aiurea pe pămîntul înțelenit.

— Somnorosul, să-l ia dracu! Mai mult ca sigur doarme cu muierea în cocioabă! O să scot sufletul din el! O să-i sucesc gîtul! înjura Epifan.

— Un foc, în față, Epifaşka ! exclamă şeful osteacilor. Epifan respiră uşurat.

— Ei, slavă Domnului ! se înmuie dintr-o dată Epifan. Probabil că Ermolai a aprins focul ca să ne facă semn.

Caii, de parc-ar fi simțit că se apropie de capătul drumului, prinseră a merge mai vioi. Şi deodată văzură pîlpîind prin pădure şi alte focuri.

— Un, doi, trei, patru, cinci, numără focurile Epifan, şi, atîțat la culme, îşi ieşi din nou din fire : Dar ce, Lopatkin ăsta a înnebunit ? Ce nevoie are de-atîtea focuri ? Prostul bătrîn a crezut c-o să ne rătăcim prin luncă ! Şi doar trebuia să ne întîmpine la pîlcul de pini ! Las' că-i arăt eu lui ! Las' că-i arăt eu lui ! N-o să mai ştie pe ce lume trăieşte !

Nici nu putea presupune că s-a întîmplat ceva ireparabil. Primii care s-au alarmat au fost scapeții. Ei îl ajunseră din urmă pe Epifan şi săriră în sanie :

— Unde naiba te bagi, Epifan ? Nu vezi cîte focuri sînt ? Opreşte-te ! Legăm caii în pădure şi ne ducem într-acolo pe jos. Să vedem cu ochii noştri ce se petrece acolo, începură să chițăie, care mai de care, scapeții.

Opriră caii şi le porunciră osteacilor să aştepte. Epifan îşi dezbrăcă blana de ren şi rămase numai în cojoc. Îşi dădură şi scapeții blănurile jos. Călcînd peste resturile pădurii doborîte de furtună se îndreptară direct prin pădurea de plopi către rîu. Încă nu apucaseră să ajungă la mal cînd auziră lovituri. Gheața trosnea, răsuna, tîrnăcoapele bubuiau. Ecoul detunăturilor se învălmăşea cu glasuri omeneşti. Undeva, nu departe, nechezau caii.

— Lopatkin a vîndut „groapa" ! Lui Foma Volokitin i-a vîndut-o ! Îl omor ! Cu mîna mea scot măruntaiele din el ! striga Epifan, amenințînd cu pumnii şi călcînd prin mormanele de zăpadă ; se sufoca de mînie şi ură.

Strecurîndu-se pe muchea malului se opriră şi se pitiră după trunchiurile jupuite ale plopilor. Jos, la o sută de stînjeni, se afla o mică întindere de apă înghețată strînsă între malurile abrupte. Întreaga sa întindere de-o verstă era înnegrită de oameni. Aşezați pe linii exact desenate oamenii erau atît de adînciți în munca lor, încît

dacă Epifan ar fi păşit pe gheaţa „gropii“ ei nu l-ar fi observat.

— A năvălit tot satul ! chiţăi Agap, privind cu atenţie la oamenii ce munceau.

Epifan încercă să ghicească :

— Cine să ne fi trădat ? Să-şi fi pierdut Lopatkin cumpătul ? Să se fi dus singur la staroste ?

— Rămîne cum am zis eu, chiţăi Agap. A venit cineva în cotlonul nostru cît am lipsit şi...

— Şi ce ? A venit şi a plecat. Ce, i-o fi povestit vreo pasăre măiastră despre învoiala noastră ?

— Dar tu, Epifan Korneici, n-ai lăsat să-ţi scape nimic despre „groapă“ în faţa norei ? nu înceta cu bănuielile sale Agap.

— Nici un cuvîntel ! Sau mă crezi tîmpit ca tine ? se supără Epifan pe scapete.

— Şi totuşi de ce ai trimis-o pe noră acasă, o ţinea pe-a lui scapetele.

— Am trimis-o după bani. Şi acum văd că degeaba : totul s-a dus pe apa sîmbetei !, zise Epifan dintr-o răsuflare, înfuriat la culme.

— Hai să ne cărăm repejor, cît mai e timp ! propuse Agap. Poate că Lopatkin a dat sfoară în ţară despre învoiala noastră. Dacă mai stăm, ne rup ăştia gîturile.

Epifan scrîşnea din dinţi, cotcodăcea, se lovea ba cu un pumn, ba cu celălalt peste şold, peste genunchi, peste burtă. Ciuda îl măcina pînă la oase. Dacă ar fi fost un uriaş vrăjit şi puternic s-ar fi aruncat acum pe veşmîntul de gheaţă al rîului, i-ar fi dat în lături pe toţi bărbaţii şi muierile alea, i-ar fi strivit cu mănuşa ca pe nişte gîndaci, şi ar fi luat el tot peştele care mişuna sub gheaţă !... Ei, dar nu, n-a fost să fie aşa şi trebuia să se care acasă...

— Se luminează, Epifan Korneici ! Haidem ! Nici noi, nici osteacii nu mai avem drum spre „groapa“ asta. Sîntem toţi condamnaţi de obştea din Ust-Timsk... Dacă află cei de la Nikolskoe că sîntem aici nu ne lasă să plecăm vii...

Epifan îl asculta şi nu-l asculta pe scapete. Să plece... să plece de lîngă bucata cea grasă... să se lipsească de

cîştig... Epifan stătea ca lipit pămîntului. Veni în fugă Iufimka Isteghecev şi începu să latre la el :

— Ce om rău eşti tu, Epifaşka ! Oameni răi îs fraţii-scapeţi ! Voiaţi să furaţi „groapa" ! Voiaţi să ne învrăjbiţi cu oamenii din Nikolskoe ! Aoleu ! Aoleu ! Trebuie să fugim ! Să ne facem nevăzuţi !

— Da mai tacă-ţi fleanca, gură strîmbă şi nenorocită ! urlă Epifan, apoi se întoarse brusc şi păşi grăbit către sănii.

5

Se înţelege că Polia nu ştia nimic despre aceste întîmplări. Gonea întruna. Igrenka era un cal blînd, cuminte, o înţelegea ca un om.

— Hai, Igrenuşka, zboară, zboară ! Să ajungem la Goleşcihina, şi după ce răsuflăm olecuţă să ne ducem la Parabel. Să-i vedem pe tătuca şi pe bunicul. Ne-am bucura să fi venit şi Nikişa. Hai-hai ! Vorbea Polia singură nu pentru că aşa-i era obiceiul, ci pentru că tot timpul din cauza drumului prea monoton o cuprindea somnul. Iar de la somn te apucă frigurile, şi durerea de cap, te împunge întunericul în fundul ochilor şi te doboară boala. Calul, auzindu-şi numele, sălta capul, îşi dezdoia gîtul, se uita la stăpînă şi o lua mai iute la trap.

În hanul unde a înnoptat prima oară, într-un sat, au primit-o cu multă bucurie, ca pe un oaspete de seamă şi drag. Totul în cinstea lui Gorbiakov Feodor Terentievici. Povestea era destul de obişnuită, o poţi întîlni în nenumărate variante prin Narîm. Cu vreo doi-trei ani în urmă stăpînul hanului, un bărbat încă tînăr şi puternic, se îmbolnăvise, simţea junghiuri în piept şi respira cumplit de greu. Vrînd-nevrînd s-a dus la Parabel la felcer. Gorbiakov i-a dat omului nişte prafuri nu prea complicate şi, cel mai important lucru, l-a învăţat să respire după o metodă veche indiană. Omul a urmat tratamentul la felcer numai vreo cinci zile. Dar şi i-a întipărit în minte pentru totdeauna pe el şi pe fiica lui. Deci, intrînd acum în han şi întrebînd dacă poate înnopta acolo, Polia fu întîmpinată cu braţele deschise.

— Intrați, intrați ! Toată casa vă stă la dispoziție ! Omul își chemă nevasta și se apucară împreună să scoată de pe Polia blana, cojocul, podiovca *...

La cel de-al doilea popas de noapte, Polia constată cu uimire că veștile, în lume, zboară cu iuțeala gîndului.

Hanul la care trăsese era plin de lume. În larga sală de la intrare, lîngă samovar, așezați în jurul mesei lungi și late, bărbați și femei își petreceau seara vorbind de una, de alta : despre războiul al cărui sfîrșit nu se întrezărea, despre o răscoală a țăranilor de dincolo de Tomsk, în timpul căreia fuseseră atacate hambarele statului pline de grîne, despre sărăcia care se făcea tot mai simțită : chiar și aici, în satele din Narîm, pentru prima oară apăruseră cerșetorii...

La un moment dat, se apropie de masă stăpîna hanului, ascultă și, prinzînd o pauză în discuție, zise :

— Ați auzit, consăteni, că la Nikolskoe un pescar a găsit o „groapă" și a vîndut-o hulpavului negustor Epifan Krivorukov ?

— Nu se poate. O ticăloșie ca asta nu s-a pomenit la noi ! Ia, povestește-ne, hangiță ! se auziră mai multe glasuri de bărbați și femei.

— Păi, uite cum a fost : a descoperit pescarul o „groapă". Și l-au prins scapeții sau l-au momit în casa lor. L-au strîns cu ușa : „Nu anunța «groapa», vinde-o negustorului". Iar negustorul, cine să fie altul, decît Epifaha. Au tocmit pe urmă osteaci, ăia vin după dîra de otravă pînă unde-o duci, i-au îmbătat pe bieții oameni neluminați și au pus în mișcare tot ce trebuie pentru pescuit. Dar oamenii din Nikolskoe nu sînt nici ei proști : i-au descoperit pe nemernici. Epifaha, cu artelul său banditesc, s-a dus la rîu în mare taină, pe un drum ocolit, însă „groapa" fusese deja împărțită și începuse pescuitul... Așa că Epifaha a căpătat pe dracu-n patru. Hangița se porni să rîdă, iar cei ce-o ascultau îi ținură tovărășie cu încîntare zgomotoasă. Nimeni, nici măcar un singur om nu rămase nepăsător aflînd noutatea. Toți rîdeau de Epifan și de scapeți, îi lăudau pe țăranii din Ni-

* Haină bărbătească lungă, cu creturi în talie (n. t.).

kolskoe pentru şiretenia lor, iar pe cel care vînduse „groapa" îl blestemau ca pe un ticălos.

„Cînd s-au întîmplat astea ? se întreba Polia uimită de istorisirea hangiţei. Şi cum de s-a aflat totul atît de iute ? Parcă nu mi-a luat-o nimeni înainte pe drum. Că doar n-a adus vestea asta în cioc o păsărică fermecată !"

Cînd oamenii tăcură, Polia întrebă :

— Şi de mult s-au întîmplat toate astea ?

— Păi, ieri s-a petrecut povestea, fato. Se zice că „groapa" e fără seamăn de bogată, au scos mii de puduri. Şi ce minunăţii în ea ! Şi nisetru, şi păstrugă, şi cegă ! Observînd chipul nedumerit al Poliei, hangiţa adăugă : O ştiu de la un gonaş care a venit în grabă la Foma Volokitin ! Unul care îi e credincios ca un cîine. A gonit calul pînă i-a plesnit splina. Foma are oameni peste tot. Nici prin cap nu-i trece c-ar putea să cumpere altcineva peştele de la „groapă". Dar nici Epifaha nu-i prost. I-au dat peste nas, i-au suflat „groapa", nu face nimic, oamenilor le trece repede supărarea... O să-i ameţească el cum e mai bine, o să le dea de băut şi o să-i ameţească...

„Ei, n-au decît să se mănînce între ei, negustorii, dar deocamdată Şustov îşi hrăneşte copilaşii cu nisetru. Dacă n-a căpătat o parcelă la tragerea la sorţi, tot a făcut nişte bani tocmindu-se cu ziua la careva", gîndi Polia, simţindu-se mulţumită în suflet că în viaţa grea a deportatului apăruse o rază de lumină. Acum, desigur, o să găsească bani pentru frînghie şi n-o să mai fie nevoie să se înjosească în faţa fraţilor-scapeţi.

Dis-de-dimineaţă Polia o porni mai departe. Voia cu orice preţ ca în ziua aceea să ajungă la Goleşcihina. „Iar la taica şi la bunicu o să mă reped chiar şi la miezul nopţii. N-am să pot trăi fără ei pînă dimineaţa", îşi zise ea.

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

La Goleşcihina, Poliei îi ieşi în întîmpinare Nikifor, care se întorsese cu convoiul de la Tomsk, doar cu vreo trei-patru ore înainte. Nikifor îşi umflase burta cu ciorbă,

îi dăduse maică-si raportul, se îmbăiase și se culcase. Dar cînd să aţipească, auzi glasul Poliei în faţa casei. Nikifor se năpusti spre poartă, plin de dor. Polia îl întîmpină rîzînd. Nikifor o îmbrăţişă, o sărută şi iar o îmbrăţişă şi o sărută.

Anfisa, auzind de sosirea norei, coborî şi ea fără întîrziere. Polia îi transmise cuvînt cu cuvînt poruncile lui Epifan. Soacra, făcîndu-şi mîinile covrig pe pieptul înalt, o asculta cînd încrezătoare, cînd bănuitoare. Credea şi nu credea.

Cînd Polia aduse vorba de bani, Anfisa se holbă uimită, dădu ocol camerei, se întoarse la locul ei :

— Dar ce, Doamne iartă-mă, e beat sau treaz ? Ce bani am eu ? O să strîng eu vreo zece-douăzeci de rublişoare, dar...

Polia, ştiind-o cît e de cărpănoasă, păstrase biletul, cum se zice, pentru turul de atu.

— V-a trimis şi o scrisoare Epifan Korneici. Aici a spus totul.

Polia îi întinse soacră-si notiţa de la Epifan. Anfisa o învîrti prin faţa ochilor şi i-o dădu lui Nikifor :

— Citeşte-o, fiule.

Nikifor o citi cu glas tare şi i-o înapoie maică-si. Anfisa o ascunse în buzunarul de la fusta ei largă.

— Noaptea e un sfetnic bun. O să chibzuim, zise ea şi, privind-o cu reproş pe Polia, adăugă : De cînd, Palagheia, socrul a devenit pentru tine Epifan Korneici ? Îţi este tată, în cel mai rău caz socru. Of, Doamne, la ea toate sînt altfel decît la ceilalţi oameni...

Polia nu zise nimic şi îi aruncă o privire lui Nikifor, dar soţul se grăbi să-şi coboare ochii.

Nu izbuti să se repeadă la taică-său şi la bunic. Cît mulse vacile şi spălă vasele se lăsase noaptea. Nu avea cine s-o ajute. Anfisa o trimisese, nu se ştie de ce, pe Domnuşka undeva, la un petec de pămînt şi ea nu se întorsese de acolo, rămînea, probabil, şi peste noapte.

— Să nu ardeţi gazul de pomană. De vorbit se poate vorbi şi pe întuneric, zise Anfisa şi pluti spre camera ei de sus.

Abia plecă maică-sa că Nikifor scoase de undeva din sîn o bucată de mătase chinezească, strînsă în patru şi, privind cu teamă spre scară, o întinse soţiei.

— Pentru tine, Polia, din partea mea. Pentru o bluziţă. Îţi place ?

Polia luă mătasea, dar nu apucă s-o despăturească.

— Îmi place, de ce nu ? Mulţumesc, Nikişa.

„Într-atît se teme de maică-sa, încît nevestei îi dă darul pe ascuns", îi trecu Poliei ca un fulger prin cap. Dar nu se opri la acest gînd.

— Dar ţie, Nikişa, ţi-ai cumpărat ceva ? întrebă ea.

— Da cum, mi-am cumpărat o mulţime de lucruri. Nikifor sări de pe scaun şi, numai în ciorapi, se năpusti în partea de sus a casei, la maică-sa.

Se întoarse de-acolo cu o grămadă de cumpărături. Înşiruindu-le, se însufleţea :

— Cizme de gală. Pe din două cu tata. O bucată de finet pentru rufe. Ghete cu cauciuc pentru mama. O basma pentru tuşa Domna. Ea a comandat-o. Şi, ia uite, ce mi-am mai ales... Nikifor trase repede-repede pe el o podiovcă de catifea. Ei, sînt sau nu sînt negustor ? De-ar mai fi fost şi nişte cizme de bizon. Am găsit, cum să nu, dar naiba să le ia, erau scumpe ! Zi, Polia, cum îţi plac cumpărăturile mele ?

Dacă era să spună cu mîna pe inimă, Poliei nu-i plăceau deloc cumpărăturile soţului. De ce naiba are el nevoie de podiovca asta de bumbac ? Ajunge că poartă aşa ceva Epifan Korneici. Epifan e negustor şi i se potriveşte, cum e turcul şi pistolul, dar ce nevoie are Nikifor de podiovcă ? Polia nu înţelegea asta.

— Nu cumva ai cumpărat-o de la vînzătorul de piepteni ? Îţi aminteşti, unul tinerel, cu bărbuţă ? insistă Polia cu ironie în glas ; dar Nikifor nu o simţi.

— Şi vînzătorul lor şef poartă tot o podiovcă de-asta. Ţii minte ? Îl cheamă Nikodim Semionîci. Nikifor, cu grijă, mîngîie cu palmele sale largi podiovca simţind o mare satisfacţie şi spuse cu o voce mulţumită : Hai, acuma ştiu şi eu că avem şi noi cu ce ieşi în lume.

Scoase de pe el podiovca, strînse toate mărfurile în braţe şi, la fel de repede, sărind cîte două trei trepte odată, duse totul la maică-sa.

— Ei, cum e pe-acolo pe la oraș ? Cum trăiesc pe-acolo oamenii ? întrebă Polia cînd Nikifor se întoarse.

— Îi strînge de gît foametea, ce mai ! La piață pe orice marfă de mîncare e bătaie. Nici nu se uită la preț. Te înjură, dar cumpără... Eu, Polia, am învîrtit o afacere mărunțică. M-a învățat Arkadi, fiul lui Serikov, negustorul din Kolpașevo. Ah, ce șmecher băiatul ! Ah, cît e de șiret ! El, ca și mine, a venit cu un convoi de pește. El avea paisprezece căruțe, eu douăsprezece. Ne-am întîlnit la han. Mă întreabă : „Ei, Nikișa, cîte coșuri lași de-o parte ? Unul sau două ?“ Iar eu, prost, nu pot să-l pricep. „Despre ce vorbești, Arkașka ?“ „Cum, despre ce ? Despre profitul propriu, despre capitalul personal, zice. Nu cumva o să dai, zice, toate coșurile cu pește negustorilor hrăpăreți din Tomsk ?“ „Dar cum altfel ? zic. Așa mi-a poruncit tata.“ „Bă, da prost mai ești ! Dar ce, nu există pierderi la uscare și scuturare ? Numai pe drum cît rod șobolanii, și cît fură hoții la han ! Hai să lăsăm cîte-un coș, o să-l vindem la piață cu kilogramul. Știi cum se bat acum pe pește ! N-o să apuci să clipești din ochi și s-a terminat marfa. Merită să te gîndești și la tine, că doar trebuie să te și distrezi nițel prin oraș. Mergem la crîșmă, pe urmă, la domnișoare“. „Eu sînt însurat, îi zic, la domnișoare du-te singur, dar în privința capitalului personal o să mă gîndesc“. Ei, am dus noi căruțele la negustori în depozite, iar cîte-un coș l-am pitit. Știi, Polka, a doua zi m-am dus la piață și am vîndut tot, înaintea lui Arkașka... Am scos banii... I-am ascuns... N-o să sărăcească mama și tata... Cînd o să încep afacerile, o să ne prindă bine... Tu nu te uita că sînt smerit, în sinea mea sînt isteț, cu nimic mai prejos decît Arkașka...

Nikifor o așează pe Polia pe genunchi și-i vorbi în șoaptă, la ureche, îi vorbi fără încetare și cu patimă.

Polia nu-l recunoștea pe Nikifor. Pe parcursul povestirii simți dorința arzătoare de a-l privi drept în ochi. Avea impresia că ochii lui Nikifor strălucesc de parcă ar fi cuprins de friguri, dar ceva o reținea. Poate tocmai această strălucire nu voia, în sinea ei, s-o vadă acum și, mai mult decît atît, se temea că se va convinge că ochii lui erau așa cum bănuia.

— Acum o să mă duc eu cu convoaiele. O să mă mai duc de două ori... E-he, m-am înțeles în toate privințele cu Arkașka... Al naibii, băiatul!

—Mult o să mai ardeți gazul de pomană? se auzi dintr-o dată vocea Anfisei și în capătul scării se văzu atîrnînd capul ei ciufulit, cu cozile despletite.

— Acușica stingem, mămico! promise Nikifor și, întinzîndu-și gîtul, suflă în sticla pîntecoasă a lămpii.

Pe pipăite trecură în camera de sub scară și se culcară în patul lor.

— Măcar ți-a fost dor de mine, Nikișa? întrebă Polia. Eu te-am tot așteptat. Număram zilele pe degete. Și-mi ieșea că o să vii de-abia peste trei zile, vineri, nu azi.

— N-ai timp să te gîndești cînd mergi cu convoiul.

Polia aștepta de la Nikifor alte cuvinte, dar ce anume, nici ea nu prea știa exact... Totul între ei părea să fie ca mai înainte și totuși altfel. În aceste clipe în ea se trezi deodată suspiciunea: oare Arkașka umblase singur prin crîșme și pe la domnișoarele de la oraș? Nu-l dusese el la domnișoare pe prietenul lipsit de voință, pe Nikifor Krivorukov?... Acest gînd o străpunse pe Polia ca o săgeată doar o clipă și se risipi fără să lase urme.

Veni rîndul Poliei să povestească despre călătoria ei. Nikifor o asculta și multe i se părură amuzante. De pildă, el nu bănuise niciodată că tatăl său ține un registru de taină în care sînt însemnări și despre cheltuielile lui, ale lui Nikifor.

— Ce are nevoie oare de asemenea registru? Capul mamei ține socotelile mai bine decît orice registru, spuse el, rîzînd ușor.

Poliei îi răsări în minte imaginea Marfei Șerstobitova. Îi era greu și rușine să-i înșire povestea asta nerușinată, dar pînă la urmă o făcu. Nikifor o întrerupse de cîteva ori, cu întrebări lipsite de importanță.

— Ia te uită, ce trăpaș e bătrînul! Și eu care credeam că s-a potolit, că nu mai umblă după muieri! zise Nikifor, după ce o ascultă pe Polia pînă la capăt.

Laude și numai laude! Iar Polia se temuse că povestea ei despre Marfa îl va răscoli și-l va tulbura. Căci, firesc ar fi fost să se supere și să ia partea maică-si. Dar nu, nimic din toate astea. Polia se afundă în pernă, în-

torcîndu-i spatele întristată. Probabil că Nikifor îi simți starea de spirit :

— Nu mai suferi pentru el, Polka ! Tușa Domna zice că dintotdeauna a fost un mușieratic. Umblă vorba că s-a însurat cu mama numai ca să stoarcă de la socri parale peste parale. Într-un cuvînt, un cîine.

Polia se ridică, sprijinindu-se într-un cot :

— Ce-i cu tine, Nikișa ? Cum poți să gîndești așa ceva despre tatăl tău ? !

— Dar cum altfel ? Clar, un cîine, nu se fîstîci Nikifor.

Discuția se opri aici. Polia nu mai găsi și alte cuvinte în ea, iar Nikifor nu mai găsi nici un subiect despre care să vorbească cu nevasta.

Noaptea minunată pe care-o așteptau amîndoi se schimbă într-o noapte oribilă. În subconștientul ei, ceva îi spunea Poliei, că această noapte în loc să-i apropie, i-a îndepărtat unul de altul.

— Cum o să trăim noi, oare, Nikișa ? Mi-e tare greu în casa ta. Vezi doar și tu. Hai să plecăm, Nikișa. Doar ai promis ! În glasul Poliei tremurau lacrimi. Nikifor nu-i răspunse. Dormea sau, poate, se prefăcea că doarme.

2

Dimineața, după ce mîncară, Polia se pregăti să plece la Parabel, la tatăl ei. Anfisa încercă s-o rețină, amintindu-i de treburile casei, dar ea îi replică în așa fel, încît soacra amuți.

— Treburile, mamă, n-o să fugă. Și e de datoria mea să-i vizitez pe tata și pe bunicul, doi bărbați singuri și bătrîni. Să știi un lucru : așa am făcut întotdeauna și așa am să fac de-acum încolo. Degeaba mă învățați să fiu crudă și neomenoasă cu ai mei. N-am să învăț să fiu așa niciodată, oricît v-ați strădui.

Anfisa făcu un gest de lehamite cu mîinile-i pufoase, aruncă o privire săgetătoare, dar de spus nu spuse nimic, simțind bine că noră-sa e într-o asemenea dispoziție încît era gata să-i servească unele și mai și.

Pe taică-său, Polia îl găsi robit aceloraşi treburi ca şi data trecută : sta la masă şi cîntărea pe cîntarul de farmacie prafuri gălbui.

— Ce-i cu tine, tată, o să te îneci în prafurile astea ? Cînd am plecat şedeai la masă şi cîntăreai, iată, m-am întors după o săptămînă şi tu nici nu te-ai clintit din locul ăsta. Polia rîdea, glasul ei răsuna neobişnuit în casa liniştită a lui Gorbiakov.

Tatăl mută cîntarul pe marginea mesei, îşi scoase halatul alb, devenit cam strîmt pentru el, şi se apropie de fiică-sa. Luînd-o de bărbie, o sărută pe un obraz, pe celălalt, pe frunte şi pe vîrful nasului.

Cu un ochi de cunoscător, Polia examină casa. Totul era frumos aranjat, curat, lucrurile la locul lor. Dar cam sosise vremea să fie schimbate perdeluţele la ferestre : se cam murdăriseră. Pe una dintre ele se lăţea o pată de iod, pe alta o gaură făcută de ţigară... Semnătura lui tătuca. I se întîmplase de multe ori : ba îşi arsese poalele cămăşii, ba halatul, ba pantalonii. Pesemne că şi-a dat mult silinţa ca să ardă perdeluţele. Mai mult ca sigur că dincolo de fereastră se petrecea ceva foarte interesant, care i-a captivat în întregime atenţia.

— Văd că bunicul nu e, zise Polia, scoţîndu-şi cojocul şi şalul.

— E la vînătoare. Cred că i-a ieşit norocul în cale şi a hotărît să rămînă în taiga. Sînt îngrijorat, Poliuşka. Nu mai e demult la anii tinereţii. Ei, şezi, vrei să bei, să mănînci ? întrebă grijuliu tatăl privind-o cu dragoste.

— Dar tu ai mîncat de dimineaţă ? Ţi-au dat de mîncare, nu-i aşa ? De mine să nu-ţi faci griji. Eu am mîncat şi pe urmă zbughe-o spre tine.

— Şi eu am mîncat. Stai jos, povesteşte cum ţi-a fost în călătorie, ce-ai văzut ? Gorbiakov trase pentru Polia fotoliul lui adînc, iar el se aşeză în faţa ei pe un taburet alb, înalt şi rotund.

— Ce-am văzut ? zise Polia cu înflăcărare şi începu să-şi îndoaie degetele de la mînă, enumerînd : Mişelie, murdărie, mîrşăvie...

— Toate la un loc ! ? exclamă trist Gorbiakov şi se trase mai aproape de Polia.

— Şi asta încă nu e tot! Ah, tătucă, nu ştiu de ce simt o apăsare pe suflet... mi-e scîrbă... Polia simţi cum gîtul îi e cuprins de spasme şi că într-o clipă va izbucni în plîns. Îşi plecă uşor capul şi făcu un efort maxim de voinţă. Nu trebuia să plîngă, în nici un caz nu trebuia. Nici tatălui nu-i e uşor să-şi petreacă viaţa în singurătate.

Gorbiakov simţi că fiica lui e plină de impresii amare şi gînduri grele şi că nu trebuie să se grăbească cu întrebările. Polia îşi stăpîni emoţia şi zise :

— Ascultă, tătucă. O să-ţi povestesc amănunţit, zi cu zi. Şi numai adevărul adevărat. N-o să te mint cu nimic.

— Spune, Poliuşka-doliuşka, draga tatii. Şi să nu-ţi scape nimic. Pe mine mă interesează tot ce-ţi umple viaţa, tot ce-ai văzut, tot ce gîndeşti. Cu un gest năvalnic Gorbiakov apucă mîna Poliei şi şi-o apăsă pe piept.

Şi, iată, Polia începu să povestească. Cu o seară în urmă, cînd povestise aceleaşi lucruri soţului său, sărise peste multe amănunte, trecînd de la una la alta. Ştia că pe Nikifor nu-l interesează decît liniile generale, conturul întîmplărilor. Cu taică-său era altceva. Lui îi plăcuse întotdeauna să pătrundă în amănunte, întreba şi de una şi de alta, făcea anumite precizări, devenea deosebit de atent atunci cînd Polia se referea la simţămintele ei, pentru că mai cu seamă gîndurile ei îl interesau, în povestirea ei. După faţa lui concentrată, după privirea liniştită şi severă a ochilor, Polia înţelegea că în aceste clipe nimic altceva nu-l mai preocupă, că a dat la o parte, cu hotărîre, orice lucru mărginaş şi trăieşte numai cu povestirea ei.

Uneori o întrerupea cu o scurtă observaţie de tipul :

— Îi ştiu pe fraţii-scapeţi. Nişte bestii.

— Marfa Şerstobitova? Frumoasă, dar foarte nenorocită... Ah, cîte asemenea vieţi sînt în Rusia, Poliuşka!

— Volokitin o să-l înghită pe Epifan. Ăla e mai bogat, mai puternic...

Iar cînd Polia povesti despre întîlnirea ei cu deportatul Şustov, tatăl parcă se înmuie şi în loc de o scurtă exclamaţie, frînă puţin povestirea :

— Zici că mă lăuda? mai întrebă o dată Gorbiakov.

— Tare te mai lăuda, tătucă ! Aproape că m-a făcut să mărturisesc că sînt fiica ta.

— Ei, trebuia să-i mărturisești ! De ce n-ai mărturisit ? Ce era rău în asta ? Gorbiakov își privi fata cu un surîs plin de duioșie.

— Nu din cauza ta n-am mărturisit, tătucă. Din cauza lui Krivorukov n-am mărturisit. Șustov ar fi spus : „Dar cu tine ce-i ? Cum ai nimerit tu în haita lor ?“ Ar fi spus, nu-i așa ?

— Ar fi putut să spună, Poliușka. Asemenea oameni au adevărul pe limbă. Gorbiakov se înmuie și din nou își privi, surîzînd, fiica. Ei, măcar să fi explicat...

— De explicat se poate explica, tătucă, dar de înțeles nu e prea simplu să înțelegi. Nu-i așa ?

— De fapt, așa-i, fu de acord tatăl său. Hai, hai, Poliușka, zi-i mai departe, povestește...

Ascultînd-o pe Polia, Gorbiakov își aducea aminte de întîlnirea lor de atunci, dinainte de plecarea ei. Știa că va face o călătorie aspră, dar nu crezuse că va fi atît de neajutorată în fața vicisitudinilor soartei ce i se arătaseră în toată goliciunea lor.

Nimic de spus, călătoria cu Epifan a fost plină de învățăminte ! Asemenea lecții de psihologie și sociologie se capătă pe parcursul multor ani. Și ea le primise pe toate doar în cîteva zile !

— Poliușka, draga mea, spuse Gorbiakov tulburat, cînd Polia puse punct povestirii sale, ai văzut multe, ai înțeles multe. Într-adevăr îți va fi scîrbă să trăiești dacă nu vei reuși să pricepi că toată această lume de nedreptate și minciună nu este veșnică. Omul e născut pentru o soartă mai bună. Și mulți oameni știu pe ce cale trebuie mers pentru a atinge acest țel...

— Mulți ? Cine, de pildă ? Numește-mi măcar unul din aceștia mulți. O să alerg la capătul lumii pentru a asculta un asemenea om ! spuse cu înflăcărare Polia, privindu-și stăruitor tatăl.

Gorbiakov se sculă în picioare, se plimbă prin cameră, se opri în fața fiicei sale și, sprijinindu-și mîinile în șolduri, foarte încrezător și simplu spuse :

— Nu trebuie să alergi la capătul lumii. Unul din oamenii care știu cum să atingă acest țel este alături de tine. Eu sînt acela, Poliuşka.

Polia zîmbi : vorbeşte serios tătuca ? Te pomeneşti că asta voia să spună înainte de-a porni în călătoria cu Epifan ?

Buzele tatălui său tremurau uşor, privirea ochilor săi negri era neobişnuită : visătoare, şireată, severă, duioasă. Şi Polia, ca şi cum cineva nevăzut ar fi împins-o din fotoliu, se aruncă spre tatăl său, îl îmbrăţişă şi tăcu îndelung, presimţind nişte clipe importante.

— Ce-o să faci mai departe, Poliuşka ? Rămîi mai mult la noi ? întrebă Gorbiakov, cînd fiica sa, lăsînd ochii în jos şi, probabil, ruşinîndu-se puţin de izbucnirea ei, se aşează pe taburetul rotund.

— Mîine, tătucă, trebuie s-o pornesc din nou spre casa scapeţilor. Mă aşteaptă cu banii Epifan Korneici.

— Nu, Poliuşka, n-o să te duci. Cu nici un preţ n-o să te aşterni iar la drum. Am o treabă cu tine, o treabă pe care n-o pot amîna cu nici un chip şi pe care nimeni-nimeni în afară de tine nu poate s-o facă.

3

Treaba despre care vorbise Gorbiakov nu suferea amînare. În urma eforturilor lui Gorbiakov însuşi, a acţiunilor comune ale Comitetelor din Narîm, Tomsk şi Petrograd se hotărîse ca fuga lui Akimov să continue. Pentru a se asigura securitatea acestui „demers" complicat, cum era denumit în corespondenţa secretă a lui Gorbiakov cu comitetele, se elaborase un itinerar special. Itinerarul era neobişnuit, dar el excludea la maximum pericolul unui eşec.

Conform planului adoptat, Gorbiakov trebuia să-l conducă pe Akimov în satul Cigara, care se găsea între Parabel şi Kolpaşevo. Aici, pe Ivan urma să-l ia în primire Efim Vlasov, călăuza din Togur, un om grozav, un mare cunoscător al drumurilor şi cărărilor din ţinutul Narîmului, pe care nu numai că nu le ştiau nici poliţiştii, dar nu le bănuiau nici păsările.

Termenul sosirii lui Ivan la Cigara fusese stabilit cu precizie. Şi, iată, se apropia sorocul, iar Gorbiakov tot nu ştia cum o să-l scoată pe Ivan Akimov din taigaua îndepărtată.

La început socotise că se va bizui pe Fedot Fedotovici. După părerea lui Gorbiakov, bătrînul trebuia să apară în sat dintr-o clipă într-alta. „Nu poate, totuşi, să reziste cu rezervele de pesmeţi, făină şi alte alimente limitate pentru trei luni! Şi pe urmă, bătrînul o să înţeleagă că lipsa îndelungată din sat poate să trezească bănuieli. Pe scurt, azi-mîine, Fedot Fedotovici va veni din taiga, iar eu îl voi trimite neîntîrziat înapoi şi el îl va scoate pe Ivan din Cigara, ocolind Parabel." Dar zilele zburau una după alta şi Fedot Fedotovici nu apărea.

Atunci Gorbiakov se hotărî să apeleze la fiică-sa. Polia ştia drumul spre taigaua îndepărtată, fusese nu o dată acolo împreună cu bunicul la vînătoare şi la pescuit. Fusese acolo şi toamna, şi iarna. Bineînţeles, va trebui să-i povestească Poliei totul, dar altă ieşire nu vedea. Viaţa îi şoptea lui Gorbiakov că nu mai are dreptul să ascundă fiicei convingerile sale şi legăturile politice cu partidul.

Gorbiakov nu putea concepe ca în legătură cu fuga lui Akimov să apară greutăţi chiar din prima etapă. Întreg itinerariul era pregătit, şi Gorbiakov vedea limpede în ce tensiune trăiesc acum oamenii chemaţi să asigure succesul acestei acţiuni deloc uşoare.

— Ei, Poliuşka, poate că e timpul să bem un ceai? întrebă el, amînînd mereu clipa în care ar fi trebuit să înceapă să se explice cu fiica sa. Nu stătea la îndoială să-şi deschidă sufletul în faţa fiicei, dar trăgea de timp pentru că tot mai căuta cele mai convingătoare şi mai precise cuvinte.

— Nu, tătucă. Hai să vorbim despre ce te frămîntă. Că poate să vină bucătăreasa, şi, maică, ce mai trăncăneşte femeia asta, zise Polia.

— Cam ai dreptate. Gorbiakov, tulburat, începu să se plimbe prin cameră. Vezi, Poliuşka, de mult am avut intenţia să-ţi povestesc despre asta, dar am tot amînat. Pe urmă căsătoria ta. Ea m-a făcut să fiu mai atent. Eu nu te-am reţinut. Ţi-am zis: ţi-e drag, Nikifor, luaţi-vă. Pe urmă, am fost curios să ştiu părerea ta despre lumea Kri-

vorukovilor, cum o să reacționezi tu la viața din casa lor. Desigur, am avut întotdeauna impresia că proprietatea, cu toate consecințele ce decurg din natura ei, nu te poate atrage, nu poate deveni esența vieții tale. Simțeam acest lucru. Dar una e ce-ți închipui și altceva viața. Viața însăși. Acum văd : nu m-am înșelat. Călătoria pe care ai făcut-o cu socrul tău, felul în care ai înțeles și ai văzut toate dedesubturile lumii celor hrăpăreți m-au convins acum definitiv că drumul tău în viață nu poate fi subordonat intereselor casei Krivorukovilor. Ai în față o luptă complicată și grea. Bine o să fie dacă Nikișa va împărtăși felul tău de a concepe viața, dacă veți fi de acord în alegerea drumurilor voastre. Mi-ai spus odată : e gata să plece din casa părintească. Ți-a promis ? Aceasta a fost demult. E posibil ca atunci să se fi temut să te piardă și poate a fost puțin viclean. Dar e oare el gata să facă acest lucru acum, cînd v-ați legat prin căsătorie ? Va fi îndeajuns de plin de hotărîre ? Aici ține minte un lucru : el este unicul fiu în casă... N-am să-ți ascund, Poliușka, că aceste gînduri mă frămîntă în ceasurile nopților de nesomn și mă gîndesc, mă tot gîndesc.

Neluîndu-și ochii de la tatăl său, Polia îl asculta, temîndu-se să nu-i scape nici un cuvînțel.

— Ei, astea despre tine. Acum vreau să-ți spun despre mine. Cu toată sinceritatea. Poate, cîte ceva ai observat și tu singură. Uneori am avut impresia că tu ghicești cîte ceva...

— Vrei, tătucă, să-ți spun adevărul despre tine ?

— Ei, hai, încearcă, surîse Gorbiakov.

— Tu ești legat de mulți surghiuniți. Și tînărul acela, pe care l-am întîlnit în toamnă, nici nu s-a gîndit să fugă undeva. E în mîinile tale. Numai că nu știu unde. Dar s-ar putea să fie cu bunicul în taigaua îndepărtată.

Gorbiakov se apropie năvalnic de fiică-sa, o îmbrățișă, îi strînse căpșorul rotund și roșcat la piept, îi șopti printre lacrimi :

— Ah, fata mea cea bună și cuminte ! Iar eu !... Eu te consideram tot mică, fără minte, fără judecată...

— Înseamnă că-i adevărat, tătucă ? exclamă, biruitoare și cu ochii scăpărînd, Polia.

Gorbiakov se întoarse în fotoliu.

— Sper că nu ți-ai împărtășit observațiile cu alții ? întrebă el.

— Eu ? De ce era s-o fac ? Înțeleg ce ți se poate întîmpla, Pilia.

Totul fremătă în sufletul lui Gorbiakov. „Pilia" — așa îi spunea fiica sa în fragedă copilărie, în zilele acelea cînd încă trăia Frosia, cînd fiecare zi din viața lui era plină de un farmec încîntător și în același timp nesecat.

— Ei, dacă e așa, Poliuṣka, să știi că nu numai că sînt legat de mulți surghiuniți în ceea ce privește concepția asupra societății, asupra soartei poporului. Eu stau aici la Narîm de mulți ani pentru lupta noastră comună, i-am ajutat și-i ajut pe acești oameni cum pot, și uneori, mai mult decît atît, peste posibilitățile mele. Fac acest lucru în mare secret și am să continui să-l fac pînă în ceasul cînd se va prăbuși această lume a proprietății, a cruzimii și a nedreptății. Cîndva, cu altă ocazie, am să-ți povestesc cum vor ajunge oamenii să-și găsească fericirea, dar acum e neapărat nevoie să purcedem la treabă, treabă ce nu poate fi amînată. Da, n-ai greșit : tînărul acela, pe care l-ai salvat în toamnă, e în grija mea. Acum e neapărat nevoie să-l mai salvăm o dată. Nu mai tîrziu de mîine dimineață trebuie să pleci în taiga și să-l scoți pe acest om pînă la Cigara, unde sîmbătă seara o să-l aștepte surugiul. Hanul lui Nil Lukov. Pe surugiu îl știi : cumătrul meu din Togur, Efim Vlasov.

Gorbiakov vorbea cu încordare și convingere, privind-o pe fiică-sa în ochi.

— Asta e pe puterile mele, zise fără să șovăie Polia. Hai numai să inventăm cum să mă scap de călătoria la scapeți. Nikifor iar se pregătește să plece la oraș.

Gorbiakov își sprijini capul cărunt în pumn.

— La dracu, ce să inventăm ?

— Poate ceva în legătură cu bunicul, încercă să sufle Polia.

— În legătură cu bunicul ? E o idee ! Dar ce anume ? se gîndea cu voce tare Gorbiakov. Nu, fetițo, în legătură cu bunicul n-o să meargă. Fără să vrem o să arătăm singuri locul care ne interesează : taigaua îndepărtată... Stai ! Să fiu eu cauza rămînerii tale. În această clipă mă declar bolnav. Mă bag în pat. Vii chiar azi să ai grijă de

mine și mîine dispari pentru patru zile. Pe urmă apari de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic...

— Și dacă se ivește deodată cineva și întreabă de mine ? Ce zici ?

— Păi, e pe aici. Numai ce s-a dus la Bolșaia Nesterova să facă rost de răchițele. Am nevoie de suc. Acru. Cine să vină ?

— Dar dacă apare deodată chiar Anfisa Trofimovna ? Auzind că te-ai îmbolnăvit vrea să vină să te vadă...

— S-ar putea. Și ce, o să-i spun același lucru. S-a dus un pic. Acușica se întoarce. Nu vă îngrijorați. Doar n-o să stea toată ziua ?

— Și dacă o să vină Filatov însuși ? nu se lăsă Polia.

— Ăsta, fără îndoială, o să vină neîntîrziat cînd o să audă că felcerul s-a îmbolnăvit. În aceeași clipă o să și apară. Ei și ? Perfect ? Lui o să-i spun : am trimis-o după găinușe-de-alun proaspete. Am avut chef de vînat proaspăt. Desigur, o să-și facă probleme : „Cum poți trimite o ființă de sex feminin la vînătoare ? Să-mi fi spus mie. Aș fi trimis orice bărbat !“ Imitîndu-l pe polițai, Gorbiakov își îngroșă vocea, tuși solemn, cu importanță, așa cum făcea păzitorul ordinii din Parabel, conștient de propria-i demnitate. Polia începu să rîdă vesel.

— Parcă ai fi Filatov ! Ei, tătucă !

— Deci, Poliușka, să fie într-un ceas bun ! Eu mă culc, iar tu, fuguța ! Pe seară, am să-ți pregătesc pușca și schiurile.

— Ei, fii sănătos ! Și, atenție, să nu te-mbolnăvești de-adevăratelea !

— Nici o grijă ! Acum nu am voie să fiu bolnav.

Polia se îmbrăcă repede, îi făcu un semn cu mîna tatălui său din ușă și alergă la trap pe uliță către Goleșcihina.

4

În drum spre casă, Polia mai cugetă o dată la cuvintele pe care i le va spune Anfisei Trofimovna. Cel mai important era să spună totul cu siguranță, fără umbră

de îndoială, pentru ca ea să nu creadă că i se cere voie să stea cu tatăl său bolnav.

Dar abia intră Polia în casă, că soacra o uimi cu hotărîrea ei neașteptată :

— Tu, Palagheia, o să rămîi cu mine. La bărbatu-meu va merge Nikișa. O să mai amînăm cu convoiul la Tomsk. Nu e o treabă de muiere să pleci la drum cu bani. Orice hoț te poate opri, îți dă cu ce-i vine la mînă în căpățînă și s-au dus bănișorii noștri. E ușor să-i cheltuiești dar, vai, ce greu e să-i strîngi.

Poliei mai că-i venea să sară în sus de bucurie, auzind asemenea veste, dar, stăpînindu-se, spuse cu un aer respectuos :

— Eu, mămucă, am un necaz cu tata. S-a îmbolnăvit. Zace singur și arde ca focul. Am venit în fugă să vă spun că mă duc să-l ajut. Trebuie să-l hrănesc, să-i dau medicamentele. Bunicul e încă în taiga, iar pe bucătăreasă nu mă bizui. E surdă.

Cu mare greutate Anfisa se reținu să nu urle din răsputeri : „Ei, du-te și piei din ochii mei, nesuferito ! Oricum, folos în casă de la tine, cît lapte de la țap". Dar se mușcă la timp de limbă. Prea îi era obligată pentru multe lui Fedot Fedotovici, pe care nu-l putea suferi. Ba chiar și cuscrul Feodor Terentievici nu puțin se zbătuse ca Nikifor, unicul moștenitor al Krivorukovilor și speranța casei, să crească sănătos și deștept.

— Dacă trebuie, trebuie. Du-te. Numai să nu zaci pe acolo degeaba. Acum casa ta e aici.

Polia ieși din curte. Nikifor înhăma la căruță pe cel mai iute cal, Pegar.

— Ei, Nikișa, iar ne despărțim ? spuse cu durere Polia, privind cum Nikifor, cu căciula împinsă șmecherește pe ceafă, cu cojocul descheiat, în pîslari înfloriți, trage pe cal hamurile împodobite cu plăcuțe de aramă lustruite.

— O să mă duc, Polka ! Nu te-ntrista ! N-am ce face. Credeam c-o să mă duc zilele astea la oraș cu convoiul, dar mama mă trimite în altă parte. Îi e teamă, cățeaua bătrînă, să-ți încredințeze ție banii. Dar n-o să cad prostul lor. Să nu creadă ea și tata că o să-mi îndoi spinarea pentru moștenire ! Arkașka m-a învățat cum trebuie să

trăiesc. Dați-ne un procent, procent ! Nu-l dați, o să punem singuri mîna pe el...

Nikifor părea tare supărat pe cel puțin jumătate din lume și Polia nu riscă nici măcar să-i spună de boala tatălui său. Se uita la el printre pleoape, îi asculta cuvintele tăioase și fără să vrea, își zicea : „Nu, nu poate fi smuls de aici. S-a înfierbîntat. Oare după călătoria la Tomsk s-a trezit în el gustul banului și al negustoriei ? A devenit altul, de nesuportat, un om cu totul străin".

Dincolo de poartă, Nikifor se apropie de Polia, se lipi de obrazul ei cu buzele reci, sări în căruță și strigă :

— Ei, hai, Pegar, dă-i drumul !

5

Nikifor se ducea la tatăl său, la gospodăria scapeților și nu bănuia că merge în întîmpinarea propriei sale morți.

Deocamdată mai trăia încă sub vraja amintirilor de la Tomsk. Bine au mai petrecut timpul cu Arkașka Serikov ! Au fost la restaurant, s-au plimbat prin oraș, s-au distrat cu domnișoarele de la oraș. La început lui Nikifor îi era cam rușine și nu se simțea în largul său cu domnișoarele, dar Arkașka, dibaciul aducător de luminá, și aici l-a scos din încurcătură. Observînd că prietenul său se fîstîcește, i-a turnat aproape cu de-a sila pe gîtlej o jumătate de pahar de votcă. Ei și atunci Nikifor și-a dat drumul. Și cînd își dă el drumul, e nenorocire ce face. Iar domnișoara care se agățase de el, blonduță, toată numai buclișoare micuțe, pudrată și dată cu roșu, nu arăta nici ea prea rău, făptura diavolului. Atît a avut grijă de noaptea lui Nikifor, micul sălbatic din Narîm, cum îl numea ea în toiul alintărilor, încît în zori acesta abia s-a tîrît pînă la han. Și era sprintenă ca o veveriță ! Cînd o fi apucat să-i curețe buzunarele lui Nikifor, naiba s-o știe. Bine că i-a trecut prin cap ca banii cei mulți să-i învelească în batistă și să-i bage în cizmă, sub brant. Altfel, totul ar fi zburat. Și banii aceștia s-ar fi prins de mîinile domnișoarei cu bucle.

Cheltuiești, dar măcar ai de ce să-ți aduci aminte ! Data viitoare o să fie mai deștept. O să ia cu el numai

atîţia bani cît costă o tratajie şi bineînţeles banii de plată pentru noaptea dulce... Că doar şi ea trebuie să bea, să mănînce... Ba chiar trebuie să se şi îmbrace... Şi trupul trebuie să şi-l îngrijească, să şi-l desfete... Dacă ar fi toată numai oase, ce nevoie ar mai fi de ea pe lume ? !...

Dar Polia ? S-a cam plictisit s-o tot audă cîntînd acelaşi refren : „Să plecăm, să plecăm !" Unde să plecăm ? Şi de ce ? Nu trebuie să plece nicăieri, ci să-şi îndepărteze mama şi tatăl de la afaceri, să înhaţe puterea şi să-i facă pe cei bătrîni să priceapă că vremea lor s-a terminat, e timpul să se urce după sobă...

Gîndindu-se cum să trăiască mai departe, Nikifor hotărî să nu lase să-i scape nici această călătorie, să culeagă rod şi pentru sine, cel puţin vreun coş-două, dacă nu de nisetru, măcar de cegă. Desigur, tatăl o să vrea să ia totul pentru el îngînînd : doar e pentru amîndoi, Nikişa, în comun, că doar cînd o să mor, totul o să fie al tău... O să mor ! O să aştept mult şi bine pînă o să mori. Tu nu vezi, eşti încă ţanţoş, te dai la muieri tinere... Un lucru e clar : ce-i al tău ia în mîinile tale...

Toate gîndurile lui Nikifor, toate socotelile lui cu această lume s-au sfîrşit într-o secundă, într-o zecime de secundă...

...Ghinionul cu „groapa" i-a îndîrjit pe scapeţi pînă la întunecirea minţii. Două zile s-au tot foit în gospodăria lor, neştiind cum, prin ce mijloace, să-şi verse ura lor năpraznică. S-a dus pe apa sîmbetei cel mai frumos cîştig ! I-au dus de nas oamenii din Nikolskoe ca pe nişte nătărăi de prima mînă ! Lui Epifan ce-i pasă ? N-a pus mîna pe bani aici, în locul ăsta, o să pună mîna în altă parte. O să plîngă o vreme pierderea banilor, o să se giugiulească un pic cu Marfa şi n-o să-l mai vadă ! O să plece în grabă mare să caute un cîştig într-un alt capăt al Narîmului ! Dar cu ei ce-o să fie ? Împletirea frînghiilor e un lucru bănos, nimic de zis ! Dar nu se compară cu „groapa", cu grămada de peşte !

Fraţii-scapeţi s-au hotărît să nu doarmă noaptea, dar să afle cu orice preţ cine a vîndut „groapa" starostelui, cine a deschis spre ea drumul oamenilor din Nikolskoe.

Fraţii avuseseră întotdeauna în sat „urechile" lor. „Urechile" susţineau :

— Ermolai nu știe cine a trădat. Se perpelește înnebunit, îi e teamă să nu-l dea afară din sat. Unde o să se care atunci cu liota lui ?

Nu, nimeni altul nu i-a vîndut decît numai nora lui Epifan. Altcineva nu avea cine. Putea, bineînțeles, să se scape chiar negustorul, dar mai curînd nora lui e vinovată. A fost cineva pe la ei ? A fost. Zăvorul ! Zăvorul era clintit de la locul lui. N-are decît să spună ea, nora lui Epifan, și de-o sută de ori că n-a fost nimeni, dar Agap simte : a fost cineva ! Și dacă nu spune cine, înseamnă că acela nu a plecat cu mîinile goale de aici, a plecat cu vestea despre „groapă".

Cînd, amărît de insuccesul lui, Epifan Korneici a plecat în sat la ibovnică, frații-scapeți s-au adunat să țină sfat. După vîrstă, cel mai mare era Agap, și el a început discuția : cum să facem, ca să zic așa, fraților, să le iertăm Krivorukovilor o asemenea greșeală ? O asemenea hoție ? Trebuie să-i pedepsim așa cum scrie în sfînta scriptură : ochi pentru ochi, dinte pentru tinte !

— Pentru asemenea fapte, lui Epifan ar trebui să-i băgăm capul sub aripă ca unui cocoș, piui mezinul, Aghei.

— De el o să mai avem nevoie ! Dar pe noră-sa o s-o întîmpinăm cum se cuvine și o să-i luăm și bănișorii pe care-i aduce : dacă o să socotim drept, banii sînt ai noștri. Iar pe ea, împreună cu calul, în copcă... O să-i caute pînă la sfîntul așteaptă ! spuse mijlociul, Agafon.

— Parcă te-ai uitat la mine în creier. Toată noaptea numai la asta m-am gîndit, fu de acord Agap. După o clipă de tăcere, îl întreba pe mezin : Ai înțeles, Agheiușka, despre ce vorbesc frații tăi mai mari ?

— Dar ce-i aici de neînțeles ? Ziceți numai și pot să-i crăp capul. De nerăbdare Aghei se sculă, se întinse de-i pîrîiră oasele, scoțîndu-și în relief, ca la expoziție, pieptul său vînjos. Un ticălos mai puțin. Un neam de dușmani!

— Să ne rugăm, fraților. Ca Dumnezeu să ne dea ajutorul lui în judecata noastră dreaptă.

Frații s-au așezat în fața icoanelor și au început să spună pe nas, fornăit, rugăciuni.

Pentru a ieși în întîmpinarea Poliei, scapeții au ales locul în care drumul făcea o cotitură bruscă către casa lor. Acest loc era împrejmuit din toate părțile de păduri și ferit de ochi străini. În privința ochilor străini, nu știu dacă merita să se preocupe: pe aici umblau numai ei, scapeții, și de vreo două trei ori pe iarnă — șeful poliției rurale din Narîm și, uite, mai venea cîteodată Epifan Krivorukov.

Ideal pentru asasini, poate chiar hotărîtor, era și faptul că la douăzeci de stînjeni de drum, lîngă malul abrupt, în rîu se vărsa un pîrîiaș. Țîșnea din străfundul pămîntului, fierbînd ca în samovar și împrăștiind vălătuci de aburi, apoi se azvîrlea cu gîlgîituri mari în bulboanele rîului repede, cu apele îngălbenite de mîl. În acest ochi de apă se putea ascunde nu numai un om îmbrăcat și un cal cu harnașament, ci și un sat întreg, cu vite și cu tot calabaiîcul.

Nikifor mergea făcînd popasuri rare și scurte. Chiar și noaptea la hanuri, se oprea numai cît să-și tragă sufletul. Spre sfîrșitul drumului, Pegar începu să simtă oboseala și trecea la trap numai sub loviturile de bici. Nikifor însuși obosise, îl toropea mereu somnul pe care nu-l putea birui. Închidea ochii și în aceeași clipă îi deschidea. Se apropia cotitura spre gospodăria scapeților și aceasta îl obliga să privească în depărtare.

Nikifor stătea în fundul saniei, acoperit pînă peste cap cu o pătură veche și uzată. Bătea un vînt aspru care spulbera zăpada. Amurgul se preschimba în noapte și luna se cufunda în nori.

Deodată calul se opri, se smuci, hulubele pîrîiră sub greutatea corpului său. Izbind icnit cu cuțitul de vînătoare, Agap tăie beregata calului. În aceeași clipă șuieră în mîinile lui Aghei lama toporului greu și dosul tăișului îi despică țeasta lui Nikifor...

Partea a doua

AKIMOV

CAPITOLUL ÎNTÎI

1

Polia ajunse ușor la bordeiul lui Fedot Fedotovici. Mai avea timp destul, vreo două ceasuri, poate chiar mai mult și se gîndea ca, după ce și-o trage puțin sufletul, să plece mai departe. Dar, în ultima clipă, luă altă hotărîre. Pînă la tabăra bunicului nu putea ajunge în două ore și nu era deloc simplu să meargă noaptea de una singură.

Aprinse focul în sobița din bordei, își făcu un ceai și, de cum se întunecă, se culcă. Prima jumătate de oră se foi neliniștită. Nu se simțea în largul ei. Avea impresia tot mereu că cineva se furișează spre bordei. Acuș-acuș se va deschide ușa și or să dea buzna niște oameni străini. Polia sălta capul și asculta cu atenție. Pricepu că zgomotele veneau din fînul care trosnea sub trupul ei. Și-apoi, Polia știa bine că taigaua e pustie pe timp de iarnă și că n-o paște nici o primejdie. Toată neliniștea îi venea de la tulburarea și îngrijorarea din ultimele zile și nu avea nici un rost să-și umple capul cu tot felul de fleacuri. Adormi adînc și dormi toată noaptea netulburată de vise.

Cum se iviră zorii, Polia își puse schiurile și porni mai departe. Merse, ca și cu o zi înainte, ușor, fără să tragă din greu, dar și fără să zăbovească mai mult decît trebuia la popasuri. Se așeza puțin pe resturi de copaci căzuți, rontăia, cîțiva pesmeți și iar o pornea la drum.

Taigaua se întindea acoperită de zăpadă, tăcută, gînditoare. Ziua se dovedea mai luminoasă ca cea din ajun. De cîteva ori apăru soarele, și atunci vîrfurile copacilor, cu căciulile lor albe, pufoase, deveneau aurii și împrăștiau lumină ca niște lumînări aprinse. Se vedeau

mai bine și semnele de pe trunchiuri, pe care Polia le urmărea cu atenție pentru a nu se abate de la drumul cel bun, ce ducea spre tabăra bunicului.

După toate prin cîte trecuse în cotlonul scapeților, după discuțiile nefirești cu Nikifor și, în sfîrșit, după dialogul sincer cu tatăl său îi era plăcut să se afle în deplină singurătate și să chibzuiască la soarta ei. Polia simțea că între viața pe care o dusese cu o lună sau chiar cu zece zile în urmă și viața care-o începuse ieri, se așternuse un hotar adînc. De fapt, nu avuseseră loc nici un fel de schimbări exterioare. Toți oamenii care o înconjurau, toate lucrurile și obiectele rămăseseră la locurile lor de dinainte, nimeni și nimic nu se modificase, dar în sufletul ei totul se schimbase, căpătase alte culori.

În minte se gîndea la o latură a vieții, la alta, la încă una și ajungea la concluzii care-i dictau o conduită cu totul nouă.

„Nu poți trăi într-o casă pe care o disprețuiești, în prezența unor oameni pe care îi consideri străini... și dacă-i așa, de ce să tot tragi de timp, să amîni, să te înjosești, să fii altul decît ești în realitate... Să plec, să plec neîntîrziat... ! Dar dacă Nikifor o să mă oprească, dacă o să mă silească să trăim sub acoperișul părinților săi, atunci ce-o să fie ? Nu, o să plec oricum. Fără el ? Da, chiar și fără el... Dacă într-adevăr mă iubește o să vină cu mine, iar dacă nu, să rămînă întru pieirea lui... Atunci va fi clar că toate cuvintele cîte au fost rostite între noi despre viața noastră independentă au fost o înșelătorie, stratul aurit al unei copeici, zorzoane inutile".

Îi părea rău de Nikifor. Credea mult în el. Îl iubea și nu putea să se închipuie fără Nikifor. O podidiră lacrimile. Plîngea în voie, pentru că aici, în taiga, nimeni nu-i vedea lacrimile, nimeni nu putea să-i facă reproșuri sau să-i răstălmăcească sentimentele.

Se gîndea în același timp și la tatăl său, la cauza căreia el își închinase viața. Această călătorie a ei în taigaua îndepărtată era tot în slujba cauzei. Cum va fi însă mai departe ? Oare tînărul acesta către care se grăbește să-i dea ajutor va fi ultimul pe care trebuie să-l ajute ? Oare nu vor mai fi anul ăsta sau în anul viitor și alte

situații cînd tatăl său, ca și ieri, îi va spune : „Du-te, Poliuşka, n-are cine să meargă în afară de tine, iar de ajutat trebuie să ajutăm chiar dacă este peste puterile noastre...“ Și ea se va duce, se va duce fără s-o oblige cineva. Sufletul ei s-a deschis în întîmpinarea tatălui, și ea știe în mod hotărît : tatăl ei, niciodată și în nici o privință, nu va acționa astfel ca faptele și gîndurile sale să-i jignească, să-i atingă în vreun fel conștiința.

Ah, cît de complicate și încurcate sînt cărările vieții ! Aproape ca aici în taiga. Mergi și tot timpul trebuie să bagi de seamă pe unde mergi : să te gîndești și la drumul parcurs și la cel pe care-l ai în față, să-ți pui de acord mișcările cu scurgerea timpului, ca să nu te trezești noaptea într-un loc pustiu, să-ți măsori bine forțele ca să nu te istovești și să ai întotdeauna ca rezervă o porție bună de voință și putere.

— Stop ! Urme de schiuri ! exclamă Polia, văzînd în fața ei două dîre șerpuitoare, care treceau peste adînciturile domoale ale rîpei.

Polia se apropie de urma de schiuri și se opri. „Cine umblă pe aici ? Bunicul cu tînărul acela ? Sau altcineva străin ? Cred că bunicul și fugarul. Atunci, în curînd trebuie să apară tabăra.“ După ce examină cu atenție urmele schiurilor, Polia se afundă într-un brădet tînăr. Peste o verstă iar descoperi urme de schiuri. Urmele înaintau numai de-a lungul trunchiurilor însemnate și Polia se ținu în matca lor. Din loc în loc, promoroaca ce căzuse de pe crengi le acoperise puțin, dar Polia vedea bine că sînt proaspete.

După o jumătate de ceas, Polia simți în nări miros de fum și în curînd văzu, printre copaci, pereții din bîrne ai izbei lui Fedot Fedotovici. „Ei, în sfîrșit, am ajuns ! răsuflă, ușurată, Polia și, de bucurie începu să lunece mai repede. Bunicul o să se bucure, că doar nu ne-am văzut de atîta amar de zile. O să mă zăpăcească cu întrebările și-o să mă dea gata, la masă, cu bucate care se servesc numai în taiga. Că doar se pricepe ca nimeni altul să te uimească, atunci cînd vrea.“

Polia vru să se apropie de izbă încetișor, cu atenție, de parcă ar fi venit nu pe schiuri, ci ar fi coborît de pe o crenguță, ca o păsărică din cer.

— Bună ziua ! Ce mai faceți, cum o mai duceți ? rosti Polia veselă, deschizînd ușa, dar fără să deslușească vreo făptură în interiorul izbei.

— Intrați ! auzi ea glasul neliniștit al lui Akimov.

El stătea lîngă masă, aplecat peste o scîndură lată, împestrițată cu niște cerculețe, cruciulițe și linii. În mînă avea o sulă de cizmărie încălzită pînă la roșu. În izbă mirosea a lemn ars și a smoală topită. În haine de casă, Akimov i se păru mai timid, dar și mai în vîrstă. Probabil că îl îmbătrînea barba ; crescută rotund și închisă la culoare îi acoperea și obrajii, și bărbia, și gîtul.

— Mi se pare că noi doi ne-am mai întîlnit, zise destul de tulburat Akimov, cercetînd-o pe Polia.

— La Goleșcihina, astă-toamnă, cînd se organizase hăituirea dumneavoastră, preciză Polia. Fedot Fedotovici e la vînătoare ?

— A plecat azi de dimineață la Parabel. După alimente.

— Înseamnă că urma lui am întîlnit-o. Păcat ! Ei, așa a fost să fie, oricum...

Akimov împinse mai încolo scîndura, întrerupîndu-se din treabă, în așteptarea unor comunicări importante pentru el.

— Tovarășe Granit aveți un mesaj de la tovarășul Gluhar *. Dacă găsiți vreun punct mai greu de înțeles, am porunci să vi-l deslușesc prin viu grai, rosti cu oarecare greutate Polia.

Aceste cuvinte erau neobișnuite pentru ea, dar tatăl său îi poruncise să le transmită exact în ordinea în care i le încredințase. Polia își stăpîni rîsul care da să-i izbucnească din piept, fiindcă tovarășul Gluhar nu era altul decît tatăl său. Aflase că tovarășii de partid numai așa îi spuneau lui Feodor Terentievici. „Cine o fi inventat numele ăsta, că l-a nimerit foarte bine. Tătuca seamănă întrucîtva cu un cocoș de munte : osos, greoi, încet", își zicea Polia în timp ce tovarășul Granit își plimba ochii însetați pe foaia de hîrtie.

— Ei, Polia, mi-ai adus o veste bună. Îți mulțumesc. Mă scoți din încurcătură pentru a doua oară. Akimov

* Cocoș de munte (n. t.).

împături foaia de hîrtie, dar în clipa următoare o desfăcu din nou și se apucă să o citească a doua oară.

„Se vede că tare s-a mai plictisit în taiga. Tînjește după libertate. Dă din picioare ca un cal care a stat prea mult pe loc. Doar să atingi puțin hamul și o s-o pornească cu toate forțele", își zise Polia.

— Dar stai jos, Polia. Încălzesc îndată castronul cu mîncare și pun ceainicul la fiert. Într-atît m-a uimit vestea pe care mi-ai adus-o, încît, uite, m-am pierdut. Stai jos, te rog. O să pun astea pe pat... — Akimov prinse să se agite prin izbă. Scăpă scîndura pe picior, sula de cizmărie îi alunecă sub masă, apoi ceva căzu cu zgomot de pe sobă și Polia, fără să vrea, remarcă în sinea ei : „Sau e neîndemînatec, sau de bucurie nu se mai poate descurca".

— Nu vă deranjați. Pot să pregătesc totul și singură. Că nu-s cucoană mare, zise Polia, rîzînd.

— Ei, asta nu ! Cum se poate ? Ai făcut atîta drum. Trebuie să te odihnești. Stai jos, te rog eu. Azi la prînz avem găinușe-de-alun, ca gustare pește sărat, la ceai răchițele înghețate. Vezi, ce trai îndestulat avem ! Toate de la Fedot Fedotovici ! Akimov își învinse emoția și acum se mișca ca argintul viu.

„Nu, e îndemînatec", gîndi Polia.

— Da de unde ați adunat răchițele ? Sînt toate sub zăpadă, înghețate... Polia era mistuită de sete și ar fi băut cu plăcere, înainte de masă, o cană de ceai cu cîteva răchițele.

— Fedot Fedotovici a făcut rost ! Și știi cum ? Ne-am dus în părțile mlaștinilor, sub ochii mei a curățat zăpada de deasupra a două movilițe de mușchi, a smuls acoperămîntul de mușchi și l-a adus în izbă. Aici, mușchiul s-a dezghețat și am adunat din el un castron întreg de poame mari. Începuse să-l chinuie tusea peste noapte. În răchițele și-a găsit medicamentul. Și mie mi-a spus să beau tot ceagă cu răchițele. Se pare că leacul ăsta n-are pereche pe lume. Akimov începu să rîdă cu bunătate, sonor, și Polia se gîndi că bătrînul și Akimov se potriveau ca fire.

— Oare pot să beau mai înainte o cană de ceai cu răchițele? Polia vru să-i spună lui Akimov tovarășe Granit, dar se abținu. Toate astea erau cam neobișnuite pentru ea.

Akimov ghici.

— Polia, spune-mi așa cum îmi spune Fedot Fedotovici, Gavriuha. Iar ceai o să-ți torn numaidecît.

Akimov îndopase soba cu lemne uscate și focul duduia zgomotos. Peste cîteva minute ceainicul dădu în clocot. Akimov aduse de afară castronul cu răchițele înghețate.

— Bea, Polia. După ce o să-ți potolești setea o să ne-așezăm să mîncăm.

Akimov nu-i dădu voie Poliei nici măcar să se atingă de ceaun. Pregăti el singur totul: încălzi și turnă supa în castron, tot aici puse găinușa-de-alun fiartă, apoi așeză pe masă bucățele de pește sărat.

— Mănîncă, te rog. Eu și Fedot Fedotovici stăm mai prost cu pesmeții. Dar dumitale o să-ți împrumut din rezerva noastră intangibilă. Akimov se scula pentru a lua din coșul de pe raft pesmeți, dar Polia îl opri:

— O să vă tratez cu pîine proaspătă. Am un colac întreg.

Polia scoase din sacul ei un colac rotund și-l tăie pe jumătate.

— Asta e pentru dumneavoastră, pe drum. Iar asta se poate mînca acum.

Akimov nu mai mîncase de multă vreme pîine proaspătă. Rupse o bucată și o mirosi îndelung, dar nu se hotăra să muște din ea. În sfîrșit o azvîrli în gură și o mestecă mult timp, cu poftă.

— Multe lucruri uimitoare au inventat oamenii, dar pîinea este cea mai fantastică descoperire a lumii. Akimov plescăi din limbă, fără să-și ascundă plăcerea. Privindu-l, Polia se înveseli.

— Pîine de secară obișnuită. Și pe deasupra mai e și din făină măcinată mare.

— Ei, prin asta e și mai prețioasă! Și cum miroase! A umplut de miresme toată izba! Akimov dădu gata o bucată mare, și-ar fi înfipt cu plăcere colții și în a doua felie, dar se stăpîni. Destul, trebuie să lăsăm și pentru mîine.

Vărsînd esența tare de ceagă în căni, Akimov hotărî că poate vorbi acum și despre treburi.

— Spune-mi, Polia, ce instrucțiuni orale mi-a transmis tovarășul Gluhar ?

— Deci așa. Polia tăcu o clipă, scormonind în minte ca să nu uite nimic din spusele tatălui, apoi se uită în ochii plini de așteptare ai lui Akimov și urmă : Plecăm mîine, în zori. Ajungem pînă la bordeiul bunicului. Acolo înnoptăm. De la bordei drumul o să fie ceva mai lung, vreo zece verste. Ocolim Parabelul și spre seară ajungem la Cigara. De acolo, noaptea, surugiul Efim Vlasov vă va duce mai departe. Unde vă va duce, nu mi s-a spus. Gluhar... Polia se fîstîci, tăcu o clipă și continuă grăbită : Gluhar a spus că celelalte lucruri le știe cel care-l va duce mai departe.

De bună seamă, comunicarea Poliei nu conținea nimic nou pentru Akimov ; despre toate acestea era scris în biletul pe care îl citise de cîteva ori, totuși Akimov o ascultă pe Polia cu atenție pînă la capăt. După o scurtă pauză, o întrebă :

— Deci la Cigara nu o să rămîn peste noapte ?

— Nu. Noaptea o să fiți dus mai departe, confirmă Polia și, după o tăcere, își dădu cu presupusul : Cred că o să vă conducă noaptea, pentru a trece cu bine de locurile prin care sînteți căutat.

— Ei, să ne bizuim pe soartă și mai ales pe tovarăși, glumi Akimov.

În izbă se întunecase. Străluceau doar cîteva dungi luminoase, scăpate din sobă. Akimov deschise ușița sobei, aprinse o surcică, apoi lampa.

— Pe la ce oră o să plecăm, Polia ? întrebă el.

— Cînd începe să se lumineze, ne punem schiurile și...

— Bine, acum o să-mi strîng lucrurile, ca să n-o fac mîine în pripă. Culcă-te și să nu te scoli devreme, dormi, eu o să fierb ceaiul, o să fierb și niște găinușe-de-alun și o să am grijă să te trezesc cînd trebuie.

— M-am obișnuit să mă scol pe la patru-cinci dimineața. Mă scol devreme ca să mulg vacile.

Putea, folosindu-se de această aluzie, să înceapă a-i pune întrebări despre viața ei, dar Akimov consideră că nu are dreptul să facă acest lucru. Tovarășul Gluhar îi

scrisese scurt : „S-a întocmit itinerariul fugii dumneavoastră, puțin neobișnuit, puțin cam lung ca distanță, dar în schimb cel mai lipsit de pericole. Pînă în satul Cigara vă va conduce Polia". Cine e Polia ? Ce legătură are cu Gluhar ? Cu ce se ocupă ? Nici un cuvînt despre asta.

Akimov era convins de un singur lucru, că Polia și Fedot Fedotovici sînt rude. Polia îi spunea bătrînului pe nume, dar de vreo două ori îi scăpase și cuvîntul „bunicul". Își mai aduce aminte Akimov și de altceva : odată, la început, cînd venise, nu știu cum, vorba despre fata care îl salvase, bătrînul exclamase cu mîndrie nestăpînită : „Nepoțica mea ! Nu mai găsiți alta ca ea pe lume".

Akimov oftă, regretînd că în situația în care se găsea, nu putea să-și potolească curiozitatea și o sfătui pe Polia să se culce pe laviță.

— Da, o să mă culc. În două zile mi-am cam frînt picioarele, răspunse Polia, apropiindu-se de laviță și ghemuindu-se pe un colț al ei.

Akimov credea că fata va adormi buștean chiar în clipa următoare, dar Polia rămase multă vreme cu ochii deschiși. Privind-o din cînd în cînd, el observă că Polia îl urmărește fără încetare.

— Dacă tot nu dormi, Polia, aș vrea să te întreb : ce să fac cu scîndura asta ? Akimov ridică în mîini o scîndură aproape cît o masă de lată.

— Dar ce, în alte locuri din Rusia n-o să găsiți scînduri ? rîse Polia.

— Nu despre asta e vorba, Polia. Nu e o simplă scîndură, ci harta taigalei îndepărtate, pe care sînt însemnate locurile de unde țîșnesc gaze și izvoare de apă fierbinte, locuri unde se aud sunete neobișnuite, porțiunile unde acele busolei deviază. Aici sînt înscrise și observațiile... Ale mele și mai ales ale lui Fedot Fedotovici. Dracu știe, dar poate cîndva știința o să aibă nevoie de ea. Am folosit scîndura asta, pentru că n-am avut nici hîrtie, nici creion.

Polia era uluită de toate acestea. Se ridică într-un cot și privi la Akimov cu uimire. Despre ținutul ei natal, al Narîmului, cel mai frumos tărîm din cîte există pe lume, cum credea ea, de cele mai multe ori nu auzise decît aceleași cuvinte : „Locuri fără speranță. Regiune

lipsită de speranțe...“ Întotdeauna cînd auzea aceste cuvinte crude și aspre, inima i se strîngea de durere. Acest pămînt al Narîmului, fără speranțe ? ! Pămîntul pe care a crescut și și-a trăit toată viața mama ei ? Pămîntul pe care l-a iubit o dată pentru totdeauna tatăl ei, venit aici fără voia lui ? ! Pămîntul despre care bunicul Fedot Fedotovici vorbește ca despre un pămînt al minunilor ? ! Ei, dac-o fi așa... Dar unde mai există asemenea întinderi ca aici în Narîm ? Și unde, în ce loc, mai sînt atît de multe rîuri năvalnice ca aici ? Dar păduri ca aici mai există undeva ? Și ce lunci întinse, nemărginite sînt aici cînd, după inundațiile de primăvară, se acoperă de flori și seamănă cu niște covoare adevărate ! Eh, Narîmul..

Polia, bineînțeles, nu rostise niciodată aceste cuvinte, dar toate erau vii în inima ei, gata să se reverse ca un potop de foc peste cei ce rosteau despre Narîm : „Locuri fără speranță, regiune lipsită de speranțe...“

Și poftim ! Un fugar... O pasăre care a venit în zbor pentru puțin timp... Și despre ce vorbește ? Harta taigalei îndepărtate ! „Poate cîndva știința o să aibă nevoie de ea...“ Nu te miri ce acolo, ci chiar știința ! Cine este acest tînăr cu barbă ? Poate este un nou Lomonosov ? Că doar și acela a venit la Moscova pe jos, din niște locuri îndepărtate și neumblate, cu un sac de pesmeți drept hrană.

Polia nu mai putu să stea mai departe culcată pe laviță. Se sculă, se apropie de masă, aruncă o privire pe scîndura desenată cu sula de cizmărie înroșită în foc.

— Și toate astea sînt taigaua îndepărtată ? întrebă ea, aplecîndu-se deasupra scîndurii.

— Da, taigaua îndepărtată, Polia. Pămînt necercetat... Akimov nu duse vorba pînă la capăt, se înecă și dădu a lehamite din mîinile sale lungi.

— Iar pe la noi, oriunde te-nvîrți, toți spun : „Locuri fără speranță“. Și poftim !

— Locuri lipsite de speranță nu există pe lume, Polia. Există condiții fără de speranță în existența oamenilor. Și astea nu depind de pămînt, ci de om...

— Dar dumneavoastră vă pricepeți la pămînt ? Care pămînt e valoros și care nu ? întrebă Polia, simțind că

figura acestui tînăr capătă trăsături noi pentru ea. „Eu gîndeam că el nu este decît un revoltat împotriva ţarului şi atît, iar el, iată, apără şi ajută ştiinţa.“

— Mă pricep întrucîtva, Polia. Eu sînt călător şi cercetător, spuse Akimov, cu un surîs uşor ironic.

— Da cînd aţi avut timp ? ! exclamă, parcă fără voia ei Polia. Ea credea că toţi oamenii care se pricep la ştiinţă sînt foarte bătrîni, cu păr lung, cărunt, au chipuri de nepătruns şi aspre, ca Lomonosov sau Mendeleev...

— Nu, Polia, greşeşti, pînă acum n-am găsit încă timp să fac aproape nimic.

— Şi trebuie să luaţi asta cu dumneavoastră ? Polia arătă harta care acoperise aproape în întregime masa.

— Aş vrea, de bună seamă, suspină Akimov, chibzuind că unchiul său Venedict Petrovici, ar fi fost fericit să pună mîna pe ea. Ce l-ar mai lăuda Venedict Petrovici : „Bravo, Vanka, nu ţi-ai pierdut vremea, ai gîndit bine, n-ai lăsat totul în seama viitorului luminos, cum fac leneşii“.

— E foarte greu să cari o asemenea scîndură. La fiecare pas se va agăţa de crengi. O să vă pară rău c-aţi luat-o, zise Polia, comparînd dimensiunile scîndurii cu spatele lui Akimov. Dar puteţi face altceva, puteţi să tăiaţi scîndura, să stringeţi bucată peste bucată şi după aceea s-o lipiţi cu clei de tîmplărie. Şi va trebui s-o căraţi într-un sac de-a lungul spatelui, nu de-a latul.

Akimov îşi dădea seama şi singur că este imposibil să ia cu el scîndura. Ei, hai să zicem c-o va căra după el prin taiga, dar mai departe cum o să fie ? Chiar şi tăiată, scîndura tot o să-l încurce. Cel mult va izbuti să atragă asupra lui atenţia celor din jur şi mai ales a autorităţilor. Iar el, din contră, ar trebui acum să devină mai curînd invizibil, să se transforme într-o umbră, să se strecoare prin Rusia ca un fluture cu aripi cît mai uşoare şi fără să lase vreo urmă.

— Mulţumesc pentru sfat, Polia, dar n-o să iau scîndura. Am s-o las. Am s-o pun aici în colţ. Sub laviţă. Să zacă aici. Singurul lucru ce te rog, Polia : să-i transmiţi lui Fedot Fedotovici să nu se grăbească s-o scoată la lumină... Gîndindu-se la ceva, adăugă cu un surîs trist : Poate-o să am nevoie de ea vreodată...

— Sigur, o s-o păstrăm, nici o problemă! Am să-i spun bunicului. Dar el știe și singur ce are de făcut. Să nu credeți că, dacă e analfabet, e sălbatic și neluminat. Bunicul știe multe, a auzit atîtea... În vocea Poliei răsunau note pline de căldură.

— Cum așa sălbatic și neluminat? Fedot Fedotîci este un om cu un orizont de viață foarte larg. Iar cît privește viața din taiga, aici, el este de-a dreptul un profesor!

Polia izbucni în rîs. Ce amuzant mai e și tînărul ăsta bărbos și atît de pornit împotriva țarului. Pentru alții, pămîntul din Narîm este „o regiune lipsită de speranță", iar el îi prorocește un viitor măreț. Bunicul Fedot Fedotovici Bezmaternîh, trece în ochii mărimilor din Parabel drept un locuitor năpăstuit de soartă, un argat, o mutră nespălată, iar pentru Akimov e profesor!... De cînd trăia Polia pe lumea asta și oricît de mulți oameni întîlnise, era pentru prima dată că vedea un om care întorcea pe dos noțiuni de toți acceptate, astfel încît ele te uimeau prin niște particularități ascunse, deocamdată accesibile numai lui și nimănui altcuiva...

— În timpul cît am stat aici, Polia, m-am obișnuit cu Fedot Fedotîci.

— Iubește oamenii, observă Polia.

— Asta e adevărat... dacă totul o să iasă bine, *„gut"*, cum spun nemții, atunci or să fie atîtea de făcut, atîta trudă frumoasă, că nici n-o să-ți mai vină să pui capul jos. Eh! și Akimov își frecă palmele. Polia observă că ochii lui în aceste clipe erau parcă nepămîntești și semănau, în lumina palidă a opaițului cu stelele îndepărtate de pe cer, care lucesc, în revărsat de zori, tainic, duios și liniștit. „O fi însurat? Sau poate n-a apucat să se însoare! De-aia se plictisește", își zise Polia, dar nu se hotărî să pună întrebări în acest sens.

Akimov strînse cîteva lucrușoare în sacul din foaie de cort pe care Polia îl văzuse odinioară în barcă și spuse vesel:

— Ei, eu sînt gata... ăsta-i tot calabalîcul meu.

— Acum să dormim. — Polia se culcă pe locul dinainte.

Akimov se mai foi puțin prin izbă, aduse de afară un braț de lemne, umplu soba cu ele și stinse opaițul. Își puse hainele cu atenție pe butuc și cînd catarama grea a curelei care-i strîngea pantalonii se lovi cu zgomot de scîndură se certă în șoaptă :

— Urs neîndemînatec.

Lavițele din izbă erau separate de masă. Polia se culcă în culcușul lui Fedot Fedotovici, iar Akimov în ungherul din față al laviței.

2

Polia se trezi cea dintîi. Cînd Akimov sări ca ars de pe laviță, ea fiersese demult ceaiul și încălzise găinușele-de-alun.

— Ei, ce mai cavaler, ce mai lăudăros ! Cum naiba am dormit atîta, bombăni Akimov. Am dormit mult, Polia, pentru că mi-ai adus o veste bună. M-am bucurat, m-am liniștit, n-am mai fost alarmat. Nu, așa n-o să meargă, nu se mai poate așa...

— Degeaba vă tot certați ! rîse Polia. Nu dumneavoastră ați dormit prea mult, ci eu m-am sculat prea devreme. Mai puteați dormi o oră, căci mai e mult pînă să se arate zorile.

Acum vorbele Poliei nu mai aveau nici un sens. Akimov aprinse lampa și începu să se foiască în jurul sobei. Dar și aici Polia i-o luase înainte. Ea aținase focul, adăugase lemne și acum focul ardea cu o flacără vie.

— Așezați-vă, Gavriuha, și mîncați bine. N-o să avem masă de prînz, iar cina o să fie cam de mîntuială, tocmai în bordeiul bunicului, îl avertiză Polia.

— Am să rabd.

— Începeți ! Găinușele sînt gata.

— O clipă ! Să mă frec cu zăpadă.

Akimov își scoase îmbrăcămintea, rămînînd numai în cămașa de corp, și ieși afară. Se întoarse repede, cu mîinile ude, cu fața roșie, cotcodăcind și oftînd.

— Tot cerul e acoperit de stele. E un geruleț, mamă mamă !

— E mai ușor de mers pe ger, decît atunci cînd ninge și e vînt.

Mîncară găinușele-de-alun și băură ceaiul. Schimbară cîteva vorbe despre tot felul de fleacuri. Polia simțea, cu fiecare clipă ce trecea, că Akimov o stînjenește din ce în ce mai puțin. Ieri, în primele ore ale cunoștinței lor, simțise mult timp față de el și sfială, și încordare. Dar părerile lui Akimov despre pămînturile Narîmului și mai ales despre Fedot Fedotovici risipiseră, pe neobservate și firesc, fără nici un fel de cuvinte, această înstrăinare. Se vede că Akimov, deși un luptător împotriva țarismului, deși venise din locuri îndepărtate și străine, rămîne un om bun, vesel, înțelege viața celorlalți oameni și-i apreciază nu după bogăție și titlu, ci după cu totul alte semne omenești.

După ce mîncară, Polia făcu ceea ce în locul ei ar fi făcut orice om din taiga : spălă vasele, le rîndui pe raft, verifică dacă e sare în castron, dacă chibriturile-s la locul lor și, pe urmă, îndepărtă de sobă nu numai lemnele, ci și așchiile și surcelele. În sobă vor arde lemnele aruncate de cu vreme și focul se va stinge de la sine. Dacă vreun drumeț străin, împins de nevoie sau în căutare de vînat bogat, dă din întîmplare peste această așezare, el va găsi aici de toate : chibrituri, sare, căldărușe, pesmeți, lemne uscate și surcele pentru ațîțarea focului. Dacă însă așa ceva nu se va întîmpla, totul n-are decît să rămînă neatins pînă la următoarea venire a stăpînilor !

Își puseră schiurile. Era o dimineață liniștită, nu se mișca nici o creangă, nu se ridica nici un firicel de zăpadă. În schimb, taigaua răsuna ca o casă pustie. Ciocănitoarea bătea încercînd să găsească sub coajă un viermișor și sunetul răsuna prin taiga : cioc-cioc-cioc, cioc-cioc-cioc... Întunericul coborî în vîlcea, bolta se lumină, prinseră să strălucească deasupra vîrfurilor copacilor raze roșietice, lungi și ascuțite ca niște sulițe.

— Ei, n-am uitat nimic? N-o să trebuiască să ne întoarcem ? întrebă Polia, cercetîndu-l pe Akimov. Promoroaca îi acoperise căciula, barba, genele, îi lăsase niște pete argintii pe cojoc și pe pîslari.

— Putem să pornim, răspunse Akimov.

— Luați-o înainte. Drept pe urma schiurilor mele, comandă Polia. Zăpada trosni sub schiurile lui Akimov. Polia îl lăsă să treacă pe lîngă ea, așteptă o clipă și porni să alunece în urma lui. Akimov luneca lin și din cînd în cînd se uita înapoi. „Ce naiba, m-a pierdut, ce-i cu el?“ se întrebă Polia, dar în aceeași clipă își dădu seama că el se uită în urmă din alt motiv. Trăise multe zile în izba bunicului și voia s-o păstreze întipărită în minte pentru toată viața.

Mergeau nici prea repede, nici prea încet. Într-un loc, Akimov se opri și întrebă :

— Merg bine, Polia? Poate vrei s-o iei dumneata înainte?

— Nu-i nevoie să ne grăbim. Mîine avem cale lungă. Trebuie să ne păstrăm puterile.

Și din nou începu să scîrțîie zăpada sub schiurile lui Akimov și din nou el se zări printre copaci, legănîndu-și umerii.

Polia îl privea din spate și se gîndea : „Vezi, Doamne, e tînăr, dar la rele se pricepe. Îl hăituiesc țariștii din toamnă. Și ce naiba o fi făcut? Ar trebui să-l întreb! Dar oare o să-mi povestească? Nici măcar numele nu și-l spune : Gavriuha. Nu, nu Gavriuha îl cheamă... și doar trebuie să aibă omul și tată și mamă. Trăiesc pe undeva, își chinuie sufletul. Poate l-au și plîns, dacă a stat atîtea săptămîni în taiga... Iar oamenii, uită-te, au avut grijă de fiul lor... Dacă fuga o să se termine cu bine, o să trăiască el și pentru sine... Într-un oraș mare o să se piardă, o să-și ia alt nume, la față s-a schimbat și așa destul de mult, încît nici cei apropiați n-or să-l mai recunoască... Ar fi interesant să-l întreb: Cum ar trebui să fie viața după părerea ta? Ce trebuie să facem ca să fim oameni? Dar nu e timpul pentru o asemenea discuție. Acum sufletul îi e alarmat. Dacă iese din taiga, treaba nu e decît pe jumătate făcută, dar acolo, la drumul mare... Acolo pot foarte bine, să-l înhațe pe suspect“.

Polia nu se înșela. Akimov, într-adevăr, simțea o neliniște dureroasă în suflet. Mîine, spre seară, va fi la drumul mare, în locuri umblate de oameni. Tovarășii s-or fi gîndit la toate? Oare nu va nimeri în gura lupului? S-or fi pregătit să-l primească la Tomsk? Dar la Petro-

grad ? Or fi pregătit, pentru el, paşaportul ? Au reuşit să facă rost de bani de drum şi pentru de-ale gurii, măcar cît de puţin, cît să trăiască în primele zile la Stockholm ? De altfel, acolo e unchiul. N-o să-l refuze, o să-l împrumute. Nu se poate ca un mare profesor rus să trăiască într-o ţară înfloritoare, îmbogăţită de pe urma nenorocirii lumii, ca un student sărac, fără o copeică în plus.

Akimov era neliniştit şi această neliniştе o putea înţelege oricine : încă nu ştie nici itinerariul pe care-l va avea de parcurs şi nici condiţiile în care va decurge fuga lui. Acum depindea în întregime de alţi oameni, de bunătatea lor, de compasiunea lor faţă de soarta lui, de înţelegerea lor faţă de sensul acestei lupte pe care bolşevicii o numiseră lupta fără compromisuri a claselor în arena politică a Rusiei contemporane.

— Gavriuha, n-ar fi bine să mîncăm nişte piine ? întrebă Polia, după ce parcurseră, într-o tăcere deplină, mai mult de jumătate din drumul pînă la bordeiul lui Fedot Fedotîci. Akimov era atît de cufundat în gînduri încît nici nu răspunse. „Ei bine, o să răbdăm. Mai bine să ajungem mai devreme la bordei şi să ne facem cîte ceva de mîncare diseară", hotărî Polia. Nu mai scoase nici un cuvînt. Akimov tăcea şi el şi nici nu se mai uita înapoi.

Începea să se întunece. Cerul se făcuse mai palid, gerul se înăsprise, cînd Polia zise vesel :

— Încetineşte puţin, Gavriuha, în curînd ajungem la locul de popas.

— Chiar aşa ? se miră Akimov.

— Păi mergem de aproape o zi întreagă ! exclamă Polia.

Pătrunseră în locul de popas şi Polia încălzi repede soba, pregătindu-se să facă şi o ciorbă. Încă din ziua cînd pătrunseră în taiga, Polia lăsase aici o cegă îngheţată, vreo cinci cartofi, două cepe şi piper.

Akimov îi sări în ajutor : sparse lemne, tăie cega în bucăţi, aduse apă dintr-o copcă neînghеţată a rîului.

Polia era mare meşteră la gătit ciorbă. Curînd, bordeiul se umplu de mirosul fierturii proaspete.

— Aoleu, ce frumos miroase ! Îmi lasă gura apă, Polia, strigă Akimov și puse pe sobă ceainicul cu apă de izvor.

— Da' unde ați învățat viața de taiga ? întrebă Polia.

— Am fost în taiga și mai înainte. Dar de cînd cu Fedot Fedotîci sînt stăpînul ei. Dumneata, Polia, unde ai învățat să gătești ?

— Păi, pesemne, acolo unde ați învățat și dumneavoastră ! răspunse Polia rîzînd.

Ziua și-o petrecuseră în tăcere și acum vorbeau fără încetare. Desigur, din pălăvrăgeala asta voiau să afle cîte ceva unul despre celălalt, dar își dădură seama că nu e momentul să se ocupe în mod serios de adevărate interogatorii. El nu se îndoia că atîta vreme cît Polia va ști mai puține despre el, cu atît îi va fi mai ușor și mai simplu. Amîndoi gîndeau la fel. Nu știu nimic despre acest tînăr, nu l-am văzut niciodată, nu știu de unde e și cine e. Și el era învățat să spună la fel : nu am habar de unde e fata, a cui e, dacă e măritată sau nu. Ne-am întîlnit pe aici, pe aproape, am aflat că mergem în același sat și atunci am pornit împreună. Oare poți să interzici cuiva așa ceva ?

Au luat cina pe lumină. Ceaiul l-au băut pe întuneric. Doar soba lumina puțin.

Cînd a venit vremea de culcare, s-a ivit o complicație : lavița din bordei era atît de îngustă, încît doi oameni, dacă voiau să se odihnească, trebuiau să se culce aproape lipiți unul de celălalt.

— Culcă-te, Polia, ca lumea. Eu o să mă așez la masă și o să încerc să dorm stînd jos, propuse Akimov.

— Nu, dumneavoastră trebuie să dormiți ca lumea în noaptea asta. Mîine avem drum lung și nu se știe dacă în noaptea următoare veți putea să vă mai culcați undeva, zise Polia.

— Bine. Facem așa : la început mă așez eu la masă și dormi dumneata pe laviță. La miezul nopții, o să mă culc eu și treci dumneata la masă.

Polia consimți și se culcă pe laviță, iar Akimov se așeză la masă. Poliei îi era bine, dar nu putea să doarmă : o deranja Akimov. Bordeiul era atît de strîmt, încît el nici

măcar nu putea să-şi întindă picioarele. Dacă şi le întindea sub laviţă, atingea lemnele pe care se sprijinea ea şi o trezea pe Polia.

După ce se chinui vreo oră, Akimov se sculă, îşi puse cojocul şi ieşi. Rămase afară cam o jumătate de oră, dar Poliei, care apucase să aţipească, i se păru că tînărul zăbovise în frig o veşnicie.

— Încercaţi să vă culcaţi alături, Gavriuha. Altfel n-o să rezistaţi mîine, murmură Polia, prin somn, cînd Akimov se întoarse. Ea se ghemui lîngă peretele de pămînt.

Akimov obosise peste puteri. Nu numai că-i era somn, dar simţea că va cădea din picioare de oboseală. Se culcă alături de Polia, dar cu spatele la ea: „Ce fericire!", apucă el să spună şi adormi buştean pînă a doua zi dimineaţă.

3

Pînă la Cigara era, cum se spune, drum lung, cale bătută. Au mers o zi întreagă, aproape fără oprire. Pe deasupra, pe seară, se porni să ningă, să viscolească şi, în locurile deschise, vîntul frîna mersul rapid al schiurilor.

La Cigara ajunseră cînd se întunecase. În toate casele se şi aprinseseră luminile şi, după însufleţirea dinaintea amurgului, satul zăcea cufundat în tăcere.

Akimov se dezobişnuise de viaţa în sat şi acum, prin întuneric, privind luminiţele, se străduia să înţeleagă dacă satul este mare, cum sînt aşezate uliţele, pe unde trece drumul de sănii.

Ascunseră schiurile în tufişuri, la vreo sută de stînjeni de drum. Le acoperiră cu zăpadă şi înfipseră un băţ în nămete ca să nu uite locul. Tot aici, printre crengi, Polia piti şi puşca.

Intrară în sat pe drumul dinspre Kolpaşevo, alăturîndu-se unui convoi întîrziat, care venea de la Tomsk, mergînd spre Kargasok.

Din fericire convoiul coti spre hanul lui Nil Lukov. Tocmai aici trebuia să aibă loc întîlnirea cu Efim Vlasov. „Seara devreme, cînd se întunecă", spusese Gorbiakov.

În spatele unei case mari în formă de cruce, cu o aripă anexată, se întindea o curte largă. Era plină de sănii. Polia şi Akimov pricepură că în han era o mulţime de lume. În timp ce luau seama la lume, în curte mai pătrunse un convoi, alcătuit din vreo cincisprezece sănii.

Profitînd de forfota din curte, Polia se strecură în casă. Iar acolo, ce-i văzură ochii ? Un adevărat eveniment, s-ar putea spune. Bărbaţi şi femei, atît drumeţi cît şi de-ai casei, se adunaseră lîngă o masă lungă, neîndrăznind să facă un pas mai departe. Într-un colţ, doi jandarmi păzeau trei flăcăi. Flăcăii purtau îmbrăcăminte numai cu numele. Erau înfofoliţi în zdrenţe. Unuia i se vedea pielea. Părul le crescuse hălăciugă, barba le atîrna în şuviţe murdare, aveau obrajii şi nasurile degerate. La picioare lanţuri. Îndată ce vreunul îşi mişca picioarele, lanţurile scoteau un zgomot înfricoşător ce răsuna în întreaga casă. Tustrei se uitau la oameni ca nişte fiare hăituite, vorbeau numai între ei, mestecau pîine neagră, sorbind din cînd în cînd cîte-o gură de apă fiartă, necolorată cu ceagă.

— Cine sînt ăştia ? întrebă Polia pe un om care stătea mai aproape de uşă.

— Dezertori... Cică i-au prins la staroveri, în taigaua de lîngă Parabel.

— Sînt staroveri ?

— Nu, nu. Sînt oameni ca lumea. Din Tomsk. I-au luat la armată, iar ei, vezi, în loc să se prezinte la regiment, au fugit în taiga. Au stat ascunşi mai mult de un an.

— Şi ce-i aşteaptă acum, nene ?

— Îi aşteaptă oleacă de moarte.

Polia se apropie cît putu de masă şi-i examină pe dezertori pe îndelete. Erau nişte băieţi puternici, sănătoşi, foarte tineri.

— Oare n-o să se milostivească ţarul ? întrebă Polia, văzîndu-l alături de ea pe acelaşi bărbat. În urma ei se apropiase şi el de masă.

— De ce să se milostivească ? O să mai nască muierile !

— Ei, oameni buni, nu vă înghesuiţi, împrăştiaţi-vă. Ia te uită la ei, ce aveţi de văzut ? zise liniştit jandarmul.

— Păi ce, domnule șef, dă-ne voie să dăm tinerilor, în numele lui Dumnezeu, niște pește sărat. Bînd numai apă fiartă nu poți să-ți miști picioarele. Un bătrîn bărbos ieși din mulțime. Dezertorii așteptau cu speranță lacomă. Dar jandarmul țipă dintr-odată :

— Înapoi ! Ce, ești cu ei ? ! Ăștia-s niște pui de cățea pe care nici cu paie nu merită să-i hrănești. Criminali care vor să-i ia viața țarului ! și bombăni tot felul de cuvinte necuviincioase. Bătrînul se grăbi să se îndepărteze și se adăposti în spatele oamenilor.

Polia se întoarse tăcută la treburile ei. Examină tinda, privindu-i în față pe toți bărbații și trecu în camera de alături. Acolo, de-a lungul pereților, pe lavițe de lemn, unii călători dormeau în liniște, culcați pe cojoace și blănuri. Înăuntru nu ardea lampă, ci un opaiț, și era atît de întuneric, încît Polia fu nevoită să se aplece asupra fiecărui bărbat care dormea : e sau nu e Efim Vlasov ? Nu. Efim nu se afla nici în tindă, nici aici. Oare unde-o fi ? Și ce să facă acum cu Gavriuha ? El a rămas în curte și o așteaptă, înghețînd de frig.

Polia ieși în ușă și-l strigă pe Akimov în casă, să se dezghețe și-i povesti în șoaptă că în han se află niște dezertori păziți de jandarmi și că surugiul n-a venit încă. Akimov șovăi : să intre sau să rămînă mai departe în curte. Era destul de frig. dar putea să îndure. Totuși, curiozitatea învinse. Ținea să se uite de aproape la tinerii care întorseseră spatele regimului militar și aleseseră viața de fugar în taiga. Se strecură în casă, gata în orice clipă să se năpustească din nou în curte.

Jandarmii, care dăduseră de mîncare dezertorilor, se răsteau la oameni să se împrăștie.

Oamenii se îndepărtau anevoie, lăsînd liberă trecerea, dar nu aveau intenția să plece.

Cînd jandarmii porniră cu dezertorii să-i închidă sub lacăt într-o mică izbă separată, bărbații și muierile se porniră să-i căineze pe bieții flăcăi.

— Cum naiba de s-au lăsat prinși ? Că doar trei zdrahoni ca ei ar fi putut să-i răpună pe cei doi jandarmi.

— Au pus mîna pe ei prin înșelăciune. Pe scurt, un starover cu frica lui Dumnezeu i-a pîndit și i-a adus pe jandarmi...

— Că doar nu-i mîncau lui pîinea. Criminalul ! Sau te pomenești că i-o fi fost milă de taiga ?

— Lasă c-o să-l atingă mînia lui Dumnezeu pe pungaș. O să plătească !

— Poate că mînia lui Dumnezeu nu, dar oamenii n-or să-l ierte. Rău o să-i fie traiul. Ciine afurisit, trădător nemernic...

Încet-încet începură să se împrăștie : unii către lavițe, să se culce, alții în curte, să dea de mîncare la cai.

Polia și Akimov zăboviră lîngă ușă : nu avea rost să meargă spre lavițe, nici să iasă afară, în frig, nu le venea. Surugiul putea să apară în orice clipă. Căci nu degeaba li se spusese : „Seara, devreme, pe întuneric.“ Polia îi făcu semn lui Akimov, arătîndu-i în colț o grămadă de lemne de foc. Akimov se așeză pe ele și-și trase căciula pe ochi. Aici, după sobă, lumina aproape că nu pătrundea, iar din cotlonul lui, el îi vedea pe toți cei care intrau în casă. Aici putea chiar să ațipească puțin. Oricum, nu era afară. Polia dibui și ea un locșor, în fața lui Akimov, pe o laviță lată plină de harnașamente.

Rămaseră acolo două-trei minute, nu mai mult. Deodată, afară începu mare vînzoleală : strigăte, scîrțîit de sănii, clinchet de clopoței, zgomot de porți trîntite. Ce-o fi acolo ? Au fugit dezertorii ? Sau a venit un nou convoi ? Dar unde o să-și mai găsească loc pe aici ? Ce naiba, hanul ăsta e oare uns cu miere, de tot vin și vin aici...

Akimov se ridică de pe lemne și ciuli urechile. Polia, și ea, se uită întrebătoare spre ușă. Era mai bine s-o șteargă de aici, să aștepte afară. În întunericul gros, singurul felinar atîrnat de stîlp nu putea lumina mare lucru. Akimov se ridică, dar nu apucă să facă nici un pas. Ușa se deschise larg și înăuntru se năpustiră, unul după celălalt, o sumedenie de polițiști.

Akimov se înghesui într-un colț și nu-i venea să-și creadă ochilor : la început intrară patru uriadnici, apoi năvăli chiar șeful poliției din Narîm.

Akimov gîndi : ei, cu ăsta s-a terminat năvălirea polițiștilor. Dar lucrurile stăteau altfel, pentru că ușa se căscă din nou și mai intrară doi ofițeri de jandarmi. Toți vorbeau cu voce tare, rîdeau. În fața șefului poliției se

ploconea şi ţopăia mărunt stăpînul hanului, un om bogat din Cigara.

— Uite ce, Oliferici, toţi ăştia de prin han — afară. Să meargă cu Dumnezeu mai departe, noaptea-i luminoasă. Iar pentru noi fă o cină şi pregăteşte-ne paturile. Ştii prea bine şi singur ce ai de făcut.

— Se face, se face, luminăţia voastră, murmură stăpînul.

Începu să se foiască, chemîndu-şi în ajutor nevasta şi fiul. Ţăranii şi toată mulţimea de oameni care se aranjase pentru noapte sau nu apucase să facă acest lucru se puseră cu toţii în mişcare. Unii se repezeau spre hamuri, alţii spre sacii cu provizii sau la îmbrăcămintea aruncată grămadă la intrare. Nimeni nu voia să se pună rău cu poliţiştii, e periculos să te legi de ei. Cu cît eşti mai departe de bălegar, cu atît îţi pute mai puţin.

Akimov prinse un moment în vînzoleala asta şi sări din colţişorul său spre uşă. Polia, dimpotrivă, nu se grăbea. Ea voia să asculte şi să afle cauza năvălirii poliţiştilor, dar în învălmăşeala de glasuri era greu să înţelegi ce anume se petrece. În cele din urmă ieşi afară, pentru că în socotelile ei nu intra să fie remarcată de poliţişti.

— I-a adus necuratul ! Blestemaţi să fie !

— Hai s-o luăm la picior cît încă nu e tîrziu ! Că acuşi o să înceapă să-şi arate nemernicii ăia vitejia.

În timp ce-şi înhămau în grabă caii, oamenii îi copleşeau pe poliţişti cu înjurături de mamă. Răsunau hamurile, atelajele, zornăiau dîrlogii.

Polia ieşi dincolo de poartă. Unde o fi, naiba să-l ia, surugiul ăsta din Togur, Efim Vlasov ? Ar fi fost timpul să vină. Seara trecuse şi noaptea devenea tot mai adîncă, luna se ridica pe cer tot mai sus şi mai sus şi, iat-o, luminează atît de limpede, încît poţi căuta acul în carul cu fîn.

Trebuie totuşi să-l întîlnească aici. Altfel surugiul o să intre în casă, iar acolo numai bine n-o să fie cînd o să înceapă să-l întrebe de una şi de alta.

— Va să zică, aici eşti, fetiţo ! Iar eu te caut prin casă, auzi Polia un glas în spatele ei. Se întoarse scurt. În faţa ei stătea chiar Efim Vlasov. Nu era prea înalt,

dar bine făcut, zdravăn. Avea cojocul legat cu un brîu (şi la brîu ţinea înfipt un bici), căciula, dată pe ceafă. Gîtul îi era înfăşurat într-un fular. În picioare nu avea pîslari, ci nişte încălţări specifice cu nişte ciorapi groşi, răsfrînţi sub genunchi. La drum, trebuie neapărat să-ţi usuci pîslarii pentru că te prăpădeşti umblînd în pîslari uzi, dar sînt unele hanuri în care n-ai cum să ajungi pînă la sobă, d-apăi să te mai ocupi cu uscatul încălţămintei. E mult mai comod la drum lung în asemenea încălţări !

— Bună ziua, nene Efim ! Aşteptam tremurînd : oare o să vii ? Iar aici, ai văzut cîţi au năvălit, şopti Polia.

În întuneric străluciră puternic şi curajos ochii lui Efim :

— Dar ce-i cu tine, fată ! Doar i-am promis hotărît cumătrului. Iar eu, vezi, m-am pus în coada poliţiştilor. M-am temut să-i depăşesc : putea să mă ia la ochi. Şeful îi duce la Narîm. O să-i înveţe cum să vîneze mai bine fiarele cu două picioare. Păi n-are decît să-i înveţe, noi tot o să trăim ! rîse zglobiu Efim, dar numaidecît deveni serios şi întrebă hotărît : Unde-i pasagerul ? E timpul să ne urnim.

— Acuşi îl aduc în ulicioară.

— O să se culce în sanie, o să se învelească în blană, o să-l acopăr cu nişte fîn şi la drum !

Căruţele începură să iasă una cîte una din curte. Caii obosiţi călcau leneş. În razele lunii se vedeau ţăranii nedormiţi ca nişte pete negre mohorîte.

Polia căută dintr-un colţ al curţii în altul, dar Gavriuha parcă se evaporase. Îl găsi lîngă hambar. Se lipise de perete şi tremura de i se-auzeau oasele sunînd.

— Să mergem, repede, îl chemă Polia nerăbdătoare.

— A venit ? exclamă Akimov şi, sărind peste sănii, ocolind coşurile, grăbi pe urma Poliei.

Efim îi aştepta cu caii pregătiţi. Sania lui era încăpătoare, cu tălpile late, ca în Narîm. Pe asemenea tălpi sania lunecă uşor la curbe şi, chiar dacă ninsoarea acoperă tot drumul, poţi zbura pe ele pînă unde vrei. Săniile din Narîm sînt bune în toate împrejurările. Ţin bine încărcătura, ca o sanie polară, nu se cufundă adînc în nămeţi.

Efim înhămase caii după sistemul „gîscă". Cel în dîrlogi, cu picioarele lungi, cu gîtul subțire, vînjos, se vedea dintr-o dată că e trăpaș. În față, în șleaul de la hamuri, un cal de culoare mai deschisă și mai scund, mai apropiat de pămînt, dar judecînd după picioarele osoase, agil și bun de goană.

Cînd ajunseră lîngă sanie, Efim despături o blană de cîine și i-o aruncă lui Akimov pe umeri.

— Culcă-te, tinere, îngroapă-te în fîn, o să-ți fie mai cald.

Akimov se înfășură în blană, se aruncă în sanie și, mișcîndu-și cu greu buzele înghețate, spuse :

— Adio, Polia ! Îți mulțumesc și pentru toamnă și pentru iarnă.

— Drum bun și noroc pînă la capăt, zise Polia, regretînd că nu poate să-i strîngă mîna lui Gavriuha.

Fluierînd, Efim ridică biciul, caii se urniră din loc și peste o clipă dispărură în spatele nămeților și tufișurilor, dincolo de sat.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

— Omule, unde mă duci ?

— Unde trebuie, acolo te duc, flăcăule.

— Dar nu cumva ne îndepărtăm de drumul mare ? Îmi cam miroase a drum neumblat.

— Pe drumul mare, flăcule, că să spun drept, nici n-am prea mers. Numai puțin, pînă la cotitură, pornind din Cigara.

— La dracii ăia care au rămas în han n-o să mă duci ?

— Dar ce-i cu tine, flăcule, glumești ? Cu fiecare verstă ne îndepărtăm tot mai mult de ei. Lasă-i pe ei acolo, iar noi o să ne descurcăm. Vlasov începu să rîdă și Akimov simți că era un rîs ce dovedea superioritate în dibăcie și șmecherie : „Lasă-i pe ei acolo !"

— Nu spune hop pînă n-ai sărit groapa, zise Akimov. Avea impresia că veselia surugiului era prea timpurie.

— N-o să fim proşti, o să fim cu băgare de seamă, spuse foarte serios Efim şi, după ce tăcu o clipă, adăugă : Şi totuşi, flăcău, eşti norocos, se vede că te-ai născut cu căiţă, uită-te ce noapte avem ! E linişte, şi uită-te cum joacă luna. Acuşica o să ajungem într-un sătuc. O să trecem prin el, băiete, fără să ne oprim. Aici locuiesc nişte oameni pe care nu poţi să te bazezi, cu suflete de slugă...

— Vezi, iar tu spui : „O să ne descurcăm !“ zise neliniştit Akimov şi continuă îngrijorat în sinea lui : „Asta ar mai lipsi : să pună mîna pe mine aici, după ce am început atît de bine“.

Satul număra vreo şapte gospodării. Izbele erau împrăştiate într-o poiană largă şi înconjurate de o pădure de mesteceni înalţi, care semănau, în noaptea asta cu lună, cu nişte sfeşnice de argint, strălucitoare. Drumul trecea prin faţa izbelor, dar nu chiar pe sub ferestrele lor, ci lăturalnic, la o distanţă de mai mult de o sută de stînjeni. Toţi dormeau tun, nu se zărea nici o luminiţă nicăieri. Nici măcar cîinii nu dădeau vreun semn de viaţă.

Cînd să iasă din sat, văzură că bordeiul din capăt era ars pe jumătate ; bîrnele carbonizate, sclipeau negre, în jur zăpada era călcată în picioare şi de grinzi atîrnau sloiuri de gheaţă. Nenorocirea, pesemne, se întîmplase cu o zi-două în urmă. Zăpada încă nu se aşternuse peste urmele incendiului. Totul era încă foarte proaspăt, de parcă oamenii abia plecaseră de aici învinşi de foc.

— A cui o fi urma asta ? întrebă Akimov şi de mirare se ridică puţin în sanie. De la bordeiul incendiat, prin poiana înzăpezită, se îndrepta spre pădure o urmă stranie : urmele erau rotunde, înfipte adînc şi aşezate la distanţă mare unele de altele. Nici un cal, nici o vacă nu putea lăsa asemenea urme. Aveai impresia că unul din oameni plecase de aici pe picioroange, din cele pe care le fac uneori copilandrii din sat ca să se distreze.

Efim Vlasov, privind atent, pricepu numaidecît că este o urmă de elan. El venea probabil aici să mai ciugulească din fînul ce continua să zacă nu departe, strîns într-un stog şi care, printr-o minune, scăpase de incendiu. Surugiul hotărî dintr-o dată să-şi distreze pasagerul. Simţea el că fugarul s-a plictisit în taiga şi chiar şi acum

stă şi se perpeleşte : nu se vor arunca oare asupra lui din spatele fiecărui mesteacăn jandarmii fără astîmpăr din Narîm ?

— Ştii, flăcău, a cui este urma asta ? întrebă plin de înţeles Efim. E urma domovoiului *.

— A domovoiului ? întrebă, mirat, Akimov.

— Negreşit, a lui. Vezi, casa a ars şi el s-a dus să caute un nou stăpîn. Mult o să pribegească săracul, fără să-şi afle locul, pînă să-şi găsească o izbă nouă care să i se potrivească.

— Dar tu, omule, crezi în spirite ? întrebă, ironic, Akimov, gîndind în sinea sa : „Am trecut de satul în care trăiesc oamenii cu suflet de slugă. O să mă ducă şi mai departe ?“

— Păi şi la mine în izbă trăieşte un domovoi. îi zic Romka. Bun băiat. Vin cîteodată de la drum, mă culc, şi el se bucură că m-am întors, mă mîngîie pe păr.

— În somn ?

— Cum în somn ! Abia aţipesc, că mă şi ia în primire.

— Prostii ! exclamă Akimov mirat de cele auzite.

— Vara cînd plecam în luncă cu toată familia i-am spus muierii mele : „Uite ce, nevastă : să-i laşi lui Romka nişte provizii“, continua să povestească cu însufleţire Efim, fără să acorde nici un fel de atenţie neîncrederii lui Akimov. Ne-am întors, parcă nu lipsea nimic, numai că toate erau aşezate în alt chip. Ei, ascultă, flăcăule, domovoii sînt altfel decît oamenii : ei se hrănesc respirînd. Domovoiul este o fiinţă aeriană. Lui nu i se potriveşte trupul. Dar se întîmplă să-şi arate chipul ca un om. Rar, dar se întîmplă. Odată mi-a fost dat şi mie să-l văd. Mă întorsesem de la drum. Tot cumătrul Feodor Terentievici mă trimisese. N-ai avut ocazia să-l cunoşti ! Păi dacă nu, nu. Deci, am venit, mi-a încălzit muierea baia, am făcut baie de aburi, am mîncat şi m-am culcat să mă odihnesc. Am aţipit uşor. Muierea îmi spune din bucătărie .„N-ar trebui să dormi acum, Efim. Soarele se îndreaptă spre apus. O să-ţi fie capul greu“. Am întredeschis ochii. Într-adevăr, se înserase. În cameră era o lumină albastră, albastră şi puţin cu nuanţe trandafirii. Mi-am aruncat pri-

* Spiritul casei (în mitologia slavă) (n. t.).

virea în colțul camerei, văd că acolo stă domovoiul. La mutră seamănă cu mine : bărbuță, nas ca al meu, cu nările îndoite. Părul la fel. Dar auzi, ochii nu erau ai mei. Cruzi și atît de vicleni, încît n-o să-i uit pînă la moarte. Ei, și mîinile, picioarele toate ca la om, numai că acoperite cu o blană roșcată. La degete are unghii lungi și îndoite, dar le ține în curățenie. Am mijit ochii, mă uit și mă gîndesc. Ce-o să facă mai departe? A luat de pe raft o carte, a deschis-o, și-a pironit privirea într-o pagină și parcă citea. Pe atunci, tocmai erau în gazdă la mine niște surghiuniți : doi oameni cumsecade de la oraș, cu carte. Ia te uită, îmi trece prin minte, ce pui de cățea, cît am făcut eu pe surugiul prin Narîm ăsta a învățat carte. M-am uitat mult timp la el. Gîndește-te, vedeam și eu, în sfîrșit domovoiul cu ochii mei. Și totuși, se vede că și-a dat seama cumva că nu am ochii închiși de tot. Se uită în carte și pe urmă se uită la mine. Nu știu cum s-ar fi terminat, pentru că a intrat în cameră muierea mea. Și din nou cu ale ei : „Nu dormi, Efim, la apusul soarelui. Ce-o să mai faci la noapte?“ El, adică domovoiul, cum i-a auzit pașii, parcă s-a topit. A fost și nu mai e. I-am povestit muierii. Ea izbucnește în lacrimi : „O să fie sfîrșitul lumii! Mi-e frică! Pentru nimic în lume nu mai rămîn singură în casă“. Abia am convins-o... „Proasto, îi spun, domovoiul e o ființă folositoare. Nu se atinge de om în viața lui“. Și ascultă, flăcăule, un incendiu este pentru domovoi ca un coș, răsuflă adînc Efim. Focul îi alungă în aerul nesfîrșit, dar uită-te ce ger e. Unde să se ducă nenorocitul. Ar intra într-o altă izbă, dar acolo trăiește domovoiul ei. Și la ei nu e obiceiul să trăiești la un loc cu alt domovoi... Le place viața în singurătate...

— Dar cum se înmulțesc? întrebă Akimov, cu aceeași seriozitate cu care povestea Efim, ascunzîndu-și fața în gulerul blănii și reținîndu-și rîsul.

Întrebarea lui Akimov nu-l luase pe surugiu pe nepregătite. Dînd bice calului, el continuă la fel de însuflețit :

— A fost la noi, în Togur, un bătrîn, Evstignei Zaharușkin. A trăit pînă la adînci bătrînețe. Nu era altul mai bătrîn ca el prin împrejurimi. Avea vreo sută dou-

zeci de ani cînd și-a dat duhul. Era un bătrîn plin de înțelepciune. Văzuse atîtea în viața lui, știa atîtea, încît noi, tot satul, ne miram ! „Multe o să aflați, copilașilor, cînd o să ajungeți la vîrsta mea". Și noi, desigur, se întîmpla să ne strîngem roată în jurul lui și să începem să-l chinuim cu întrebările : „Moșule, dar pe Dumnezeu l-ai văzut ?" „Văzut, spunea, de mai multe ori". „Dar îngerii, pe îngeri i-ai văzut ?" „D-ăștia cîți vreți." „Dar draci ai văzut ?" îl mai întrebam noi. „Și draci, răspundea, am văzut". Și cum se fac ei ?" îl tot chinuiam noi. „Păi foarte simplu, spunea el, de la răsuflarea Domnului. Suflă o dată Dumnezeu și gata : fie un înger, fie un drac". Îl întrebam : „Dar de ce face și draci ? Mai bine ar face numai îngeri". „Păi așa e orînduit la el, la Dumnezeu, din totdeauna. Dacă este mulțumit și vesel apar îngerii, iar dacă deodată s-a supărat pe ceva, se înmulțesc dracii..."

— Totuși, de unde apar domovoii ? întrebă, înecîndu-se de rîs, Akimov, simțind că acest surugiu nu e obișnuit să se găsească într-o situație dificilă.

— Domovoii, flăcău, se nasc din căldura sobei. Oamenii fac o sobă, încep s-o usuce și aici, din aburi, se naște el. Domovoiul este o ființă a sobei și întotdeauna trăiește în spatele sobei...

Akimov se înveseli și Efim mormăi satisfăcut.

Noaptea era pe sfîrșite cînd prin pădurea din ce în ce mai rară, în față, se conturară casele dintr-un cătun singuratic...

— Ei, flăcău, acum o să bem niște ceai la Filaret, o să dormim un ceas-două și o să pornim mai departe, zise Efim.

— Cine e Filaret ? întrebă Akimov, eliberîndu-se puțin de blana în care îi fusese bine și cald tot drumul.

— Ca lumea, flăcău, nimeni nu știe. Trăiește în cotlonul ăsta și gata. Vînează, pescuiește. Are o muiere, un fecior surdo-mut. Sînt cam de multișor prieten cu Filaret. Nu am observat nimic rău la el. De unde o fi apărut prin părțile noastre, numai Dumnezeu știe. Poate e unul de pe aici care s-a rupt de satul lui, poate e unul venit de aiurea care s-a așezat aici, poate e un fugar. Trăiește și gata. Te primește cu plăcere să te încălzești.

Să te mulțumești și cu atît. În părțile noastre, flăcău, oamenii sînt interesanți și plini de tot felul de ciudățenii și de asta nu le plac întrebările de prisos. Să te mulțumești cu ce-ți povestește singur. Așa e legea pe-aici.

— Bun obicei pentru de-alde voi, zise Akimov, surîzînd.

— Așa e, zise Efim, înțelegător.

Filaret și muierea lui îi întîmpinară cu respect pe noii sosiți. Cu toate că era încă devreme, cuptorul era încins și la gura lui rotundă erau îngrămădite cîteva ceaune. Într-unul se găseau cartofi fierți. Femeia luă niște cartofi, îi curăță de coajă, îi tăie în jumătăți și în sferturi, îi puse grămadă într-o tigaie mare și, turnînd peste ei smîntînă, îi bagă din nou în cuptor.

De cînd se știa, Akimov nu mîncase niște cartofi atît de buni. Smîntîna fiersese și se rumenise, acoperind cartofii cu o coajă crocantă, de culoare cafenie închisă. Pe drum i se făcuse foame, mînca cu plăcere și bea din cană ceagă. Filaret nu-i întrebă nimic pe oaspeți : unde se duc, de ce se duc ? Și așa era totul destul de clar : fug de slugile țariste, se străduiesc să evite o întîlnire cu ele... Nici bătrîna nu-i descusu.

Ce-i drept, Akimov observă că din prima clipă Efim pusese stăpînire pe discuție. Fără să facă nici o pauză, el îi tot întreba pe Filaret și pe bătrînă, ba despre mierea pe care o strînseseră, ba despre recolta de alune de cedru, ba despre pescuitul de iarnă pe lacuri.

— Am cam obosit, Filaret Evseici, pe drum. Îngăduie-ne, mie și flăcăului, să dormim vreun ceas, spuse Efim, cînd Akimov îndepărtă cana de ceagă.

— Poftiți aici, în odaie, acuși o să pun niște cojoace pe jos și vă dau niște perne. Filaret adună din cuier un braț de cojoace de oaie și le duse în cealaltă jumătate a casei. Apoi, luă din pat cîteva perne și le duse și pe acelea în odaie.

Akimov își scoase pîslarii, hainele, și se întinse cît era de lung, punîndu-și mîinile sub cap în culcușul încăpător din cojoace și blănuri. Efim ieși pentru o clipă în curte ca să deshame caii și să le dea de mîncare. Cît de

repede s-a întors și cînd s-a culcat lîngă el, Akimov n-a mai știut. A dormit neîntors trei ore, l-a trezit Efim, zgîlțîindu-l de umăr.

— Gavriuha, scoală, flăcăule, afară s-a făcut ziuă. E timpul să pornim mai departe. Către seară, trebuie să ajungem pînă la sălașul lui Lukașka. Aici nu mai putem întîrzia : nu avem drum gata făcut. Ar fi bine ca tungușii să fi făcut pîrtie cu săniile lor polare, dar dacă e drum nebătut nu poți să mergi prea repede.

Filaret, auzind cuvintele lui Efim, le-a redat speranța ; e bun drumul, de curînd tungușii veniseră la el, după făină. Au venit cu patru sănii. Elanii au trecut drumul liberi, nici măcar nu s-au înfundat în zăpadă și nici zăpada nu e, deocamdată, prea mare. Toamna căzuse zăpadă pînă la genunchi și așa a rămas. Dar acuș-acuș o să ningă din nou. Spre mijlocul iernii o să sufle vîntul așa de tare încît nămeții de pe peticul ăsta de pămînt s-or ridica mai sus de hornuri.

Înainte de-a porni la drum, gazdele îi ospătară iar pe musafiri. Bătrîna scoase din cuptor și puse pe masă o tigaie cu caras prăjit. Era un caras uriaș. Marginile lui grase, galbene, ieșeau din tigaie, iar tigaia ocupa un sfert de masă.

— Ei, ăsta da pește ! Zău dac-am mai văzut așa ceva vreodată ! exclamă Efim, așezîndu-se alături de Akimov. Unde l-ai dibuit, Filaret Evseici ! Căci unul ca ăsta, dacă-l domesticești, nu glumesc, îți poate trage ca nimica barca după el.

Se miră de mărimea carasului și Akimov.

— O balenă de rîu ! Uită-te la el cît e de gras ! Cu ce naiba s-o fi hrănit ?

Lui Filaret îi făcea plăcere uimirea oaspeților. El își mîngîia liniștit barba încărunțită, lungă pînă aproape de briu și surîdea cu gura lui fără dinți.

— E de lac. Iar hrană, pe aici, prin lacuri e cîtă vrei. Am azvîrlit plasa cu fiul meu. Și uite, s-a prins ăsta. Și atît de tare s-a încurcat încît n-a putut să roadă sfoara. Cînd l-am scos pe gheață nu ne-a venit să ne credem ochilor.

Cît despre cum fusese prăjit carasul şi cît era de gustos, nici Efim, nici Akimov nu mai găseau cuvinte de laudă ! Mîncau şi plescăiau din limbă.

Încă din perioada călătoriilor sale cu Lihaciov, Akimov observase că aici, în Siberia, şi prin sate, şi pe întinderile de apă, şi la vînători, mîncarea avea un gust deosebit, ieşit din comun. Avusese ocazia să se ducă la Petrograd în cele mai bune restaurante, participase şi la mesele sărbătoreşti ale unchiului său, la care se strîngea floarea ştiinţei ruseşti, şi acolo ce nu se servea ! Unele feluri de mîncare aveau nume tare complicate, care emanau un aer rafinat de străinătate, dar cu greu puteai mînca această mîncare savantă. Acest caras însă, prăjit simplu, îţi făcea mult mai multă plăcere decît o masă sărbătorească. Akimov îşi aducea aminte că odată, pe Ket, îi comunicase observaţiile sale unchiului. Lihaciov rîsese ironic şi spusese :

— Aici totul este mai aproape de natură, Vania, iar natura e plină şi de taine, şi de minuni. Uite, un lucru simplu, colţunaşii cu carne. Ai mîncat de nenumărate ori. Dar ştii tu, oare, că adevăraţii colţunaşi siberieni se pregătesc din patru feluri de carne : de vacă, de porc, de oaie şi de vînat (cerb, elan, ren). Şi nu e vorba numai de carne şi cocă, în care trebuie să se pună, neapărat, cîteva linguri de infuzie tare de ceai. Pentru a da colţunaşilor un gust într-adevăr nemaipomenit ei sînt îngheţaţi bocnă şi după aceea sînt strînşi într-un sac dintr-o ţesătură aspră de cînepă şi sînt ţinuţi în sac afară la ger. Oare e o şmecherie sacul de cînepă ? Ei, luaţi-o aşa cum e ! Probabil însă are nişte proprietăţi care transformă colţunaşii într-o minune.

Şi în acest caras era ceva ce putea fi numit minune, vrăjitorie.

— Cum aţi reuşit, gazdă dragă, să prăjiţi atît de gustos carasul ? întrebă Akimov pe bătrîna fîstîcită, pentru care chiar întrebarea aceasta era stranie.

— Ca de obicei. L-am spintecat, l-am curăţat, l-am sărat, l-am aşezat în tigaie, l-am pus în cuptor, înşiră bătrîna, măgulită de atenţia oaspetelui faţă de bucatele pregătite de ea.

— A, nu, Fiokla, despre un lucru ai uitat să spui, o întrerupse Filaret.

— Ce-ai moşule ? ! Am spus totul.

— Nu, n-ai spus totul. Ai uitat de lapte, îi aminti Filaret.

— Adevărat, despre asta am uitat, îşi dădu seama bătrîna. Înainte de a pune carasul în tigaie, l-am ţinut puţin în lapte.

— Da de ce ? continuă să fie curios Akimov.

— Ca să iasă din el mirosul de mîl şi carnea să devină mai fragedă, explică bătrîna.

— A, iată despre ce era vorba. Poate în asta stă tot secretul, conchise Akimov şi schimbă o privire cu Efim care părea atît de prins de această discuţie încît uitase de cai. Trebuia să-i adape înainte de a-i înhăma la sanie.

În poartă, luîndu-şi rămas bun de la Filaret, Akimov încercă să-i plătească pentru adăpost şi hrană, dar bătrînul nici nu vru să audă.

— Ce-i cu tine, flăcău, cum de ţi-a trecut aşa ceva prin cap ? Ce, noi sîntem neguţători ? Nu, nu se face aşa între oameni ! Nu, nu, flăcău, nu ne face de ruşine.

Adevărul e că Akimov n-ar fi trebuit să se amestece în nimic — toate lucrurile, şi bune şi rele, pe drum cădeau în sarcina lui Efim — dar prea îi plăcuseră şi mîncarea gustoasă, şi simplitatea bătrînilor în acest colţ de taiga.

Cînd s-au îndepărtat însă de casă, cam la o jumate de verstă, Efim i-a ţinut o lecţie lui Akimov.

— Tinere, pe viitor, fereşte-te să-ncerci să plăteşti pentru adăpost. Aşa ceva nu se face prin locurile noastre şi-i poţi jigni îngrozitor pe oameni. La noi se consideră un lucru lăsat de la Dumnezeu să încălzeşti un om şi să-l hrăneşti. Eşti localnic sau eşti un fugar, n-o să te lase nimeni să mori de foame şi nici să îngheţi. Doar staroverii şi scapeţii fac asemenea lucru şi din cauza asta oamenii de pe aici, oamenii noştri, nu-i consideră de-ai lor... Şi mai sînt şi ucigaşii de felul celor care s-au adunat la hanul din Cigara. Dar ce să-i mai punem pe ăia la socoteală ? ! Nişte ulii !

— Mi-au plăcut bătrînii... Am greşit, nene Efim. Dar unde e băiatul lor ?

— Pescuiește pe lacuri. Vezi tu, carasul s-a ridicat de la fund spre suprafață.

— E mut și surd de tot ?

— Ca bradul cel de colo.

— Ce tînăr nenorocit !

— Dar ce, să auzi mereu vorbe urîte este oare o fericire ?

2

Efim nu aruncase o vorbă în vînt cînd afirmase că Akimov s-a născut cu căiță. Deocamdată aveau noroc cu carul. Drumul, de la gospodăria lui Filaret pînă la sălașul lui Lukașka, cea mai grea porțiune a itinerariului, s-a dovedit a fi întru totul ușor de străbătut. Elanii tunguşilor bătătoriseră bine zăpada, iar săniile polare o neteziseră. Zăpadă proaspătă căzuse foarte puțină și încă nu apucase să se așeze. Caii mergeau lin, liberi și, din loc în loc, Efim îi gonea la trap. Obstacole nu prea mari erau pîraiele pe care trebuiau să le traverseze. Apa de sub ghețuri năvălise la suprafață și vechiul drum era barat. Erau nevoiți să caute noi locuri de trecere.

Efim luă din sanie un tîrnăcop, scormoni cu el prin zăpadă, găurind în cîteva locuri gheața ce prinsese pîrîul și, dibuind un loc potrivit, traversară albia pe acolo.

— Ei, acum, tinere, o să mergem fără oprire, spuse satisfăcut Efim și-i explică neliniștea sa : Aceste pîraie, naiba să le ia, sînt grozav de capricioase pe timp de iarnă. S-a întîmplat să se umfle, sloiurile să se așeze de-a latul, iar ție nu-ți rămînea decît să te așezi și să plîngi. Acum, ce-i drept, nu au apucat să-și umfle pîntecele. Și de unde oare, înghiți-le-ar focul iadului, au atîta putere ? Sparg gheața ca o coajă de ou. Și gheața are aproape un stînjen grosime. Poate bătrînii au dreptate cînd spun că țin de puterea necuratului...

Akimov ar fi putut, desigur, să-i spună lui Efim părerea lui despre toate acestea : că e vorba, chipurile, de pămîntul viu din Narîm, că în el se petrec procese puternice, că aici nu e nici un fel de putere a necuratului, dar nu voia să-și distragă atenția de la observațiile sale.

Şesul ce se întindea între pădurea de brazi şi pădurea de brazi albi de la un capăt al orizontului la celălalt era tăiat de dealuri şi văi care apăreau brusc. Akimov ştia că se găsesc, cu sania, undeva nu departe de întinderile de apă ale rîului Ket, pe care unchiul său Venedikt Petrovici Lihaciov îşi efectuase cercetările. Aici, împreună cu profesorul, petrecuse Akimov o vară întreagă. Îşi amintea acum de acele zile, surîzînd uşor. Multe mai vorbise atunci cu Lihaciov. Şi discutaseră destul de mult în contradictoriu, referindu-se nu numai la viaţa socială a Rusiei, la problemele învăţămîntului şi educaţiei, dar şi la problemele speciale ale cultivării pămîntului. Atunci, Akimov îşi dezvăluise teoria cu privire la particularităţile structurii geologice ale pămîntului dintre Ket şi Ciulîm : pămîntul ăsta este legat nemijlocit de podiş, de straturile paleozoice. Unchiul nu era împotriva lui Akimov, dar îl incita, îi trezea idei noi.

— Bravo Vanka ! Nu porţi degeaba pe umeri obiectul care se numeşte cap ! glumea Lihaciov şi-l bătea prietenește pe spatele lui puternic.

Privind acum aceste locuri, Akimov se întorcea cu gîndul la părerile expuse faţă de profesorul Lihaciov. „Ai apreciat bine, Ivan, ai emis o ipoteză interesantă, îşi zicea Akimov. Dac-ar mai exista posibilitatea să-l mai chem o dată aici pe unchiu', să străbatem aceste locuri pînă la malurile fluviului Enisei, să privim cu propriii noştri ochi totul ! Nu, nu sînt întîmplătoare cutele astea de aici."

Akimov se gîndea şi la canalul Obi-Enisei. De fapt el şi-a cam pierdut importanţa practică. Calea ferată ce traversează toată Siberia de la Urali pînă la Oceanul Pacific a rechemat la viaţă noi drumuri ce leagă regiunile populate cu cele periferice. Dar ideea canalului Obi-Enisei i se părea lui Akimov şi acum foarte raţională. „Nu că e cea mai scurtă legătură dintre două fluvii mari, dar cel mai important este faptul că e cel mai scurt drum de ieşire a Siberiei îndepărtate la ocean, o ieşire la lumea cea mare. Mai devreme sau mai tîrziu, Rusia, dacă nu aici, pe undeva pe aproape, va căuta mereu drumul către Oceanul Îngheţat de Nord. Ea nu poate da uitării inte-

resele sale legate de zona arctică. Un popor atît de mare ca poporul rus va insufla viață și acestor spații imense.“

Gîndurile lui Akimov zburau departe, în viitor. Uneori, tînărul uita unde se află și ce se petrece cu el.

Efim nu-l mai bătea la cap cu basme despre domovoi și draci, nici nu cînta cîntece lălăite și plicticoase pe care, se vede treaba, le iubea din toată inima, pentru că în orice clipă liberă, murmura cu jumătate de gură niște cuvinte de neînțeles. Azi, Efim tăcea, simțea că pasagerul lui este cufundat în gînduri, nu are timp de el.

— Iată, flăcău, și sălașul lui Lukașka. Vezi fumul de deasupra pădurii ?

În albăstreala înserării ce se apropia, Akimov nu văzu dintr-odată pe fondul cerului înghețat rotocoalele de fum neguros.

Spre seară, pădurea deveni mai mohorîtă și dintre coline începu să sufle un vînt rece, aspru, care te pătrundea pînă la oase.

— Mîine, flăcău, după ce te las la locul sorocit, o să mă grăbesc să fac cale întoarsă. A început să sufle un aer rece, poate să vină un ger aspru, zise Efim și, după o clipă de tăcere, adăugă, pesemne, ca să-l îmbărbăteze pe Akimov : Tu, pe schiuri, n-ai a te teme de ger, oricum asuzi pe drum, dar, uite, să mergi cu caii e foarte rău. Gerul te pătrunde dintr-o parte în alta și prin cojoc, și prin blană.

Akimov presupunea și înainte că sălașul lui Lukașka nu este un sat, nici măcar un sătuc. Dar ceea ce văzu depășea chiar și cele mai rele așteptări.

Într-o poieniță, înconjurată, ca de un gard, de o pădurice nu prea înaltă, afundîndu-se în zăpadă, se vedeau trei iurte rotunde. Prin crăpături, chiar lîngă vîrf, se zărea ieșind fumul și, uneori, împreună cu fumul, săreau și cîteva scîntei curajoase. Se ridicau jucăuș spre cer, sclipeau cu trupușorul lor arzînd și se stingeau într-un fel neașteptat, rămînînd tragic în urma rotocoalelor de fum.

Pe lîngă iurte umblau niște elani mici de statură, cu picioarele strîmbe, acoperiți de o blană lungă și cu bărbi stufoase, încîlcite de promoroacă. Tot aici se hîrjoneau în

zăpadă niște cîini roșcați, acoperiți ca și elanii de o blană bogată.

Nici elanii, nici cîinii nu-și întoarseră măcar capetele înspre noii veniți.

— Ei, Egorșa, unde ești ? strigă Efim.

Mult timp, nimeni nu răspunse și nu ieși din iurtă.

— Ce naiba, s-au dus să se așeze în altă parte ? Stai să mă uit, zise neliniștit Efim și se îndreptă spre una din iurte.

Dar nu avu timp să intre. Îi ieși înainte, după ce dădu în lături pologul de blană, un tungus de statură mică, cu fața roșiatică, cu niște mustăți subțiri, îmbrăcat într-un cojoc scurt de elan, cu cizme înalte, îmblănite, cu o căciulă cenușie de veveriță.

— O, Efim ! Ziua bună ! Iar ai venit, iar trebuie să-ți dea Egorșa o călăuză, începu să vorbească tungusul, arătîndu-și, de sub buzele roșii arse de vînt, dinții albi și puternici. Tungusul vorbea rusește curat și sigur și numai sunetul „d" îl pronunța ca pe un „t" moale.

— Ziua bună, Egorșa ! Iar am venit cu pisălogeala mea : călăuzește-l pe omul ăsta. E un om bun.

Lui Akimov i se păru că în vocea lui Efim fusese prea mult subliniată nota rugătoare și din cauza asta nu se simți în largul său. „Depind în întregime de capriciile tungusului. Am impresia că tovarășii mei nu s-au socotit bine aici. Și dacă refuză ?" îi trecu ca o străfulgerare prin minte.

— Efim, avem intenția să mergem pe Vasiugan. Animalele au plecat într-acolo. A fost Oreh de curînd acolo. Mulți și-au mutat deja tabăra.

— Că doar nu te-ai hotărît să pleci mîine ? Îl conduci și pleci.

— O să-l conducă Nikolka, zise după o tăcere lungă Egorșa și, privindu-l pentru prima dată pe Akimov, își pofti oaspeții în iurtă. Să mergem. Muierea a fiert carne. Zilele astea am doborît pe-aici un elan.

— Bine. Să ne încălzim puțin, s-o găsi și la mine cîte ceva, îi făcu cu ochiul Efim lui Egorșa. Akimov observă că tungusul rînjește vesel și chiar închise puțin ochii, gîndindu-se la plăcerea ce-l aștepta.

— Dar, Efime, ai adus schiuri ? N-am rămas cu nimic. Toate le-am strîns în saci, în sănii.

— Schiuri avem ! Uită-te. Efim scoase din sanie, de sub fîn, schiurile pe care le căpătase Akimov, încă de la prima ninsoare, de la Fedot Fedotovici și pe care Polia le ascunsese lîngă Cigara într-un tufiș.

Egorșa luă schiurile, le cîntări în mîini, le înfipse în zăpadă și spuse :

— Schiuri de-ale noastre, de urman. Într-o singură zi poți ajunge departe cu ele.

— Poți ajunge tu, dar omul e de la oraș. O să meargă fără să se grăbească, zise Efim, știind că tungușii merg foarte bine pe schiuri și că puțini vînători ruși pot să se măsoare cu ei. Doamne ferește, o să-l istovească pe fugar. Iar flăcăul e cam nărăvaș, poate să-și iasă din fire.

— Nikolka n-o să alerge repede, o să meargă cu atenție, spuse Egorka, întorcîndu-se spre Akimov și dorind parcă să-l liniștească.

Akimov tăcea, îl privea pe Egorșa și îl căuta din ochi printre iurte pe Nikolka cu care trebuia să meargă la coama lui Stepaha, unde urma să-l ia în primire o nouă călăuză. Dar acum, în poiană, nu era nici Nikolka, nu mai erau nici elani, nici cîini. Probabil se ascunseră în pădurice, în spatele iurtelor.

Soția lui Egorșa, o tungusă tînără, cu fața rotundă, cu sprîncene subțiri, de parcă ar fi fost desenate cu un cărbune de mesteacăn, și bătrîna lui mamă, cu o albeață mare pe ochi, asemănătoare cu o monedă de argint topită pe pupilă, începură să se foiască lîngă foc. În iurtă era cald. Mirosea a smoală și a carne fiartă. Pe așternutul făcut din blănuri de cerbi se zăreau ici și colo împrăștiate oase de elan.

— Se vede că vă e traiul îndestulat, Egorșa ! spuse Efim, făcînd semn spre oasele roase.

— Nenorocire, ce elan mare s-a nimerit ! Două zile l-a hăituit Nikolka de la mlaștinile de mușchi, și aici, lîngă rîu, l-am prins eu. Am mîncat pînă ne-am săturat. Că, nenicule, ni se cam golise burdihanul de tot, povesti Egorșa.

„Din nou Nikolka... Pesemne că e un vînător experimentat, a văzut multe. E plăcut să ai un asemenea om drept călăuză", se gîndi Akimov.

Femeile puseră ceaunul cu carne pe pirostrii. Carnea nu apucase să se răcească încă și peste cîteva minute fiertura din ceaun începu să clocotească.

Cînd fu gata, soția lui Egorșa luă ceaunul de pe pirostrii, și apropie fiertura de Efim, care se așezase pe vine lîngă foc. Akimov aștepta pe cojocul lui, ceva mai departe de Efim. În iurtă nu erau nici scaune, nici masă. Pe unicul buștean de-acolo erau așezate cuțitele cu picături de grăsime sleită pe ele și cu bucățele de carne.

— Hai, flăcău, dă-te mai aproape, se adresă Egorșa lui Akimov și-i întinse un cuțit de vînătoare lung și o lipie netedă, acoperită din belșug cu făină.

Carnea se dovedi a fi tare, și mai ales nesărată. Akimov își aduse aminte fără să vrea de carasul prăjit de la Filaret. Efim scoase din sîn o sticlă de votcă ascunsă cu grijă și i-o întinse lui Egorșa.

— Hai, fîrtate, să ne încălzim.

Lui Egorșa începură să-i tremure mîinile. Luă sticla cu mare atenție, trase mai aproape trei căni și împărți votca, ținînd ceva mai mult sticla deasupra căniî care era mai aproape de el.

— O să-i dau și muierii să guste, zise Egorșa, explicînd de ce a turnat mai mult în cana lui decît în a doua și în a treia.

— Cum să nu, trebuie! Ce, ea nu e tot om? fu de acord Efim, și ridicînd cana lui, le ură noroc lui Egorșa și Akimov. Ei, bărbați, în sănătatea voastră! Tu, Egorșa să prinzi cît mai multe fiare, iar tu Gavriuha să ajungi unde trebuie.

Akimov înălță cana, o apropie de buze, dar nu bău. Bătrîna îl privea cu niște ochi plin de invidie; o ardea la măruntaie de poftă. În întuneric albeața ochiului ei strălucea ca o flacără albă, care-l ardea pe Akimov pînă în fundul inimii. Și cu toate că venea din ger, și voia să bea, nu putu să reziste acestei implorări plină de patimă mută a bătrînei.

— Ia, maică, bea și să-ți fie de bine, zise Akimov și-i întinse cana cu votcă mamei lui Egorșa. Auzind aceste

cuvinte, Egorșa tresări ; se vedea bine că vrea să apuce el cana lui Akimov și să verse din ea o gură două într-a lui, dar bătrîna își turnă atît de repede votca în gura larg deschisă, încît fiul ei nici nu apucă să clipească.

— Ia te uită la ea, ciuma, cum i se făcuse dor de votculiță fierbinte, zise Egorșa, jumătate în laudă, jumătate ca reproș, și-și dădu capul pe spate ca să-și bea porția lui.

Bătrîna se îmbătă pe loc și peste două trei minute, strînsă colac, se îngropă încet în acoperămîntul de blană și adormi. Se îmbătă și Egorșa. Prinse să îngîne tot felul de aiureli.

— Efimuška, tu ești prietenul meu ! Prieten ! striga Egorșa. Nu mă crezi ? ! Vrei să-ți trimit muierea în noaptea asta ? Vrei ?

— N-am cuvinte, Egorșa, să spun ce prieten mi-ești tu ! Orice te-am rugat, întotdeauna ai făcut din toată inima. Dar muierea păstreaz-o, nu vezi ce tinerică și frumoasă e, spunea șmecherește Efim. Știa el că lucrul cel mai periculos era să-i facă voia tungusului. O să vină apoi la tine acasă și, în semn de reciprocitate, o să-ți ceară pentru o noapte, fie nevasta, fie fata.

Deodată, în spatele iurtei se auzi scîrțiitul zăpezii și o voce slabă de bărbat, care alinta cîinele.

— A venit Nikolka ! A fost să se uite la capcane și-a adus prada, începu să vorbească, tulburat, Egorșa și chiar se sculă. Parcă-i luase cineva cu mîna amețeala. Se întoarse către Efim și, lovindu-se cu degetele pe gît, zise, aproape în șoaptă : În privința asta, Efim, taci. O să se supere băiatul că nu i-am lăsat și lui. Și el, ciuma, ca și bătrîna, se dă în vînt după votculiță.

Dar Efim, în relațiile cu tungușii și osteacii din Narîm, era vaccinat. Dacă Nikolka îl va duce pe fugar mai departe, trebuie neapărat să-i arate și lui atenție. Pentru asemenea ocazii, Efim avea întotdeauna la el cîte ceva.

Nikolka dădu buzna în iurtă, răsuflînd cu greu și lăsîndu-se cînd pe o parte, cînd pe cealaltă. Atîrnau pe el veverițe, nurci siberiene și hermine, care străluceau ca niște fîșii albe de nea în întunericul iurtei, luminată de flacără.

Dintr-o cauză ușor de înțeles, Akimov aștepta cu interes crescut apariția lui Nikolka. Doar mîine își va încredința soarta acestui om. În marea nesfîrșită a taigalei el este, fără călăuză, un biet orfan, condamnat la o moarte sigură.

Cînd Nikolka scoase de la brîu trupurile fiarelor și aruncă de pe el și cojocul scurt, care nu-i ajungea nici pînă la genunchi, Akimov văzu în fața lui un băietan micuț de stat, slăbănog, căruia nu-i dădeai decît vreo cincisprezece ani, la prima vedere, fără să iei seama la pipa ce o ținea strîns în dinții lui tineri și puternici și care scotea un fum înțepător.

„Aoleu, o să mă ducă la dracu-n praznic în loc de coama lui Stepaha", își zise alarmat Akimov și se apucă să-l examineze și mai atent pe Nikolka.

Nevasta lui Egorșa, care și ea, la început, se ameți̦se și acum se trezise, îi întinse grăbită lui Nikolka ceaunul cu carne și un cuțit lung de vînătoare. Egorșa luă cuțitul, pipăi în ceaun cea mai mare bucată de carne și, agățînd-o cu vîrful cuțitului, cu oarecare respect, o întinse băietanului.

— Cum a fost prada, Nikolka? Vine, vine fiara la capcană ? întrebă Efim, întorcîndu-și capul spre Nikolka și pregătindu-se să-l asculte în modul cel mai serios.

— Rău, dădu din mînă Nikolka, înfigîndu-și dinții în bucata de carne de elan.

— Și totuși, uite, ai adus ceva, deci nu e chiar așa rău, zise Efim, alegînd trupurile înghețate de nurci siberiene și hermine.

— Cîte ceva cade. Am scos puțin.

Nikolka, se vedea clar, subestima rezultatele vînătorii sale. Dar Efim știa această trăsătură a tuturor oamenilor de alt neam din Narîm, să nu se laude, să spună „rău", cînd are toate motivele să spună „bine". Acest lucru li se trage din credința naivă, care se transmite din generație în generație : dacă, cică, o să te lauzi prea mult, țarul taigalei împădurite, care, ca un spirit atotstăpînitor, se află peste tot, nevăzut, îți va auzi lauda și nu va mai trimite fiare și păsări în capcanele tale.

— Am mai dat de urmele unui elan, Egorșa ! Paște prin mlaștinile cu răchițele. Trebuie să dăm fuga, spuse Nikolka, mestecînd carnea cu zgomot.

Această veste a lui Nikolka trezi bucuria familiei. Nevasta lui Egorșa bătu din palme, bucuroasă, iar bătrîna ridică de jos capul și zise o frază tungusă, probabil ceva în felul : „Slavă ție, Doamne, adu-ne, Doamne, noroc". Și lui Egorșa i se lumină chipul.

— O să-l terminăm de mîncat pe ăsta, apoi o să-l omorîm pe ălălalt, zise vesel Egorșa.

— O să plece ! Mîine trebuie să-l hăituim, își exprimă nerăbdarea Nikolka.

— Mîine avem o treabă. Efim ne roagă să-l conducem pe tînăr pînă la coama lui Stepaha. Du-te, frățioare !

Nikolka îl privi pe Efim, după aceea își mută privirea asupra lui Akimov și-și miji ochii strengărește.

— Țac-pac, cap de-mpărat, zise Nikolka și începu să rîdă în hohote răsunătoare ca un băiețandru.

„Probabil că nu însoțește pentru prima dată fugari", remarcă în sinea lui Akimov și, aruncîndu-i o privire lui Efim, se hotărî să nu susțină o discuție pe această temă.

— Hai, du-l, Nikolka. Flăcăul e om bun, zise Efim, temîndu-se în taină că băiatul o să refuze.

Nikolka însă nu se gîndea să refuze.

— O să-l duc ! La întoarcere o să mă uit la capcane, spuse el împăciuitor, rîgîi cu zgomot și se lăsă într-un cot, simțind o vie satisfacție de la mîncarea sățioasă.

— Te-ai săturat ? Foarte bine, atunci. Iată, ia și fumează acum niște tutun adevărat, din pachet. Efim scoase din sîn un pachet de tutun. În ceea ce privește „tutunul adevărat de pachet" Efim, desigur, umflase mult lucrurile. Era un pachet de mahorcă obișnuită, produsă de fabricile de tutun pentru aprovizionarea soldaților de pe front.

Nikolka însă fu fericit să primească un asemenea cadou. Luă pachetul de mahorcă, îl apropie de nas și-l mirosi zgomotos.

— Hm-hmm ! Grozav de bun ! exclamă el.

Din colțul iurtei, cu albeața strălucindu-i pe ochi, se tîrî către el bătrîna. Se opri, se sculă în genunchi și întinse către fiul cel mic o palmă gălbejită, făcută căuș.

— Îți dau, acușica, îți dau. Nikolka deschise pachetul, luă între degete niște mahorcă și o vărsă în palma bătrînei. Cu aceeași grabă cu care băuse votca bătrîna își vărsă tutunul în gură și începu să-l mestece sîrguincios, murmurînd în surdină niște cuvinte care redau plăcerea ei deosebită.

Fără să dea drumul pachetului de mahorcă, Nikolka vărsă cîte puțin în palma lui Egorșa și a soției sale. Egorșa își puse tutunul sub buză, iar femeia lui îl ascunse într-un colț al basmalei cu care-și legase capul rotund, cu păr negru ca smoala.

După ce-și ferici rudele, Nikolka își curăță pipa de cenușa de mălin, o umplu cu mahorcă și începu să fumeze, plescăind din buzele groase, strîns lipite pe ciubucul pipei.

— Î-î-î, grozav de bun ! repeta el, privind plin de recunoștință spre Efim.

...Au dormit chiar pe locurile din jurul focului, unde i-a prins noaptea. Akimov a dormit prost. În iurtă nu erau nici perne și nici ceva făcut din paie sau fîn care să semene cu ele. Și-a potrivit sub cap un butuc, dar gîtul i-a amorțit repede și în fiecare clipă se întorcea de pe o parte pe alta. Cînd deschidea ochii, în pîlpîirile focului, îl vedea pe Nikolka culcat pe spate. Pipa îi atîrna din gură. Dinții îi erau încleștați. Pe obraji îi apăruseră niște umflături, fața i se zbîrcise de-o încordare de-a dreptul neomenească.

3

Dar pe drum Nikolka se dovedi a fi nu numai un flăcău zburdalnic, ci chiar un spiriduș de taiga, inepuizabil. Akimov ba îl certa, ba era entuziasmat de el.

Cînd au plecat era încă noapte. Întunericul părea un zid neclintit. Conturul copacilor se ghicea după garnitura argintie brodată de ger și zăpada care căzuse cu o seară în urmă. Întunecate și fără fund, ca vîrtejurile de apă, păreau rîpele dinspre care se simțea umezeala pîraielor neînghețate și se auzea sunetul lin al apei ce trecea peste bușteni împotmoliți.

Au mers drept și fără grabă doar pînă în zori. Îndată ce negura s-a împrăștiat și pe cer s-au stins stelele palide, Nikolka se opri.

— Ei, Gavriuha, ce facem, băiete, alergăm oleacă ? întrebă Nikolka examinîndu-l din cap pînă-n picioare cu ochii săi înguști și vicleni.

— Dar tu, Nikolka, cum crezi ? răspunse Akimov, fără să-l bănuiască de nimic rău.

— Trebuie să alergăm, tinere. Vreau să înnoptez acasă.

— Cum naiba o să reușești ? Egorșa a spus că pînă la coama lui Stepaha să tot fie vreo treizeci de verste. Dus-întors ies la adunare șaizeci. Nu, n-ai cum să le faci..

— Trebuie să le fac. Mîine o să hăituim elanul, o să facem rost de carne.

— Dacă-i pe-așa, hai să încercăm să alergăm. O să mă țin pe urma ta, fu de acord, în sfîrșit, Akimov.

Nikolka își ascunse pipa în buzunar, își vîrî poalele cojocului pe după brîu și, trăgîndu-și căciula pufoasă de cîine pe sprîncene și strigînd „Ha-a-a !", alunecă pe zăpadă cu ușurința unei păsări în zbor.

Akimov înțelese că nu trebuie să mai zăbovească nici o clipă. Strînse puțin legăturile de sfoară ale schiurilor și se avîntă în urma lui Nikolka. Spinarea băiețandrului, cu sacul de cînepă la brîu și pușca pe umăr, se întrezărea printre copaci, apărînd și dispărînd cu o asemenea viteză, încît Akimov abia apuca să fixeze direcția fugii sale.

Cît timp au alergat prin pădure, Akimov mai reușea cît de cît să se țină după Nikolka. Dar iată că în fața lor se arătă o vale lunguiață asemănătoare unei mîneci. Probabil, era un lac din taiga prins de ghețuri și acoperit de zăpadă. Aici, Nikolka își dădu drumul cu o asemenea viteză, încît în spatele lui se ridică un nor de zăpadă răscolită, acoperindu-l cu totul.

— Ah, drăcușorul, ce-mi face ! exclamă cu entuziasm Akimov, fiindcă și lui îi plăceau grozav alergările pe schiuri. Cuprins de înflăcărare, porni plin de avînt să-l ajungă din urmă pe Nikolka, hotărînd că, orice s-ar întîmpla, să-l prindă din urmă. Dar în clipa cînd se apropia de el, Nikolka chiuia, luîndu-și avînt și peste cîteva minute i se răcea pînă și urma. Lacul înzăpezit se ter-

mină și din nou pătrunseră în pădurea de esențe amestecate. Nikolka se pierdu în desiș și acum Akimov era foarte atent să-i țină urma, temîndu-se să nu devieze de la drum.

Akimov nu reuși să-l ajungă pe Nikolka. Îl prinse nu mai la popas. Băiețandrul ședea pe un mesteacăn îndoit și mesteca o turtiță. Își scosese căciula și capul lui ciufulit și ud era înconjurat de abur.

— Ei, frate, dar ce alergător mai ești! Și cum de-ți ajung picioarele pentru viteza asta? Dar căciula, puneți-o, o să răcești! zise Akimov, așezîndu-se pe mesteacăn, alături de Nikolka.

— Ce vorbești, flăcău? De ce să răcesc? Cînd o s-o luăm iar din loc, sudoarea o să mă împiedice să văd drumul. Nikolka, isprăvind de mîncat își scoase pipa, o umplu bine cu tutunul lui Efim și începu să pufăie, scoțînd rotocoale de fum. Akimov îl privea pieziș și era bucuros de bucuria în care se scălda sufletul tînărului din taiga De jur împrejur pădure liniștită, cu podoabe de zăpadă albă, strălucitoare pe crengi, soarele luminează vesel, cerul sclipește cu reflexe aurii, de jur împrejur — taiga, întindere, pustietate, toate înțelese și supuse lui, lui Nikolka, lui singur, puternic și dîrz, cel ca o cascadă în prag de cădere și iute ca un fulger. În dinți își ține pipa și tutunul adevărat, nu contrafăcut, îl înțeapă în nări Iar alături de el stă un flăcău rus care îl laudă pentru viteza picioarelor sale. Flăcăul fuge, ce om ciudat, din aceste locuri, cele mai dorite din lume, cum altele nu mai sînt... Fuge, pentru ca undeva, acolo, nu se știe unde, să-i facă țac-pac împăratului... cu al cărui nume a fost botezat el, un băiat tungus, de către părintele venit din Parabel și pe care taică-său l-a plătit cu o legătură de piei de veveriță și nurci siberiene.

— Ei, flăcău, mai tragem o fugă? întrebă Nikolka, ascunzînd din nou pipa în buzunarul pantalonilor vătuiți și îndesîndu-și căciula pînă peste sprîncene.

Akimov se odihnise bine, i se uscaseră fruntea și obrajii, iar din barba asudată îi atîrnau acum sloiuri mici de gheață.

— Tragem, Nikolka! zise Akimov, grăbindu-se să-și pună schiurile.

— Ha-haa ! strigă Nikolka, şi de sub schiuri se ridicară vîrtejuri compacte de zăpadă, răsucite ca nişte spirale.

„Ah, cît e de sprinten, diavolul ! Ah, cum mai merge ! Aoleu, ce mai trage în pantă“ murmura pe sub nas Akimov, străduindu-se să nu rămînă în urmă.

Dar la un moment dat se întîmplă un lucru pentru care, spre a-l înţelege, Akimov frînă cu putere.

Nikolka gonea în faţa lui Akimov, la o distanţă de aproximativ o sută de stînjeni. Prin pulberea de zăpadă ridicată de schiurile tungusului, Akimov vedea spatele flăcăului, sacul şi patul puştii care sclipeau ca un catarg. Deodată, Nikolka ieşi pe un loc curat, copacii parcă se traseră în lături în faţa lui, şi Akimov văzu un lucru de neînchipuit, văzu limpede cum Nikolka dispare în văzduh, se aruncă, piere fără urmă.

Apropiindu-se de locul în care dispăruse băieţandrul, Akimov nu-şi crezu ochilor. La trei paşi de el, malul rîpei se rupea brusc, iar dincolo de ruptură se întindea o poiană, asemănătoare cu lacul lunguieţ pe lîngă care trecuseră la începutul drumului. Ruptura era acoperită de mici mesteceni, care, sub acţiunea vînturilor, se aplecaseră atît de mult, încît, dacă n-ar fi fost aici un gol, ei ar fi stat culcaţi direct pe pămînt. Fiind acoperiţi de zăpadă, mesteceni păreau întru totul pămînt tare, obişnuit. Poate că Nikolka chiar şi crezuse că umblă pe pămînt tare. Încălzit de fuga aprinsă el putuse să nu vadă prăpastia. Sau o văzuse şi riscase saltul, nemaipierzînd vremea cu căutarea unei pante domoale de coborîre.

Văzîndu-l pe Akimov oprit la marginea prăpastiei, complet dezorientat, Nikolka începu să rîdă, şi-l îndemnă să încerce şi el săritura.

— Sări, Gavriuha ! Aici e moale !

Dar, apreciind înălţimea prăpastiei, Akimov se întoarse într-o parte şi coborî, lăsînd în urma sa o urmă şerpuitoare.

— Dacă ţi se rupea schiul ? Dacă te-ai fi lovit ? ! Se poate să faci aşa ceva ? ! glăsui Akimov, privindu-l supărat pe băieţandru.

— Ce-i cu tine, flăcău ? De ce să se rupă ? Nikolka izbucni în hohote răsunătoare.

Akimov surîse căznit și, aruncînd o privire la mestecenii peste care sărise Nikolka, se gîndi : „Uite ce cap necugetat ! Nici tu teamă, nici tu atenție... Și totuși e băiat de ispravă".

Se opriră să fumeze. Akimov îi propuse lui Nikolka să-și umple pipa din tutunul lui. Nu cu mult înainte de fuga sa din Narîm, Akimov primise un pachet de la prietenii din Petrograd. Se străduiseră și făcuseră rost de undeva de tutun de calitate superioară : parfumat, ușor, care doar te amețea puțin. Dar lui Nikolka nu-i plăcu tutunul lui Akimov. După ce trase cîteva fumuri, renunță și își umplu pipa cu mahorcă, pe care o savura cu o plăcere pe care nu o ascundea.

— Nikolka, dar nu ne-am abătut noi oare de la drum ? întrebă Akimov, care se convinsese că, deși băiețandrul e și curajos și ager, este și nechibzuit, ca toți băieții de pe pămînt și nu strică să-l controleze.

De ce să ne abatem ? Mergem, flăcău, înainte, tot înainte, drept înainte. Aici poți să mă legi la ochi și tot am să-ți găsesc coama lui Stepaha. O să mai alergăm puțin, iar pe urmă o să pregătim prînzul, explică el.

Au alergat timp de aproximativ o oră și jumătate. Nikolka era neobosit și aproape nicăieri nu micșora viteza.

— E-he-he ! striga el, umplînd taigaua cu chiuitul lui prelung. Vocea i se rostogolea cutezătoare la nesfîrșit, umplînd taigaua de sunete, și lui Akimov îi venea să zică : nu, acest pămînt nu este atît de lipsit de oameni și părăsit. Uită-te cum bubuie !

Într-un loc, Nikolka se opri, ridică mîinile și începu să miște din ele, dîndu-i de știre lui Akimov că trebuie să se oprească. Apoi Nikolka își scoase pușca de pe umăr, se așeză o leacă și alunecă cu atenție în desișul de brazi tineri. „Probabil s-a hotărît să pregătească masa", se gîndi Akimov, amintindu-și de cuvintele lui Nikolka. Examinînd cu privirea copacii, Akimov văzu dincolo de vîrful uscat al pinului o pată neagră. „Un cocoș de munte ! După el s-a dus Nikolka", își dădu seama

Akimov şi aşteptă împuşcătura. Nikolka trase în aceeaşi clipă. Cocoşul de munte îşi întinse aripile, încercînd cu ajutorul lor să-şi oprească căderea, dar nu izbuti altceva decît să se răsucească şi să cadă ca un bolovan în zăpadă, rupînd cu greutatea sa crengile uscate şi trăgîndu-le după el în cădere.

Akimov se apropie de brădet în momentul în care Nikolka, purtînd cocoşul de munte în mînă, se întorcea la locul de popas.

— Avem ce mînca la prînz. O să ne oprim, Gavriuha, îi spuse Nikolka.

— Mai avem mult pînă la coama lui Stepaha ? întrebă Akimov, simţind că picioarele încep să-l doară puţin.

— Iat-o ! Vezi în faţă o pădure de cedri ?

— Asta ? Aproape că am ajuns, Nikolka. Am ajuns repede.

— Aha ! Dar fără tine, Gavriuha, eu fug şi mai repede.

În curînd, Nikolka şi Akimov se urcară pe ridicătura acoperită de cedri mari şi stufoşi şi, după încă o verstă se treziră pe malul rîului. Aici, sub un acoperiş de crăci, se înalţă o izbă din buşteni de brad.

— Ei, stăpînul ! strigă Nikolka, dar nimeni nu-i răspunse. Zăpada aşternută în jurul izbei nu fusese călcată în picioare, şi Akimov înţelese că noua lui călăuză încă nu sosise.

După ce-şi scoaseră schiurile, Nikolka şi Akimov se apucară să pregătească masa. Akimov făcu focul în sobă, aduse apă în căldăruşe şi în ceainic, dintr-o copcă, iar Nikolka curăţă de fulgi şi taie în bucăţi cocoşul de munte. Izba semăna cu izba lui Fedot Fedotovici din taigaua îndepărtată. Laviţele erau aşezate la fel, la fel era aşezat un butuc lîngă masă, la fel, în stînga uşii, atîrna o policioară. Acolo, într-un vas mic, Akimov găsi sare, o cutie de chibrituri şi două bucăţi de ceagă neagră uscată. Totul era cum se cuvenea, toate la locul lor, ca în orice izbă, cît de mică...

După masă, Nikolka se grăbi s-o pornească înapoi. Şi Akimov rămase singur în izbă.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Noua călăuză nu apăru în ziua aceea. Nu veni nici peste noapte. Akimov, neliniştit şi neputînd să adoarmă, ieşea des pe malul rîului, se aşeza pe marginea rîpei să asculte încordat. Noaptea curgea înainte. Stelele pe cerul luminat sclipea una alteia, trosneau din vreme în vreme copacii uşor legănaţi de vînt, de undeva de departe se auzeau pocniturile gheţii care crăpa. Aveai impresia că cineva lasă să-i cadă din mînă geamuri. La început o lovitură surdă, iar apoi un prelung ding-dang-ding... „Poate. călăuza a zăbovit pe undeva, dar cît o să mai întîrzie ?“ se întreba Akimov, examinînd tufişurile de pe mal ; i se părea, pentru a nu ştiu cîta oară, că începeau să prindă chip de om.

De-abia noaptea tîrziu Akimov se hotărît să facă focul. „Putea călăuza să se şi rătăcească, să treacă pe undeva pe-alături. Focul şi vara se vede de departe, d-apăi iarna, cu atît mai mult : pădurea e golaşă, se vede bine“, chibzuia Akimov.

Aţiţă focul. Prăvăli peste foc o buturugă groasă. Una ca asta ajungea cu vîrf şi îndesat pînă dimineaţa. Iar el se culcă pe laviţă. A dormit adînc, deşi multă vreme nu a putut să-şi pună într-o poziţie comodă picioarele trudite.

Se sculă cu un sentiment de alarmă. Nimeni nu venise. Prin ferestruica mică a izbei se revărsa lumina zilei. Soba se încălzise, apoi se stinsese. În izbă se făcuse răcoare. Deschise uşa să privească şi focul din faţa izbei. Buturuga arsese de-a latul. Ambele capete abia de mai fumegau. Împrejur, zăpada se topise puţin şi în două-trei locuri se vedea merişor verde-închis, ca vara, iar pe ici pe colo erau şi cîteva bobiţe roşietice. Akimov se simţi tentat să guste. Rupse boabele, le puse pe limbă. Reci şi acrişoare, îi împrospătară gura. După goana de ieri cu Nikolka, tot mai simţea că-i e sete, simţea că-l arde pe dinăuntru.

Akimov potrivi iar focul de afară, făcu foc şi în sobă, încălzi cocoşul de munte în ceaun şi ceainicul cu ceagă şi

se așeză să mănînce. Mînca posomrît fără să se grăbească.

Treburile nu mergeau prea bine. Călăuza nu sosea, iar de-ale gurii n-avea decît un sfert de pîine și resturile cocoșului de munte. Ce e drept, pe policioară fuseseră lăsați niște pesmeți. Erau foarte mucegăiți, dar nu-i nimic, și ăștia se pot mînca.

Neștiind cum o să meargă lucrurile mai departe, Akimov se gîndi să facă economie la mîncare. Puse de o parte pîinea. Resturile de cocoș le împărți în două : o parte pentru dimineață, cealaltă pentru seară.

Oare ce se întîmplase ? De ce nu venise călăuza la locul stabilit ? Dacă a trebuit să se oprească undeva pe drum încă nu ar fi nici o nenorocire. Dar dacă, deodată, pe această verigă a itinerariului, ceea ce a fost gîndit bine s-a prăbușit pe neașteptate ? Cum să acționeze în acest caz ? Să se întoarcă pe la sălașul lui Lukașka la Filaret și să-l anunțe cumva de eșec pe Efim ? Deocamdată nu e prea tîrziu să facă acest lucru. Urma nu a fost încă observată. Sau să riște și să încerce să iasă la drumul principal Zaciulîmski ? De aici, pînă în satul cel mai apropiat, nu sînt mai mult de douăzeci-treizeci de verste. Iar acolo să acționeze în funcție de situație.

După masa de dimineață Akimov ieși afară, căznindu-se să înțeleagă ce soartă îl așteaptă. Nerăbdarea îi punea stăpînire pe suflet, îl împingea spre acțiuni neîntîrziate, dar în același timp glasul rațiunii îl oprea : „Nu te înfierbînta, cine știe din ce motiv a apărut o întîrziere. E greu de imaginat Să aștepți, să aștepți... Mai ales că nu e chiar așa de ușor să ajungi la drumul principal. Taiga nesfîrșită, rîuri, înfundături în pădure. Fără busolă te poți îndepărta ușor de la calea cea bună. Și atunci ce-o să fie ? Mori de foame și de frig".

Akimov se gîndi să dea o raită prin jurul izbei ca să vadă dacă nu există vreo capcană. Cu rezervele sale de hrană mai putea să o ducă o zi, cel mult două, dar ce-o să facă mai departe? Nu are nici un fel de armă, în afară de cuțitul pescăresc ce-i atîrna la brîu, în teacă.

Sub streașina aplecată și pe jumătate lipsită de dranița, Akimov găsi în zăpadă două capcane împletite din

nuiele de răchită. Una din ele era în stare destul de bună, cea de a doua necesita o reparație, fiindcă în unele locuri nuielele se rupseseră și apăruseră găuri.

Săpînd un troian nu prea mare, Akimov dădu peste o ladă îngustă, făcută din bîrne solide și groase. Curățind lada de zăpadă, Akimov pricepu numaidecît că a dat peste o ladă de căutător de aur, din acelea ce se folosesc la spălarea rocilor aurifere. Acest lucru îi stîrni atît de mult interesul încît uită un timp de preocupările sale. „Curios ! Judecînd după jgheab, cineva strînge pe aici aur. Ce să-i faci, întru totul posibil...“ Acest fapt nu l-ar fi mirat pe Akimov, dacă ar fi găsit jgheabul undeva în Ural sau în Taigaua Minusinskaia. Dar aici, între rîurile Ket și Ciulîm... Acest lucru îi spunea multe. Și înainte de toate îi confirma părerile despre structura geologică a zonei dintre rîuri, se așeza o piatră importantă la fundația teoriilor sale geologice. Dacă se scotea aici aur sau nu — acest lucru îi era necunoscut. Dar el era căutat, oamenii se străduiau să-l găsească, și, deci, ei aveau temeiuri pentru asta.

Akimov mai descoperi sub zăpadă o grămăjoară. Dar nu erau decît coji de la alune de cedru. Probabli și streașina fusese făcută în același scop : să apere alunele de ploaie. Aici, ele erau frecate cu tocătoare și tăvăluge speciale de un strung special, asemănător unui banc, iar apoi, folosindu-se vîntul dinspre rîu, alunele erau vînturate.

Akimov nu se apucă să scormonească și în ceilalți nămeți. Fără să piardă timpul, luă una din capcanele de răchită, rupse o creangă uscată cu care să împungă gheața și coborî spre rîu. Va zăbovi prin locurile astea sau va pleca în curînd, deocamdată nu era clar ; un lucru trebuia însă făcut neapărat : să arunce capcana în rîu, măcar, iată, în ochiul ăla de apă. Poate că o să pice ceva. Mai bine să aibă mîncare de rezervă, decît să nu aibă deloc. Akimov cufundă capcana în ochiul de apă, o legă de băț, iar bățul îl înfipse într-o troian și urcă malul.

Acum trebuia să se lămurească cu precizie pe unde se afla, ca poziție. Mergînd încolo și-ncoace pe zăpada din jurul micii izbe, examina trunchiurile copacilor, înclinarea crengilor uscate, privi soarele care doar lumina

şi nu încălzea, dar care îi era acum atît de necesar. „De mers, trebuie să merg drept spre sud, numai spre sud", hotărî el, ca o concluzie la cercetările sale.

Se îndreptă spre izbă, apoi se întoarse spre rîu să vadă cum stă acolo capcana, dacă a pus-o bine, căci o înghesuise cu greu în ochiul de apă, sub gheaţă. Ceva îl neliniştea. Nu avusese ocazia să prindă peşte cu capcane. Pusese capcana, bazîndu-se numai pe bun simţ şi pe instinct. Trăgînd-o spre el, simţi că devenise mai greu de urnit. Oare nu cumva avusese noroc ? Sfoara cu care era legată capcana de băţul înfipt în nămete i se păru lui Akimov lipsită de rezistenţă. Mucegăise zdravăn şi putea să se rupă. Într-un asemenea caz, capcana ar fi tîrîtă de curent sub gheaţă şi atunci toate s-au dus naibii. Akimov îşi scoase mănuşile şi, frigîndu-se cu apa rece, începu să tragă sfoara încet-încet, ridicînd cu atenţie spre el capcana.

Capcana se apropie de marginea ochiului de apă şi el văzu că era plină vîrf cu peşte. Apucînd de inelele de la mijloc, făcute din ramurile cele mai rezistente, Akimov o scoase de sub gheaţă. Scuturâ peştele în gura copcii. Prinsese răspări, bibani, un soi de văduvioare şi ştiuci. Chiar dacă nu va mai prinde nici un peşte, ăştia i-ar ajunge pentru cel puţin o săptămînă.

Uite aşa e viaţa, naiba s-o ia ! Chiar şi în situaţiile dificile şi fără ieşire se întîmplă să-ţi surîdă norocul. Oare se gîndise el cu vreo trei ore mai înainte, stînd la masă şi limitîndu-şi sever porţia de mîncare, că atît de neaşteptat îi va surîde soarta ?

Akimov examină capcana şi o strecură din nou în copcă, sub gheaţă.

Ziua se apropia de amiază. Trebuia să se gîndească la masa de prînz. Alese din peştii răspînditi pe gheaţă cei mai mari bibani şi hotărî să-i fiarbă. Din bibani putea să iasă o ciorbă minunată, dar nu avea pentru o ciorbă pescărească decît sare. Şi ce fel de ciorbă e aia fără ceapă, piper, cartofi ? „Ce fiinţă cusurgie e şi omul, rîse ironic Akimov. De dimineaţă nu ştiam cum să mă hrănesc, iar acum m-am îmbogăţit şi fac pe domnul : serveşte o ciorbă. serveşte mirodenii. Şi de fapt, mulţumesc şi pentru asta, mulţumesc naturii siberiene pentru dărnicia ei."

Akimov pregătea prînzul fără să se grăbească. Era mai bine să facă ceva, decît să-şi petreacă vremea într-o plictisitoare lipsă de activitate.

Dar urîtul îl ajungea din urmă, pentru că, socotindu-şi şansele, lucid, o dată şi încă o dată, găsi că trebuia să stea aici o zi, două chiar trei sau cîte o să fie nevoie. Lanţul legăturilor de partid nu poate să nu funcţioneze, chiar dacă la una din verigi s-a întîmplat, dintr-un motiv oarecare, o întrerupere. Treburile acestea sînt acum bine puse la punct. Bolşevicii au învăţat multe în ultimii ani, au fost introduse elemente noi în formele şi metodele muncii conspirative. La Tomsk se ştie că a plecat din taigaua îndepărtată. Prin urmare vor da alarma, dacă la termenul stabilit nu va apărea la punctul de întîlnire.

Pe cînd, dacă se va năpusti nebuneşte înainte, nu se ştie ce i se putea întîmpla. Poate că acolo, în libertate, apăruse o situaţie nouă. Căci de aici, din taiga, el nu vede nimic. Răbdare, răbdare. Şi încă o dată răbdare.

Între timp, bibanii fierseseră. Ciupind cu cuţitul o bucată de peşte, Akimov gustă şi rămase mulţumit. Bineînţeles, nu se asemăna cu carasul lui Filaret, rumenit în mirosul atotcuprinzător al sobei ruseşti, dar mîncarea era destul de bună, să dea Dumnezeu fiecărui fugar să aibă un asemenea fel de mîncare la drum !

Akimov puse ceaunul cu bibani pe masă, tăie o bucăţică de pîine şi începu să mănînce cu poftă. Nu era un mîncăcios, dar organismul lui tînăr, plin de viaţă, avea nevoie de sprijin, şi de aceea, despre vorba înţeleaptă a orientalilor : „micul dejun mănîncă-l singur, prînzul împarte-l cu prietenul, iar cina dă-o duşmanului", Akimov avea propria lui părere : e bine atunci cînd şi prima, şi a doua, şi a treia masă le poţi mînca tu. În acest caz, prietenul nu o să aibă de suferit, iar la duşman, Akimov nu vroia să se gîndească.

2

Terminase prînzul cînd i se păru că dincolo de peretele izbei cineva tuşise. Împinse mai încolo ceaunul, înălţă capul şi îngheţă în aşteptare. Dacă va mai auzi un zgo-

mot străin, se va năpusti imediat și va deschide ușa. Dar ușa se deschise fără ca el să facă vreun efort. Scîrțîi din balamalele ruginite, lumina zilei pătrunse în izbă și Akimov văzu un bărbat înalt, mult aplecat în cadrul ușii deschise. Avea în picioare pîslari negri cu tureatca îndoită, pantaloni călduroși, cu petice rotunde din piele cusute la genunchi, un cojoc scurt, foarte purtat și care-și pierduse culoarea cărămizie de la început, și o papahă mițoasă de oaie.

Bărbatul nu scosese încă nici un cuvînt, și lui Akimov i se păru că-l mai văzuse undeva. Și noul venit, probabil, îl recunoscu pe Akimov, căci pășind peste prag, încremeni, negrăbindu-se să închidă ușa.

— Dacă nu mă înșel, sînteți Ivan Ivanîci ?

Lui Akimov vocea i se păru foarte cunoscută și-l privi fix pe cel ce intrase. Acesta, la rîndul lui, îl scrută pe Akimov cu multă încordare : un ochi îi strălucea cenușiu, celălalt avea reflexe cafenii. Oare poate fi confundat acest om cu altcineva ?

— Nu cumva ești Stepan Dimitrici ?

— Eu sînt, Ivan Ivanîci, eu sînt.

— Nu-mi vine să-mi cred ochilor.

— Nu crezi, dar totuși eu sînt, rîse Lukianov. Ce, m-am schimbat atît de mult ? Dar dumneavoastră ? Ca vîrstă, sînteți același, dar chipul nu-i al dumneavoastră. Barba ! Ca la un starover. Și parcă v-ați mai lățit în umeri.

— Intră, Stepan Dimitrici, dezbracă-te. Uite și prînzul, e aici pe sobă.

— Ei, o să intru... Aici la dumneavoastră e cald.

Lukianov închise ușa și începu să-și scoată hainele de pe el. Akimov îi urmărea atent mișcările și era din ce în ce mai tulburat. Să se bucure sau să se întristeze de întîlnirea asta ? Îl cunoștea bine pe Lukianov, ba îl și respecta, așa cum poate fi respectat un om serios, capabil să-și facă treaba sîrguincios și cinstit. Îl respecta pe Lukianov și îl aprecia și unchiul său, Venedikt Petrovici, căruia îi fusese și șef de artel și călăuză.

Dar pe atunci, Akimov se afla într-o anumită situație, iar acum în cu totul alta. Întîlnirea cu un om cunoscut, atunci cînd te afli în ilegalitate este și de nedo-

rit şi plină de primejdii. Sute de întrebări îi răsăriră deodată în minte lui Akimov : cum să se poarte cu Lukianov ? Ce să-i spună ? Ce probleme să-i împărtăşească ? Ce versiune să aleagă pentru ca, pe de o parte să păstreze taina, iar pe de alta să nu-şi creeze, prin neîncrederea sa, o capcană pentru mai tîrziu.

— Nu vă aşteptaţi, Ivan Ivanîci, să mă vedeţi aici ? întrebă Lukianov, privindu-l cruciş pe Akimov cu ochii lui de diferite culori şi aranjîndu-şi hainele în colţul izbei.

— Nu mă aşteptam deloc. Dar dumneata ştiai oare dinainte că eu sînt aici ? întrebă la rîndul său Akimov.

— Da de unde ! Mi s-a spus : du-te la izba ta din taiga şi condu-l pe omul de-acolo unde trebuie. Asta-i tot. Dar cine e omul respectiv, despre asta nu mi s-a suflat nici un cuvînt. Nu credeam deloc să vă întîlnesc tocmai pe dumneavoastră. De multe ori mi-am amintit de dumneavoastră. Mi-am amintit, desigur, şi de Venedikt Petrovici, să-i dea Dumnezeu sănătate. Pe dumneavoastră, cine v-a condus : Egorşa însuşi sau Nikolka ?

— Nikolka.

— Neastîmpărat băietan ! Şi un vînător, să vă spun drept, grozav !

— Merge aşa de bine pe schiuri, că nici călare nu-l poţi întrece ! Dar aşază-te uite, aici, Stepan Dimitrici. Am fiert nişte bibani. Bine că am găsit o capcană la dumneata sub streaşină.

— Nu a putrezit ? E veche-veche de tot. Am împletit-o tare demult.

— Una a putrezit, dar a doua e întreagă. Am băgat-o în copcă şi n-au trecut, probabil, nici două ceasuri, că s-a umplut cu vîrf de peşte.

— Aici, iarna, e cel mai simplu lucru să prinzi peşte. Aţi devenit un om al taigalei, Ivan Ivanîci. Aţi învăţat meşteşugul pescuitului, spuse Lukianov, aşezîndu-se la masă în faţa lui Akimov şi privindu-l în continuare cu multă atenţie.

— Cum se zice, Stepan Dimitrici ? Nevoia te învaţă, nevoia te chinuie, nevoia îţi înveseleşte sufletul. Akimov începu să rîdă.

Lukianov îl susținu cu un rîs molcom, nu prea zgomotos.

— Iar eu credeam că sînteți la Piter. Probabil, credeam, ați înaintat mult în ale științelor, ați mai luat minte de la unchieș, ați mai adunat și dumneavoastră minte. Și uite cum e viața... Se întîmplă și nu se potrivește.

— Se întîmplă, Stepan Dimitrici ! confirmă Akimov, cîntărind în sinea lui cum să poarte discuția mai departe : ce să spună ? ce să nu spună ? Lui Akimov îi fusese mai ușor cu Efim, Egorșa, Nikolka, chiar și cu Polia. Ei știau despre el doar un singur lucru : omul fuge din surghiun. Nu era nici primul, nici ultimul. Dar aici, trebuia să-ți bați capul, apăruse un cunoscut. El știe despre tine multe lucruri și tu despre el la fel. Nu întîmplător își spun unul altuia pe nume.

— Pesemne, Ivan Ivanîci, vi s-a urît așteptînd. Trebuia să vin de ieri aici. Dar n-am reușit. A mai picat o treabă de făcut. De-a dreptul de neamînat. Și nu avea cine să mă înlocuiască, spuse Lukianov, apucîndu-se să mănînce și gîndindu-se stăruitor la ale sale. Căci și el avea un motiv să se gîndească la cîte ceva : hîrtiile lui Lihaciov, ce să facă cu ele ? Să vorbească despre ele cu Akimov sau să tacă ! Desigur, Ivan Ivanîci este o rudă a profesorului. Ăla nu voia să facă un pas fără el. Dar asta se întîmpla atunci, era o altă situație. Dar cum or sta lucrurile acum ? Sînt prieteni ca mai înainte ? Oare nu i-a despărțit viața ? În vremurile de-acum acest lucru nu e o raritate. Uite, Katia Xenofontova. Părinții îi sînt și destul de bogați, și oameni de seamă în felul lor, iar ea nici nu vrea să-și amintească de ei. Nu, nu trebuie să se grăbească cu hîrtiile astea, mai întîi trebuie să adulmece cîte ceva. Că altfel poate da de vreo belea...

— Bineînțeles, Stepan Dimitrici, nu prea m-am bucurat ieri. Nikolka a mîncat și și-a luat tălpășița. Am rămas singur în necunoscut. Ba ziceam că o să vină cineva după mine, ba ziceam că n-o să vină. Și pe deasupra nu stăteam prea bine nici cu mîncarea. Ei, cînd am pus azi mîna pe o captură de pește, m-am simțit mai vesel. Și, totuși, așteptam. M-am gîndit și la situația opusă : dacă o fi nevoie să plec singur ? Aș fi mers direct spre sud, povesti Akimov.

— Păi ce, ați fi ieșit de-aici ? ! Foarte bine gîndit : numai spre sud. De aici pînă-n sat sînt vreo treizeci de verste, cel mult patruzeci. Dar nu despre asta e vorba. Sînt o mulțime de „cozi de topor" acum prin sate. „Cozi de topor"... Lukianov voia să-i clarifice ce-i ascuns în spatele acestor cuvinte, dar Akimov dădu din cap.

— Înțeleg, Stepan Dimitrici.

— Sînt cam mulți acum. Aproape în fiecare sat, ba uriadnicul, ba polițistul sătesc. Există, bineînțeles, și unii ascunși, cumpărați, dintre frații noștri, țăranii.

— Există și d-ăștia ?

— Nu există pădure fără uscături.

— Și de ce e așa ? Care-i cauza ?

— Nu mai e viața de pe vremuri. E de neîndurat. Neliniștea i-a cuprins pe toți. Am ajuns la capăt. Încă un an de război și Rusia se va duce pe apa sîmbetei.

— Sau poate dimpotrivă. Se va ridica Rusia și va păși pe un drum drept.

— Oare ne vor ajunge forțele ?

— Forțele or să ne-jungă, Stepan Dimitrici. Revoluția va pune în mișcare toate forțele.

— Ei, ei, Lukianov respiră neîncrezător.

— Ce, nu-ți vine să crezi ?

Lukianov nu încercă să-și ascundă gîndurile și, alegîndu-și cuvintele, spuse :

— Uite cum stă treaba, Ivan Ivanovici. Cînd mergi cu oamenii în taiga să strîngi alune de cedru, sau la vînătoare, fără să ai un șef, mai bine să nu te duci. N-o să fie ordine și n-o să faci nici o treabă. La fiecare lucru e nevoie de o mînă. Așa și aici. De unde o să luăm mîna ? Cei ce-ar fi putut să o facă sînt de mult în surghiun sau fugari, ca dumneavoastră, alții pe front și mulți nici nu mai trăiesc. Și să faci tărăboi, scandal, într-o asemenea chestie nu se poate. Se lasă cu sînge. Amintiți-vă cum a fost în nouă sute cinci ! Și ce a fost după aceea?

Akimov lăsă capul în jos. Mai evită discuțiile politice dacă poți ! Viața însăși te ia de grumaz și te bagă cu nasul în cele mai spinoase probleme ale realității. Ei, ce să facă, să se muște de limbă ? Te mușți, nu te mușți, dar tot îți vine să spui ce gîndești. Și ce o să creadă despre tine, un bolșevic, un luptător pentru o nouă orîn-

duire, acest țăran, dacă tu, la întrebările care fierb, și se simte că-i macină sufletul, o să bolborosești cuvinte lipsite de sens ? Și acesta nu e un simplu țăran, ci un țăran care gîndește, care caută adevărul, nemaivorbind de faptul că e călăuza ta, că și-a luat asupra lui un mare risc și practic a pornit deja pe drumul de ajutorare activă a revoluției.

Akimov tuși, ducîndu-și pumnul la gură, ascunzînd pauza ce se prelungea, și spuse :

— Unica scăpare a Rusiei, Stepan Dimitrici, este revoluția. Nu există o altă cale. Iar revoluția se coace nu cu fiecare zi ce trece, ci cu fiecare ceas. Cînd ea va cuprinde poporul, și frontul, și spatele lui, sînt convins că se vor găsi și forțe, iar cei mai buni pentru a fi în frunte vor ieși în față. Și spuneai bine : e nevoie de o mînă. Nu se poate să nu cunoști ținta, trebuie să știi încotro să conduci oamenii, în numele cărui lucru să începi lupta cu lumea veche.

Lukianov îl ascultă pe Akimov pînă la capăt, dădu din cap și, neriscînd să poarte o discuție pe această temă dificilă cu un om învățat, răspunse visător :

— De-ar veni mai repede, Ivan Ivanîci ! A obosit poporul. E istovit. Pe fiul meu cel mare parcă l-a înghițit pămîntul. De doi ani e pe front, și nici o veste ! Și deodată începu să plîngă cu sighițuri și, rușinat de slăbiciunea sa, șezu mult timp cu capul plecat.

Tăcea și Akimov. „Pesemne că în istoria Rusiei nu au existat asemenea vremuri, cînd durerea oamenilor, suferințele lor să se reverse într-un asemenea șuvoi ca acum", se gîndea el, privindu-l din cînd în cînd pieziș pe Lukianov, care tot mai stătea tăcut, strîngîndu-și umerii lați ca un vultur rănit ce-și strînge aripile.

— Am găsit, Stepan Dimitrici, pe-aici pe la dumneata, prin zăpadă, un jgheab. Probabil că ai încercat să speli aur. Ei, cum a fost ? Merge treaba sau nu merită ? întrebă Akimov, schimbînd cu totul mersul discuției.

Lukianov împinse mai încolo ceaunul cu pește, și mîngîindu-și bărbuța, se schimbă cu totul : își îndreptă umerii, se dezdoi, iar ochii lui diferit colorați prinseră să strălucească mai vioi ca niște scîntei. Akimov înțelese că, în-

cepînd noua discuție, nimerise în miezul unei pasiuni. Lui Lukianov îi mergea la inimă discuția pe tema asta.

— Am tot umblat pe aici, pe nisipuri, Ivan Ivanîci, o toamnă întreagă. Și eu și cei care sînt în tovărășie cu mine. Să spun că n-am găsit nimic n-ar fi adevărat. Numai că munca asta e prea scumpă. N-am găsit mult aur. Împreună cu artelul am spălat două mici grămăjoare și ne-am lăsat păgubași.

— Dar de unde pînă unde ați bănuit că este aur pe aici ? întrebă Akimov, aprinzîndu-se de propria-i curiozitate și gîndindu-se la zona dintre rîuri.

— Că aici este aur, oamenii o știu de mult. În primul rînd o știu de la păsări. Au găsit urme de aur și în cocoșii de munte și în rațe, dar în privința asta, eu, din tinerețe încă, sînt neîncrezător. De mult tovarășii mă îndemnau să mergem să ne căutăm norocul. Și eu o țineam una și bună : nu și nu. Mai bine o nurcă siberiană în capcană, decît o zibelină zburdînd prin taiga. Și, totuși, în cele din urmă m-au convins : Am făcut jgheabul din amintiri...

— Dar ce, ai mai fost la căutat aur ? întrebă Akimov.

— Am fost. Am fost, ce e drept, din întîmplare. Cînd eram tînăr mergeam cu artelul vînătorilor din Tomsk pe lacul Teletk. Ne lua la muncă negustorul Grebenșcikov. Și, acolo, pe lacul Teletk, am avut ocazia să ajung la căutătorii de aur. M-am uitat la toate lucrurile iscusite pe care le foloseau săpătorii și am ținut minte cîte ceva. Dar cum credeți, e bine făcut jgheabul ? se neliniști dintr-odată Lukianov.

— Bine. Dar de unde ai luat grund ?

— Chiar de aici, de pe mal.

— N-ați săpat puțuri în adîncul taigalei ?

— Am săpat, Ivan Ivanîci, de-a lungul rîurilor.

— Ei, și ce-a ieșit ?

— De aur bun n-am dat.

— Nu ați întîlnit roci stîncoase ?

— Roci stîncoase ? mai întrebă o dată Lukianov și tăcu, căzînd pe gînduri și parcă frămîntîndu-se în sinea lui.

— Cred că nu ați întîlnit, Stepan Dimitrici. Trebuie s-o luați mai spre nord-est cu vreo trei-patru sute de

verste, atunci s-ar putea... răspunse chiar Akimov în locul lui Lukianov.

— Roci stîncoase nu am întîlnit, dar urme de praf de aur în piatră ne-au căzut sub ochi, zise Lukianov.

— Nu se poate! exclamă Akimov, gîndind în sinea lui: „Ar fi o rezolvare mult prea rapidă a ipotezei tale, dacă acesta ar exista cu adevărat în realitate".

— Am întîlnit, Ivan Ivanîci. Neîncrederea vădită a lui Akimov nu-l tulburase deloc pe Lukianov.

— Povestește-mi, Stepan Dimitrici. E foarte important pentru mine.

Akimov îl privea cu nerăbdare pe Lukianov drept în față, așteptînd ce-o să spună. Iar acesta, fără să se grăbească, începu să cotrobăie prin buzunare și în sfîrșit scoase o pungă mică și scoase din ea o pietricică plată.

— Iată, Ivan Ivanîci. Lukianov puse pietricica în palma sa lată și o apropie de fața lui Akimov.

— Îngăduie-mi să o iau și s-o privesc pe pipăite, rîse Akimov de neobișnuita combinație de cuvinte: „Să privesc pe pipăite".

— Luați-o vă rog.

Akimov luă pietricica, netedă, dar și destul de grea, și o răsuci mult timp între degete, ba apropiind-o de ochi, ba îndepărtînd-o.

— Vedeți, Ivan Ivanîci, firicele de aur? Vedeți cum strălucesc? Parcă ar fi niște steluțe pe cerul întunecat. Lukianov nu putea să nu observe cu ce atenție, cu cîtă migală privește Akimov această pietricică neobișnuită cu mici scîntei aurii în interior.

— Poți să-ți amintești, Stepan Dimitrici, unde și cum ai găsit piatra? întrebă Akimov, scuturînd pietricica în palma închisă.

— Sigur că pot. Îmi aduc aminte cu de-amănuntul.

— Foarte bine. Povestește-mi, te rog.

— Povestea e scurtă, Ivan Ivanîci. Deci așa: eram la pescuit. Ei, îmi aduc aminte că avusesem noroc. Nu aveam însă timp să curăț peștele. Tocmai se copseseră conurile. Trebuia să culeg alunele. M-am gîndit, hai deocamdată să trec peștele din barcă în juvelnic. Am ieșit pe mal am început să caut un loc unde să-mi înfig țărușul ca să leg de el juvelnicul în care să pun peștii. Îmi

aduc aminte ca acum : apa era mică, malurile erau joase și uscate. Ei și, într-un loc văd o fișie de pămînt. Uite, mă gîndesc, aici o să înfig țărușul, fiindcă chiar dincolo de ea se adîncește apa și peștele din juvelnic o să poată respira. Am ascuțit țărușul, l-am înfipt în pămînt și hai să-l bat cu muchea toporului. Bat, bat, iar țărușul nimic. L-am pus eu puțin înclinat, dau din nou, dar el nimic — și gata. M-am hotărît atunci să străpung stratul dur de pămînt cu tăișul toporului. Toc-toc cu buza toporului. Văd că toporul nu e ca bățul, străpunge pămîntul. Am lovit mai tare. Deodată aud cum toporul hîrșîie, de parcă ar fi dat peste o bucată de fier. Am lovit din nou. A scrîșnit atît de tare de-am crezut că-mi saltă umărul din loc. M-am aplecat, am apăsat cu tăișul toporului, l-am răsucit. Văd că am dezgropat o piatră. Lungă aproape cît degetul meu arătător, ceva mai puțin groasă ca palma mea și seamănă cu un picior de copilaș, ceva de necrezut. Am încercat să o sparg, dar asta e. Nu se lăsa. Am așezat-o atunci pe o scîndură ca să o pot sparge. Am lovit cu latul toporului. S-a spart în două. M-am uitat atunci la locul în care s-a spart, iar acolo se reflecta aurul scînteietor. Ei, m-am gîndit, a dat norocul peste mine, Stepan. Am adus o lopată, am cărat jgheabul. Sap și spăl. Spăl și sap. Am întors o mulțime de pămînt, cît nu poți să cari pe zece cai. Dar măcar un firișor de aur să mai fi găsit. Nimic ! Mă gîndesc, bine că nu m-am dus la oameni să mă laud cu norocul meu. Aș fi pus lumea pe jăratec degeaba. Nici aici n-ar fi găsit nimic și ar fi pierdut și vremea bună pentru pădurile de cedri. Da, așa, Ivan Ivanîci, de atunci port taina în mine. O bucățică de piatră o țin acasă. Aia e ceva mai mare ca asta. Iar asta, după cum vedeți, o port totdeauna cu mine, în pungă. Să vă spun drept, nu o dată am suspinat după Venedikt Petrovici. Uite, mă gîndesc, cu cine ar trebui să mă sfătuiesc. Poate mi-ar indica unde pot căuta cu siguranță aur.

Akimov îl asculta pe Lukianov cu un aer serios, dar pe la sfîrșitul povestirii un surîs îi flutură pe buze.

— O să te dezamăgesc, Stepan Dimitrici. Aceste străluciri nu sînt de la aur. Bine ați făcut că nu ați dat fuga să chemați lumea să se apuce de scoaterea metalului prețios. Această piatră se numește în știință pirită. Cu alte

cuvinte este fier sulfurat, combinație dintre sulf și fier. Ca metal nobil nu face doi bani. Dar descoperirea aceasta nu e lipsită de interes. De exemplu, unchiul meu, Venedikt Petrovici (Akimov nu voia să se amintească pe sine însuși, cu toate că acest lucru îl interesa înainte de toate pe el) piatra asta i-ar fi spus multe...

— Vedeți, cum se întorc toate! Și de vină e lipsa noastră de carte! Of, of... Într-adevăr, îmi venise o idee. Și așa mă îndemnau toate să-i chem pe oameni. Dacă mă gîndeam, am dat de pietre în care a pătruns aurul, poate că o să dăm și de aur nativ. Dar, Ivan Ivanici, ce are așa de deosebit piatra asta în ea?

— E importantă, Stepan Dimitrici, piatra asta, ca o mărturie a particularităților structurii acestor locuri. Probabil pe undeva, pe aproape, sînt roci vechi, autohtone. Oamenii de știință le spun paleozoice. Iar pentru înțelegerea imaginii generale acest lucru este deosebit de important. Akimov nu găsea la îndemînă cuvintele care să-i transmită, măcar elementar și în linii mari, omului din taiga o imagine simplă despre miezul problemei.

Lukianov își mîngîie bărbuța, își mijì ochii, simțind că nu i-a pus lui Akimov o problemă ușoară.

— Bine, bine, Ivan Ivanîci, nu vă mai chinuiți. Oricum, știința asta nu e pentru mine. Dar eu, oricum, vă mulțumesc.

3

Lukianov se simți tulburat. Se sculă. Se apropie de sobă, deschizînd ușița își aprinse țigara de la o surcică, iar cînd se întoarse, spuse:

— Am mai găsit ceva, Ivan Ivanîci. Ce-o să ziceți despre asta?

— Ia arată-mi, te rog, arată-mi. Akimov se simți cuprins de starea care-l cuprindea de obicei în asemenea situații. Ochii, urechile, inima, toate păreau că devin atente, se pun în gardă, iar curiozitatea ce-l tulbura făcea ca pulsul lui să-și accelereze bătăile. Akimov se ridică și se grăbi și el spre sobă, ca să-și aprindă țigara, după metoda lui Lukianov, de la o surcică.

Lukianov se lăsă în genunchi, se băgă sub laviță și scoase de acolo o oală de fier cu un mîner lung de lemn și niște clești ruginiți cu o scobitură în mijloc.

— Uite, Ivan Ivanîci, cu ajutorul acestei oale și a acestor clești am turnat eu gloanțe. Lukianov învîrtea în fața lui Akimov oala și cleștii.

— Și de unde ai luat metalul ? L-ai adus de la oraș ? întrebă Akimov, luînd oala și cleștii.

— L-am găsit aici, Ivan Ivanîci.

— Chiar așa ?

— Aici.

— Dar un glonte nu-mi arătați ?

— De ce nu ? Vă arăt îndată. Lukianov scoase din cartușieră un glonte rotund și i-l întinse lui Akimov.

— Pușca mea cu două țevi e de calibrul doisprezece. Pentru ea am turnat gloanțele.

Akimov puse pe laviță oala și cleștii, luă glontele în palma întinsă și îl scutură mult timp de parcă l-ar fi cîntărit. Apoi privi glontele în lumină și, în sfîrșit, nu se știe de ce, îl apropie de nări și îl mirosi încîntat, un minut, dacă nu mai mult chiar.

— Curios. Foarte curios, repetă Akimov, privindu-l din cînd în cînd pe Lukianov, care nu-l scăpa din ochi și se mira de impresia ce i-o produsese lui Akimov glontele lui artizanal. Terminînd examinarea amănunțită a glontelui — greutatea, culoarea, miros — Akimov se așeză la masă și-l pofti și pe Lukianov să ia loc.

— Am să te rog, Stepan Dimitrici, să-mi povestești unde ai găsit minereul din care ai reușit să torni glontele, cînd l-ai găsit ? Și, în general, tot-tot în această privință.

— În timpul acela, Ivan Ivanîci, mergeam la vînătoare de păsări, pe Bolșaia Iuksa. Era chiar la începutul războiului. Îl petrecusem pe băiatul cel mare și mă simțeam tare trist. Atît de trist că de jale îți vine să-ți pui capul în streang. Iar de mîhnit nu am voie să mă mîhnesc : nevastă, copii, adică nevoia care din toate părțile deschide gura. M-am apucat de vînătoare. Ei, toate astea sînt introducerea la poveste, povestea de-acum începe, rîse Lukianov. Pusesem ochii într-un loc pe un mal abrupt. Deasupra — o pădure deasă de pini, trunchi lîngă trunchi.

Iar mai jos de marginea abruptă — cu vreo doi-trei stînjeni — s-au format parcă antebrațele lui. Și e un loc așa de drept, de neted, de parcă cineva l-ar fi nivelat cu lopata. Am băgat eu de seamă mai de mult că aici le place cocoșilor de munte să-și petreacă timpul. Lucru e de înțeles : locul e acoperit de un nisip mare, tot aici e pietriș mărunt, iar ceva mai într-o parte, la baza terasei, un strat de prundiș. Cocoșul ciugulește cetină și fructe și repede aici după pietricele. Uneori cînd tai un cocoș de munte găsești la el în gușă o grămadă de nisip și de pietricele. Și, iată, m-am decis să pun un laț în locul acesta. De gloanțe de pușcă a fost întotdeauna greu să faci rost în locurile noastre. Și pe urmă, în chip de capcană, lațul e cel mai simplu. Nu necesită prea multă muncă. Am tăiat țăruși, i-am ascuțit, am început să construiesc capcana. Nu prea știu cum s-a întîmplat, dar cînd a fost nevoie să bat un țăruș în pămînt, n-am găsit toporul la îndemînă. Mă apuc să pipăi pietricelele cu mîna, să aleg, cîntărind cu mîna care e mai mare, ca să lovesc mai tare, iar eu mă uit parcă undeva într-o parte. Apuc o piatră — e mică, ușoară, o arunc. Hai, alta. Nici asta nu se potrivește. O dau de-o parte. Deodată, pun mîna pe o piatră și simt că e grea, atît de grea că dau drumul țărușului. Mă uit la piatră și nu văd nimic deosebit, e de culoare cenușiu închis, dar mîna e trasă spre pămînt. Piatra e mare cît o palmă și, deși nu e prea plată, amintește de o placă. Marginile sînt rotunjite, nu are colțuri ascuțite. Văd că e o piatră rară — nu mai văzusem alta ca ea înainte. Ei, am lăsat de o parte țărușul, am luat toporul și — pac cu tăișul în piatră. Mă uit și văd că strălucește. Strălucirea este încețoșată, albicioasă. Am luat încă o dată piatra în mînă, am cîntărit-o ! Oho-ho ! Mai grea decît o ghiulea. Uite, mă gîndesc, tungușii de pe Ciulîm nu mi-au povestit baliverne, cum că pe vremuri ei topeau singuri plumbul și pe urmă făceau din el alice, gloanțe, tăiau alice de lup. Să spun drept, multă vreme n-am crezut toate astea. Credeam că tungușii cam mint ! Fratele nostru, vînătorul, e meșter în a inventa tot felul de minuni...

— Și ce-ai făcut mai departe ? îl grăbi Akimov pe povestitor.

— Am luat piatra și am adus-o aici în izbă. Am ascuns-o. În acel an nu aveam cu mine nici un instrument. Și pe deasupra nici nu eram singur, eram cu artelul. Îmi ziceam : o să mă ocup de piatră și o să mă ia toți în rîs. „Io-te-te la Stepaha Lukianov ăsta, ce i-a trecut prin țeastă ? Vrea să facă alice din piatră ! Uită-te, nu cumva să se apuce să facă gloanțe din rahat !“ Ei și s-ar fi dus vorba ! Pe la noi, Ivan Ivanîci, oamenii au limba ascuțită, nu te cruță dacă ești mai ciudat... Eu, dacă aș fi singur, aș suporta orice poreclă, dar am copii. Oare lor le-ar face plăcere dacă i s-ar da părintelui vreo poreclă batjocoritoare — și asta nu pentru că ar fi fluierat în biserică ? Într-un cuvînt, în anul acela nu m-am atins de piatră. Și nici în sat nu am adus-o. Mergeam pe drumul de iarnă, iar bagaj se adunase și așa cu vîrf și îndesat. Mergi, iar sacul din spate te tot poartă ba într-o parte, ba într-alta. Anul următor m-am nimerit în sălaș singur. Artelul urca cu barca pe rîu, iar eu veneam pe uscat. Cît erau ei pe drum, m-am decis să mă ocup de piatră. Aveam cu mine oala și cleștii ăștia. Întîi și-ntîi am pregătit lemnele. Din toți copacii, cel mai bine ard zada și mesteacănul. Ei, mesteceni sînt pe aici, cîți vrei, dar zadă n-aș spune. Și totuși am găsit și zadă. Uscată, tare, acoperită de rășină. Și, ce e mai important, în apropierea izbei. La început am ars cărbuni. Apoi am căptușit vatra cu cărămizi din lut. E lut pe-aici, pe mal, cît vezi cu ochii. Ei, am întețit focul așa de tare că nu puteai sta pe aproape, am pus piatra asta în oală și oala pe foc, chiar pe cărbuni. Mă uit, s-a înroșit oala, toartele fumegă, iar pietricica mea zace de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Atunci am tras cărbunii mai aproape de oală. Iar oala nu s-a mai făcut roșie, nici sinilie, ci de un albastru-deschis de tot, și pe margini transparentă, ca o sticlă. M-am uitat eu la pietricică și văd că parcă a început să se schimbe. Mi s-a părut că se simțea și o leacă de miros cu totul deosebit, nu de taiga. Stau și aștept, nu mișc din loc oala, cu cleștii trag forma pentru gloanțe mai aproape. Văd că piatra parcă a făcut bășici, s-a spart și a lăsat să curgă din ea picături albicioase. Atunci am înclinat oala și mai mult într-o parte. A început să curgă un șuvoi alb. Cînd s-a strîns mai mult

lichid ca ăsta, am luat oala și am vărsat-o în cleşti. Am făcut un glonte, pe urmă m-am apucat de altul, de al treilea. Iar piatra, deşi s-a strîns, totuşi nu se desface. Nu, mă gîndesc eu, mai adaug puţin jar, te fac eu să te desfaci în părţi mici. Mult timp m-am străduit, numai că nu am reuşit să fac nimic. Piatra era întreagă, dar metalul nu mai curgea din ea. Am luat oala de pe foc. Să se răcească, îmi zic eu. Cînd piatra s-a răcit, am învîrtit-o între degete, am privit-o şi am înţeles: cuptorul meu are prea puţină putere.

— Arată-mi, Stepan Dimitrici, pietricica asta, îl rugă Akimov, fără să lase încă din mînă glonţul lui Lukianov.

— N-am păstrat-o Ivan Ivanîci, zise jenat, Lukianov

— Ah, ce păcat ! Da de ce ?

— Aşa s-a întîmplat. Puneam plasa cu cîrlige pe rîu Iar apa e adîncă. Trebuie, îmi zic, să mai adaug greutăţi, altfel apa o să ia plasa, o s-o încurce. M-am apucat să caut, dar prin apropiere nu era nici un fel de greutate. Să plîngi, nu alta. Atunci m-am hotărît să pun piatra asta. M-am gîndit că numai pentru un timp şi pe urmă o s-o înlocuiesc. Dar nu se spune degeaba că omul rus e tare în mintea a de pe urmă. Am încurcat bine piatra în sfori, am încurcat-o bine, să nu iasă de la locul ei. Şi nu ar fi fost nimic rău, dar de înlocuit nu am înlocuit-o. Iar sfoara, naiba s-o ia, a putrezit. Şi, ca să pună capac la toate, un buştean s-a împotmolit peste cîrlige Ei, am început eu să descurc, trag năvodul, descurc cîrligele, şi pe deasupra mai e şi buşteanul ăsta. S-a agăţat şi nu se mişcă din loc. Am tras mai tare. Am rupt un cîrlig. „Ducă-se naibii, mi-am zis, măcar să nu rup frînghia care leagă piatra.“ Abia am spus asta în gînd şi gata ! Asta a fost. Buşteanul a început să plutească, iar greutatea s-a rupt şi s-a dus la fund. M-am certat singur pentru greşeala săvîrşită, dar de dat înapoi n-am vrut să dau. M-am dus la izbă şi am adus o „pisică“ — o mică ancoră cu nişte cuie îndoite. Am legat-o de o frînghie şi am aruncat-o în locul acela din care scosesem năvodul. Am aruncat de vreo sută de ori, dacă nu mai mult. Am încercat şi de-a lungul apei. Şi tot degeaba. Am pierdut orice speranţă. Nu, ceea ce a căzut din năvod, s-a dus. Aşa s-au întîmplat lucrurile, Ivan Ivanîci.

— Păcat, Stepan Dimitrici ! Dar glonțul ăsta mititel nu mi-l dăruiești mie ? Ți-l cer din motive exclusiv științifice. Venedikt Petrovici îți va fi foarte îndatorat. Toate cîte mi le-ai povestit sînt lucruri extraordinare.

— Luați-l, Ivan Ivanîci. Poftim. N-o să-mi pară rău.

— Mulțumesc. Dacă o să ajung cu bine la capăt, atunci o să mă întîlnesc negreșit cu unchiul. O să-mi ia un adevărat interogatoriu. Atunci o să scot pe masă descoperirea dumitale, Stepan Dimitrici.

— Ah, ce om ! Gîndiți-vă doar : de origine nobilă, învățat, și cît de frumos se purta cu noi, oameni simpli ? Cînd mă gîndesc la viața mea, Ivan Ivanîci, la cîte am trăit, nu-mi aduc aminte de timpuri mai bune ca acelea pe care le-am petrecut alături de Venedikt Petrovici, umblînd pe rîuri. Da, acelea au fost vremuri ! Transmiteți-i plecăciuni, de la noi toți, oamenii de pe aici. Poate că nu ne-a uitat încă. Și, între altele, spuneți-i că pe mulți i-a luat războiul, fie el de trei ori blestemat...

Glasul lui Lukianov tremură. Tăcu și lăsă capul în jos.

— Am să îndeplinesc toate sarcinile, Stepan Dimitrici. Nu fi îngrijorat. Dacă, bineînțeles, mi-este sortit să ajung la țintă.

— Dumnezeu este bun și milostiv, Ivan Ivanîci. O să ajungeți.

— Dumnezeu e el milostiv, Stepan Dimitrici, numai că tare au mai devenit vigilenți jandarmii.

— Iar eu cînd v-am văzut pe dumneavoastră, în primele clipe, m-am pierdut. Mă tot gîndeam, dumneavoastră sînteți ? Oare nu mi s-a părut ? Și iată, mi-am zis în sinea mea, am vorbit cu dumneavoastră și am să vă spun cinstit, din inimă. Ivan Ivanîci, nu mă mir că dumneavoastră sînteți... Lukianov se chinuia să găsească cuvintele potrivite, dar acestea nu-i veneau cu nici un chip.

— Că eu fug din surghiun, că eu sînt împotriva războiului și a puterii absolute a țarului... îi suflă Akimov.

— Așa-așa, confirmă Lukianov.

— Păi, ca să spun cinstit, Stepan Dimitrici, și eu am avut același sentiment. Te-am văzut și am fost uimit. Iacă-te, ce întîlnire neașteptată ! Și uite, am stat de vorbă cu dumneata, m-am gîndit și parcă reiese că în toate aces-

tea nu e nimic ieşit din comun. Ne-a adunat viaţa la un loc, aşa cum ne mai adusese alături atunci pe Obi şi pe Ket...

— Ah, Ivan Ivanîci, suspină Lukianov, ridicîndu-şi capul. Viaţa... E vicleană viaţa asta... Mă munceşte dorul de un alt fel de viaţă. Întrebaţi-mă : de care alta ? N-am să vă pot spune... Dar oare numai pe mine mă chinuieşte ? Pe fiecare... aproape pe fiecare... Vara, în vreme de arşiţă, sînt zile în care simţi deodată că nu mai poţi respira, că inima ţi se strînge şi stă să iasă afară din piept. Şi te uiţi la cer : oare nu apare vreun norişor, oare nu se apropie furtuna ?... Uite aşa trăiesc acum oamenii. Istoviţi. În aşteptare. Ei, Ivan Ivanîci, cum e, sînteţi gata ? E timpul să ne urnim din loc. Pînă la locul de înnoptat e departe.

— Să mergem, Stepan Dimitrici. Glontele dumitale am să-l bag în punga de tutun. Dar ce facem cu peştele, îl luăm cu noi ?

— Îl luăm. Ajungem la locul de înoptat cu mîncarea noastră.

— Dar Stepan Dimitrici, n-aţi obosit ? Că eu m-am odihnit şi ieri o jumătate de zi şi toată noaptea am dormit.

— Oi răbda. De mers, trebuie totuşi să mergem ! După orarul ce mi s-a dat, poimîine trebuie să vă aduc pînă la casa lui Okenti Svobodnîi *.

— Okenti şi pe deasupra şi Svobodnîi. Sună şi enigmatic şi ademenitor, rîse Akimov.

— Chiar aşa, Ivan Ivanîci.

4

Akimov îl privea din spate pe Lukianov şi, fără să vrea, se gîndea : „Pe drept cuvînt se spune că fiecare om are mersul lui specific, cum îşi are scrisul, cum îi sînt liniile din palmă". Prin felul său de a merge, Lukianov nu-i amintea nici de Fedot Fedotovici, nici de Polia, şi cu atît mai puţin de tungusul Nikolka. Cu nici unul dintre ei nu mersese atît de uşor Akimov aşa cum mergea cu Stepan Lukianov. Şi toate acestea pentru că nici unul din cei ce-l călăuziseră pînă atunci nu ştia atît de bine

* Svobodnîi — liber (rus.).

să se folosească de locuri și să găsească în ele avantaje, așa cum o făcea Lukianov.

Prăpăstii, dealuri, pante abrupte, Lukianov pe toate căuta să le ocolească. Într-o zi de mers nu au urcat măcar vreodată o pantă. Dimpotrivă, Akimov avea impresia că se rostogolește mereu în jos. I-a și spus asta lui Lukianov.

— Nu, Ivan Ivanîci, știți și singur, după hărți, că urcăm. Cu cît sîntem mai aproape de Tomsk, cu atît locurile sînt mai înalte. Dar de părut vi se pare că mergem la vale pentru că eu mă feresc de urcușurile directe. E mai bine să mergi zece-douăzeci de verste în pantă lină, decît să urci trei-patru verste. Urcușurile îl istovesc pe drumeț. Începe să sufle greu, să-i tremure picioarele...

— Am mers atîta și nu am obosit deloc. Tot alunecăm și iar alunecăm ca de la sine.

— În curînd o să avem și un urcuș. Nu este avantajos să-l ocolim. E o buclă mare. Iar pe aici nimerim exact la izbă. Ne-a rămas de mers mai puțin de o oră. O să încropim o cină din peștele dumneavoastră încă pe lumină.

— Tot o tabără de-a dumneavoastră ?

— A unui cunoscut de-al meu. Din Staraia Kuskova. Îl cheamă Zaițev. Aici, pe maluri, sînt pămînturile oamenilor din Kuskova. Alături de Staraia Kuskova e un sat mare, Novo-Kuskovo.

— În față e Ciulîmul ? întrebă Akimov, văzînd nu departe o linie șerpuitare, mărginită de crînguri de plopi și răchite, acoperite ușor de zăpadă.

— Ciulîmul. Un rîu cu ape bogate, cu mult pește. Și navigabil pe o distanță de mai bine de o mie de verste. Prin apă mare, vasele pot ajunge pînă aproape de Acinsk.

— Ai pescuit pe aici ?

— Cum să nu, am pescuit. Dar știu rîul nu numai de la pescuit. Am mers pe el de la vărsare pînă aproape de izvoare cu o expediție a mijloacelor de comunicație. Conducea artelul un tehnician, Șișkov Viaceslav Iakovlevici. Un om bun, nu-l poți uita. Îmi pare că și el e din aceleași locuri ca și dumneavoastră.

— N-am avut prilejul să-l întîlnesc.

— Lumea-i mare.

Lukianov mai reduse din viteză și Akimov înțelese că acuși-acuși o să se oprească pentru a înnopta. Spre

seară gerul se înăsprise, cerul devenise cenușiu, de nepătruns, se luminase la orizont, zăpada scîrțîia și fîșîia sub schiuri mai tare ca ziua.

Traversară Ciulîmul prins de gheață și pătrunseră în pădurea de pe mal. Deodată, de undeva, se auzi zgomot de voci omenești. După împletirea glasurilor, după ecoul care prindea cu exactitate toate sunetele și le împrăștia prin pădure, răsunînd puternic, era clar că nu vorbesc doi-trei oameni, ci o mulțime.

— Ce fel de tărăboi o mai fi și ăsta ? zise Lukianov, privind cu atenție. Și, uitați-vă, au făcut focul, pesemne nu au de gînd să plece.

Akimov observase că din coșul izbei ies, ca dintr-o fîntînă arteziană, vălătuci de fum albastru-cenușiu străpunși de șiruri neîntrerupte de scîntei.

— Ce-o să facem mai departe, Stepan Dimitrici ? întrebă Akimov.

— Dumneavoastră rămîneți aici, iar eu o să mă duc să aflu ce adunare mai e și asta. Atunci o să vedem ce-o să facem.

— Oare nu e mai bine, Stepan Dimitrici, să ocolim adunarea asta ?

— Un alt loc de înnoptat nu mai găsim prin apropiere, Ivan Ivanîci. La Kuskova — fie la Novaia, fie la Staraia — pînă la miezul nopții putem ajunge, dar, ca să spun drept, nu prea aș vrea. Acolo e uriadnic. A fost numit încă în toamna lui 1914, ca și la noi în Lukianovka. Iar pînă la Okenti n-o să ne țină puterile să ajungem fără să ne odihnim.

— Du-te. Eu aștept aici.

— Mă duc. Dacă ei n-or să plece din izbă la noapte, în sat, am să vă prezint drept legătura mea de la oraș. Vezi Doamne, a rămas puțin în urmă. Acuși o să pice.

— Ce să-i faci : fie și-așa. În cazul ăsta să-mi spui Gavrila.

— Gavril Gavrilîci. Tehnician în domeniul căilor de comunicație. Ca să zic așa, la vară o să pornească o expediție. S-a uitat ce și cum. Toți pe aici, pe Ciulîm, știu că am umblat cu Șișkov.

— Merge, Stepan Dimitrici. Du-te.

Lukianov plecă. Akimov se dădu ușor într-o parte de la urma lăsată de schiurile lui Lukianov, se așeză în spatele unui plop gros, de-l puteau cuprinde cu greu doi oameni, își încordă auzul. Glasurile se liniștiseră, ecoul se potolise și Akimov înțelese că Lukianov se apropiase de izbă și dădea seara bună oamenilor.

Trecuse aproape peste o jumătate de oră, cînd Akimov auzi scîrțiitul zăpezii și printre trunchiurile de plopi uscați apăru silueta lui Lukianov.

— Ce lucru hazliu, Ivan Ivanîci, începu să vorbească vesel Lukianov. Și de rîs, și de plîns ! Oamenii sînt din Kuskova. De trei zile se ascund aici de poliție. Și e aici chiar Ivan Egorovici Zaițev. Pescar vestit pe Ciulîm și proprietarul acestei izbe.

— Și sînt mulți oameni ?

— Șaptesprezece în cap ! începu să rîdă Lukianov. Nu încap toți în izbă, dorm pe rînd. Merg la vînătoare, pescuiesc.

— Dar care-i treaba ? Ce s-a întîmplat acolo ?

— De întîmplat, iată ce s-a întîmplat. La Dorohova, soțiile de soldați au deschis cu de la sine putere un hambar de grîu al statului și l-au împărțit. Ei, și-au chemat soldații din Tomsk pentru a se răfui. Numai că cu cine să te răfuiești ? Pînă au venit soldații, muierile au ascuns așa de bine grîul, că oricît l-au căutat n-au găsit un grăunte. Și ce e mai important, nici n-ai pe cine să întrebi. Au arestat starostele și l-au luat la oraș. O să-l judece după legile din timp de război. Probabil că o să-l trimită pe om în surghiun. Dar exemplul este contagios. Se pare că zilele astea au încercat să pună mîna pe un hambar cu grîu și la Voronina Pașnia. Aici s-a speriat și conducerea, și nu degeaba. A venit un ordin : să se facă detașamente din bărbați neluați în armată și din soldații trimiși la vatră ca răniți și să-i trimită prin sate ca să păzească hambarele de grîu. Și sînt multe pe-aici : la Pișkina Troița, la Kazanka, la Mitrofanovka, la Malaia Jirova... Toate hambarele aparțin armatei. Bărbații s-au neliniștit. Și au rupt-o la fugă. Vor să stea pe aici pînă trece alarma. O să vă spun un lucru : s-au alarmat pe bună dreptate. Să meargă într-un sat străin pentru o a-

semenea slujbă ar fi de acord numai cel din urmă ticălos. Nu e o trebuşoară de pizmuit! Şi nici nu e lipsită de pericole. Căci unei asemenea paze i se poate suci şi gîtul. Vedeţi ce istorie hazlie s-a întîmplat?

Era clar că lui Lukianov îi mergea drept la inimă purtarea bărbaţilor din Kuskova, care se hotărîseră să se opună puterii poliţieneşti. El povestea despre toate cu glas vesel, rîzînd mulţumit.

Akimov îl asculta pe Lukianov şi se gîndea în sinea lui: „Toate acestea sînt o dovadă a creşterii sentimentelor antirăzboinice! Şi unde? În adîncul Siberiei, în fundul taigalei. E posibil ca aici oamenii să nu fi auzit nici un cuvînt rostit de un bolşevic, dar acţionează în chip bolşevic. Are dreptate Lenin, de o mie de ori are dreptate, cînd afirmă că ideilor noastre însăşi realitatea le va netezi drumul".

Buna dispoziţie a lui Lukianov i se transmise şi lui Akimov.

— Ei, ce zic oamenii, ne primesc să rămînem peste noapte?

— Păi cum altfel! Au spus că se mai înghesuie ei, dar o să găsească un loc pentru oaspete. Cum se poate altfel?

— Dacă-i aşa, să ne ducem, Stepan Dimitrici, spuse Akimov, fără să-i fie teamă că aici s-ar putea ivi vreo complicaţie oarecare.

Bărbaţii se înghesuiau pe lîngă izbă. Chiar şi acei care se aflau în izbă, la odihnă, se ridicară pentru a-l vedea pe Lukianov cu omul lui de legătură. Unii îl cunoşteau pe Lukianov ca pescar şi vînător, alţii drept călăuză a expediţiilor lui Lihaciov şi a grupului de la direcţia căilor de comunicaţie.

În apropiere de pridvor ardea focul. Mulţi bărbaţi stăteau pe buturugi şi buşteni, fumau lîngă foc sau, aşezaţi pe vine, vorbeau între ei. Acum nu atît de tare ca pînă la venirea lui Lukianov.

Akimov îi cuprinse cu privirea pe bărbaţi. Înserarea se coborîse, dar nu era atît de deasă încît să nu distingi feţele oamenilor, îmbrăcămintea, încălţămintea, vîrsta lor.

De la prima aruncătură de ochi, Akimov observă că oamenii care se adunaseră aici nu mai erau tineri. Spre

el priveau niște fețe zbîrcite, bărboase, purtînd amprenta vieții grele pe care o trăiseră. Apărură și vreo trei fețe ceva mai tinere. Aceștia erau foștii soldați. Unul dintre ei n-avea mînă, al doilea avea un picior de lemn, iar celui de al treilea un obuz îi smulsese bărbia și pe obraji avea niște cicatrice roșietice care încă nu apucaseră să se vindece ca lumea. Îmbrăcămintea bărbaților era pestriță. În pofida gerurilor, unii nu erau îmbrăcați în cojoace, ci în zăbune, iar doi dintre foștii soldați în mantale scurtate.

— Intră cu oaspetele tău în izbă, Stepaha. Acolo, totuși, te poți încălzi mai repede, spuse cu glas răgușit un bărbat în zăbun, care se separase întrucîtva de ceilalți.

— Nu te deranja, Ivan Egorîci. Că doar n-am înghețat. Doar știi cum te încălzești la drum, răspunse la invitația stăpînului izbei Lukianov.

— Și totuși... Intră, omule, simte-te la noi ca acasă, i se adresă Ivan Egorîci lui Akimov și acesta observă că bărbatul îl examinează cu privirea din creștet pînă-n tălpi.

— Nu vă deranjați, mulțumesc, spuse Akimov și-și dezlegă legăturile de la schiuri : șterse cu mănușa garnitura de blană, apoi înfipse schiurile într-un nămete.

— O să încălzesc acuși ceaiul, și mai avem și niște ciorbă de pește. Intrați. Răgușitul Ivan Egorîci deschise larg ușa izbei, lăsînd oaspeții să treacă înainte.

În izbă aerul era înăbușitor. Mirosea greu a tutun prost. Dar pereții nu apucaseră încă să se usuce de rășină și aroma ei plină de prospețime omora toate celelalte mirosuri. Într-un borcănaș cu fitil rotund de bumbac trosnea opaițul.

— Oameni buni, pîine n-avem, dar pesmeți, poftiți, spuse Ivan Egorîci, punînd pe masă un ceaun de-o vadră cu resturi de ciorbă de pește și un ceainic burtos de bronz.

— Cum merge pescuitul, Ivan Egorîci ? Se prinde, nu-i așa ? începu să pună întrebări Lukianov, străduindu-se dinainte să abată interesul gazdei de la persoana lui Akimov.

Cu glas răgușit, tușind cu efort, Ivan Egorîci începu să depene din amănuntele meșteșugului lui. Pescuitul merge prost, dar asta nu pentru că s-ar fi împuținat peș-

tele. Dimpotrivă, peștele e mai mult, numai că în anii aceștia s-au cam uzat uneltele de pescuit. Trebuie să înnoiască și năvoadele și plasele de pescuit cu cîrlige. Treaba pare să fie clară, dar de făcut nu-i așa de ușor. Nu găsești la oraș, oricît ai vrea să plătești, cîrlige de oțel adevărat. Nu se mai face funie groasă de fabrică, a dispărut și sfoara din ață înălbită de in și cînepă. Și vînătorilor le-a venit sfîrșitul. Praf de pușcă, alice de vînătoare, pistoane se pot găsi numai pe sub mînă și la un preț atît de ridicat, încît fiecare foc tras capătă valoare în aur.

Akimov îl asculta tăcut pe Ivan Egorovici, dînd impresia că este preocupat de mîncare. Lukianov dădea din cap înțelegător, dat fiind că nenorocirile despre care povestea bătrînul pescar de pe Ciulîm îi erau foarte bine cunoscute din proprie experiență.

În timp ce Ivan Egorîci povestea, în izbă începură să intre, unul cîte unul, oamenii. În curînd umplură încăperea de la masă pînă în prag. Ascultau discuția la care, la drept vorbind. participau doi inși — Ivan Egorîci și Lukianov. Luaseră locuri la nimereală, unii înghesuiți pe bănci și lavițe, alții în picioare, alții sprijinindu-se pe tocul ușii, fiecare cum apucase.

Cînd vocea răgușită a lui Ivan Egorîci nu se mai auzi, se ridică glasul necunoscut al soldatului ciung.

— Se vede, nene Stepane, că legătura ta e om de la oraș, spuse el și-și pironi privirea asupra lui Akimov. Poate că știe cum mai e cu războiul. Oare o să se-ncheie pacea curînd ?

Lukianov îl privi dezorientat pe Akimov.

— Ei, Gavril Gavrilîci, poate ne spui cîte ceva ? Fiecare vorbește despre ce-l doare, îl îndemnă el pe Akimov, surîzînd cu îngăduință pentru curiozitatea oamenilor.

„Nu, omule, degeaba te prefaci vrăbiuță, vulturul oricum se recunoaște după zbor", se gîndi în sinea lui Akimov, fără răutate.

— N-am mai citit de multă vreme comunicate de pe front. De cît timp oare, Stepan Dimitrici, tot hoinărim aici împreună pe rîuri ? Dar problema nu e despre comu-

nicate. Războiul n-are altă ieşire, decît să se înece în sîngele poporului. Iar Rusia nu are decît o ieşire, să înlăture ţarismul...

Akimov îi privi pe oamenii din faţa lui şi înţelese : acum nu există nimic pe lume care să intereseze atît de mult ţărănimea ca războiul, situaţia Rusiei, viitorul ei apropiat. Aveai impresia că oamenii nu mai respirau. Ţigările şi pipele se stinseseră. În asemenea clipe nimeni nu risca nici măcar să fumeze. Cu trasul fumului, cu strînsul pipei între buze puteai pierde cîteva cuvinte importante rostite de acest om de la direcţia căilor de comunicaţie, cum fusese prezentat de Lukianov. Dar, de altfel, puţini credeau în basmul cu căile de comunicaţii. Vedeau ei bine cu cine au de-a face. Greu poţi convinge un tehnician de căi de comunicaţii să străbată pe jos întinderile necuprinse ale taigalei. Şi de ce are nevoie un tehnician al căilor de comunicaţie de rîuri in timp de iarnă cînd ele sînt acoperite de gheaţă şi zăpadă ? Ce să vadă el aici, iarna, ce să priceapă ? O fi el ager, Stepaha Lukianov, vestit pentru treburile sale vînătoreşti, dar povestea de azi nu prea ţine, să spunem drept, e cusută cu aţă albă, ca pentru proşti. Iar oamenii din Kuskova n-au fost niciodată proşti, e peste putinţă să-i tragi pe sfoară. Ei înşişi ştiu cîte ceva despre afacerile tainice ale luptătorilor împotriva ţarismului. În Staraia şi Novaia Kuskova se găsesc vreo cincisprezece case în care locuiesc familii cu numele de Gronski, Kubiţki, Iablonski, Bronevski. Sînt copiii răsculaţilor polonezi de la 1863 care-au găsit adăpost la băştinaşii din Siberia. Mai sînt încă vii amintirile despre timpul cînd mii de polonezi au fost aruncaţi din voia nemiloasă a ţarului în aspra Siberie. Dacă atunci locuitorii Siberiei nu le-ar fi dat ajutor, nu le-ar fi întins o mînă plină de compasiune, ar fi dispărut de pe faţa pămîntului nu numai răsculaţii polonezi, dar şi copiii şi nepoţii lor.

Făcuseră cunoştinţă oamenii din Kuskova cu milostivirea ţarului şi în ultimii ani. În 1907, 1910, 1912 veniseră în Staraia Kuskova şi Novaia Kuskova puhoaie de surghiuniţi. Erau muncitori şi studenţi din Moscova, Petrograd, Rostov-pe-Don, Harkov. Înfometaţi şi îngheţaţi. Nici unul n-a pierit pe aici. Ţăranii din Kuskova i-au

adăpostit și le-au dat de mîncare, i-au învățat să facă rost de hrană din rîuri și din taiga cu cele mai simple capcane.

Și cîtor fugari nu le-au întins oamenii din Kuskova o fărîmă de pîine, un ulcior cu apă ! Și pe cîți nu i-au învățat pe unde s-o apuce pentru a se feri de pericolele de pe drum ? E-he, numai Ivan Egorîci Zaițev știe cîți studenți însetați de cunoștințe și viitori naturaliști a condus el prin locurile inaccesibile din taiga, pe rîuri și lacuri.

Cu cît vorbea mai mult Akimov, cu atît oamenilor le era mai clar că cea dintîi preocupare a acestui tehnician nu sînt căile de comunicație pe rîurile Siberiei, ci țarul cu toți ucigașii lui : miniștri, senatori, generali, jandarmi.

Țăranii din taigă nu mai auziseră niciodată cuvinte ca acelea cu care le descria viața poporului acest tînăr răzvrătit. Aveai impresia că din gura lui zboară nu cuvinte, ci bombe. Se cutremură pămîntul, se prăbușesc temeliile putrezite ale imperiului țarist. Și deasupra acestui morman de cenușă rău mirositoare se înalță zorii zilei noi a Rusiei...

Cînd Akimov tăcu, să-și mai tragă sufletul, din toate colțurile începu să plouă cu întrebări. „Îl dăm noi jos pe țarul ăsta, dar n-o să se cațere altul în locul lui ?“ ; „Dacă n-o să fie țar, cine o să fie deasupra poporului ?“ ; „Neamțul, că n-o fi prost, nu s-o arunca pe pămînturile noastre, dacă sîntem fără țar ?“ ; „Cum o să-l oprim ?“ ; „Noua putere o să dea pămînt și muierilor sau ele o să muncească tot așa de florile mărului ?“ ; „Unde să-l băgăm pe țar cu slugile lui ?“ ; „Ce se aude cu ajutoarele pentru invalizi, nevestele de soldați și orfani ?“ ; „S-a spus : muncitorii și țăranii trebuie să meargă mînă în mînă. Oare nu-i vor trage pe sfoară oamenii de la oraș ? Cine nu a arat pămîntul nu știe ce sînt alea necazuri. Oare o să se înțeleagă ce-i trebuie țăranului ?“ ; „Cine e mai tare — Dumnezeu sau țarul ? Oare de ce nu-l judecă Dumnezeu pe țar în felul său ?“...

Akimov răspundea la toate întrebările amănunțit, fără să se grăbească. Dezvoltîndu-le, mai punea și el întrebări suplimentare. La sfîrșitul discuției, țăranii au aflat

multe despre tactica partidului bolşevic, despre sarcinile lui strategice în cadrul noii revoluţii ruseşti care se pregăteşte.

Lui Akimov îi era greu să vorbească. În izbă respirai anevoie din pricina aerului puţin şi a duhorii. Opaiţul nu mai ardea, ci abia-abia pîlpîia. Vocea lui Akimov, la început puternică şi clară, răguşit, iar pe frunte şi pe obraji îi curgeau picături de sudoare.

— Ei, oameni buni, nu e timpul să-i dăm pace musafirului nostru? zise Ivan Egorîci, văzînd că altfel nu poate opri puhoiul de întrebări.

Oamenii tăcură şi se strecurară afară din izbă tăcuţi, fără chef, cufundaţi în gîndurile lor. În urma lor ieşi la aer şi Akimov. Şi aici îl asaltară din nou cu întrebări despre front, despre viaţa ţăranilor de pe alte meleaguri ale Rusiei. În sfîrşit, după ce izba se aerisi, Ivan Egorîci îi chemă înapoi pe Akimov şi Lukianov şi-i culcă pe laviţe, cedînd în primul rînd locul său.

Peste vreo trei ore, tot el îi trezi, le dădu să bea ceai în întunericul abia tulburat de soba deschisă şi le arătă cum să iasă, furişîndu-se, la drumul de vară. Pădurea era cufundată în întuneric. Pe cer nici un semn că se apropia dimineaţa, dar ea se apropia. Pe sus vîjîia un pui de vînt. Vîrfurile copacilor începură să se legene, chiciura să se scuture, atingînd cu cristalele ei ascuţite obrajii şi genele oamenilor. Întinsa taiga a Ciulîmului se umplea de zgomote.

Cînd Akimov se îndepărtă de izbă la vreo sută de stînjeni se uită înapoi. Printre copacii goleşi văzu focul care ardea, siluetele încovrigate ale ţăranilor, care se încălzeau, aşteptîndu-şi rîndul la somn în izbă, şi îşi zise: „Oamenii aceştia merită o soartă mai bună. Şi ei o vor smulge ţarismului şi capitalismului rus. Va veni vremea, va veni!“

Îşi aminti de discuţia pe care o purtase noaptea cu oamenii din Kuskova, întrebările lor, asemănătoare întrucîtva cu înghiţiturile lacome ale călătorului însetat de arşiţă şi nu-i păru rău că fusese cu ei sincer şi deschis, aşa cum trebuie să fii cu nişte tovarăşi de luptă.

5

Următorul popas fu rînduit de Lukianov la conacul mînăstirii starovere de maici Iuksinski. Poiana în care odinioară se înălța mînăstirea era năpădită de vegetație și acoperită, datorită construcțiilor care se părăgineau, de movilițe și gropi. Se păstrase foarte puțin din mînăstire, numai chilia egumenei, așezată pe malul rîului, pe o ridicătură, înconjurată de cedri și pini. Fără îndoială și această construcție mizeră, înfiptă în pămînt, s-ar fi dărîmat și ar fi putrezit ca și celelalte, dacă vînătorii care treceau pe aici din cînd în cînd nu ar fi făcut focul în izbă, ca să se adăpostească, iarna și toamna, de gerurile mari, de vijeliile de zăpadă și de ploile torențiale.

Intrînd în izbă, Akimov cercetă pereții ciopliți în lemn, care se acoperiseră de ciuperci negre, mucegai și făină de carii, și, întorcîndu-se spre Lukianov, îl întrebă :

— Stepan Dimitrici, o fi trăit cu adevărat aici maica egumenă ?

— Fără îndoială. Se numea Evfalia. Se spune că era o bătrînă arătoasă și autoritară. Ținea toată mînăstirea în mînă. Pe aici, prin pădurile Iuksinski, mai sînt cîteva mînăstiri. Au trăit mult timp pe aici călugări și maici, dar cînd i s-au tăiat rădăcinile credinței de rit vechi, au prins să dispară cu toții.

— Dar de ce rit sînt ?

— Despre ceea ce nu știu bine n-am să mă apuc să mint. Unii își ziceau beguni *, dar ce înseamnă toate astea nu pot să vă explic. Părintele meu mi-a spus că se respectau niște legi deosebit de stricte în această mînăstire de femei. Dar asta e de la sine înțeles. Se aduceau aici fete din toate locurile și chiar de prin alte țări. Despre maica egumenă se zvonea că și ea venise tocmai de la Viena, că știa să vorbească franțuzește și nemțește.

— Deci multe au văzut și au auzit pereții ăștia, zise gînditor Akimov, privind din nou izba de jur împrejur.

— Să nu mai vorbim ! Cîte lacrimi s-au vărsat pe aici nu le scoți nici cu gălețile. Alături este un lac, nu prea mare, dar adînc. Nici într-o zi însorită nu i se vede

---

* Begun — fugar (n. t.).

fundul. Vînătorii au numit acest lac „Lacrimile fetelor". Pesemne, nu degeaba i-au zis așa. Tinerele călugărițe se aruncau în el cu o greutate atîrnată de gît. Mult timp nu s-a prins pește în lacul ăsta : fiindcă prea se hrăniseră ciortanii cu carne de om.

Akimov încercă să-și închipuie viața tinerelor fete în mînăstire, tot ce se putea întîmpla sub acest acoperiș... Surghiunul, celula secretă a Schlisselbergului, iadul... Îi veni să se scoale și să plece de aici neîntîrziat. Lukianov, parcă simțindu-i starea sufletească spuse :

— Iar acum, această chilie, Ivan Ivanîci, tare ne prinde nouă bine. Aici, la noi, s-a întîmplat următoarea poveste : la Lukianovka, la începutul războiului, dintr-un convoi de arestați, au fugit șapte oameni. Toți deodată ! S-au ascuns la o bătrînă în beciul din grădină, iar ea a venit la mine : „Stepan, trebuie salvați oamenii ! Că doar n-o să-i dăm polițiștilor să se răfuiască cu ei". I-au adus încoace și au trăit aici pînă toamna, pînă cînd le-au făcut la oraș acte noi. Mi-a transmis după aceea un om din Aleksandrovka cum că se hrăneau cu pește din lac și că glumeau între ei. „Dacă n-ar fi fost «Lacrimile fetelor», ar fi fost jalea bărbaților". Lukianov începu să rîdă și rîsul lui, rîsul unui om sănătos și puternic, îl scoase pe Akimov din starea de îndîrjire tăcută.

Revoluția va mătura toate aceste colțișoare întunecoase ale Imperiului rus, zise încet Akimov, cu o ură stăpînită, mijindu-și ochii și rămînînd concentrat asupra unui gînd al său.

Lukianov nu răspunse în nici un fel, înțelese că Akimov spusese toate acestea numai pentru el însuși.

S-au odihnit în chilia maicii egumene vreo jumătate de oră și s-au apucat să pregătească prînzul. Lukianov curăța peștele, Akimov făcea focul în sobă, căra din pădure uscături.

Aflînd că aici vor rămîne și peste noapte, Akimov păru mirat : mai aveau o jumătate de zi bună înaintea lor, de ce nu porneau mai departe ?

— Pînă deseară putem ajunge și pînă la Okenti, dar nu ni s-a spus, Ivan Ivanîci. Acum trebuie să fim cu ochii în patru. Cum-necum de aici e o aruncătură de băț pînă la așezările omnești, zise Lukianov.

Akimov nu mai avu nici o împotrivire. Cel mai raţional lucru, în situaţia lui, era să se lase în seama tovarăşilor.

Cînd chilia egumenei se încălzi, ea i se păru lui Akimov mai plăcută şi nu chiar atît de sumbră ca la început. Se putea rămîne foarte bine în ea peste noapte, iar, dacă ar fi fost neapărat nevoie, ar fi putut trăi acolo un timp mai îndelungat, asemeni oamenilor fugiţi din convoi. Gîndindu-se la fugari, Akimov simţi deodată o mare curiozitate.

— Dar încotro era mînat convoiul acela din care au fugit şapte oameni, Stepan Dimitrici ? întrebă el.

— Nu pot să vă spun exact. Una din două : fie la minele lui Mihelson din Anjerka, fie la minele de aur din Martaiga. Sau poate spre Enisei, mai aproape de locurile de surghiun.

— De fapt, la muncă silnică. Dar de ce-i mînau pe jos ? Că doar calea ferată e alături.

— Ei, asta e de înţeles de ce : ba nu sînt vagoane pe calea ferată, că doar e timp de război, ba nu sînt produse îndeajuns pentru convoi. Şi pe urmă, aşa mărşăluiesc arestaţii, mărşăluiesc şi tot mărşăluiesc, poporul îi vede mai puţin şi sînt şi mai uşor de hrănit. Ba cumpără, ba fură, ba iau pe gratis.

— În funcţie de împrejurări, rîse ironic Akimov.

— Chiar aşa. În privinţa dărilor şi birurilor stă scris cum trebuie numai în pravilele despre comune şi sate, dar în realitate cine oare nu ia de la ţăran !

— Popa, uriadnicul, starostele, sergentul de plasă, enumeră Akimov.

— Ei, ăştia parcă sînt de-ai lor, trăiesc alături, începu să rîdă Lukianov, mijindu-şi ochii diferit coloraţi. Dar ceva mai departe — comisarul de poliţie judeţean, ispravnicul, judecătorul de pace... Eh, dar nici nu-i poţi înşira pe toţi !

Şi în clipele acestei discuţii şi ceva mai tîrziu, cînd s-au aşezat la masă, Lukianov s-a abţinut de-a vorbi despre hîrtiile lui Lihaciov. Mereu voia să-şi dea drumul la gură şi mereu se îndoia : „Trebuie neapărat să-i spun despre hîrtii ? Oare n-o să-i fac un rău lui Lihaciov ?“ Dar nici să nu-i spună parcă iar nu e bine. Dacă s-or

întîlni, or să înceapă să vorbească despre el, despre Lukianov, şi profesorul o să întrebe : „Ei, dar în privinţa hîrtiilor mele ce-a spus. I-am poruncit să se ducă pe Ket, să aducă de acolo hîrtiile mele, să le păstreze la el pînă o fi cazul... Nu m-am zgîrcit la bani, i-am trimis dinainte, ca să fie interesat. Nu l-am rugat să facă nimic pe gratis...“

Gîndurile astea l-au chinuit şi înainte şi în timpul mesei. Dar a tăcut. Şi, cu atît mai neaşteptată i s-a părut întrebarea lui Akimov :

— Ei, Stepan Dimitrici, ai avut ocazia să te duci pe Ket după călătoria cu unchiul meu ?

Punînd întrebarea se gîndea la dealurile burtoase, ca nişte luntre pe apă, şi la pădurile împrăştiate în jurul taberei lui Lukaşka.

„Ei, iată şi ocazia“, se bucură Lukianov.

— Am fost Ivan Ivanîci ! Tocmai mă pregăteam să vă povestesc, iar dumneavoastră v-aţi interesat singur, din curiozitate, începu el să vorbească înviorat. Toate s-au întîmplat aşa. Pe neaşteptate, în primăvara lui nouă sute paisprezece, a venit la mine un curier de la Venedikt Petrovici, adică de la unchiul dumneavoastră. Avea la el o scrisoare într-un pachet mare, cu înveliş negru. Era scrisă mare, citeţ, ca să se poată înţelege fiecare cuvînt. Un om învăţat îmi scrie mie cu politeţe, cu respect : „Dragul meu Stepan Dimitrici, fii atît de amabil şi ajută-mă în necazul meu. După cum ştiţi am pierdut un sac cu nişte hîrtii. Tocmai hîrţoagele din călătoria de pe Ket : hărţi, fotografii, schiţe şi, ceea ce e mai important, însemnările mele. Cred că le-am uitat în tabăra de bază. Vă aduceţi aminte, ceva mai sus de Belîi Iar. Dar s-ar putea să le fi pierdut undeva în alt loc. Căutaţi-le. Ştiu că vă rog să-mi faceţi un mare serviciu, vă iau de la muncă, şi totuşi o altă ieşire nu văd. Spre a vă acoperi măcar o parte din cheltuielile ce le necesită o asemenea plecare de acasă vă trimit cu curierul o sută de ruble. Vă rog să mă iertaţi că nu e prea mare capitalul. Am cam rămas fără bani. Cu expediţiile mi-am scuturat punga de tot. Dar pe viitor nu o să vă rămîn dator. Grăbiţi-vă, dragă Stepan Dimitrici, făceţi-mi o bucurie. Şi aşa mi se strînge inima de presimţiri : dacă rozătoarele din

pădure mi-au ros hîrtiile ? Ce e de făcut atunci ? Dacă hîrtiile s-or găsi nevătămate, veniți cu ele în goana mare la mine. Să mi se ușureze sufletul. Iar dacă a dat Domnul să fie altfel, fie ce-o fi".

Lukianov îi recită scrisoarea lui Lihaciov fără să se încurce ; probabil, o citise de zeci de ori și i se întipărise în minte pentru toată viața.

Akimov fu cuprins de nerăbdare.

— Și ce s-a întîmplat mai departe, Stepan Dimitrici ? îl grăbi el pe Lukianov, căruia, parcă înadins, i se stinsese țigara și se căznea și nu izbutea s-o aprindă cu nici un chip. Simțindu-l pe Akimov absorbit de povestire, Lukianov deschise ușița de la sobă și scuipă țigara înăuntru.

— Ei, naiba s-o ia ! sudui el și se așeză pe locul dinainte. Ce s-a mai întîmplat ? S-a întîmplat că am început să mă pregătesc de drum, continuă el. Puteam eu oare să nu-i dau o mînă de ajutor lui Venedikt Petrovici, să nu răspund la chemarea lui ! Numai că drumul era lung. Iarna, știi una, te urci pe schiuri și mergi drept unde vrei, dar primăvara fiecare pîrîiaș vrea cu orice preț să devină un rîu mare. A trebuit să aștept să mai scadă apele. A trecut o lună, dacă nu și mai mult. Am mers cu barca pe Ciulîm pînă la Lîsaia Gora, de acolo am început să mă îndrept către Ket pe cărări. Merg și mă gîndesc în sinea mea : „Bine ar fi dacă aș găsi hîrțoagele, dar dacă drumul meu este ca o împușcătură în gol, ca atunci cînd tragi și iese un pic de fum, dar prada rămîne neatinsă, să zburde mai departe în libertate ?" Ei, am ajuns la Ket, am legat pluta, am trecut pe malul celălalt. Iată și tabăra noastră. Mă apropii de colibe și inima începu să-mi bată aprig. Nuielele de pe colibe începuseră să putrezească, frunzele putreziseră de tot, dar scheletul de lemn e în picioare, de parcă ieri ar fi fost înfipt în pămînt. „Unde oare, stau și mă gîndesc, să caut sacul cu hîrtiile lui Venedikt Petrovici ? De unde să încep ?" Mai întîi am examinat coliba în care ați locuit dumneavoastră, Ivan Ivanîci, cu unchiul dumneavoastră. N-am găsit nimic. Apoi m-am uitat prin cele două colibe ale noastre. Și aici pustiu. M-am întristat. Nu mai aveam unde să mă uit. Mă hotărîsem de pe acum să plu-

tesc mai departe, în jos, la cel de-al doilea popaș al nostru, cînd mi-am amintit că chiar pe malul apei, în pădurice, mai avusesem noi o colibă, în care păstram proviziile. O mai știți, Ivan Ivanîci, era așezată pe panta unei rîpi nu prea înalte ?

— Cum să nu mi-o amintesc ? Îmi aduc aminte de toate colibele. Numai că atunci cînd eram cu acolo nu era nici o colibă în pădurice : proviziile se păstrau în săpătura din mal.

— Drept e, n-aveți cum s-o știți. Pentru că a fost construită în ultima călătorie, fără dumneavoastră. Săpătura din mal s-a surpat, a fost spălată de ape... Ei bine, am examinat și coliba aceasta. Dar nici în ea n-am găsit nimic. Ies afară, stau și mă gîndesc : „Ce să fac mai departe ? Înnoptez aici ? Se apropie seara". Ridicai atunci capul ăsta ca să mă uit la soare, cît de jos s-a lăsat peste pădure și văd deodată că în fața mea, pe o cracă, sub desișul de pini, atîrnă un sac din preiată. De fericire aproape că am strigat „ura". L-am găsit ! Păi, puteam să trec prin sită tot pămîntul de pe-aici și să nu găsesc sacul. M-a făcut Domnul să-mi iau ochii în clipa aceea de la pămînt și să mă uit ceva mai sus. Dacă nu s-ar fi întîmplat așa m-aș fi întors cu mîna goală. Am înțeles atunci și cum fusese pierdut. Probabil, cînd încărcam bărcile, cineva a luat sacul și l-a atîrnat de cracă. Iar după ce s-au încărcat toate, eu, ca fiind cel mai mare în grad, am examinat colibele, n-am găsit nimic, și atunci au plesnit oamenii apa cu vîslele. Venedikt Petrovici și-a amintit de hîrtiile sale abia în a cincea zi de drum. S-a perpelit, ce s-a perpelit și s-a potolit. „Păi, o să le găsesc la anu'. N-o să dispară". Dar în anul următor n-a fost să fie. Toate s-au dat peste cap. Ei, am luat sacul de pe cracă și m-am uitat în el. Toate erau bine păstrate, nu se stricase nimic. Foaia de cort se înnegrise puțin, dar nu se stricase pe nicăieri. Încă cinci ani să fi stat atîrnat și n-ar fi pățit nimic. Am înnoptat la colibe și în zori am făcut cale întoarsă. Sacul era destul de greu, dar nu să-ți cocoșeze spinarea. Cu asemenea greutate se poate merge. M-am dus pe jos pînă la Lîsaia Gora, iar mai departe am plutit pe Ciulîm. La

Lukianovka am stat o zi și m-am grăbit spre oraș. Uite, mă gîndeam, ce-o să se bucure Venedikt Petrovici ! Nu degeaba a scris că sufletul îi e neliniștit. Mai avusesem ocazia și înainte să mă aflu în casa lui de la Tomsk. M-am suit în pridvor, trag de sîrmă, tropăi într-adins mai tare. Nici un fel de mișcare. Deodată iese din casa vecină o cucoană cu umbrelă. Ziua era călduroasă, soarele ardea atît de tare, că te sufocai. „Dumneavoastră, bunule domn — mi se adresează mie — pe cine căutați, pe profesorul Lihaciov ?“ „Da, îi răspund, am o problemă urgentă cu Venedikt Petrovici ?“ „Dar dumneavoastră îi sînteți rudă sau ce ?“ întrebă ea și se uită chiorîș la sacul din foie de cort. „Aproape rudă, îi spun. Cîțiva ani am călătorit împreună cu Venedikt Petrovici“. „Ciudat, spune ea. Dacă îi sînteți rudă, ar fi trebuit să știți că profesorul a plecat acum o săptămînă, pentru totdeauna, la Sankt-Petersburg“. „Cum adică, o întreb, de tot ? Asta nu se poate. Mă aștepta și nu putea să plece“. „Se pare, deci, că nu vă prea aștepta. A plecat. Pentru totdeauna. O să provoace acum răzmeriță prin alte locuri“. Și cu aceste cuvinte, cucoana a plecat lovind cu tocurile în scîndurile trotuarului. Credeam și nu credeam ce-mi spusese. Iar m-am apucat să trag de sîrmă, pe urmă am bătut în geam. Și în acest moment, din aceeași casă învecinată, a ieșit un bărbat impozant, cu baston în mînă. „Degeaba vă străduiți, îmi spune. Profesorul Lihaciov a plecat la Petersburg. În casa asta nu e nimeni“. În această clipă, Ivan Ivanîci, am simțit cum îmi dau lacrimile. „Cu ce-am greșit, oare, mă gîndesc, ca să fiu astfel pedepsit ?“ Cît am stat acolo în pridvor, nu mai țin minte, apoi mi-am pus sacul în spinare și m-am îndreptat spre han.

— Și unde e acum sacul ăsta ? întrebă grăbit Akimov și Lukianov observă că în ochi îi apăruseră niște luminițe care străluceau febril.

— Îl păstrez. Îl țin acasă, într-o lădiță, sub lacăt. Poate, vreodată, mi l-o cere Venedikt Petrovici.

— Ei, ce întîmplare ! exclamă înveselit Akimov. Și nu mi-a șoptit nici o vorbă despre asta. Unchiului nu-i place să povestească altora despre greșelile lui.

— El și atunci, pe drum, nu prea a dat totul pe față. S-a perpelit puțin și gata. „Clopoțelul, Stepan Dimitrici“,

îmi spune. Eu n-am înțeles și-l întreb : „Ce clopoțel, Venedikt Petrovici ?“ „Nu din cele plăcute. Îmi aduce aminte de apropierea bătrîneții. Concentrarea se duce, memoria slăbește“.

— S-a prefăcut unchiul ! Are atîta putere de concentrare, încît orice tînăr îl poate pizmui.

— „O întunecare, îi spun, îl poate prinde pe oricine, Venedikt Petrovici“. „Nu mă liniști, îmi zice. Înainte, Stepan Dimitrici, nu mi se putea întîmpla una ca asta.“ Atunci nici mie nu mi-a picat bine pierderea. Într-un fel mă simțeam și eu vinovat că nu luasem seama la toate lucrurile. Lukianov tăcu, respiră adînc, apoi continuă pe un ton conspirativ : Într-un cuvînt, Ivan Ivanîci, dacă o să-l întîlniți pe profesor, transmiteți-i c-o să-i păstrez sacul cît trebuie, iar dacă mi-o sosi ceasul morții, am să-l las cu limbă de moarte și soției, și fiului, și fetelor... Sau poate aveți altă părere ? Vreți poate să luați sacul cu dumneavoastră... Numai că nu știu cum să facem ?

Asta e : cum să facem ? Auzind de hîrtiile savantului, care ajunseseră într-un chip atît de ciudat la Lukianov, Akimov își spuse întîi : „Le iau cu mine. Vreau să-i fac unchiului o bucurie mare. El mă așteaptă numai pe mine și eu, hop, apar și cu hîrtiile din călătoriile pe Ket... Desigur are mare nevoie de ele acum“.

După părerea dumneavoastră, Stepan Dimitrici, cam cît cîntărește sacul ăsta ? întrebă Akimov mijindu-și ochii.

— Nu am încercat să-l cîntăresc, Ivan Ivanîci.

— Dar, așa, aproximativ ?

— Aproximativ... Lukianov căzu pe gînduri. Ei, în nici un caz mai puțin de un pud. Sau poate ceva mai mult... Tot mă gîndesc cu ce să-l asemui și nu pot găsi nimic potrivit. Poate cît un sac cu alune de cedru ? Nu, mai greu. Sigur, cu mult mai greu. O taşcă de atîrnat pe umăr, plină cu muniții pentru pușcă și provizii ? Nu, cred că ceva mai ușor. Un pud, da, da, un pud. Da, așa e : sacul are un pud și ceva... un pud și zece funturi.

— Dar, Stepan Dimitrici, se poate vedea sacul ăsta ?

— Îl am la mine în Lukianovka, iar pe acolo nu avem voie să trecem sub nici un motiv.

— Dar să fie adus undeva la un popas următor, se poate ?

— Se poate aduce la Okenti Svobodnîi, deşi avem timpul foarte drămuit. Dar am să mă străduiesc.

— Străduieşte-te, Stepan Dimitrici.

De culcat s-au culcat devreme, abia dacă se întunecase. Lukianov socotea : dacă e să care mîine sacul de la Lukianovka la Okenti, asta înseamnă că drumul lui de a doua zi creşte cu vreo cincisprezece-douăzeci de verste. Cu cît vor ajunge mai devreme la coliba lui Okenti, cu atît îi va fi mai uşor drumul la Lukianovka după hîrtiile lui Lihaciov.

Dar au dormit prost. Lukianov se tot gîndea la hîrtii. Nu cumva s-a grăbit el cu mărturisirea ? Totuşi, Akimov ăsta e numai nepotul profesorului, nu e chiar profesorul. Iar hîrtiile aparţin profesorului şi nimănui altcuiva. Dacă savantul o să se supere că i-a înmînat hîrtiile lui Akimov ? Mai mult decît atît, el poate să le ceară în orice moment şi, în acest caz, ce-i va spune lui Lihaciov ? I-am dat hîrtiile lui Ivan Ivanîci. Bine, Stepan Dimitrici, dar cine v-a poruncit să faceţi aşa ? Oare v-a rugat cineva să faceţi asta ?

Lukianov se tot zbuciuma în mintea sa, păstrîndu-şi dreptul de a-i spune lui Akimov în clipa hotărîtoare : „Dar, Ivan Ivanîci, hîrtiile nu pot să vi le dau. Iertaţi-mă pentru grabă, pentru că nu m-am gîndit prea bine. Le voi înmîna numai profesorului".

Trezindu-se şi foindu-se pe laviţa tare, examina situaţia ivită şi Akimov. „Să nu iau hîrtiile unchiului e şi o prostie şi o nebunie. Nu se va mai ivi niciodată o altă ocazie. Dacă Venedikt Petrovici s-a apucat să-şi scrie lucrarea despre Siberia, e uşor de imaginat cît de necesare îi sînt materialele din călătoriile de pe Ket. Fără îndoială, o să trag multe ponoase pe drum cu acest sac al unchiului, dar ce să fac ? Sînt tovarăşi ce cară şi cărţi şi arme, riscă, desigur le e frică, şi totuşi îşi duc treaba pînă la capăt. Cu ce sînt eu mai breaz ca ei ? În tot partidul nostru, cred, nu o să găseşti nici un tovarăş care, rezolvînd o sarcină, să lase să-i scape ocazia de a mai face şi ceva pe deasupra ?" Iar acum se întîmplă

să se potrivească lucrurile. Nu mă duc cu mîna goală la savant, ci îi aduc în ajutor propriile lui materiale.

Nu, spre deosebire de Lukianov, Akimov nu se zbătu la nesfîrşit în îndoieli şi poate şi din cauza asta, deşi dormise cu pauze, somnul i-a fost adînc, sănătos, un somn ce-ţi redă puterile şi-ţi menţine vigoarea.

6

Cînd printre copacii golaşi ai pădurii se arătă izba lui Okenti Svobodnîi, făcută din bîrne, cu acoperişul lăsat pe o parte, din pricina nămeţilor, şi cînd se făcu simţit mirosul fumului care se împrăştia prin taigaua tăcută, Lukianv se opri.

— Ivan Ivanîci, o să trebuiască să aşteptaţi puţin aici. Intru singur în izbă, ca s-o cercetez şi să vorbesc cu bătrînul, zise el.

— Dar cu el nu s-a luat legătura înainte ? întrebă Akimov.

— S-a discutat, desigur. Totuşi, în izbă am să intru singur. Nu strică să fii prevăzător.

— Bine, fu de acord Akimov.

Lukianov coborî în rîpă, apoi urcă panta opusă, îşi scoase schiurile, le înfipse în zăpadă şi dispăru în izbă. Akimov îşi aprinse o ţigară şi, lăsîndu-şi căciula pe ceafă, ascultă pădurea înveşmîntată de iarnă. Aerul geros îi răcorea plăcut capul transpirat. Îi era bine şi la picioare, care i se odihneau în voie. Astăzi, Lukianov se grăbise, de cîteva ori se pornise pe o fugă smintită, încît Akimov rămînea în urmă cam cu o jumătate de verstă, amintindu-şi fără să vrea de Nikolka, ştrengarul tungus. În faptul că Lukianov se grăbea nu era nimic deosebit şi nimic de neînţeles : în decursul serii şi al nopţii el trebuia să ajungă în sat şi să se întoarcă la colibă. Drumul de la lacul „Lacrimile fetelor“ pînă la izba lui Okenti l-a încălzit pe Akimov, însă l-a şi obosit. Probabil că vînătorii au măsura lor pentru fiece lucru. Nu s-au confirmat deloc cuvintele lui Lukianov : „De aici pînă la Okenti e o aruncătură de băţ“. Ei merseseră şi repede şi mult timp. Ce e drept merseseră pe şes, de-a dreptul, nu

se cățăraseră, ca ieri, pe povîrnișuri împădurite. Altă dată să facă bine și să fie mai atent cînd interpretează cuvintele oamenilor din taiga. Dacă și-ar fi făcut de la început socoteala că drumul va fi greu, i-ar fi fost mai ușor.

Akimov lăsa să-i zboare domol rotocoale de fum, privea vîrfurile copacilor, cu crengile încărcate de zăpadă, cerul albicios, cu pete plumburii, și se gîndea la ziua de mîine. Anume mîine, sau poimîine, se va întîmpla evenimentul cel mai plin de semnificații din viața lui de fugar pe care o trăia de atîtea luni. Mîine sau poimîine, tovarășii o să-l aducă la Tomsk, și acolo o să-l urce în tren, iar trenul va pleca spre apus, tot mai departe și mai departe de Siberia.

Oare se vor desfășura toate așa cum au fost plănuite ? Oare totul a fost prevăzut ?

Și în clipa aceasta, ca și-n ultimele luni, Akimov simțea cum undeva înlăuntrul său, în coșul pieptului, din cauza acestor gînduri se întinde coarda neliniștii și inima începe să-i bată rar și cu putere. Nerăbdare... În sufletul lui, nerăbdarea năvălea amestecată cu setea de acțiune, cu pasiunea pentru luptă... Se stăpînea cu greu să nu încerce lucruri primejdioase și cel mai bine se stăpînea punînd răul înainte... Răul însemna închisoarea, zidurile, îndepărtarea de natură, unde întotdeauna va găsi ceva de făcut, cum, de altfel, a găsit și în taigaua îndepărtată... Numai să nu-l despartă de pămînt, să nu-l încătușeze în tăcerea de piatră... Iar de trăit, cum trăise în lunile din urmă, se poate totuși trăi... Să observe și să gîndească de dragul viitorului... De dragul viitorului, care nu se poate să nu vină...

— Ivan Ivanîci ! auzi el deodată glasul lui Lukianov și aruncă chiștocul care-i ardea degetele.

— Hei ! răspunse Akimov și se grăbi spre locul din care fusese strigat.

Cu puțin înainte de a ajunge la izbă, se opri și, îndepărtînd din dreptul feței o creangă de brad alb, privi mirat un tablou pe care nu se aștepta să-l vadă niciodată. Alături de Lukianov se afla... Katia-Ekaterina Xenofontova, sora prietenului și mentorului său în treburile de partid, Aleksandr Xenofontov, „logodnica“ lui, care-i

transmitea pe vremuri, cînd se afla în detenție preventivă, alimente și instrucțiuni importante de la tovarăși, precum și — asta era cel mai important lucru pentru el, pe care de mult și-l mărturisise — taina inimii lui, dragostea lui ascunsă...

Katia purta un cojoc țărănesc, pîslari și capul îi era ascuns într-un șal, dar ochii lui ageri nu se puteau înșela : fața ei, cu sprîncenele bine desenate, cu bărbia rotundă, cu năsucul drept și cu liniile curgînd frumos spre colțurile buzelor roșii, respira numai bucurie. Lui Akimov i se păru chiar că pe obrajii ei se prelingeau lacrimi și că se grăbea să le șteargă cu mănușa neagră.

Lukianov, ținîndu-se ușor cu mîinile de șolduri, își proptise un picior în față și, cu bărbia avîntată, rîdea vesel. Aflase pesemne unele vești de la Katia cu cîteva clipe mai înainte și era mulțumit că cei doi s-au întîlnit, mai ales că s-au întîlnit prin grija lui.

Akimov se apropia încet, încetinind pasul cu fiecare clipă ; era tăcut și sever.

— Vania ! Bună ziua, Vania ! strigă Katia, nerezistînd ispitei de a-i pronunța numele cu dragoste. Apoi, roșindu-se toată, lăsă capul în jos. Dar în aceeași clipă se scuturâ și fugi în întîmpinarea lui Akimov.

— De unde ați scos-o, Stepan Dimitrici ? Bună ziua, Katia ! Ei, la asta nu mă așteptam ! Nu mă așteptam ! Nu mă așteptam de fel ! repeta el aceleași cuvinte, îndreptîndu-se spre ea. Akimov desfăcu brațele și Katia se năpusti spre el, fericită.

Au stat îmbrățișați cîteva clipe lungi, apoi s-au depărtat ca să se privească uimiți.

— Doamne, cum l-a năpădit barba ! Numai după ochi, Vania, numai după ochi te poate recunoaște cineva. Vania, Vania, cum ai ajuns ! Nu mai semeni deloc cu Vania din Petersburg ! Probabil îi făcea mare plăcere să-i rostească numele și nu mai acorda atenție formulării frazei, ea, care, întotdeauna, urmărea curgerea vorbelor cu o scrupulozitate pedagogică.

— Vania am fost demult, acum sînt călugărul Ioan din taiga, rîse ironic Akimov și se apucă să desfacă legăturile schiurilor.

Katia se repezi spre el să-l ajute, dar Akimov o opri.

— Ei, nu, lasă, ne-am învățat și singuri cu astea, rîse el, privind-o cum surîde și nevăzîndu-i decît ochii care ardeau de lumina nereținută a dragostei.

Înainte de a intra în izbă, în urma lui Lukianov și a Katiei, Akimov își scutură zăpada de pe căciulă, descoperindu-și capul năpădit de păr des, încă ud de transpirație, cu mănușa își scutură cojocul și, lovind cu vîrfurile pîslarilor o buturugă de brad aflată chiar lîngă prag, își curăță încălțămintea de zăpadă. Katia se întoarse în dreptul ușii deschise și-i atrase atenția :

Ține seama, Vania, asta nu e o locuință oarecare. Aici locuiește filozoful Okenti Svobodnîi, un om care a îndepărtat teama din fața lumii. Un rus foarte original ! Glasul sonor al Katiei tremura de emoție.

— Care a învins teama ? Am să iau lecții de la el. Căci tot timpul tremur de teama de a fi prins. Zău așa ! Akimov ridică din umeri și își desfăcu mîinile : vezi Doamne, ce să-i faci, n-ai cum să te ascunzi de adevăr.

Katia începu să rîdă sonor și Akimov înțelese că în aceste clipe ea nu crede în frica lui. Dar el vorbea serios, indiferent că ea luase cuvintele lui ca o glumă.

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

După prînz Akimov și Katia au rămas singuri în izbă. Lukianov plecase după sacul cu hîrtii, iar Okenti în satul nou cu intenția să schimbe niște pește pe făină. Deocamdată, Okenti nu făcuse asupra lui Akimov, așa cum se așteptase Katia, o impresie nemaipomenită. Poate și din pricină că la prînz nu avuseseră prilejul să discute probleme filozofice. Învîrtiseră vorba în jurul unor lucruri mai pămîntești : la ce oră și în ce loc e mai bine, mai neprimejdios să iasă la drumul mare ? Unde, în ce porțiune a drumului mare, poți fi sigur că n-ai să întîlnești vreo „coadă de topor" ? Pe unde poți intra mai în siguranță în oraș ? Apoi Katia fu nevoită să-i povestească lui Akimov, o oră întreagă, despre tot ce se întîmplase în

Rusia în vremea cînd el fusese rupt de lume. Akimov voia veşti despre război, despre viaţa ţării, despre evenimentele din străinătate. La urmă îi povesti şi despre drumul ei pînă la izba lui Okenti.

Rămaşi singuri, şezură mult timp dezorientaţi, privindu-se în tăcere unul pe celălalt, cu un fel de uimire ascunsă în ochi.

— Iată unde ne-a fost dat să ne întîlnim, Vania ! Ce neobişnuit şi ciudat ! Ce înseamnă asta ? Cum să le înţelegem pe toate ? Ce se întîmplă ? Parcă mi s-a întunecat mintea. Îmi închipui cu greu că noi doi sîntem la un loc şi tocmai în Siberia. De-ai şti cum am alergat spre tine ! Dacă vrei să ştii, dorul de tine mă împingea încoace ; mi-e ruşine, dar paşaportul şi banii de care ai nevoie treceau pe planul doi... Katia îşi duse mîinile la tîmple şi tăcu brusc, aplecîndu-şi capul asupra mesei, pe care se mai aflau, nestrînse, vasele cu oase de peşte.

— Ce înseamnă asta ? Ce înseamnă asta ? repetă Akimov cuvintele Katiei şi, privind-o în ochi peste masa care-i despărţea, dintr-o dată se poticni, temîndu-se de cuvintele ce voia să le rostească şi care nu erau deloc simplu de spus. Ai primit biletelul pe care ţi l-am trimis din închisoare ? L-am ascuns în căptuşeala ruptă a genţii. Putea foarte bine să nu ajungă, continuă Akimov, învingînd un fel de oprelişte interioară.

— Bineînţeles, Vania, că l-am primit ! Şi dacă e să vorbesc deschis, nu m-am mirat de ce mi-ai scris pentru că zi de zi l-am aşteptat. Poate mă crezi o închipuită, dar puteam să jur pe întreg cerul şi pămîntul că tu nu poţi să-mi scrii decît cuvintele la care visam. Port biletul cu mine mereu. Uite, şi acum îl am aici, lîngă inimă, în buzunărelul meu secret. Ah, Vania, dacă ai şti cît de scumpe mi-au fost vorbele tale ! Mi-au încălzit sufletul şi, asemenea unei flăcări vrăjite, luminau întotdeauna, şi în nopţile întunecate şi în zilele senine... Iartă-mă, dacă nu-ţi face prea mare plăcere să auzi toate astea, sau dacă ţi se par deplasate declaraţiile mele sentimentale în izba asta atît de neobişnuită, uimitor de neobişnuită, în care ne-am trezit...

De emoţie, Katia se roşi toată şi i se umeziră ochii.

La început, Akimov o ascultă în tăcere, parcă încremenise și doar răsucea ușor o șuviță din barba sa aspră, roșcată. Dar în clipa cînd Katia isprăvi, sări de pe scaun, se apropie de ea, îi prinse capul în palme și o sărută puternic și prelung. Apoi se așeză alături de ea, pe un taburet nevopsit și o îmbrățișă cu gingășie. Fu năpădit de mirosurile amețitoare ale trupului tînăr de fată, care înflorea pentru el sub bluza țărănească uzată. Katia i se ghemui pe genunchi, îl mîngîie pe gîtul năpădit de păr lung și, ascunzîndu-și capul la pieptul lui, suspină fericită și tăcu.

Akimov parcă nici nu mai respira, concentrat asupra bucuriei ce-l copleșea. E aproape de mirare că inima putea să-i mai suporte bătăile puternice și clare care-i răsunau ca un clopot de alarmă în urechi. Se simțea cuprins de o bucurie la care el abia îndrăznea să viseze ca la ceva îndepărtat și prea mult dorit. Katia era cu el, îl iubea și el o iubea. Și totul era limpede între ei, parcă stabilit de cînd e lumea lume și nu ispira nici un fel de îndoieli.

— Katia... draga mea... pentru totdeauna... pentru vecie... El avea impresia că pronunță aceste cuvinte cu voce tare, clar, dar le rostea cu inima și Katia le înțelegea ca și cum el le rostea cu buzele deasupra urechii ei. Bucuria pe care le-o oferise, în această zi de iarnă, taigaua siberiană nu se poate compara cu nimic, viața o dăruiește oamenilor o singură dată. Vor fi și alte bucurii, de-a lungul anilor, poate, dar aceasta nu se va mai repeta în veci.

Akimov o luă pe Katia în brațe, cu intenția s-o mute în colțul izbei, unde se afla patul de scînduri al bătrînului filozof, dar în aceeași clipă se opri. În urechi îi răsună glasul aspru și pătrunzător al fratelui Katiei, bunul lui prieten Sașa Xenofontov : „Ce-i cu tine, Vanka, ți-ai pierdut mințile ? Poți să te porți ca un nelegiuit ? Prea puțină vreme ați petrecut împreună, pentru a vă prăvăli atît de nereținut către acel sfîrșit care se numește începutul vieții pentru doi oameni ?... Și ai și găsit, ce să spun, loc pentru dragoste ! Căci, cum se vor ivi zorile, datoria în fața revoluției vă va trimite în cele mai diferite colțuri ale planetei. Și nimeni nu vă poate spune

dacă veți mai fi vreodată împreună. Prea avem în față multe greutăți și încercări... Te-ai gîndit la toate astea ? Sau pasiunea ta neînfrînată te-a lăsat fără judecată, și atunci, ca un sălbatic, nu simți decît chemarea naturii ?... Mai e încă timp să te stăpînești. Stăpînește-te !"

Mîinile lui Akimov slăbiră, gata s-o scape din brațe pe Katia. Ea, parcă ghicindu-i gîndurile, își încolăci cu mai multă putere brațele pe după gîtul lui, se strînse mai tare de el.

— Vania... dragul meu... de ce să nu lăsăm să ne cuprindă fericirea ? ! Amintește-ți ce zi e azi — ajunul anului nou o mie nouă sute șaptesprezece... Poate el va aduce libertatea... Vania... Întotdeauna am știut că tu-mi ești sortit... Țăranca Mamika m-a învățat... Katia vorbea, sărutîndu-l ba pe buze, ba pe frunte, ba pe ochi.

În aceeași clipă Akimov îi răspundea prietenului său, percepînd glasul Katiei doar cu un colțișor al conștiinței sale ca pe răsunetul unui ecou simultan.

„Nu-mi face reproșuri, Sașa, își spunea Akimov în gînd. N-am să mă ating de cinstea ei, n-am s-o înjosesc. Înțelege, o iubesc. Am trăit numai cu gîndul la ea. Nu e vina mea că am stat atît de puțin timp cu ea. Dacă nu ar fi fost închisorile și surghiunurile, dacă aș fi trăit în condiții demne de un om, așa cum înțelegem noi destinul omului pe pămînt, de mult aș fi fost cu ea împreună și pentru totdeauna. Astăzi, tocmai astăzi, se hotărăște dacă viitorul ne va fi comun sau pot s-o pierd..."

— S-o pierd ? ! strigă Akimov dintr-o dată, cu un glas care parcă nu era al lui.

— Ce-i cu tine, Vania ? Ce să pierzi ? întrebă Katia, speriată de exclamația lui și, îndepărtîndu-se puțin de el, căută să-l privească în ochi. În ei sălășluia groaza scîntei răscolitoare explodau în pupile.

— Pe tine, Katia, pe tine nu vreau să te pierd, spuse el cu glasul coborît.

— De ce să mă pierzi ? Sînt a ta, Vania. Ține minte, a ta pentru totdeauna, rosti cu tărie Katia.

Akimov, parcă împins de cineva, o ridică în brațele sale puternice, se învîrti cu ea prin mijlocul izbei și, încet, cu atenție, sprijinindu-i spatele pe palmele lui largi, o așeză pe patul de scînduri.

Prin ferestra înghețată, pătrundea blînd lumina cerului de iarnă, azuriul gingaș ce stăpînea pădurile tăcute și prin care, de undeva, din fundul taigalei, se revărsau puhoaie de culoarea trandafirului și a purpurei, vestind că noaptea avea să coboare un ger aspru.

2

Ceara din borcan arsese toată și Katia aprinse un alt borcan, plin cu untură de pește. Opaițul trosnea ușor, împrăștiind un miros amar.

Încordîndu-și privirea, Akimov citea cu voce tare :

— „Zbirii țarului — acești cerberi nemernici ai puterii absolute — încalcă drepturile elementare ale omului. Arbitrarul, violența, dările, mita — toate au devenit niște fenomene zilnice. Absolutismul putrezește de viu, otrăvind ozonul vieții noastre obștești cu o duhoare veninoasă..."

Katia, așezată în fața lui Akimov, îl asculta cu atenție, privindu-l tot timpul cu încordare. Akimov citi pînă la capăt foița, o puse deoparte și spuse încet :

— Totul este adevărat, Katia, dar foaia asta volantă nu e coaptă încă. În primul rînd, trebuie eliminate cuvinte ca : „cerber", „ozon" și altele, pe care le știu numai oamenii cu carte, și nici aceștia toți. În al doilea rînd, după părerea mea, este necesar să transformăm structura foii. Considerațiile generale trebuie mutate la sfîrșit. De început se începe cu ce-i mai important...

— O clipă, să mă înarmez. Katia scoase din buzunarul interior al pufoaicei matlasate un creion și hîrtie și, netezind foaia cu palma, se apucă repere-repede de scris.

— Eu aș fi început așa, Katia. Akimov se sculă, sprijinindu-se cu palma de marginea mesei. „Zbirii țarului se pregătesc să se răfuiască crunt cu o țărancă, Zinaida Novoselova, soția unui soldat care a dispărut fără veste pe front. Sfîșiată de nevoi, călcată în picioare de lipsa de dreptate, ajunsă la ultima limită a disperării, Zinaida Novoselova, o femeie de douăzeci și nouă de ani, l-a ucis pe polițistul Karpuhin. Este oare vinovată Zinaida No-

voselova ? Nu, nu este vinovată. Sătulă de insistențele mîrșave ale nerușinatului și desfrînatului poliţai, cu focul de armă pe care a fost nevoită să-l tragă, Zinaida își apăra demnitatea de femeie, credința față de soț, demnitatea copilului său. Nu Zinaida Novoselova se va afla pe banca acuzaților, ci zbirii țarului, absolutismul, justiția sa în întregime putrezită, justiție care susține arbitrarul, delapidările, corupția, luarea de mită și alte vicii îngrozitoare. Nu țăranca îngrozită de sărăcie, care a riscat să ridice mîna împotriva puterii celor bogați, ci Nikolai al doilea, țarul-vampir, guvernul țarist, toată clasa conducătoare a Rusiei va fi condamnată de către complexul de judecată...“ Și aici, Katia, se face trecerea la partea în care vorbești despre război, despre suferințele poporului, despre revoluție...

— Da, da, Vania. Uite ce bine se leagă toate aici. — Katia luă foaia care era în fața lui Akimov și, găsind locul potrivit, începu să citească : „Oare soarta amară a țărăncii Zinaida Novoselova din Siberia reprezintă un caz singular ? Nu. Geme toată glia rusească. Mai mult de douăsprezece milioane de muncitori și țărani își varsă de trei ani sîngele într-un război distrugător lipsit de sens. Războiul nu a adus și nu va aduce izbăvirea poporului. Tot mai tare și mai puternic se aude pe tot pămîntul rusesc apelul partidului bolșevicilor social-democrați : „Jos războiul ! Jos absolutismul ! Trăiască revoluția !“

Cuvintele din încheiere ale foii volante, Katia le citise puțin cîntat, cu patos, însoțindu-le cu mișcarea mîinilor. Ochii ei negri se aprinseră. Își înălță capul, supunîndu-se tonului de protest și avînt, pe care încercau să-l imprime foii. Akimov o privea admirativ. Se apropie de ea și-i acoperi fața încinsă cu sărutări.

— Tribunul meu drag ! Bravo ție ! Ah, cît de mult te iubesc ! spuse el cu un surîs duios, țuguindu-și puțin, sub mustăți, buzele înroșite de sărutări. Katia își adună cu amîndouă mîinile părul în dezordine și rîse ușor, ca pentru sine, nefiind în stare să-și ascundă bucuria, produsă de cuvintele lui de laudă, pline de gingășie.

— Asta nu e încă tot, tovarășe Granit ! Nu e tot ! Vreau să vorbesc cu tine despre femeile-martore. Ce mă sfătuiești, Vania ? Katia îl privea fix, încercînd să fie se-

rioasă și severă. Dar nu, acest lucru nu-i reușea. Buzele-i tremurau, din ochi i se revărsa o lumină deosebită — lumina dragostei ce-i încălzea inima ; un surîs reținut îi lumina fața deosebit de frumoasă și inspirată în acele clipe.

— Ei, ce să te sfătuiesc ? — Akimov se străduia și el să fie foarte serios, dar nici lui nu-i prea reușea acest lucru. — Tot ce mi-ai povestit nu e o glumă. Ai făcut multe și pînă acum. Faptul că la judecată vor vorbi șapte martore-țărănci e bine. Străduiește-te să le pregătești pentru orice întrebări încîlcite ale juraților și procurorului. E clar că și completul de judecată și acuzarea le va întrerupe mereu, le va încurca și, în cele din urmă, le va înfricoșa.

— Mi-am dat seama de toate astea, Vania ! Muierile mele fac pe vitezele, promit să nu se înfricoșeze, să-și apere punctul de vedere. Toate o iubesc pe Zina, soarta ei le e apropiată, o înțeleg. Am petrecut multe ore discutînd cu ele în mod sincer. Și o să mă văd din nou cu ele. O să te conduc pe tine (Katia suspină adînc cu tristețe) și o să mă întorc din nou la ele, în satul cel nou...

— Dar Zina, ea cum se prezintă ? Își închipuie că dreptul țarist o va înfiera cu cele mai îngrozitoare cuvinte ?

— Pentru ea nu mi-e teamă, Vania. Printr-un avocat din Tomsk am reușit să-i transmitem cîteva îndrumări. Sînt convinsă că Zina se va purta cu mult curaj și siguranță. Ah, Vania, dacă ai ști ce soartă amară i-a fost dată acestei femei minunate ! Stai, am uitat să-ți spun că Zina Novoselova e soră bună cu Stepan Dimitrici Lukianov.

— Ce spui ? ! Păi dacă și ea are inteligența și îndrăzneala fratelui ei, procesul, într-adevăr, se va transforma într-o demonstrație politică. Dar ce fac muncitorii și studenții din Tomsk ? Tac, nu se mișcă ?

— Bineînțeles că n-o să tacă !

— Important este ca autoritățile să nu vă miroasă acțiunile înainte de vreme.

— Se pare că totul a fost prevăzut. Și, totuși, trebuie să fim pregătiți pentru orice.

— Întocmai. Fuga mea este un bun exemplu în acest sens.

— După părerea ta, Vania, unde putea să se scurgă ceva ?

— M-am gîndit la asta ceasuri întregi, Katia. Una din două : fie că jandarmeria m-a luat de la început, încă din timpul arestului preventiv, sub controlul său şi m-a urmărit fără încetare, fie c-a răbufnit ceva într-un fel oarecare prin unchiul Venedikt Petrovici. Hotărîrea cu privire la fuga mea la Stockholm trebuia să-i fie transmisă lui de către tovarăşi. Şi cine îl înconjoară pe acolo, asta nu se ştie prea bine. Sînt convins că nu puteau să-l lase să plece peste graniţă fără să fie urmărit de autorităţile ruseşti...

— Ei, Vania, ai să ajungi în Suedia şi acolo, cu siguranţă, ai să afli cîte ceva. Katia îl învălui pe Akimov într-o privire lungă de rămas bun.

— O să mă străduiesc, Katia. O să mă străduiesc din toate puterile.

Tăcură. Apoi, pe neaşteptate, Katia sări în sus, se năpusti spre el şi-i strînse capul ciufulit la piept.

— Vania, ce fericire că ne-am întîlnit ! Ce fericire ! Mi-e atît de bine... Nu găsesc cuvinte să-ţi spun... Ce-mi pregăteşte viaţa, nu ştiu... Dar nu mă tem de nimic. Presimt... în curînd, în curînd vom fi împreună... Vania, hai afară, să vedem cum se scurge prima noapte a noului an o mie nouă sute şaptesprezece.

Îşi îmbrăcară şubele, îşi ridicară gulerele, se înfăşurară cu fularele şi ieşiră afară. Urcînd prin zăpadă pe o moviliţă curăţată de lăstăriş, stătură alături, strîngîndu-se unul în celălalt şi înălţară capetele spre cer. Cerul era curat, fără nici un nor, plin de reflexe ca nişte drumuri argintii, care se duceau undeva în depărtarea nevăzută, dincolo de orizontul întunecat, în desişul pădurii argintii, luminate de lună. Nu sufla nici un pic de vînt. Copacii, acoperiţi de zăpadă şi chiciură, stăteau într-o tăcere deplină, fără să-şi mişte nici măcar vîrful crengilor. De atîta linişte îţi ţiuiau urechile.

— Doamne, nici nu-ţi vine să crezi că sub oblăduirea acestei linişti, pe pămînt răsună bubuiturile vijelioase ale războiului, zise Katia în şoaptă.

Akimov, trăgînd adînc aer în piept, strigă :

— Hei, tu, An Nou, să trăiești ! Bine ai venit, să înfloreşti pentru bucuria oamenilor !

Ecoul glasului sonor tulbură liniştea, răsună deasupra pădurii şi dispăru fără să lase urmă.

— Să mergem în izbă, Katia, e frig... O să-ţi povestesc cum am dus-o cu bătrînul Fedot Fedotîci în taigaua îndepărtată. Ce e drept, el nu e filozof ca Okenti Svobodnîi al tău, dar e şi el un om cu totul deosebit.

— Mult încercata noastră patrie e foarte bogată în bărbaţi şi femei viteze, Vania.

— Bogată şi generoasă. Să mergem, Katia. Am înghețat.

3

Toată noaptea au stat de vorbă, discutînd multe probleme. Spre dimineaţă s-au culcat pe patul de scînduri şi s-au încălzit. Dar abia aţipiseră, cînd la uşă se auzi o lovitură uşoară. Akimov sări în picioare, ciuli urechile. Uşa se întredeschise şi în aceeaşi clipă răsună vocea lui Lukianov :

— Eu sînt, Ivan Ivanîci. Se apropie zorile şi mă grăbesc să plec. Vă rog să mă iertaţi că nu v-am lăsat să vă trăiţi visele pînă la capăt.

— Ce să-i faci ? ! O să le trăim altădată, rîse Akimov.

În izbă era întuneric şi răcoare. Akimov aprinse opaiţul şi aruncă în sobă lemne rotunde de mesteacăn. O clipă şi va începe să duduie soba, va arde cu vîlvătăi.

— Dar stăpînul nu s-a întors încă ? întrebă Lukianov rotindu-şi privirea prin izbă.

— Nu s-a întors. L-am aşteptat aseară, zise Katia, sculîndu-se din pat. Bună dimineaţa, Stepan Dimitrici. La mulţi ani !

— Bună dimineaţa, Katia ! Să fii sănătoasă ! Să vezi că Okenti a schimbat peştele pe făină şi a convins vreo muiere miloasă să-i coacă nişte pîine.

— Se prea poate. Chiar asta era şi intenţia lui, confirmă Katia, întinzîndu-se şi căscînd uşor.

— N-are decît. Pîine am adus eu. Iar pentru tine, Katia, în mod special tuşa Tania a făcut nişte clătite cu brînză de vaci.

— Oh, ce bine m-a nimerit ! Katia se apropie de masă şi începu să-l ajute pe Lukianov la scosul merindelor din desagă. Akimov se năpusti spre sacul din prelată. Apucîndu-l de sfoara cu care era legat îl scutură, cîntărindu-l, şi se gîndi : „Fleacuri, e uşor !“ După cîteva clipe, simţind că sfoara-i taie mîna, îl lăsă jos, zicînd : „Nu e prea uşor. Nu prea poţi să fugi repede cu asemenea greutate“.

Lukianov îl observa pe Akimov de la masă.

— Ei, cum e, Ivan Ivanîci ?

— Destul de greu.

— În asta constă şi dificultatea.

— Va trebui, măcar în fugă, să mă uit înăuntru. Să scot hîrtiile de care nu este deloc nevoie.

— Haideţi încoace, la lumină. Lukianov apropie taburetul de Akimov şi se întinse după opaiţ.

Akimov rostogoli sacul spre el şi se apucă să desfacă nodurile de sfoară udă. Nodurile se lipiseră de tot, nu se lăsau desfăcute nici cu degetele, nici cu dinţii. Lukianov tăie cu cuţitul unul din noduri şi sfoara alunecă cu uşurinţă de pe sac.

Akimov trase de şiretul de mătase, cu care era strîns sacul din prelată, şi apărură pachete de hîrtii. „Lucrările unchiului ! Observaţiile unui savant... Cuvîntul ştiinţei“, îi trecu prin minte şi simţi cum îi tremură mîinile. „Ei, ei, mai calm. E posibil ca aici să nu fie decît fapte... Iar faptele nu înseamnă încă ştiinţă... Ele sînt cărămizile ştiinţei... Aşa îi plăcea lui Venedikt Petrovici să spună... Pentru a construi o clădire din cărămizi creierul trebuie să muncească mult... Gîndirea adună faptele într-un tot unitar, ea transformă într-un ansamblu fenomene dispersate, are capacitatea de a vedea timpul apropiat şi cel foarte îndepărtat. În aceasta constă principala ei putere.“ Akimov avea impresia că aude glasul lui Lihaciov, întotdeauna puţin aspru şi sincer certăreţ...

Dădu la iveală o legătură de caiete cu coperţi de muşama. Erau jurnalele de campanie ale lui Lihaciov. Profesorul organizase patru expediţii pe pămînturile din ju-

rul Ketului. Probabil că aici e notat tot ce a văzut, a aflat şi a gîndit savantul în acele călătorii. Notat zi de zi. Fără nici o scăpare... Ei, dacă ar putea răsfoi aceste jurnale fără grabă, pagină de pagină, să examineze schiţele rîpelor şi nisipurilor, ale şesurilor şi dealurilor, ale întinderilor de apă, rîurile şi lacurile ! Cît îi sînt de necesare aceste materiale !... Oare se poate scrie o operă capitală, de concluzii, fără să ai la îndemînă aceste documente ? ! Cît o să-i fie de recunoscător unchiul zurbagiului de Vanka, dacă toate acestea se vor afla dintr-o dată pe masa lui de lucru. Şi unde ? La Stockholm, în străinătate, în exil.

Akimov introduse la loc primul vraf de caiete, la fel cum fusese legat, îl vîrî în sac şi scoase altul. Bucăţi solide de carton fereau legătura de stricăciune. Akimov desfăcu sfoara rezistentă din fire de cînepă. Hărţi ! Un vraf întreg de hărţi...

Ferindu-se să stingă opaiţul, Akimov luă o hartă şi o desfăcu cu grijă pe masă. Pe marginea de sus citi o notiţă făcută cu scrisul răsucit caracteristic al unchiului : „Încercări de prospecţiune a polimetalelor din Siberia". Harta era împestriţată de parafe, în unele locuri haşurată cu creionul negru sau cu creioane colorate, pe margini tot felul de însemnări şi o mulţime de semne : cruciuliţe, cerculeţe, pătrăţele.

Strîngînd harta după vechile urme de îndoitură, Akimov desfăcu alta. Cînd văzu însemnarea, înlemni de uimire : „Gorganele Siberiei". Citind însemnările făcute de Lihaciov, cu mîna lui, Akimov înţelese că aceasta este o hartă deosebită a gorganelor. Pe ea erau notate nu numai cele mult cunoscute şi care fuseseră deja jefuite, ci şi gorganele necunoscute, deocamdată ascunse privirii oamenilor. Judecînd după însemnările savantului, erau multe... Anii treceau, dar pasiunea de a da peste un gorgan încă neprădat, de a pune stăpînire pe bogăţiile lui nemăsurate, nu-i părăsea pe oameni. În diferite timpuri, arteluri de săpători se năpusteau pe întinderile Siberiei, cînd într-o parte, cînd în alta, dar, ba dădeau peste locuri de mult golite de bogăţii, ba săpau în dealuri obişnuite, care numai ca aspect exterior semănau cu nişte gorgane, dar de fapt nu fuseseră niciodată aşa ceva.

Akimov își încorda privirea, ochii îi alunecau pe hartă. Uitase că lîngă el se aflau Lukianov și Katia, care îl priveau nerăbdători, așteptînd cîteva cuvinte din partea lui.

— Ei, Vania, e ceva interesant? întrebă Katia, apucîndu-l de cot.

— Foarte interesant, Katia! Aceste hărți sînt opera vieții unchiului meu. Ele vor spune multe lucruri generațiilor viitoare.

Akimov strînse harta „Gorganele Siberiei" atent, cu multă grijă, ca pe o bijuterie neprețuită. În aceste clipe nu-și putea închipui că un ticălos, un oarecare Osipovski, care se afla la Stockholm în preajma lui Lihaciov, se gîndea în taină tocmai la această hartă. Scopurile lui nu se limitau la ajutorul dat domnului Maupassant ca să cumpere arhiva lui Lihaciov pentru englezi. Nu se limitau nici la funcția de agent al guvernului țarist. În taină, arheologul Osipovski se gîndea la altceva: mai de multișor, cu vreo cinci ani în urmă, unul din prietenii lui, care lucra la direcția căilor de comunicație ale Imperiului rus aflase că în Altai și în depresiunea Minusinskaia există gorgane încă necercetate. Ei, ce-ar fi să descopere el un asemenea gorgan! Bineînțeles, nu pentru interesele științei — știința va trăi și fără asta — să descopere așa ceva pentru bunăstarea lui proprie... Exact sau inexact, dar se știe totuși că din gorgane s-au scos bogății enorme: lingouri de aur, obiecte din metale prețioase, pietre rare... Toate acestea le poate înhăța cel ce descoperă un gorgan, iar dacă se bagă și știința în treaba aceasta, își ia și ea cîte ceva: diferite unelte, obiecte vechi de uz casnic...

Acest gînd pusese stăpînire pe Osipovski. A început să facă cercetări în ascuns ca să afle cine cunoaște în Rusia situația gorganelor din Siberia. De la toți cărora li se adresase primise unul și același răspuns: „Există un asemenea om: Lihaciov Venedikt Petrovici. Dar să știți: stă așezat pe cuferele cu descoperirile sale ca un vrăjitor. Nu lasă să se apropie nimeni de el".

Și atunci Osipovski a hotărît: „O să-i cunosc taina, o să-i vin eu de hac într-un chip sau altul".

...Akimov privi în treacăt și celelalte hărți : „Încercări de prospecțiune a cărbunilor", „Distribuția celor mai valoroase esențe de pădure", „Problema influenței pădurilor asupra temperaturii bazinului aerian Obi-Enisei", „Iuganskaia Obi" (cu notarea locurilor cu ulei), „Izvoare minerale" (totalizarea datelor), „Proiectul deversării apelor din nord spre sud".

Strîngînd hărțile în coperțile lor de carton, Akimov citi pe una din ele o însemnare cu creionul aproape ștearsă : „Dosarul burții mele". Însemnarea era făcută de mîna lui Lihaciov și, după toate probabilitățile, era o denumire convențională pentru importanța acestor materiale.

Akimov așeză legătura de hărți în sac și pipăi încă o legătură pregătindu-se s-o scoată afară, dar în această clipă se amestecă Lukianov :

— Ivan Ivanîci e timpul să bem ceaiul. Altfel surugiul o să înceapă să fie nervos.

— E timpul, ce e drept, Stepan Dimitrici. M-am cam cufundat în toate astea. Akimov așeză legăturile în sac cît mai bine și trase de șnurul de mătase.

— Eh, Vania, ce faci, iei sacul ? Cum te-ai hotărît ? Nu ți-ai schimbat intenția ? întrebă Katia, observînd că dintr-o dată Akimov se transformase, devenise distrat, gînditor, cu privirea ațintită undeva departe.

— O să risc, Katia. El tăcu un timp apoi începu să rîdă fără veselie. Nu există două morți și pe umeri ai, oricum, un singur cap. Făcînd cîțiva pași prin izbă, se opri lîngă sac, privindu-l oarecum pieziș și exclamă visător : Numai să-l duc pînă acolo ! Să-l duc pînă acolo !

— O să-l duci, Vania.

— Totul este gîndit, Ivan Ivanîci, cum nu se poate mai bine. Pîn' la oraș vă va purta în goană cunoștința Katiei, Petka Skobelkin. E un băiat grozav și un vizitiu iscusit. Iar acolo, firește, nu veți da peste niște nătărăi, zise Lukianov pe un ton plin de judecată, liniștindu-l pe Akimov.

Se luminase de ziuă. În fereastra izbei lui Okenti se prelinse lumina gingașă, purpurie, a dimineții proaspete de iarnă. Katia aranjă pe masă micul dejun : pește proas-

păt, ciuperci murate, merișoare înghețate într-un fel de coș. Mîncară în tăcere, grăbindu-se.

Lukianov ieși afară, înțelegînd că în ultimele clipe trebuie să-i lase singuri pe Ivan și pe Katia.

Cam peste zece minute se întoarse :

— A venit surugiul, Ivan Ivanîci. Caii stau la stoguri.

— Vin, Stepan Dimitrici.

Akimov și Katia se îmbrăcară repede și ieșiră în urma lui Lukianov. Prin zăpada neatinsă, Lukianov îl duse pe Akimov lîngă stoguri, unde, arzînd de dorința de-a îndeplini ceea ce-i fusese încredințat, aștepta, tropăind pe loc, Petka Skobelkin, legătura credincioasă a lui Lukianov, îmbrăcat în cojoc, cu pîslari înalți și căciulă pufoasă din blană de cîine.

Katia rămase în urmă, lîngă izbă. Akimov, ducînd pe umăr sacul cu hîrtiile lui Lihaciov, înainta și tot întorcea capul. Katia îi făcea cu mîna în semne de rămas bun. Cînd Akimov dispăru dincolo de copaci, suspinînd, Katia se îndreptă încet spre izba lui Okenti.

4

Era seara tîrziu cînd ajunseră la marginea orașului. Akimov strînse în tăcere mîna lui Petka Skobelkin și porni pe jos pe o ulicioară îngustă și întunecată. Lîngă o casă de lemn, cu obloanele închise, Akimov se opri. Cîteva clipe privi adînc în întunericul amestecat cu zăpadă — ningea cu fulgi mari — și, convins că nu e nimeni prin apropiere, intră în curtea alungită, înconjurată de un gard înalt din uluci subțiri.

La bătaia lui în ușă căpătă un răspuns rapid :

— Cine e ? Ce vreți ? Glasul era al unei femei.

— Am venit de la prisacă, am adus miere, zise Akimov.

— O clipă, o să vină Bronislav. Se trînti o ușă, iar peste un minut, în fața lui Akimov, stătea un bărbat înalt, cu mustățile atîrnînd, tuns scurt, ca un arici, cu paltonul aruncat pe umeri.

— Am venit de la prisacă, uncheșule Bronislav. M-a trimis stăpînul.

— Cam demult v-aştept. Sînt sănătoşi cu toţii acolo ?

Bărbatul cel înalt îl lăsă pe Akimov să treacă pe lîngă el, trase zăvorul şi, mişcîndu-se cu siguranţă prin tinda întunecoasă, deschise uşa spre casă. Aici bărbatul cel înalt îl îmbrăţişă pe Akimov.

— Noroc, tovarăşe Granit! Ei, în sfîrşit, ne-am întîlnit!

— Noroc, tovarăşe Bronislav ! Nu te-am văzut de mult !

— Dacă nu mă înşeală memoria, din iulie 1914, tovarăşe Granit. Vă mai amintiţi de întîlnirea noastră cu Lenin la Poronin ?

— Cum să nu-mi amintesc! Asemenea întîlniri nu se uită.

— Dar ce greutate cărați ? Am crezut că veniţi fără poveri, spuse Nasimovici, neliniştit, indicînd cu piciorul sacul cu hîrtiile lui Lihaciov.

Akimov îi explică originea acestei greutăţi, care, orice s-ar întîmpla, trebuie dusă pînă la Stockholm. Nasimovici căzu pe gînduri şi desfăcîndu-şi braţele lungi, zise :

— Acest lucru neaşteptat face să operăm o corectură importantă în planul nostru.

— De ce ?

— Pentru securitate am hotărît să te urcăm în tren în staţia Predtecenskaia, cam la şapte verste de oraş. Doar n-o să cari sacul în spinare.

— O să-l car.

— Atragi atenţia.

— Cum să facem atunci ?

— O să fim nevoiţi să refacem varianta. Mai există o posibilitate. O s-o pregătim în timpul nopţii. Dezbracă-te, tovarăşe Granit, bea nişte ceai. Maşa, te rog serveşte-l pe musafirul nostru. Pesemne, e înfometat de pe drum.

Din cealaltă cameră ieşi o fetişcană blondă, cu ochi rotunzi. Măsurîndu-l pe Akimov din cap pînă-n picioare, îl salută dînd din cap şi se apucă să aşeze masa. Fata ba se ducea dincolo de paravan, unde, probabil, se afla bucătăria, ba se întorcea de acolo cu cești şi farfurii în mînă. De fiecare dată, privind-o, Akimov avea impresia că-i aminteşte de cineva şi nu atît prin aspectul exterior, ci prin felul de a merge, de a vorbi şi de a surîde.

Cînd Nasimovici și Akimov se așezară la masă pentru a bea ceai și pentru a discuta, în oblonul de la geamul ce dădea în curte se auziră bătăi. Judecînd după ritm — trei lovituri și încă trei — venise cineva dintre ai casei.

— A venit Dusia ! exclamă Maşa, așezînd pe masă samovarul fierbinte.

— O întîmpin eu, Maşa. Nasimovici își aruncă paltonul pe umeri și ieși.

— Eu v-am mai văzut. Pe o fotografie la tata. Cu o știucă, uite atît de mare. Acolo sînteți fără barbă, tînăr de tot, zise Maşa și, privind pe sub sprîncene la Akimov îi dărui un surîs curat și blînd.

— Pe fotografie, la tata ?... La care tata ? întrebă Akimov neînțelegînd.

— La tatăl meu. Lukianov Stepan Dimitrici, surîse Maşa și, mijindu-și ochii, îl privi atentă pe Akimov.

— Aaaa, deci iată de cine-mi amintești ! se înveseli Akimov. Iar eu mă uit la dumneata și nu pot să-mi aduc aminte deloc cu cine semănați... Ei, sînt încîntat, deosebit de încîntat să fac cunoștință cu dumneata. Stepan Dimitrici este un vechi prieten de-al meu...

Ușa se deschise și Nasimovici introduse încă o fetișcană, susținînd-o de cot.

— Iar aceasta este Dusia, sora mea, zise Maşa și, apropiindu-se în goană luă de la sora ei basmaua și paltonul din stofă bleumarin, cu guler alb de iepure și le agăță într-un colț în cui.

Dusia semăna foarte bine cu Maşa. Aveau aceeași înălțime, aceeași față rotundă, aceiași ochi mari și plini de atenție. Chiar și părul îi era împletit strîns într-o coadă groasă ca al surorii ei. Și de îmbrăcat se îmbrăca exact ca și Maşa : în picioare cizme negre, rochie din finet cu dungi galbene pe un fond cafeniu deschis, un guleraș galben din ață vopsită.

— Ei, Dusenka, drăguță, mulțumesc că ai venit degrabă. Împreună cu Maşa veți reuși să dați de capăt la tot ce e de făcut, zise Nasimovici, fără să-și ascundă mulțumirea.

Parcă speriată, Dusia îl privea pe Akimov pe furiș, în mod vădit rușinîndu-se de el. Trecu în camera cealaltă,

aproape lunecînd. Akimov observă, zîmbind, că probabil numai şi numai prin această undă de stinghereală a Dusiei se deosebeau între ele cele două surori.

— Culegătoarea noastră, zise în şoaptă Nasimovici, conducînd-o pe Dusia cu o privire blîndă. Fiindcă veni vorba, tovarăşa Zosia nu ne-a trimis textul foii volante.

— L-am adus. Iată-l. Akimov scoase din buzunar o foaie de hîrtie şi i-o întinse lui Nasimovici.

— Ia să vedem, ia să vedem, zise Nasimovici, cu viu interes. Îşi puse repede ochelarii şi se apucă să citească. Bine făcut... bine spus... la obiect... rostea el din cînd în cînd, aprobînd din capul lui mare şi tuns.

După ce sfîrşi de citit foaia, trecu în cealaltă cameră, de unde se auzeau discutînd în şoaptă cele două surori. Acolo totul se linişti numaidecît, iar peste o clipă se auziră nişte sunete surde şi grele care apar cînd se deschide chepengul de la intrarea într-un subsol.

„A, deci aici au tipografia", îşi zise Akimov şi ciuli urechile pentru a prinde şi alte zgomote. Dar în casă se făcuse dintr-odată atît de linişte încît îi ţiuiau urechile.

În curînd, Nasimovici se întoarse. Scoase dintr-un loc tainic paşaportul lui Akimov şi un plic cu bani.

— Acestea sînt, tovarăşe Granit, legitimaţia şi capitalul dumneavoastră. Examinaţi totul în amănunţime.

Akimov deschise paşaportul. Trebuia să se obişnuiască de acum cu ideea că din acest moment el nu mai e Akimov Ivan Ivanovici şi cu atît mai puţin tovarăşul Granit, ci cetăţeanul Konstantin Konstantinovici Pobelski, care lucrează la Irkutsk, ca reprezentant al companiei de telefoane suedezo-daneze, societate avînd contracte pentru construcţia de puncte telegrafice şi centrale telefonice într-o serie de oraşe ale Rusiei.

Akimov îşi examina actele sale, fără să se grăbească, cu temei. Examină în mod deosebit ştampila vizei de ieşire. Oare nu va ieşi la suprafaţă falsul ? Privi cu atenţie banii suedezi — nişte bilete de bancă destul de uzate, cu efigia unuia din regii Suediei, un bătrîn sumbru şi ursuz care-i privea destul de ciudat pe sub sprîncenele stufoase pe oricine încerca să-l ia în mînă.

— Dar îmbrăcămintea nu ţi-e prea potrivită pentru un asemenea drum, tovarăşe Granit, zise Nasimovici, cînd

Akimov termină de examinat actele. Şi ţine cont de faptul că şi aspectul tău exterior este şi el teribil de ponosit.

— Sînt om al taigalei : începu să rîdă Akimov şi desfăcu mîinile în semn de neputinţă.

— Nu-i nimic, o să găsim o ieşire, zise Nasimovici, după o clipă de tăcere. O să-ţi pun puţin la punct părul. Şi nu-ţi face probleme, n-am să te tund mai prost decît un frizer. În tinereţe, la Varşovia, am lucrat ca ucenic la un meşter vestit. M-am ocupat de acest lucru de multe ori în viaţă, adăugă Nasimovici, observînd privirea neîncrezătoare a lui Akimov. În ceea ce priveşte costumul, paltonul... că doar n-o să te urci într-un vagon de dormit în cojoc, în pantaloni matlasaţi şi în pîslari rupţi... N-am avut grijă de asta, naiba s-o ia şi doar era clar că va fi nevoie de îmbrăcăminte... Şi uite, mi-a zburat din cap... Nasimovici rămase puţin pe gînduri, cîntărind ceva în minte, şi, deodată, căpătînd siguranţă, pocni din degete cu uşurare : Ia stai, tovarăşe Granit, ia pune pe tine haina asta a mea şi paltonul...

— Să-l dezbraci pe aproapele tău nu este o ocupaţie prea veselă ! Akimov se sculă oarecum nehotărît, ridică stingherit din umeri, dar, într-adevăr, o altă ieşire nu exista.

Paltonul şi haina lui Nasimovici i se potriveau lui Akimov. Bineînţeles, nu-i cădeau turnate pe corp, Nasimovici fiind mai mare, mai lat în umeri, ba şi mai înalt, dar cui i-ar fi venit cheful să se uite cu atenţie la unele imperfecţiuni ale hainelor reprezentantului Companiei de telefoane suedezo-daneze ?

— Cît timp o să te odihneşti, tovarăşe Granit, am să mă duc la mine acasă şi am să-ţi aduc un costum şi un palton... Vorbind drept, n-o să fie chiar un palton, ci un pardesiu. De altfel, e chiar mai bine, fiindcă acolo nu e totuşi Siberia, ci Europa...

— Şi mai am o rugăminte, tovarăşe Bronislav, luaţi cu dumneavoastră şi nişte ziare... Am rămas revoltător de în urmă cu toate şi tare aş vrea să mai aflu noutăţi şi ce griji îi mai preocupă pe oameni...

— Am s-aduc neapărat şi ziare, promise Nasimovici.

5

În acea zi, Stepaşka plecă de acasă fără să le mai aştepte nici pe Dusia, nici pe Maşa. Se mai întîmplase asta şi altădată. Muncind adesea în schimbul de noapte, surorile erau reţinute uneori la lucru toată dimineaţa şi se întorceau abia pe la amiază, obosite moarte.

Stepaşka Lukianov lucra ca încărcător la depozitul de obiecte mici de fierărie al negustoresei Nekrasova. Dimineaţa, de cele mai multe ori, el lua din grajd calul liniştit, mare şi cu picioare groase, poreclit Malîş, îl înhăma la sania ţărănească în care încărca lăzi cu unelte, cuie, ivăre pentru uşi şi ferestre, zăvoare, balamale şi lacăte şi le ducea celor care le comandaseră.

Cei care comandau la Nekrasova locuiau în oraş, la margine sau chiar în zonele din jurul oraşului, în zonele cu păduri de cedri, Protopopov şi Bogaşeva, unde negustorii şi profesorii înstăriţi ai Universităţii din Tomsk îşi clădiseră vile la ţară, vile mari, făcute din bîrne de esenţă bună, cu acoperişuri de tablă, cu ferestre largi italieneşti, cu verande spaţioase. Toamna, vilele de la ţară rămîneau de obicei pustii, iar iarna, mai spre primăvară, aici, în aceste zone, începeau să se audă ciocăniturile, stăpînii trimiţînd muncitori pentru a face reparaţii.

Sosind la depozit, Stepaşka se îndreptă spre biroul vînzătorului principal, Vikenti Zaharîci, spre a primi de la el foile de comandă pentru distribuirea materialului. Biroul se afla în magazinul principal, care ocupa tot parterul unei clădiri mari de cărămidă ce dădea, cu pridvorul de gală şi cu ferestrele sale largi, spre una din cele mai pline de viaţă străzi. Pentru a ajunge de la depozit la birou trebuia să străbaţi toată curtea şi să pătrunzi în clădirea principală.

Fluierînd fără grijă, Stepaşka se îndreptă spre Vikenti Zaharîci. Acuşi va înhăţa foile de comandă, împreună cu grăjdarul îl va înhăma pe Malîş, va încărca sania cu lăzi şi va porni la drum cu marfa la adresa indicată. Spre prînz se va întoarce şi poate va avea timp pînă la sfîrşitul zilei, să mai facă un tur. Dacă nu, va rămîne să trebăluiască în depozit. Aici se găseşte întotdeauna ceva

de făcut, numai să știi să-ți oferi spinarea. Încă de la începutul războiului, negustoreasa Nekrasova cumpărase un lot mare de obiecte mici de fierărie și trăise în toți acești ani fără griji. Erau tixite cu lăzi nu numai etajele de sus ale depozitului, dar și subsolul, care se întindea pe toată suprafața antrepozitelor. Compartimentele mai apropiate erau acum goale și lăzile trebuiau cărate din subsol. Nu e o muncă ușoară. Cobori acolo o dată sau de două ori pe o scară metalică, îngustă, ca cele ce duc în cala unui vapor și picioarele încep să-ți tremure atît de tare, că nu-ți mai arde de nimic. Nekrasova are foarte puțini încărcători. Negustoresei nu-i place să-și cheltuie capitalul cu plata muncitorilor. La drept vorbind, la atîta trudă, aici ar fi puțini și douăzeci de oameni, dar n-o să afli niciodată mai mult de șapte, numărîndu-l, bineînțeles, și pe Stepașka.

Vikenti Zaharîci lucra la Nekrasova de mulți ani, aprecia faptul că era binevoitoare cu el și se străduia să-i facă pe plac stăpînei. Cam țipa la muncitori, iar pe Stepașka, de cîteva ori, pentru niște vini mărunte, îl trăsese de urechi și de păr.

Întinzîndu-i băietanului cîteva foi, Vikenti Zaharîci lovi cu pumnul în masă :

— Să nu pierzi vremea degeaba ! Împarți comenzile și te întorci degrabă aici. E nevoie de toți la subsol, la sortarea lăzilor !

— Se înțelege, Vikenti Zaharîci, zise ascultător Stepașka și, întorcîndu-se puțin într-o parte, scoase limba batjocoritor către slugoiul stăpînei.

Cînd ajunse în curte, Stepașka aproape că o dărîmă pe soru-sa Dusia. Ea umblase pe aici cîteva minute bune în căutarea lui.

— Unde naiba te-ai băgat ? Avem o treabă. Croitorul ne roagă să ducem la Bogașeva un tovarăș. Pe fugar l-a adus chiar tătuca din Narîm, zise Dusia, aplecîndu-se către urechea fratelui.

— La Bogașeva ! ? Dar nu am nici o marfă de dus într-acolo azi...

— Ei și ce dacă n-ai ! Dacă ne-a rugat croitorul înseamnă că trebuie să mergi... La trecerea peste linii, la ora zece se va apropia de tine un bărbat tînăr cu barbă,

în palton, cu guler de catifea. În mînă va avea un sac de prelată. Îți va spune : „Salutări, băiete, de la surorile tale". Tu vei răspunde : „Ia loc, o să te duc". O să-l duci pînă la Bogașeva și, fuga 'napoi... Ai înțeles, Stepașka ? îl întrebă severă Dusia, ascunzîndu-și fața în gulerul alb din pricina vîntului aspru ce mătura curtea largă.

— Am înțeles, Dunia, fugi... Uite, încărcătorii au ieșit din antrepozit, se neliniști Stepașka. Dusia dispăru dincolo de poartă. În urma ei se auzi poarta trîntită și inelul cel mare de fier al zăvorului zăngăni strident.

Stepașka porni către depozite, gîndindu-se cum să facă, ce șiretlic să scornească pentru a îndeplini sarcina croitorului.

Nu era pentru prima dată că Nasimovici recurgea la ajutorul lui Lukianov-fiul. Foarte de curînd, puștiul, ziua în amiaza mare, sub ochii poliției, scosese din tipografia guberniei o ladă cu litere, cîteva rame pentru șpalturi de diferite dimensiuni și le cărase pe toate la locul indicat, în tipografia ilegală de la marginea orașului.

Tot cu ajutorul lui fusese transportat un teanc de manifeste în orășelul militar în care, zi și noapte, erau pregătite batalioane de marș pentru front. Intendența garnizoanei cumpărase de la Nekrasova o sută de lăzi de cuie pentru construcția noilor barăci. Contingentele chemate sub arme se măreau întruna. Fuseseră chemați sub arme chiar bărbați de cincizeci de ani. Clădirile vechi nu mai erau destul de încăpătoare pentru toți mobilizații și se construiau în grabă mare noi cazărmi.

În orășelul militar se stabilise temeinic o grupă de bolșevici. Dar era greu să se mențină legătura cu ea, pentru că fuseseră interzise ieșirile soldaților în oraș.

Tocmai în această perioadă, Stepașka a început să meargă în orășel de cîte două ori pe zi. Nasimovici a aflat despre aceasta de la Dusia și Mașa. Era pur și simplu o crimă să nu-l folosești pe băiat.

Fără nici o ezitare, Stepașka se angajă să transporte manifestele ascunse într-o ladă veche de cuie. În timp ce se făcea descărcarea lăzilor, care cădea în sarcina soldaților din batalionul gospodăresc, lada cu manifeste, însemnată cu o cruce neagră, trecea în mîinile sigure

ale sublocotenentului numit în fruntea soldaților și ales de ei conducător al organizației bolșevice.

...Gîndindu-se la toate întîmplările zilei aceleia, Stepașka se grăbi spre grajd. Să-l înhame cît mai repede pe Malîș, să încarce lăzile și să plece, pentru ca Vikenti Zaharîci să nu găsească vreo altă treabă. Căci o dată s-a întîmplat așa: Stepașka încărcase sania să plece, dar vînzătorului principal i-a trecut prin cap nu se știe ce bazaconie și a urlat la el din poartă :

— Dă jos lăzile ! O să mergi la moara domnului Fuksman, după făină.

Dacă se va întîmpla așa și acum, Stepașka îi va lăsa în neagră amărăciune și pe croitor și pe fugarul din Narîm pe care-l adusese la oraș, prin taiga, chiar taică-său.

Stepașka-l înhămă pe Malîș la sanie și porni spre antrepozite, iar acolo, fără să aștepte să-i vină în ajutor încărcătorii, se apucă să care chiar el lăzile cu cuie. Foi de însoțire avea destule, și ceea ce era mai important, cei care făcuseră comenzile se aflau în diferite colțuri ale orașului. Casa arhiereului, de pildă, era pe strada Pocitamtskaia, iar locuința tehnicianului-supraveghetor al căilor navale în Zaozerie, dincolo de chei... Nu, așa n-o să meargă... Stepașka nu avea vreme să se plimbe prin tot orașul... Lîngă felinarul care pîlpîia slab la intrarea în antrepozit, el alese foile în care figurau adrese din zona Pocitamtskaia, Dvorianskaia, Bulvarnaia — drumul fugarului.

— Ei, Stepaha, să te ajutăm ? Trei lucrători veneau spre el.

— Am încărcat totul, răspunse Stepașka, ștergîndu-și cu mîneca pufoaicei fața udă de sudoare și dîndu-și pe ceafă căciula cu apărătoare pentru urechi și ceafă din blană de iepure.

— Ce te sforțezi atîta, sucit-smintit ce ești? S-au stăpîna noastră, Axinia Mihailovna, ți-a promis vreun premiu ? Uite-te, ies vălătuci de aburi din tine, îl compătimi unul.

— Se străduiește ! Poate că o să-l pună stăpîna în locul dulăului de Vikenti Zaharîci ! zise tăios și cu reproș al doilea încărcător.

Nici compătimirea și nici reprosul nu ajungeau acum la inima lui Stepașka. „Repede, să ies din curte cît mai repede", se gîndea el.

— Ei, Malîș, dii ! Hai ! Stepaşka trase de hăţuri. Sania încărcată scîrţîi, copitele grele loviră pămîntul îngheţat.

— Nene Vasia, e marfă multă de dus. N-o să mă întorc prea repede ! strigă Stepaşka din poartă.

— Du-te sănătos ! O să ne descurcăm şi fără tine ! răspunse încărcătorul, observînd cu mirare că băietanul este astăzi mai grăbit decît de obicei şi pe deasupra şi mai adîncit în el.

6

Stepaşka împărţi cu mare iuţeală marfa comandată de clienţi. În sanie nu mai rămăseseră decît două lăzi : una cu cuie, cealaltă cu unelte. Ele erau „ale nimănui", adică fuseseră luate ca acoperire.

Se luminase de-a binelea, cînd Stepaşka, zorindu-l pe Malîș, se grăbi spre trecerea peste calea ferată. Nu avea ceas, dar pe-o stradă, struni dîrlogii calului şi se adresă unei doamne grase, care plimba pe bulevard un cîine mare şi pufos.

— Spuneţi-mi, vă rog, cît e ceasul ?

— Zece fără un sfert, tinere, răspunse destul de binevoitoare doamna, iar cîinele mîrîi şi se zbătu, întinzînd lesa ca o coardă.

Stepaşka îl zori pe Malîș.

— Dă-i drumul mai repejor, dă-i drumul !

Pînă la timpul stabilit nu mai rămînea decît un sfert de oră, dar, ce-i drept, şi pînă la pîlcul de mesteceni, locul întîlnirii, nu mai era de mers decît o verstă şi jumătate. Însă nu degeaba se spune : socoteala de-acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg.

Vrînd să ajungă la trecerea peste calea ferată pe un drum mai scurt, Stepaşka coti pe o ulicioară şi, după ce o străbătu, tocmai la ieşirea spre calea ferată, ajunse din urmă trei soldaţi care mergeau unul după celălalt, prin mijlocul drumului, cu puştile în spinare. „Trebuie să-i depăşesc, altfel chiar în pîlcul de mesteceni, mă vor prinde în compania fugarului", şi-l grăbi din nou pe Malîș.

Mai avea vreo douăzeci de paşi pînă să-i ajungă pe cei trei. Deodată, soldatul din frunte se despărţi de cei-

lalți și, așezîndu-se pe partea carosabilă a drumului, ridică mîna, strigînd :

— Oprește ! Oprește îți spun !

Stepașka înțelese că dacă va încerca să treacă pe lîngă soldați, oricum nu va ajunge prea departe : pe trecerea de cale ferată pufăia o locomotivă cu o garnitură lungă de vagoane de marfă. Trăgînd de hățuri, Stepașka, vrînd-nevrînd îl opri pe Malîș, fără să știe ce întorsătură vor lua lucrurile.

— Unde te duci, tinere ? întrebă soldatul, pe epoleții căruia Stepașka observă însemnele de plutonier major.

— Mă duc unde trebuie ! Dar tu nu vezi ce scrie : „Casa de comerț a negustoresei Nekrasova" ? De emoție lui Stepașka îi tremura vocea.

— Păi e bine că sania e a negustoresei. N-o să sărăcească dacă o să-i ducă pe militari. Ei, băieți, urcați, băietanul e de-al nostru ! Plutonierul major, fără să aștepte acordul lui Stepașka, sări în sanie și se-așeză pe o ladă. Cît ai clipi se aflară alături de el și ceilalți doi.

Malîș simțind greutatea, încetini pasul. Stepașka îi privi pe soldații care respirau greu, cu pauze, și-și dădu seama că nimic nu-i va face să părăsească sania.

— Încotro vă e drumul ? întrebă Stepașka, gîndindu-se în sinea lui cum ar fi mai bine să iasă din această întîmplare neașteptată.

— La Luceanovka, la fabrica de sticlă, zise plutonierul major.

— Ce-ați mai uitat pe-acolo ?

— Noi n-am uitat nimic, dar, vezi Doamne, pesemne comandanții au uitat ceva. Soldatul, tinere, este un animal subordonat. Au poruncit — du-te ! Plutonierul major schimbă priviri oarecum tainice cu tovarășii lui.

— Ei, fraților, eu nu vă pot însoți prea multă vreme. Eu trebuie să merg la Bogașeva. Iar acum, dincolo de trecerea peste calea ferată o să se suie în sanie vînzătorul principal, Selifon Akimîci. Poate acum mă și așteaptă. Negustoreasa construiește o casă de odihnă în pădurea de cedri și, uite, noi pribegim din oraș într-acolo tot timpul, minți Stepașka.

— Oricît de puțin o să ne duci, mulțumim și pentru atît. Dar oare vînzătorul nu ne va alunga ? Ce crezi ? se neliniști plutonierul major.

— Cred că nu. În sanie e loc destul, zise împăciuitor Stepașka. I se păru dintr-odată că e chiar bine că duce niște soldați. Cel puțin nici o scîrbă de polițist nu-l va opri, nu-l va întreba de ce și unde se duce. Soldații cu puști, judecînd după toate, sînt înverșunați pe ceva și cu ei n-ai cum să îndrugi verzi și uscate... Dar cum să-l urce cu mai multă îndemînare pe omul cu palton și guler de catifea?

Stepașka îl zări de cum trecură peste calea ferată. La marginea mestecănișului se găsea un depozit de lemne înconjurat de un gard. Akimov stătea lîngă gard, la colțul dinspre drum. Văzînd sania, el făcu trei pași înainte, ca să atragă atenția vizitiului. Șezu în mijlocul drumului cam o jumătate de minut. Pe soldați nu-i văzu de îndată. Capetele înalte ale saniei, căptușite cu scînduri, îi acopereau la început de privirea lui. Dar cînd coborî de pe calea ferată, sania se arătă pe de-a-ntregul și Akimov îi văzu pe soldați în mărimea lor reală. Neașteptîndu-se la acest lucru, el se grăbi să se dea înapoi în colț. „Doamne, o șterge", se gîndi neliniștit Stepașka și hotărî să riște. Oprind calul în fața depozitului de lemne, Stepașka roti mîinile și zise :

— Urcați, Selifon Akimîci ! Și, pentru Dumnezeu, nu mă certați că i-am luat pe soldați. Mi-a fost milă de ostași. Îi ducem pînă la răscrucea spre Luceanovka.

În prima clipă Akimov rămase cu gura căscată, dar Stepașka îl privea direct și expresiv, dîndu-i să înțeleagă că toate merg bine.

— Salutare, militarilor ! zise Akimov, apropiindu-se și așezîndu-și gospodărește sacul în sanie.

— Sănătate vă dorim, 'nălțimea voastră, răspunse soldații, cedînd cel mai bun loc „vînzătorului principal".

Au ieșit din crîng. Orașul rămăsese în urmă acoperit de pădure. Aici, în cîmpie, vîntișorul te pătrunde pînă la os. Soldații se strînseră grămadă, își traseră căciulile pînă peste ochi, ridicară gulerele vechilor mantale. Vîntul îl străpungea și pe Akimov. Căutînd o apărătoare

Akimov se ghemui lîngă plutonierul major, încălzindu-şi spinarea de a lui.

— 'Nălţimea voastră, hainele vă sînt cam ca ale noastre, cu blană de peşte, rîse plutonierul major.

— M-am înşelat ! De dimineaţă am vrut să-mi pun blana, dar mi s-a părut că e cald. Iar acum, vedeţi, vîntul a început să-şi facă de cap. Nu e ca-n oraş ! murmură Akimov, abia mişcîndu-şi buzele îngheţate.

Peste o jumătate de ceas, soldaţii săriră din sanie. Îndreptîndu-se spre cotul către Luceanovka, ei făcură semne prieteneşti cu mîna, luîndu-şi rămas bun şi mulţumindu-le lui Stepaşka şi lui Akimov că-i duseseră oleacă.

Cîteva minute merseră în tăcere. Acum pe Akimov îl acoperea de vînt Stepaşka. Lui Stepaşka nu-i păsa de ger şi de vînt ! În pufoaică, în pîslari, cu căciulă şi cu fular la gît, el se simţea ca acasă.

— Ei, ia adu-ţi aminte cum ai zis soldaţilor că mă cheamă ? zise, în sfîrşit, rîzînd, Akimov şi se ghemui şi mai strîns lîngă şoldul lui Stepaşka.

— Selifon Akimîci. Aşa îl cheamă pe şeful casei de comerţ.

— Selifon Akimîci ! Ei, frăţioare, dar bine m-ai mai botezat ! N-am să uit în vecii vecilor.

— Păi ce era să fac ? ! S-au aşezat la mine în sanie şi nici măcar nu m-au întrebat. S-au suit şi gata ! Şi cînd am văzut că aveţi intenţia să plecaţi, am început să strig, m-am gîndit, fie ce-o fi.

— Şi bine-ai făcut... Dar tu ştii pe cine duci ?

— Cît se poate, ştiu.

— Ei, îţi mulţumesc foarte mult că mă ajuţi. Poate, cîndva, o să ne mai întîlnim.

— Orice se poate întîmpla.

Akimov îngheţase atît de tare, încît începu să dîrdîie.

— Daţi-vă jos şi luaţi-o la fugă după mine. Trebuie să vă încălziţi.

Akimov sări din sanie, iar Stepaşka îl făcu pe Malîş să meargă într-un trap vioi. Alunecînd cu galoşii prin hîrtoape, Akimov porni în urma saniei. Alergă în pas avîntat, poate o verstă, simţind că, în ciuda vîntului rece care îl lovea în faţă, căldura i se revarsă prin tot corpul.

— Așteaptă-mă, prietene, m-am încălzit, se rugă Akimov, cînd, lăsînd în urmă o rîpă largă, se ridicară din nou la șes.

Stepașka îl opri pe Malîș și așteptă.

Tot drumul, de la pădurice pînă la Bogașeva, le-a luat două ceasuri. Cînd se iviră casele solide, din bîrne alese, ale țăranilor din Bogașeva, Akimov îl întrebă pe Stepașka unde are de gînd să-l dea jos.

— Pe aici, nu prea departe, înainte de-a ajunge în dreptul caselor. Iar la peron veți ajunge direct pe terasament, zise Stepașka și-l privi pe Akimov cu compătimire. Dorind să-și liniștească tovarășul de drum, nevoit să se ascundă de ochii oamenilor, adăugă : Și nu vă faceți prea multe griji, că sînteți nevoit să plecați în taină. În curînd va veni revoluția. Atunci o să vă plimbați liniștit pe strada principală, Pocitamtskaia...

Cuvintele lui Stepașka îl mișcară pe Akimov pînă în fundul sufletului. Plin de elan îl strînse de umăr pe tînăr și-l aduse spre el, zicîndu-i în gînd : „Așa o să fie, prietene ! Așa o să fie !“

Lîngă o cărăruie săpată prin nămeți, Stepașka opri calul.

— Uite, pe-aici să urcați spre linie. Drum bun !

— Bine. Fericire și noroc ! Akimov apucă sacul, îl puse pe umăr și se grăbi să urce panta abruptă spre linia ferată.

Din adîncimea mormanelor de zăpadă ridicate de vîntul ce se întețise, se auziră deodată ciocăniturile îndepărtate ale roților de tren. De la Tomsk spre Bogașeva se apropia trenul.

CAPITOLUL AL CINCILEA

1

După gerurile năprasnice de Crăciun, pe pămînturile Narîmului se abătură vifornițele. Ele erau însoțite de mari căderi de zăpadă și de niște vînturi atît de turbate,

încît pînă și Fedot Fedotovici, care văzuse de toate în timpul vieții, stînd într-o seară cu Gorbiakov la ceai, zise :

— Ascultă, Fedia, cum mai șuieră vîntul ăsta ! De cînd trăiesc aici, în Narîm, niciodată n-a fost o iarnă atît de viforoasă. Înainte, bătrînii aveau o vorbă a lor : dacă vînturile cîntă așa pe o sută de voci, așteaptă vești, dar nu din cele obișnuite, ci din acelea de la care ți se întunecă mințile.

— Fleacuri, *Vater*. Veștile sînt una, iar vîntul e altceva. Oamenii scornesc basme, ba pentru liniștirea sufletului, ba, dimpotrivă, pentru tulburarea lui. Tată, în asemenea seri lungi, oamenii, neavînd ce face, scornesc tot felul de povești...

— Ei, nu spune așa, Fedia, se împotrivi bătrînul. Poporul e gata întotdeauna să scornească, așa e, totuși bătrînii trăiesc mult timp și nu trăiesc degeaba. Observă, iau aminte și abia pe urmă vorbesc. Nu scornesc ei totul dintr-odată.

— Asta e adevărat, *Vater*. Fără aceste observații de veacuri, tare le-ar mai fi greu pescarilor și vînătorilor, ba chiar și țăranilor la cîmp.

— Despre asta și vorbesc, Fedia. Ei, nu, ascultă, ascultă cum mugește ! Te strînge ca o gheară de inimă !

— Pesemne, *Vater*, bucătăreasa a uitat să închidă coșul, nu cedă Gorbiakov, aprinzîndu-se, fiindcă nu credea în nici un fel de semne.

— Eu însumi, Fedia, am grijă de coș. Dacă ar fi să mă bizui pe bucătăreasa ta, am dormi de mult somnul de veci sufocați de gazele din sobă.

Ei, și au mai vorbit Fedot Fedotovici și Gorbiakov, apoi au și uitat de discuția lor din seara cu șuieratul și cîntecul vîntului. Au uitat-o, dar nu pentru mult timp.

Într-una din acele seri viforoase, în casă năvăli, plîngînd în hohote și strigînd, Polia :

— Tăticule, bunicule, ni s-a întîmplat o nenorocire ! A dispărut Nikișa ! Polia se sufoca de plîns.

— Ei, liniștește-te, povestește totul pe rînd, zise Gorbiakov, îmbrățișîndu-și fiica și așezînd-o pe scaun. Iar Fedot Fedotovici își făcu cruce și murmură în barbă :

— Uite, şi să nu crezi în semne ! Ce vînt a mai fost !

— Spre seară a sosit Epifan Korneici, începu să povestească, suspinînd încă, Polia. Beat şi furios. Abia a intrat în casă şi s-a năpustit asupra mea cu pumnii. „De ce, tu, aşa şi pe dincolo, nu te-ai întors ? Sau chiar tu ai trădat «groapa» unor oameni străini ?“ Ei, m-a batjocorit în fel şi chip şi s-a luat după aia de Anfisa Trofimovna. Dar ea l-a pocnit de vreo două ori cu făcăleţul pe spinare, l-a aşezat pe taburet şi l-a întrebat : „Dar fiul unde ţi-e ? Unde l-ai lăsat pe Nikişa ?“ Celălalt s-a trezit pe loc : „Nu l-am văzut“. „Cum aşa, nu l-ai văzut ? El ţi-a dus banii ; a plecat în locul Poliei, a doua zi, îndată ce s-a întors cu convoiul din Tomsk ! Unde naiba ţi-e fiul, smintitule, cap aiurit ?“ Iar celălalt tace, cască la noi ochii lui nerusinaţi... „Doar am trecut prin toate satele şi taberele. Nicăieri nu am întîlnit nici măcar urma lui Nikişa“. Faţa i se schimbă brusc, bîntuit, pesemne, de nişte bănuieli şi cade ca secerat pe podea şi urlă de răsună toată casa : „L-au nenorocit, oameni fără Dumnezeu, mîncători de oameni ! L-au nenorocit !“

— Ai venit călare sau pe jos ? întrebă Gorbiakov, cînd Polia îşi termină povestirea.

— Sînt călare, taică. M-a trimis Anfisa Trofimovna. Te roagă să vii. Ea însăşi s-a dus în goana mare pe celălalt cal după uriadnic.

— Păi ce să-i faci, Polia, să mergem.

— Dar ce, Fedia, eu n-am să-ţi fiu de folos în nici un fel ? întrebă Fedot Fedotovici, cu dorinţa de a-i ajuta cumva pe oameni.

— Să mergem împreună, *Vater*, om vedea acolo.

Prin viforniţa care nu se potolea de două zile au ajuns cu greu la Goleşcihina. Casa mare cu etaj a Krivorukovilor se vedea în depărtare, înconjurată de zăpezi, amintind, datorită ferestrelor luminate, într-un fel, de un vapor care pluteşte pe rîu, printr-o ceaţă de toamnă.

Uriadnicul Filatov, Epifan şi Anfisa stăteau la masă şi discutau preocupaţi. Se gîndeau ba la una, ba la alta, ba la a treia, ba la a zecea. Cîte nu presupuneau ! Nikişka s-o fi îmbolnăvit pe neaşteptate, zace pe undeva prin vreo izbă străină, necunoscută, boleşte, aşteaptă să se facă iar sănătos. Sau poate s-a lăsat cu chef pe un-

deva ? Are cu cine să semene ! Tăticul şi acum mai dă exemplu de viaţă fără griji, ba chiar dezmăţată. E foarte posibil să se fi oprit la vreun chef. Ce e drept, a trecut cam multă vreme pentru un chef. Au trecut două săptămîni de cînd a plecat de-acasă. Cît timp se poate chefui ? S-au mai gîndit la ceva : dacă nu cumva Nikişka a pus mîna pe vreo afacere. Dar ce fel de afacere şi cu cine ? Toţi negustorii din Narîm îşi ţineau caii atît pentru aducerea, cît şi pentru ducerea diferitelor bunuri. Dar dacă a venit deodată un negustor de jos, din Surgut, Tobolsk sau Berezov ? Se poate întîmpla aşa ceva ? E foarte posibil, deşi apar unele îndoieli. Ce să ducă, de exemplu ? Peşte ? Nu prea se poate. E prea departe. După cum se ştie, dincolo de mare, o junculiţă se poate lua cu un sfert de copeică, dar pentru transport te jupoaie de o rublă. Dar blănurile ? Asta e altceva. Blănurile poţi să le duci şi la o distanţă de două mii de verste, oricum e avantajos. Dar şi aceasta părea prea puţin verosimil, te făcea să fii sceptic.

Gorbiakov şi Fedot Fedotovici se aşezară la masă, intrară în discuţie, dar nu putură adăuga nimic nou.

— Dar ce, Epifaşka, se auzi deodată glasul Domnuşkăi, care, ghemuită lîngă soba caldă, stătea tăcută, neobservată de nimeni, sumbră, cu nasul mare, într-o rochie neagră şi largă ce-i ajungea pînă la călcîie, oare nu puteau să-l aştepte pe Nikifor cîinii lui Volokitin? Căci, se spune, nu o dată te-a ameninţat negustorul să-ţi iasă în cale.

Epifan fu gata să cadă de acord cu soră-sa cam prostuţă, dar uriadnicul Filatov dădu din mînă :

— Asta nu, în nici un caz ! Foma Lukici este un suflet creştinesc cu adevărat ! Cu nici un preţ nu va ridica mîna asupra unui om ! Şi, de înduioşare, lui Filatov i se umeziră ochii.

Toţi tăcură, amintindu-şi de ce se vorbea prin zonă : Foma Volokitin este legat de Varsonofi Kvintelianovici printr-o mare, deşi, bineînţeles, tainică prietenie. Uriadnicul serveşte doi ţari : unul, îndepărtat, cel ce se află în sfîntul Piter, iar celălalt, local, din Narîm, Foma Volokitin.

— Sau poate, l-au nenorocit scapeţii pe Nikişka ? Chiar tu, Epifaşka, spuneai că sînt lacomi, precum Kaşcei * cel nemuritor de prin basme, vorbi din nou Domnuşka, nevrînd să se potolească.

De data asta, dădu din mînă spre ea, frate-său :

— Tu mai bine ai tăcea, proastă nenorocită ! Ţi-ai şi găsit asasini ! Că doar sînt nişte schilozi, nişte jumătăţi de oameni ! Sînt blînzi ca nişte mieluşei. Nu-i aşa, Palagheia ? Uite, să zică ea. Cît timp am stat în casa lor ? Văzut-am oare să facă ei vreun rău ? i se adresă Epifan noră-si, întru ajutor.

— Nu-mi prea merg la inimă, tătucă, prietenii tăi, zise Polia scurt şi cît se poate de clar.

Spre miezul nopţii au ajuns la ceea ce stabiliseră de la început: să mai aştepte o zi sau două, poate o să apară Nikifor singur, iar dacă nu se va întîmpla asta, să se ducă să facă cercetări încolo-încoace, să împrăştie cît mai mult printre oameni vestea despre sărmanul băiat. N-ai cum să ştii, aşa, deodată, poate se iveşte ceva.

Gorbiakov şi Fedot Fedotovici se sculară şi-şi luară rămas bun. N-a mai stat nici Filatov. Polia şi Epifan, care se trezise cu totul, s-au dus să-i conducă pe musafiri pînă la poartă. Un slujitor al Krivorukovilor aduse calul înhămat la căruţă: cum-necum e noapte, vifor, e greu de mers pe jos. Aşezîndu-se alături de uriadnic, după ce tăcuse toată seara, Fedot Fedotovici zise deodată, adresîndu-se lui Epifan :

— Dar ce, cumetre, nu putea Nikifor să cadă pradă fiarelor ? În vremea de acum, atît s-au obrăznicit lupii, că, uite, în Bolşaia Nesterova au intrat în staul, au mîncat doi viţei şi s-au culcat chiar acolo.

— Orice se putea întîmpla, cumetre, rosti încet, pentru prima oară cu durere, Epifan.

Au trecut două-trei zile de la întoarcerea lui Epifan din călătoria lui cea lungă şi vestea despre dispariţia lui Nikifor se răspîndi prin toată regiunea Narîmului.

Zbură o săptămînă, a doua, a treia, şi nu se auzi nici o noutate de nicăieri. Şi atunci a înţeles Polia ceea ce nu

---

* Personaj din basmele ruseşti (n. t.).

putea fi ocolit : că rămăsese singură în casa Krivorukovilor, singură, dacă nu ținea seama de viitorul copil pe care-l concepuse în acel ultim și nepotrivit ceas.

Cît timp l-au căutat pe Nikifor, Anfisa părea că se făcuse mai bună cu Polia, dar cînd a devenit clar că Nikifor a dispărut pentru totdeauna, a răsunat din nou în vocea ei răutatea, de parcă nora era vinovată de cele ce se întîmplaseră. Polia a tăcut o dată, de două, de trei ori. Dar răbdarea are o margine.

— Știi ce, Anfisa Trofimova, taci din gură, zise tăios Polia, auzind noile reproșuri ale soacrei. Acum nu mai ești nimic pentru mine. Fiu-fiu ! fluieră ușor Polia și dădu din mînă. O umbră, o fantomă. Am să plec azi de la voi. Și ține minte, din bunurile voastre nu am luat nimic. Las și basmaua ce mi-ați dăruit-o, și cerceii, și mătasea pe care a adus-o Nikifor, ascunzînd-o de tine. Uite, le-am întins pe toate pe pat... Și, deși este îngrozitor să rămîi fără bărbat, totuși simt o bucurie... m-am smuls din temnița voastră. Rămas bun ! Ție, Domna Korneevna, îți mulțumesc. Nu mi-ai făcut nici un rău... Polia intră în camera de sub scară și luă legăturica pe care și-o pregătise în timpul nopții.

Oricît de crudă, de neclintită ar fi fost Anfisa Trofimovna, dar nu se aștepta să audă asemenea cuvinte, pătrunse de o ură năprasnică pentru modul de a trăi pe care îl instaurase în această casă, fără să precupețească nimic. Poate pentru prima oară în decursul vieții sale cu Epifan Krivorukov, pentru o clipă, toate strădaniile ei, toată lipsa ei de suflet s-au întors pe dos și, simțind acest lucru, nu țipă la Polia, ci doar începu să plîngă.

— De ce vorbești așa cu mine, Palagheia ? Tu ai rămas fără soț, eu fără fiu... Că doar pe el îl aveam.

Aruncîndu-i o privire și văzînd-o cum a îmbătrînit și a devenit dintr-o dată vrednică de milă, cu umerii lăsați și cu ochii plini de suferință, Poliei îi păru rău de asprimea ei. „Totuși, îi e mamă", își zise ea.

— Ia te uită la ea, ce gingașă e ! Nu-ți place cînd ți se plătește cu aceeași monedă ! Bravo, Polia ! Și-a dat drumul nerușinata ! N-o mai poți ține în frîu ! Cățea ce ești ! începu să strige Domnuška. Fața ei osoasă, fără

sînge se făcu albă de tot. Ochii i se rotunjiră, se acoperiră ca de o pîclă şi toată înfăţişarea ei emana nebunie.

— Nu trebuie, Domna Korneevna, nu trebuie ! Pe cel căzut nici un bărbat nu-l bate ! Îi e totuşi mamă... mamă... Oare ei îi e uşor ? zise Polia, liniştită, cît putea să fie în starea ei de tulburare.

Şi aici se întîmplă un lucru neaşteptat, de care Polia îşi mai aduse aminte cu uimire mult timp după aceea.

— Nu te supăra pe mine, Poliuşka ! Nu mă condamna, pentru Dumnezeu ! Nu din răutate îţi făceam zile fripte, ci de teamă că ai să iei în mîna ta nu numai pe băiat, ci şi casa toată. Din prima clipă mi-am dat seama : nu am cum să-ţi stăpînesc caracterul, nu am cum să rezist în faţa ta... Deodată Anfisa se lăsă în genunchi, apucă mîna Poliei şi începu s-o sărute. Polia se dădu îndărăt, dar ceva se sfărîmase în sufletul ei şi poate că nu s-ar fi stăpînit s-o îmbrăţişeze pe Anfisa, dacă nu s-ar fi auzit din nou glasul Domnuşkăi :

— Ia te uită la ea, ce comedie joacă ! Să n-o crezi, Polia, să n-o crezi !

În aceeaşi zi, Polia se mută la tatăl ei, se mută cu intenţia fermă de a nu mai părăsi casa niciodată, în nici un fel de condiţii.

2

Începutul iernii, Glafira Savelievna l-a trăit aşteptînd în van înalţii oaspeţi : ispravnicul şi arhiereul. La onomastica lui Vonifati însă nu au venit, şi, de fapt, nici n-a fost onomastică. Au venit Gorbiakov, Filatov cu nevasta lui, furierul de plasă din Parabel, doi-trei bogătani de prin satele din împrejurimi. A fost o masă îmbelşugată, chiar prea îmbelşugată. Şi plicticoasă de moarte. Glafira Savelievna a scos puţine băuturi spirtoase. Le păstra pentru cazul în care ar veni totuşi, pe neaşteptate, ispravnicul şi arhiereul, deşi se auzise de pe acum că de la Kolpaşeva se întorseseră la Tomsk. Musafirii au mîncat pînă s-au îndestulat, au rîgîit, au vorbit ba de una, ba de alta şi s-au dus pe la casele lor, simţind doar o singură do-

rință — să se trîntească pe perine și să doarmă sub povara stomacului prea plin și a plictiselii.

Gorbiakov a stat mai mult decît toți ceilalți. Vonifati însuși dormea. Mai avusese putere să-i conducă pe musafirii mai îndepărtați, — felcerul ca mai apropiat, ca unul mai de-al lor, nu se va supăra că l-a lăsat singur.

Glafira Savelievna, cu obrajii arzînd și foșnindu-și mătasea rochiei cu volane și cute, se plimba prin odaia cea mare și vorbea cu o voce sonoră, puțin tremurată.

— Nici o clipă nu m-am îndoit că nu vor veni ! Și, în același timp, mai era o speranță... E totuși interesant, Fedia, să întîlnești oameni dintr-alt cerc, să le asculți părerile, poate, să iei de la ei ceva bun... Da' de unde, crezi că se vor coborî ei vreodată pînă la nivelul unui popă de țară, care li se pare o ființă neînsemnată și de aceea demnă numai de dispreț ?...

— Nu înțeleg, Glașa, de ce te preocupă atît de mult lucrul acesta ? Lasă-i în pace, să trăiască cum le place, zise Gorbiakov pe un ton indiferent și se gîndi în sinea lui : „Iată, caracterul mic burghez, atît de criticat ! Să te condamni, să te flagelezi, să te tăvălești în chinuri pline de cruzime pentru că un om dintr-un cerc mai înalt nu ți-a acordat atenție, nu te-a fericit, atingîndu-te cu degetul lui cel mic ? !...“

— Dar asta nu te afectează și pe tine ? Spune drept, nu te afectează ? Glafira Savelievna se aprinse și mai tare. Glasul ei se înălță pînă la tavan, se cutremură, se liniști și răsună din nou subțire și înalt : Eu sînt afectată ! Eu tremur. Eu vreau dreptate și egalitate.

— Am să-ți spun drept, dacă tot te interesează ce simt eu : nu mă afectează nici un pic, nici atîtica. Și Gorbiakov hîrșîi cu degetul de la o mînă pe unghia degetului arătător de la cealaltă mînă. Nu mă atinge acest lucru. Tu spui : „Să iei de la ei ceva bun“. Dar fii serioasă, Glașa, și spune-mi, ce-ai fi putut lua bun de la ispravnic, de la un om a cărui menire este să țină-n robie oameni, să omoare în ei tot ce e omenesc, să-i coboare pînă la nivelul de robi lipsiți de grai ?... De exemplu, ce lucru bun ai fi putut lua de la el ? Și nu te-ai gîndit că tu însăți, cu inima ta, cu mila ta față de nenorocirile altora, ești de o sută de ori, de o mie de ori mai bună de-

cît acest nemernic ?... Uite, gîndeşte-te şi spune... Şi nu mai ţipa... O să-l trezeşti pe Vonifati Gavrilîci... Şi de ce să-l atragem în discuţiile noastre ?

Glafira Savelievna se linişti, se aşeză lîngă Gorbiakov şi şopti exaltată :

— S-ar putea să ai dreptate, Fedia. Parcă ştii ceva cu adevărat despre tine însuţi ? Nu-ţi eşti propriul judecător. Judecătorii sînt ceilalţi. Şi de cele mai multe ori judecata celorlalţi este şi pripită şi părtinitoare. Îţi mulţumesc, Fedia, măcar tu simţi că am un suflet în mine... Şi ce suflet, Fedia ! Uneori am impresia că aş putea săvîrşi ceva important... Aş putea să mă jertfesc pentru omul iubit sau să mă dedic unei idei măreţe... Spune-mi, Fedia, spune-mi fără să-ţi calci pe conştiinţă : poate ai nevoie să omori pe cineva ? Mă jur, n-o să-mi tremure mîna, şi n-o să-mi pară rău de viaţa mea... Ştii, uneori aş vrea să dau foc la casa asta şi să ard şi eu odată cu ea... Ah, ce păcat că nu m-am născut la Petersburg !... Aş fi fost de folos studenţilor-teroriştі... Aş arunca bombe fără să stau pe gînduri...

— În numele a ce, Glaşa ? întrebă Gorbiakov.

— În numele faptului că trebuie să răsune pămîntul, că trebuie să nu mai moară oamenii din nepăsarea unuia faţă de celălalt...

— Ţi-e creierul înfierbîntat, Glaşa. Vorbeşti fără să-ţi dai seama ce. Du-te şi te odihneşte. Iar eu o să mă duc spre casă. Şi Gorbiakov plecă.

Peste cîteva zile Glafira Savelievna însăşi veni la el. Şi iar, privindu-l în ochi, îl pisă : nu are nevoie să ucidă pe cineva, cineva care-i stă în cale, îl împiedică să trăiască şi să facă bine oamenilor ?

Gorbiakov încercă să treacă toată discuţia pe glume, dar nu reuşi. Insistentă, Glafira Savelievna se întorcea mereu la aceeaşi temă.

— Glaşa, ai nevoie să schimb urgent aerul. Pe tine a început să te macine o idee fixă. Asta nu e lipsit de pericole. Fă o călătorie la Tomsk sau la Novonikolaevsk. Mai aerisеşte-te puţin.

Şi ea ascultă de sfatul lui Gorbiakov şi plecă împreună cu părintele Vonifati, nu la oraş, ci la iurtele osteacilor şi la sălaşurile tunguşilor, răspîndite în jurul

Parabelului. Se adunaseră acolo o serie de treburi de neamînat pentru preot : trebuia să boteze copiii care se născuseră în ultimii doi ani, trebuia să cunune perechile de tineri care se căsătoriseră, să le cînte veşnica pomenire celor morţi. Altfel spus, trebuia să amintească celorlalte neamuri religia ortodoxă, închinarea în faţa Domnului, a Sfintei Fecioare şi a tuturor sfinţilor.

Călătoria fusese calculată să dureze o lună. Pentru a ajunge în satele de sus din ţinutul Parabelului trebuiau parcurse cel puţin trei sute de verste. Vonifati însă voia din toate puterile să facă această călătorie, ştiind că nu se va întoarce cu mîinile goale ; va primi şi blănuri, şi peşte, şi carne, şi alune de cedru.

Nu trecu însă nici jumătate din termenul stabilit, cînd Vonifati apăru în casa lui Gorbiakov.

— Feodor Terentievici, salvaţi-o pe preoteasa Glafira Savelievna. S-a îmbolnăvit grav.

Gorbiakov se îndreptă grăbit spre casa preotului. După ce o examină şi o ascultă pe Glafira Savelievna, Gorbiakov ieşi în tindă, unde îl aştepta cu nerăbdare Vonifati.

— Vonifati Gavrilîci, are tifos exantematic. Aiurează. Mi se pare că se apropie criza. Important e să folosim aceste minute. E nevoie de cineva care să stea de veghe tot timpul.

Găsiră o femeie în casa vecină şi, cînd aceasta sosi, Gorbiakov îi porunci :

— Să-i daţi fără încetare apă cu linguriţa, dar fără încetare.

A doua zi, abia mijiseră zorile cînd Gorbiakov se duse să vadă bolnava. Glafira Savelievna zăcea întinsă. Cînd îşi reveni, pentru scurtă vreme, vru să vorbească cu Gorbiakov între patru ochi. Vonifati şi femeia care o veghea ieşiră din dormitor, crezînd că Glafira doreşte să comunice felcerului ceva foarte intim legat de boala ei.

— Mor, Fedia, rosti cu voce stinsă Glafira Savelievna, încercînd să-l apuce pe Gorbiakov de mînă. El îi înţelese dorinţa şi-i prinse-n palmele lui palma fierbinte, fierbinte de parcă fusese ţinută deasupra focului.

— O să te faci bine, Glaşa ! Sînt convins de asta, zise Gorbiakov, necrezînd nici el ceea ce spunea.

— Nu, Fedia, n-am să mă fac, nu mă linişti... Eu nu vreau... nu vreau să trăiesc sub acelaşi acoperiş... cu el...

cu Vonifati... Doamne, ce minciună... ce perfidie... ce barbarie... Oricum, mi-aş fi pus mîinile pe piept... E necinstit... să trăieşti... Cu ce sînt vinovaţi... aceşti oameni necunoscători ai taigalei...

Glafira Savelievna tăcu, din ochii ei închişi apărură lacrimi mari şi se rostogoliră pe obraji. Gorbiakov îi dădu să bea şi, dînd la o parte scaunul, se pregăti să plece.

— Nu pleca, Fedia, mai stai o clipă, zise Glafira Savelievna, deschizînd ochii injectaţi. Ascultă-mă pentru ultima dată...

— De ce vorbeşti aşa? Te ascult, Glaşa.

— Tu... tu... ai ştiut că te-am iubit de cum te-am văzut?

— Am ştiut, Glaşa.

— Iartă-mă.

— Pentru ce să te iert? Nu eşti cu nimic vinovată. Îţi mulţumesc.

— Să trăieşti mulţi ani fericiţi, şopti ea cu efort şi, strîngîndu-şi buzele, tăcu. Dar, deodată, mîinile ei slăbite începură să se mişte pe plapumă, faţa ei aprinsă începu să se smucească nervos şi începu să vorbească tot mai tare şi mai tare despre studenţi, despre bombe, despre incendiu. Aiura.

Seara, strigătele ei zgomotoase se întrerupseră şi viaţa i se stinse odată cu amurgul, care izbucnise năvalnic deasupra pădurii de cedri din Parabel.

3

Orice s-ar fi putut spune pe seama uriadnicului Filatov, dar că nu-l slujea sîrguincios pe Gorbiakov asta nu! Poşta o ducea atît de bine, încît Gorbiakov nu o dată se gîndise: „Dacă aş fi ţar l-aş recompensa pentru sîrguinţa lui cu un ordin sau i-aş da un grad de ofiţer".

La fel se întîmplă şi de data asta. Abia întors la Parabel, Filatov se îndreptă numaidecît spre casa lui Gorbiakov.

— Iar v-am adus cărţi, Feodor Terentievici, anunţă din prag, cu voce de bas, uriadnicul. Numai nu ştiu cînd aveţi timp să citiţi toată grămada asta de cărţi! Fiecare cu ale lui! Uite, eu nu pot. Iau o carte şi numaidecît mi se

face atît de somn, încît nu am destulă putere să mai deschid ochii. Ah, ce om inteligent sînteți, Feodor Terentici, foarte inteligent.

— N-am încotro, Varsonofi Kvintelianîci ! Organismul omenesc e o mașină prea complicată. Ești nevoit să înveți mereu, spunea Gorbiakov enigmatic.

— Mașină, ziceți ? Parcă toate sînt de la Dumnezeu, dar mașina... se miră uriadnicul, holbîndu-și ochii nătîng.

— Și mașina e de la Dumnezeu. Dacă a fost creată de om, înseamnă că a fost făurită din voia Domnului, răspunse Gorbiakov, vrînd să dea și mai multă importanță considerațiilor sale și străduindu-se să pară foarte înțelept și savant.

— Vă doresc din toată inima pro-pro-prosperitate, Feodor Terentici. Filatov căuta să-i răspundă cu un cuvîntel de intelectual, de la oraș, pentru ca Gorbiakov să știe că nici el nu e prost ca noaptea și mai înțelege și el cîte ceva.

Îndată ce Filatov se îndepărtă de poartă, Gorbiakov desfăcu legătura de cărți și luă din ea pe aceea a cărei copertă interioară era notat cifrul — patru cifre de șapte — și-i spintecă învelitoarea.

Primele rînduri din scrisoarea comitetului îl umplură de bucurie : „Tovarășul Granit a trecut cu bine prin Tomsk". Iar mai departe i se comunica o nouă sarcină. „S-a hotărît ca din Narîm să mai fugă un tovarăș. Bineînțeles, apare o rugăminte pe care ți-o adresăm dumitale : n-ai putea să-i asiguri fuga pe un itinerar lipsit de primejdii, ținînd seama de experiența cu trecerea tovarășului Granit de la Narîm la Tomsk ? Dacă pentru aceasta e nevoie de bani, sîntem gata să facem ceva cheltuieli, inerente într-o asemenea afacere, deși îți dai seama și singur cît de limitate sînt posibilitățile noastre în acest sens. Îți vom fi recunoscători pentru răspuns și pentru toate părerile dumitale în privința noii chestiuni".

Cufundat în citirea scrisorii, Gorbiakov nu observă cînd intră în birou Fedot Fedotovici. Bătrînul mutase lemnele în șopron și dăduse peste un lemn rotund, scobit pe dinăuntru. El recunoscuse fără greutate lemnul, pentru că îl scobise cu o daltă semirotundă două seri la rînd.

— Ce e, *Vater?* întrebă Gorbiakov, ascunzînd mașinal biletul în borcanul pe care scria cu roșu : „Atenție ! Otravă !“

— Lemnul acela, Fedia, l-am mutat chiar lîngă perete, acum e în rîndul al doilea, zise timid Fedot Fedotovici, neștiind cum va reacționa Gorbiakov la toate astea.

— Ce lemn, *Vater?* întrebă grăbit Gorbiakov, uitînd de noaptea aceea viforoasă, cînd pusese lemnul-ascunzătoare în șopron.

— Păi ăla... Îți amintești, m-ai rugat să-l scobesc... chipurile pentru păstrarea unor medicamente... Fedot Fedotovici, ascunzîndu-și zîmbetul în barbă, rîse reținut. Deși nu era tare în buchiile cărții, înțelegea foarte clar pe cine simpatizează Gorbiakov, și ce poate ascunde în lemnul scobit.

— Dar tu, *Vater,* ce-ai căutat în șopronul cu lemne ?

— Cum ce ? Am tăiat niște lemne, am început să le pun în ordine. Și pentru a face ordine, pe cele mai vechi le-am scos...

— Lemnul ăsta, *Vater,* păzește-l ca pe ochii din cap. Și, pe urmă, arată-mi unde l-ai mutat. Și ia seama, nu cumva să-l ardă bucătăreasa... Am acolo documente importante. Și, după ce tăcu o clipă, se decise să nu mai umble cu șiretlicuri cu bătrînul și să-i mai spună unele lucruri. *Vater,* dacă s-o întîmpla să „cad în laț“ și o să mă ia ca pe un porumbel de aici, să păstrezi lemnul. Ai înțeles ?

— Cum să nu, am înțeles. Am înțeles totul. Numai că nu se poate întîmpla ca tu să „pici în laț“. Ești un om atent, Fedia.

— Se întîmplă și cu cei atenți, *Vater.*

— Nu te mai gîndi la asta, că nu-ți vei mai găsi liniștea.

— Păi nici nu mă gîndesc. Ți-am spus pentru orice eventualitate.

— Am înțeles totul, repetă bătrînul și se grăbi să se întoarcă în tindă.

— Șezi, te rog, *Vater,* îl opri Gorbiakov pe Fedot Fedotovici.

Bătrînul se întoarse, se așeză cu atenție pe scaunul alb și înalt și-l privi, așteptînd, pe Gorbiakov.

— Ai putea, *Vater*, să-mi faci un serviciu ? întrebă Gorbiakov, privindu-l pe Fedot Fedotovici drept în ochii lui blînzi, alintători.

— Spune, Fedia.

— Trebuie dus un om din Narîm tocmai la gospodăria lui Filaret. Ce zici, ai putea s-o faci ? Drumul nu e uşor, şi nici nu e prea aproape.

— Am să izbutesc, Fedia. Cînd poruncești să plec ?

— Am să-ți spun cînd o veni vremea.

— Bine şi aşa. Mie mi-e indiferent cînd.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

1

Rusia... El se gîndise la ea, se gîndise, şi, iată, ea se aşterne în faţa ochilor lui.

În staţia Taiga, Akimov se mută în expresul transsiberian. Trenul, să spunem drept, nu era pentru buzunarul lui, dar gonea mai repede decît toate celelalte şi pentru acest lucru merita să nu se zgîrcească. Va face economie la altceva. Fuga lui durase cam mult, un timp ce nu mai putea fi întors, şi acum, cînd era liber, nu mai putea pierde nici măcar o oră.

Fără întrerupere, din zori şi pînă se întuneca, Akimov se uita pe fereastră. Alergau satele, îngropate în nămeţi, cu acoperişurile vechi şi găurite, cu ferestrele astupate cu fuioare, cîrpe sau pur şi simplu cu scînduri bătute în cuie. La căderea întunericului, în izbe se aprindea lumina palidă, tremurătoare, parcă bătută de vînt, a unei surcele sau pîlpîiau ca nişte mici pete opaiţele făcute din resturi de lumînări arse.

O impresie tristă lăsau în sfîrşit, curţile dărîmate. Izbele stăteau golaşe, fără garduri, care fuseseră folosite ca lemne de foc, fără porţi, căzute de putrede ce erau, fără şoproane, sub care se refugiau, la adăpost de viforniţe şi vînturi, vitele. Totul, totul amintea războiul, care, ca un vîrtej, nu numai că răpea vieţile omeneşti undeva, de-

parte, pe front, dar pătrundea și aici, lăsîndu-și urmele crude peste tot.

În stații, Akimov cobora din tren nu numai pentru a respira aer curat, ci și pentru a vedea cum trăiesc oamenii. Și aici era același tablou al delăsării : gările părăginite, construcțiile din stații dărăpănate, vagoanele trenurilor locale cojite și afumate.

Akimov își amintea cît de înfloritor era comerțul în gări înainte de război. Tarabele piețelor de lîngă stații erau încărcate cu tot felul de bunătăți. Acum era cu totul altfel. În afară de castraveți acri, cartofi fierți, ciuperci și ceapă nu se putea cumpăra nimic.

Se schimbase și aspectul exterior al mulțimii, care mișuna, se agita zgomotos pe peron. În principal, mulțimea era formată din femei și copii. Dacă se întîlneau bărbați, aceștia erau invalizi în cîrje, cu proteze de lemn, cu bastoane.

În tren năvăleau mereu schilozi, orbi, cu acordeoane, în mantale scurte, cu poalele tăiate, și cu căciuli soldățești murdare. Cu voci răgușite, grave, cîntau cuplete pline de compătimire, compuse pe jumătate din cîntece vechi, cunoscute, și adaptate de poeții amatori, în conformitate cu noile condiții. Apoi, cîntăreții, ținîndu-se de călăuzele lor, cu căciula în mînă, făceau înconjurul ascultătorilor, rugîndu-i în numele Domnului, să le fie milă de ei și să-i ajute.

Însoțitorii vagoanelor se străduiau să nu-i lase pe invalizi să intre, dar aceștia apăreau în modul cel mai neașteptat, îndată ce trenul se punea în mișcare. Cît timp trenul parcurgea distanța de la o stație la alta, ei aveau timp să-și cînte cîntecele o dată, de două, sau de trei ori.

Expresul transsiberian depășea, în halte și la nodurile de cale ferată, eșaloanele militare. Vagoanele de marfă erau ticsite cu bărbați în vîrstă, care, pe drept cuvînt, sînt numiți, de obicei, moșnegi. Bărbații priveau sumbru, sălbatic, și fețele lor, încremenite în tristețe, ascundeau revolta tainică împotriva soartei, care se așezase cu o povară grea pe umerii lor bătrîni și istoviți de muncă.

Examinîndu-i pe acești oameni aspri, îmbrăcați în straie soldățești vechi, mult purtate, Akimov își amin-

tea fără să vrea şi de dezertorii din hanul de la Cigara şi de bărbaţii din Kuskova, care se ascunseseră în pădurea de pe Ciulîm pentru a scăpa de serviciul în poliţie şi ajungea mereu la aceeaşi concluzie : „Se apropie sfîrşitul acestei vieţi. Rusia trebuie să schimbe cursul istoriei sale. Nu are decît o singură posibilitate : revoluţia".

Cum se făcea întuneric, Akimov scotea din sacul de prelată al unchiului revistele şi ziarele cu care îl aprovizionase Bronislav Nasimovici şi citea totul, nelăsînd deoparte nici măcar notiţele de zece rînduri. Citea aproape toată noaptea.

Îşi formase o serie de impresii foarte contradictorii : armata suferea înfrîngeri, de pe front veştile erau una mai amară decît cealaltă, scăpau comunicări despre oboseala soldaţilor ajunsă la limită, despre aprovizionarea precară cu armament, alimente şi îmbrăcăminte a diviziilor şi subunităţilor. Despre asta însă se vorbea orecum în treacăt, superficial, de parcă nu ar fi avut nici un fel de importanţă. Adevărul despre situaţia reală de pe front era înecat în şuvoiul de cuvinte goale, de fraze fără sens, şi se simţea că cei ce scriau despre război erau preocupaţi de un singur lucru : să afirme, în pofida faptelor, că soldatul rus nu se gîndeşte decît cum să străpungă cît mai repede cu baioneta pe duşman şi să se jertfească pe cîmpul de bătaie pentru tătucul ţar.

În vagon călătoreau fel de fel de oameni : cîţiva ofiţeri, care se întorceau pe front după ce se vindecaseră prin spitale, comercianţi din Vladivostok, doi preoţi, funcţionari ai direcţiei căilor ferate din Harbin, o frumoasă femeie de treizeci de ani, din Irkutsk, cu trei copii, care-şi pierduse cu un an în urmă soţul, comandant de regiment în armata activă, şi care se muta acum la părinţii ei în Samara, un avocat din Cita, împreună cu soţia sa durdulie, învelită în blănuri, şi încă vreo doi-trei pasageri, dintre care unul îi amintea lui Akimov de tatăl său, datorită galoanelor departamentului pădurilor de pe reverul tunicii.

În pofida duratei îndelungate a călătoriei în comun, nu se realizase o prea mare apropiere între pasageri. Ofiţerii nu făceau decît să bea în neştire şi să joace cărţi. Preoţii, neobosiţi, purtau discuţii cucernice. Comercianţii,

îndată ce se trezeau, începeau să lovească zgomotos abacurile, grăbindu-se să termine niște socoteli complicate, pînă la Petrograd. Copiii ofițeresei văduve făceau nebunii, umplînd vagonul de strigăte și plînsete. Funcționarii de la calea ferată erau uimitor de indiferenți, dormeau și noaptea, și ziua, dormeau cu plăcere și pasiune, trezindu-se numai pentru a mînca.

Lui Akimov îi mergea la inimă atmosfera din vagon. Nimeni nu-i punea întrebări, și nici el nu se străduia să arate vreun interes deosebit pentru ceilalți. Ce e drept, de vreo două ori, în vagon izbucniseră discuții aprinse între ofițeri și preoți. Tema era la ordinea zilei : unde se afla salvarea Rusiei — în credință sau în putere ?

Ofițerii, bineînțeles, considerau că numai puterea este sursa măreției patriei. Poți să-ți spargi fruntea făcînd închinăciuni, dacă însă armatele n-au arme sau acestea sînt vechi, uzate, rămase în urmă din punct de vedere tehnic, nici un fel de credință nu va aduce salvarea și dușmanul va ieși învingător. Logica judecăților ofițerilor era directă, clară și fără compromis. Cu toate acestea, preoții nu se dădeau bătuți. Ei considerau că la baza puterii stă credința. Nici o armă nu este capabilă să învingă oamenii, dacă aceștia cred cu sfințenie în Dumnezeu și în reprezentantul lui pe pămînt. Era clar că preoții îi depășeau pe ofițeri în arta de a purta o discuție, dar totul s-a sfîrșit anapoda. Unul din ofițeri, scoțînd de pe el, în focul discuției, tunica, i-a propus preotului mai tînăr s-o îmbrace, să plece la oaste și să încerce să-și demonstreze acolo adevărul. Preoțelul se fîstîcise, a făcut un gest cu mîinile, ascunse în mînecile largi ale sutanei, în direcția ofițerului și a tăcut. Și discuția nu s-a mai reluat.

Confruntarea dintre ofițeri și preoți îl distra pe Akimov. El asculta cearta lor cu un surîs ironic, introducînd în discuție, numai cu gîndul însă, replicile sale : „Dar nu credința în Dumnezeu, prea sfinți părinți, este baza puterii, ci convingerea omului, concepția lui despre viață". „Ei, ei, domnilor ofițeri, vorbiți prostii, afirmînd că doar puterea este calea spre salvarea patriei. Trebuie să știi să te folosești de putere. Numai convingerea că lupta este dreaptă face din putere o armă ascuțită. Iată care este condiția hotărîtoare a înfruntării". De spus, însă, Akimov

nu spunea nici o vorbă, cu toate că i se făcuse un dor nebun de o discuție în public...

Și de orice ar fi fost preocupat Akimov în aceste zile și nopți ale lungului drum din Siberia, peste tot și în toate el o simțea nevăzută pe Katia. Nici timpul, nici noile întîmplări nu diminuaseră acel sentiment profund de fericire, care, ca un izvor din taiga, curgea din ascunzișurile conștiinței lui. Lui Akimov i se întipărise în minte tot ce trăiseră împreună în ceasurile irepetabile pe care le petrecuseră în izba filozofului din taiga, Okenti Svobodnîi, totul pînă la cele mai mici amănunte. Și acum lumina ochilor ei, sunetul vocii ei deosebite, căldura mîinilor și a buzelor ei păreau că se așternd peste gîndurile, simțămintele, acțiunile lui. După acele ceasuri de fericire inconștientă, simțea că nu mai trăiește singur, ci împreună cu ea. Era un sentiment nou, care pusese stăpînire pe el cu o asemenea forță, încît nu putea nici să-l uite, nici să-l potolească. În unele clipe, sentimentul ăsta începea să-l apese necruțător și se abținea cu greu de la dorința de a se apropia, uite, de acest funcționar cu însemnele departamentului pădurilor și să-i spună cît este de fericit, nespus de fericit. Pesemne, pe fața lui aluneca tot timpul un surîs prostesc și el, într-adins se încrunta, își încleștа fălcile, își strîngea buzele. Dar erau și clipe cînd, deodată, fără nici o explicație, se simțea alarmat și întristat. Și începea să-și facă reproșuri că vorbise cu ea prea obișnuit despre pericolele muncii ei, fără să-i atragă atenția cu adevărat cîte primejdii o pîndesc, nu i-a dat toate sfaturile, atît de necesare fiecărui tînăr ilegalist.

„Ce păcat, că nu pot să-l văd măcar pentru o clipă pe Aleksandr!“ se gîndea el cu regret, imaginîndu-și această întîlnire astfel :

„— Salut, Saşa, prietene, salut ruda mea mult iubită !

— Salut, Vania, prietenul meu credincios, salut, tovarășe Granit ! Te felicit cu ocazia sfîrșitului fericit al evadării tale care s-a lungit atît. Ce mai faci ? Ești bine, sănătos ?

— Sănătos, perfect sănătos, draga mea rudă !

— Nu înțeleg, ce naiba se ascunde sub gluma asta a ta : «rudă dragă» ?

— Saşa, asta nu e nici o glumă ! E adevărul curat. De acum înainte eu, robul lui Dumnezeu şi furnica revoluţiei, Ivan Akimov, şi minunata ta soră, Ekaterina Xenofontovna, nu sîntem numai tovarăşi de luptă, ci şi soţ şi soţie. Cum vrei, blesteamă-ne sau blagosloveşte-ne !

— Cine şi unde v-a cununat, fir-aţi ai naibii voi de copii !

— Ne-a cununat pădurea, iarna, în taigaua siberiană, şi cerul înstelat al nopţii ne-a prezis fericire veşnică.

— Vanka, te-ai prostit şi începi să îndrugi tot felul de cuvinte bombastice. Nu uita, mai ai de parcurs un drum lung şi periculos de acum încolo.

— Ce pericole ! Cînd sînt fericit, nu mi-e teamă de nimic. Înţelege, Saşa, sînt fericit ! Dar oare poţi tu înţelege, burlac bătrîn, tăbăcit în singurătatea ta ca un castravete răscopt..."

Iar pericolele existau într-adevăr şi faptul că Aleksandr Xenofontovici le-a amintit însemna că atenţia trebuie să-i fie trează.

În gara Bui, în vagon intrară doi bărbaţi. Unul era în uniformă de funcţionar al căilor ferate, iar cel de-al doilea în costum civil, obişnuit pentru un om de condiţie mijlocie. După cum se află din prima clipă, erau controlorii departamentului căilor ferate. Totuşi felul nu prea obişnuit de a se purta al controlorilor îi atraseră atenţia lui Akimov. Înainte văzuse destule controale de acest fel. Controlorii verificau dacă toţi călătorii aveau bilet cu numărul locului şi, dacă vagonul era în întregime ocupat, plecau. Acum lucrurile se desfăşurau cu totul altfel : în vagon nu erau locuri libere, ceea ce era confirmat de numărul de bilete, cu toate acestea controlorii împreună cu însoţitorul, care-i oprise pe pasageri să coboare în staţie, porniră prin vagon, convingîndu-se că fiecare bilet are un proprietar, care ocupă tocmai locul care este indicat în foaia de călătorie. Cu ce scop se făcea acest lucru ? De ce era necesară o asemenea verificare ?

Controlorii erau peste măsură de meticuloşi. Akimov observă cum îi sfredeleau cu privirea lor pătrunzătoare pe călători. Şi erau interesaţi numai de bărbaţi. Akimov nu putea să nu observe şi faptul că el trezise un interes crescut controlorilor. Îl examinau cu o deosebită atenţie, stră-

duindu-se în acelaşi timp ca el, Akimov, să nu bage de seamă această atenţie a lor. „Jandarmi deghizaţi, caută pe cineva şi e foarte posibil să mă caute chiar pe mine", îşi zise Akimov.

Isprăvind, controlorii plecară în vagonul vecin, dar acolo rămaseră literalmente trei minute. Akimov îi văzu ieşind din vagon şi îndreptîndu-se preocupaţi către clădirea gării. „S-au dus să raporteze şefului de jandarmi rezultatul verificării făcute în vagonul nostru", se gîndi Akimov, închipuindu-şi desfăşurarea ulterioară a lucrurilor : înainte de plecarea trenului, mai curînd în gara următoare, el va fi reţinut pentru clarificarea identităţii.

Akimov, cum i se mai întîmplase şi altă dată în momentele de pericol, fu cuprins deodată de o linişte atît de mare, încît se putea gîndi la toate cu sînge rece, cu mult sînge rece. Poate nu avea dreptate în presupunerile sale, poate, şi mai curînd aşa e, are dreptate... Ce să facă, să aştepte pînă cînd îl vor copleşi evenimentele ? Nu. Duşmanii să nu se bizuie pe lipsa lui de grijă. El le-a intuit bine manevra.

În vagon se făcu pustiu. Călătorii se repeziră în gară, unii după apă fiartă, alţii la piaţă, în sfîrşit, alţii ca să se plimbe pur şi simplu. Dispăruse undeva şi însoţitorul vagonului. Akimov luă de pe poliţa de bagaje sacul de prelată şi ieşi grăbit pe platforma vagonului. Aici observă că trenul de persoane care se afla pe linia vecină se pune în mişcare. „Iată, cu el trebuie să plec", hotărî Akimov şi, deschizînd uşa opusă celei ce dădea spre gară, sări pe acolo. Însoţitorul unuia din vagoanele trenului vecin luă de la Akimov sacul şi-l ajută şi pe el să se urce pe trepte.

— Trenul merge la Moscova, luminăţia voastră, spuse însoţitorul pentru orice eventualitate, fiindcă asta oricum nu mai avea importanţă ; trenul lua viteză şi să sară înapoi era imposibil.

— Este bun pentru mine, domnule conductor, zise politicos Akimov, slugarnic chiar, pentru că nu avea bilet şi mai trebuia să ducă tratative şi în acest sens.

— În acest caz, intraţi, îl invită la fel de politicos conductorul.

Akimov nu se grăbea : era mai bine să se înțeleagă cu conductorul aici, fără martori. Se văzură pentru o clipă clădirile din gară și la cotitură se deschise vederea spre peron. Akimov avu timp să observe cum pe ultima ușă a clădirii gării ieșeau trei oameni. Pe doi îi recunoscu deîndată, erau controlorii. Cel de-al treilea purta o uniformă albastră de ofițer de jandarmi.

„Important e să faci totul la timp", se gîndi, neîndoindu-se o clipă că organele vigilente se îndreptau spre vagonul în care se aflase și el.

2

La Moscova, Akimov a stat numai cîteva ceasuri. Dacă ar fi avut mai mult timp s-ar fi folosit de adresele conspirative. Dar una din ele nu i se potrivea datorită condiției : „Nu se poate veni înainte de opt seara". Cea de-a doua era foarte departe, în suburbiile orașului. Era riscant să facă un drum pînă acolo : putea să întîrzie la tren. Și-i părea rău, că nu poate să-și vadă tovarășii, să-i mai întrebe cîte ceva despre viața partidului, să afle ultimele știri de pe front.

Lăsînd sacul cu hîrtiile lui Lihaciov (în care mai băgase și ceva din lucrușoarele lui) la bagaje de mînă, Akimov plecă să se plimbe pe străzile Moscovei.

Și aici întîlnea pretutindeni urmele stării de război : măicuța Moscova se spălăcise și parcă mai îmbătrînise. Aurul bisericilor și catedralelor ei dispăruse, dangătul clopotelor nu se mai aude. Norodul Moscovei se împestrițase mult : oriunde te uitai, ba invalizi, ba militari ; era plin de oameni cu saci în spinare, de cerșetori, de tot felul de băietani pe jumătate în zdrențe, iar în piețele gărilor — ca la tîrg : se făcea negoț. Soldați flutură maieuri spălăcite, pantaloni cîrpiți, ghete găurite, iar muieri în șaluri călduroase, în pardesie de catifea și fuste largi oferă halva de floarea soarelui, colăcei din făină neagră, pateuri din cartofi și tărîțe.

Un polițist gras, foarte înalt, mai țipă uneori la mulțime, încearcă să-i alunge ba pe soldați, ba pe muieri,

dar, în pofida înfățișării amenințătoare, nimeni nu-i dă atenție.

Într-o parte a pieței se observă o agitație deosebită a mulțimii. Polițistul se îndreaptă într-acolo cu pași grăbiți, strigă la oameni. Dar soldații, preocupați de comerț, îi rezistă cu îndîrjire.

— Pleacă nene, îți spun cu frumosul : cară-te ! Că de nu, te aranjăm pentru totdeauna, șobolan îngrășat în spatele frontului ce ești ! îi spune cu convingere un soldat și obrazul îi tremură din pricina contuziei.

Polițaiul încearcă să facă pe indignatul :

— Vă rog, fără jigniri ! Că putem să vă tragem și la răspundere !

Dar se aude un hohot de rîs și toți văd că șobolanul din spatele frontului, în comparație cu soldații, e un vierme, nimeni nu-l ia în serios.

— Se duce puterea voastră, cumetre ! aruncă în urma polițaiului un bătrînel vioi, și polițaiul se îndepărtează de mulțime, făcîndu-se că nu aude cuvintele provocatoare.

„Se schimbă obiceiurile, remarcă Akimov. Dacă soldatul va voi să întoarcă arma împotriva țarismului, capitalului și poliției, nimeni nu-l va opri. Și această vreme se apropie. Se apropie, dar încă nu a venit. Trebuie să se țină seama de acest lucru."

Akimov umbla prin Moscova, dar privea cu ochi atenți : nu cumva i s-a agățat o „coadă", oare nu e urmărit ? Întîmplarea de ieri, din gara Bui, îl făcuse să se gîndească din nou la vigilență.

Cînd se trase trenul care mergea spre Petrograd, Akimov se străduí să intre în puhoiul de oameni. Cînd se perindă în grabă mai multe figuri, în haine felurite, la înghesuială, e mai greu să fii remarcat și să ți se memoreze chipul. Se instală în vagonul comun, într-o mare îmbulzeală izbuti să se așeze cu sacul lui pe patul cel mai de sus. Călători bine, deși în vagon era un aer sufocant și locul cam înghesuit.

Înainte de-a ajunge la Petrograd, cu vreo cincizeci de verste, coborî din tren. Așa i se recomandase de la înce-

putul fugii : să ocolească Petrogradul, să se ferească de gările principale, unde pînda nu încetează nici ziua și nici noaptea, să nu urce în vagoanele de lux, să se piardă printre oameni.

Pe la amiază, Akimov, cu ajutorul trenurilor locale, ajunse de pe calea ferată Nikolaevskaia pe calea ferată care ducea spre Finlanda. Seara, se urcă în trenul care îl duse mai departe spre Helsingfors, mai aproape de Suedia. Și toate mergeau bine și nimic nu lăsa să se întrevadă vreo complicație...

3

Și totuși s-a ivit o complicație. Mai bine spus o primejdie care era să-l piardă. S-a întîmplat la Abo, în port, în ultimele minute pe care le mai avea de petrecut pe pămîntul Imperiului rus.

Prin Osipovski, care locuia permanent la Stockholm, în apropierea lui Lihaciov, siguranța știa foarte bine despre fuga lui Akimov, știa și scopurile acestei fugi. A aduce lîngă Lihaciov un bolșevic, ba încă unul pe care Lihaciov îl iubește și-l apreciază, însemna să-l îndepărteze difinitiv pe savant din serviciul guvernului țarist și, mai mult decît atît, avînd în vedere înclinațiile sale democratice, cunoscute de mulți ani, însemna să-l întoarcă împotriva absolutismului, să-l atragă în activitatea revoluționară activă. Cazuri asemănătoare mai existaseră. E de-ajuns să amintim numele vestitului savant rus Ilia Mecinikov. Bolșevicii nu numai că pătrunseseră în casa lui, dar reușiseră să-i insufle și ideile lor distrugătoare. Dar profesorul Timiriazev de la Moscova? Nu ajungea că propovăduia concepția materialistă asupra naturii, acum simpatiza cu revoluția, contribuia la creșterea forțelor ei. Și încearcă numai să te atingi de el ! Tot pămîntul se va ridica, din toate colțurile pămîntului se vor prăvăli blesteme la adresa monarhului rus, stîlp al forțelor întunericului, ale diavolului. Iar tronul și fără așa ceva se clatină. Și cum să-ți închipui că Timiriazev e singurul ? Bolșevicii,

în frunte cu acest nobil din Simbirsk, Ulianov, deşi se numesc partid al clasei muncitoare, nu se declară deloc împotriva alianţei cu intelectualitatea. De cîţi ani se aude peste întreaga Rusie glasul răsunător al acestui... meşteşugar din Nijni-Novgorod, al scriitorului Aleksei Peşkov, care şi-a ales un pseudonim cu o aluzie evidentă... Maxim Gorki * ?

Funcţionarii superiori ai siguranţei ţariste, urînd feroce revoluţia, înţelegeau în acelaşi timp, fiind nevoiţi să citească operele lui Lenin şi ziarele partidului bolşevic, că acest partid se gîndeşte în mod serios la viitor. Spre deosebire de clasele conducătoare, teoreticienii şi conducătorii lui schiţează o imagine clară a viitoarei orînduiri sociale şi de stat, în care-şi găseşte locul potrivit fiecare om. Nimic nu-i face mai receptivi pe oameni la suflul revoluţionar, nimic nu-i împinge mai tare la lupta împotriva ţarismului decît conştiinţa faptului că revoluţia va aduce înnoirea întregii vieţi, va înlătura şi asuprirea şi nedreptatea şi va da oamenilor o existenţă demnă...

Şi nu întîmplător, bolşevicii acordă atenţie unor minţi ca a lui Lihaciov. Fără ele nu poţi construi viitorul. Ei au cunoştinţele. Şi fără cunoştinţe, fără ştiinţă nu numai că nu se poate construi o ţară nouă, dar nici cu muchea toporului nu poţi să baţi un cui într-o scîndură.

Funcţionarii superiori au hotărît : să nu se permită ca Lihaciov să se trezească în braţele bolşevicului Akimov ; mai bine, tezaurul cercetărilor ştiinţifice să ajungă în străinătate, decît să pice în mîna partidului clasei muncitoare.

Direcţia jandarmeriei din Tomsk şi agentul Proşkin primiseră o mustrare severă pentru că l-au lăsat pe Akimov să scape din Siberia. Şi au redevenit vigilenţi. Proşkin se agita prin vagoanele trenurilor care veneau dinspre Siberia. Că doar Akimov n-o să parcurgă distanţa enormă dintre Tomsk şi Petrograd prin aer, ca păsările !

Şi iată întîlnirea de la Bui. Proşkin a fost prea încet şi Akimov i-a scăpat iar de sub nas. Au zburat telegrame alarmante spre Moscova şi Petrograd...

---

* Gorki — amar (rus.).

Akimov simțea că siguranța și-a pus forțele în mișcare. El îi privea atent pe toți cei care se suiau în vagon în stațiile și haltele de pe teritoriul Marelui Ducat Finlandez. Țarul și guvernul său se străduiseră odinioară din toate puterile să prezinte Finlanda ca independentă, liberă, dar Akimov, din amara experiență a multor tovarăși, știa că siguranța țaristă are brațul lung și de mult și l-a întins pînă aici. Tocmai de aceea tovarășii de partid luaseră hotărîrea să fie trimis pe acest drum, și nu pe calea ferată din jurul Golfului Botnic, ci prin portul Abo. Aici veneau de la Stockholm vase suedeze avînd pe drum o oprire în insulele Aland. Războiul micșorase mult circulația vaselor pe acest drum, dar n-o anulase complet.

La Abo, încă din gară, Akimov încercă să afle dacă nu există în port vreun vas suedez. Vizitii, care cunosc de obicei viața micilor orașe mai bine decît orice organ administrativ îi comunicară o veste bună : în port e ancorat un vapor de pasageri și de marfă suedez și peste o oră, o oră și jumătate, va pleca de la debarcader.

Akimov tocmi un vizitiu să-l ducă pînă la chei. Vizitiul puse sacul la locul de bagaje aflat sub banchetă, sări pe capră și-și îndemnă calul.

Așezîndu-se în sanie, Akimov observă că, nu departe de el, încă un bărbat făcuse același lucru. Necunoscutul, se grăbea și curînd îl depăși. Se mai întîmplă și așa : tot drumul Akimov fusese numai ochi și urechi, fără încetare se uitase la toate din jurul său, cîntărise minuțios totul în minte, fusese atent la ieșirea din vagon, și, iată, acum nu-i acordase nici un fel de atenție acestui bărbat grăbit, a cărui înfățișare, cînd trecu parcă în zbor pe lîngă el, nu i se întipări în memorie.

Akimov era stăpînit de un singur gînd : să nu întîrzie la vapor, să se îmbarce orice s-ar întîmpla.

— Grăbește-te, te rog. Mi-e teamă că n-am să ajung, îl rugă pe vizitiu, întinzîndu-și gîtul și vrînd să vadă cît mai curînd portul și vaporul cu care trebuia să plece în Suedia.

— Nu, nu, nu vă faceți griji. Ajungem la timp ! zise într-o rusească stîlcită vizitiul finlandez și-și îndemnă din nou calul.

Îndată ce sania se opri, Akimov sări și alergă spre casă să-și cumpere bilet și să îndeplinească toate formalitățile legate de trecerea frontierei. Pe vizitiu îl rugă să-i ducă sacul la scara vaporului și să-l aștepte acolo. Judecînd după faptul că pe puntea vaporului se plimbau oameni, iar la debarcader era liniște, Akimov înțelese că pasagerii se îmbarcaseră și că trebuia să nu mai piardă nici o clipă.

Îndeplinirea formalităților nu-i luă mai mult de un sfert de ceas și se făcură fără nici un fel de încurcături. Akimov se grăbi spre scara vaporului, convins că-l va găsi aici pe vizitiu cu sacul. Dar vizitiul nu era acolo. Ce se întîmplase ? De la locul în care oprise sania și pînă la scară erau cel mult trei minute. Inima lui Akimov începu să bată alarmată. Presimțiri amare îi cuprinseră sufletul. Cu pași atenți și repezi în același timp, Akimov sări de pe debarcader și în aceeași clipă se repezi înapoi.

Vizitiul cu sacul stătea lîngă sanie, dar nu singur, ci înconjurat de trei polițiști. Între finlandez și polițiști se purta o discuție aprinsă. Probabil, aceștia voiau să ia sacul, iar vizitiul nu-l dădea.

„Ce să fac ? Cum să acționez ?“ își zise Akimov, și sudoarea îi apăru la tîmple. Hotărîrea o luă într-o clipă : „Trebuie să mă urc neîntîrziat pe vapor“.

Uitîndu-se tot timpul înapoi, Akimov scoase biletul și pașaportul și-l arătă funcționarilor suedezi. Peste un minut, stătea pe scara vaporului ornamentată cu aramă.

Acum, cînd se afla în siguranță, sentimentul căinței puse stăpînire pe el. Oare a procedat corect lăsînd hîrtiile unchiului în voia polițiștilor ? Poate, pînă nu e prea tîrziu, să fugă pe mal, și, salvînd sacul, să se predea de bună voie dușmanului ? Să-l ducă la pușcărie, să-l judece din nou, în schimb va fi neatins materialul cu cercetările științifice ale savantului, obținut după mulți ani de muncă.

Clipe cumplite, clipe pline de venin, pe care Akimov le petrecu în mare zbucium.

Dar iată că se auzi un fluierat asurzitor, pereții de scîndură ai cabinelor se porniră să tremure și se auzi și scîrțîitul puternic al gheții sparte, care se lovea de bordurile de oțel ale vaporului.

— Rămas bun, Rusie ! Pe curînd !

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

1

Stockholmul îl întîmpină pe Akimov cu dezgheț. Deasupra orașului strălucea soarele, băltoacele se reflectau primăvăratec, de pe acoperișurile caselor cenușii de piatră se scurgeau, luminînd în toate culorile curcubeului, picături grele și prelungi. Deasupra micului golf se auzeau sunete ascuțite și zgomote. Nori clocotitori de pescărușI umpleau tot cerul și orizontul întunecat prevestea apropierea de noi cîrduri.

„Aici e primăvară, iar acolo, la Katia, trosnesc gerurile și bîntuie viforniţele", se gîndi Akimov, mijindu-și ochii din cauza soarelui și porni, fără să se grăbească, spre birjari. El nu cunoștea Stockholmul, nu știa nici adresa lui Lihaciov. În tot acest mare oraș exista doar un singur om care fusese încunoștințat de evadarea lui și care-l aștepta, medicul pediatru Serghei Egorici Prohorov. Adresa lui Prohorov o ținea minte pe de rost, o repetase de sute de ori și în gînd și cu voce tare, acolo în taigaua îndepărtată, pentru ca nu cumva să-i zboare din minte.

După o jumătate de ceas de umblat pe străzile Stockholmului, oraș care amintea foarte bine prin construcțiile sale de unele colțuri ale Piterului, Akimov ajunse la casa în care locuia Prohorov. Avu noroc. Vizitiul îi luă numai jumătate din suma pe care o stabilise în sinea lui Akimov, căruia nu-i plăcea să cadă înainte la înțelegere în privința plății pentru asemenea servicii. Și, ceea ce era cel mai important, în pofida orei înaintate, Prohorov era acasă.

— Ivan ! În sfîrșit ! Ce s-a întîmplat pe la voi pe-acolo ? Prohorov îl strîngea pe Akimov în brațe, îl bătea cu palma lui lată și puternică pe umeri.

— Salut, Serioja ! Salut, dragă Serghei Egorîci ! Akimov îl cunoștea de mult pe Prohorov, de la întrunirile studențești, fusese cu el de cîteva ori la întrunirile de partid, îi ascultase cuvîntările, scurte, dar întotdeauna pătrunse de focul fierbinte ale convingerilor. „Un tînăr ferm. Asta n-o să se dea nici cu eserii, nici cu menșevicii", gîndea Akimov pe vremea aceea. Și nu greșise.

Akimov își scoase căciula, paltonul și, cînd se așeză la masă în fața lui Prohorov, după ochii lui albaștri, măriți de lentilele ochelarilor în ramă de aur, înțelese că nu trebuie să se aștepte la vești bune de la Prohorov. În ochi i se vedea tristețea.

— Cum o duce Lihaciov, Serghei Egorîci ? întrebă Akimov, temîndu-se de întrebarea lui.

— O istorie, o istorie întreagă, zise Prohorov, întorcîndu-și privirea în altă parte.

— Spune-mi, te rog, îl rugă nerăbdător Akimov.

— S-a întîmplat numai cu două săptămîni în urmă. Am trecut pe la el și din nou prima lui întrebare a fost despre tine : „Unde e Vanka ? Oare s-a prăpădit în pădurile Siberiei ?" L-am liniștit, dar ca răspuns am auzit o rugăminte, care m-a umplut de uimire. „Domnule Prohorov, a spus Lihaciov, mi-au mai rămas de trăit zece zile. Nu m-ați putea ajuta să plec cît mai repede în Rusia ? Trebuie să mor pe pămîntul meu natal ! Nu vreau ca oasele mele să zacă prin locuri străine". Am încercat să-l calmez, să-l liniștesc. El însă m-a întrerupt : „Domnule Prohorov, dumneavoastră sînteți medic, iar eu sînt naturalist. Știm amîndoi ce este viața și ce este moartea. Vă implor nu-mi spuneți cuvinte goale. Mai bine ajutați-mă. Sînt un om singur. Ce e drept, arheologul rus Osipovski, despre care m-ați avertizat, nu-și va slăbi atenția. Am să vă spun cinstit că la început nu prea am dat crezare avertismentului dumneavoastră, dar acum m-am convins că aveți dreptate. A făcut o aluzie directă la cumpărarea arhivei. Ochii lui Osipovski strălucesc cînd

privesc hîrtiile mele, nările îi tremură. A început să mă amuşine, oare nu cumva miros a putregai ? Să nu lăsaţi jefuitorii să-mi fure hîrtiile. Am să plec, iar camera cu hîrtii o sigilez. E plătită pe un an înainte". Şi închipuie-ţi, Ivan, am cedat rugăminţilor lui Lihaciov. În decurs de cîteva zile i-am organizat plecarea, l-am condus la gară, l-am urcat în vagon, am sigilat camera cu hîrtii...

— Ei, n-am ştiut, n-am ştiut că Venedikt Petrovici este la Piter. Orice s-ar fi întîmplat, dacă măcar pentru vreo oră-două aş fi trecut să-l văd, zise cu glasul coborît Akimov, întrerupîndu-l pe Prohorov.

— Nu, Ivan, nu l-ai fi văzut. A murit.

— Cum adică a murit ? Akimov se sculă în picioare, într-atît îl uimise această veste.

— A murit. Aşa cum mor toţi oamenii de pe lumea asta.

— Cînd ? De unde se ştie ?

— Se ştie, Ivan, din cea mai sigură sursă. Chiar ieri, pe canale tainice, a sosit o scrisoare de la tovarăşii din Piter. Ei ne-au comunicat că după venirea de la Stockholm, Lihaciov a mai trăit numai trei zile. Autorităţile au încercat să treacă sub tăcere atît întoarcerea în patrie, cît şi moartea lui. Nici un ziar din Petrograd nu a publicat despre el nici un rînd. L-au înmormîntat în mare grabă, într-un cimitir îndepărtat, printre mici-burghezi şi tîrgoveţi necunoscuţi.

— Ticăloşii ! Mişeii ! Canaliile ! Akimov îşi strînse pumnii. Umbla de colo-colo prin cameră, simţind că de furie vede negru în faţa ochilor.

— Dar la ce te puteai aştepta, Ivan ? În toate există o logică şi ea este prezentă şi aici, zise chibzuit Prohorov, lăsîndu-l pe Akimov să se liniştească puţin.

— Sigur, logică există, dar există, cel puţin trebuie să existe, şi o elementară onestitate. Cum se poate aşa ceva ? Oare pe nimeni nu l-a mustrat conştiinţa ?

— Conştiinţa, Ivan, nu este o noţiune abstractă. Conştiinţa înseamnă ceva pentru tine, iar pentru ei, pentru stîlpii ordinii ţariste, altceva, cu totul altceva.

— Da, da, ai dreptate, Serghei Egorîci. Cînd o să mergem să vedem biroul lui Lihaciov pe care l-ai sigilat ?

— Păi, mîncăm de prînz și mergem.

2

Era greu de crezut că Venedikt Petrovici nu se va mai întoarce niciodată în acest birou și nici în altul. Aici totul, totul îi amintea lui Akimov de unchiul său, care știa să creeze oriunde cel mai mare confort pentru lucru. În afară de masa de scris, foarte largă, cu piedestale și o prelungire specială, pe care întindea numeroasele lui hărți, în dreptul peretelui dintre cele două ferestre ce dădeau spre parc, stătea biroul la care Lihaciov lucra în picioare. Imediat după masă se înșiruiau dulapurile ticsite de cărți și vrafuri de dosare. În dreapta mesei, pe tot peretele, atîrna ca un covor multicolor harta Imperiului rus. Și în momentele sale de odihnă, Lihaciov se uita îndelung la ea, transpunîndu-se în gînd ba într-un capăt al Rusiei, ba în altul.

La perete, vizavi de dulapuri, se afla un divan de piele, cu perne tot din piele, iar la capul lui, o masă joasă, lunguiață, acoperită de o mulțime de ziare suedeze, rusești, englezești, franțuzești. Lihaciov nu citea niciodată ziarele în mod special. El le cerceta în fugă cînd întrerupea lucrul.

Această masă joasă, cu vrafuri de ziare răvășite, îi amintea deosebit de pregnant lui Akimov caracterul practic și activ al lui Lihaciov. Deși ajunsese un savant renumit, Lihaciov, din punctul de vedere al receptării vieții, prin atitudinea sa strict realistă față de viață, continua să rămînă un simplu țăran rus, care s-a deosebit întotdeauna prin istețime, prin înțelegerea acută a esenței lucrurilor, oricît de pompoase ar fi cuvintele în care sînt învelite.

„Nu degeaba a mototolit unchiul ziarele. L-au supărat, probabil, cu ceva, de pildă cu minciuna credinței nemăsurate față de tron a soldaților ruși", își zise Akimov.

— Chiar nu mi-a lăsat nici un fel de instrucțiuni, Serghei Egorîci ? întrebă Akimov, punînd în sfîrșit capăt tăcerii, care sublinia cît de mare îi era durerea care îl izbise atît de neașteptat.

— Mie nu mi-a transmis nimic. E posibil să fi lăsat ceva în sertarul biroului, zise, aproape în șoaptă, Prohorov, fiind stăpînit, ca și Akimov, în aceste clipe, de sentimente deosebit de complexe.

— Să vedem, zise Akimov și descuie nehotărît, cu o cheie de aramă, sertarul central al mesei.

În sertar erau vreo douăzeci de creioane colorate, pe care Lihaciov le avea întotdeauna cu el, chiar și în expediții. Ele îi erau necesare la lucrul asupra hărților și la schițele după natură. În afară de asta îi plăcea să-și corecteze manuscrisele cu creioane colorate, uneori nu numai barînd cuvîntul greșit, ci făcîndu-l să dispară cu totul.

În fundul sertarului, sub caietele cu coperți de mușama, absolut curate, Akimov simți o foaie de hîrtie destul de mototolită. Pe marginea de sus a foii, cu un creion maro, era notat : „Distribuția materialelor". Mai jos, în chenar, era scrisă ordinea repartizării, iar pe coloană erau enumerate dosarele și pachetele : 1. Jurnalele de pe Ket (prima călătorie). 2. Jurnalele de pe Ket (a doua călătorie). 3. Ținutul Vasiugan și zăcămintele de turbă din această regiune. 4. Rîurile și Calea Maritimă de nord. 5. Sistemele muntoase. 6. Cărbunii Siberiei. 7. Minereurile Siberiei (cu hărți). 8. Polimetalele. 9. Stepele (cu hărți). 10. Obi de mijloc și de jos (cu hărți). 11. Gorganele (fără hărți). 12. Aurul (cu hărți). 13. Arheologia, volumul 1. 14. Arheologia, volumul 2. 15. Pădurile Siberiei (cu hărți). 16. Jurnalele de pe Angara și Enisei. 17. Jurnalele din ținuturile de dincolo de Baikal. 18. Altaiul muntos. 19. Altaiul de stepă. 20. Gazele (observații și prognoze). 21. Petrolul.

Akimov îşi pironi ochii pe foaia de hîrtie şi, după tremurul mîinilor sale, Prohorov înţelese că hîrtia găsită e de mare importanţă.

— Probabil nişte adrese ? întrebă Prohorov, aruncîndu-şi privirea pe hîrtie.

— Nu, e lista dosarelor cu materiale. Probabil. Venedikt Petrovici a alcătuit această listă din comoditate, ca să nu caute de fiecare dată dosarul de care avea nevoie.

— Dă-mi să mă uit, îl rugă Prohorov şi, apropiindu-şi foaia de ochelari, se apucă să citească. Da, desigur, probabil lista o avea mai la îndemînă. Vezi, aici e un sistem propriu : numărul dulapului, numărul raftului, numărul pachetului, zise Prohorov şi-i înapoie lui Akimov hîrtia mototolită.

— Dar, Serghei Egorîci, nu merită oare să verificăm totul pe loc ? propuse Akimov. Prohorov fu de acord cu el.

Se apropiară de dulapurile înguieţe, cu rafturile ticsite de cărţi, dosare separate, pachete de dosar, mici pachete legate cu sfoară subţire şi deschiseră larg uşile dulapului din margine.

— Pesemne, acesta e dulapul numărul unu. Să ne uităm ce scrie acolo, conform inventarului, zise Prohorov.

Akimov se uită pe foaia de hîrtie.

— Aici este indicat că pe primul raft sînt jurnalele din prima şi a doua călătorie pe Ket.

— Ei, să verificăm dacă-i aşa. Prohorov se ridică pe vîrfuri şi, ajungînd pînă la raftul de sus, citi cu voce tare eticheta de pe legătura de caiete : „Jurnalele de pe Ket".

— Exact. Şi aici scrie acelaşi lucru : „Jurnalele de pe Ket (prima călătorie)" şi „Jurnalele de pe Ket (a doua călătorie)".

— Citeşte, mai departe, Ivan !

— Citesc : dulapul unu, raftul al doilea : „Ţinutul Vasiugan şi zăcămintele de turbă din această regiune".

— Sînt. Uite dosarele astea. Priveşte. Ce e drept, scrise numai : „Ţinutul Vasiugan". Citeşte mai departe, Ivan.

Akimov și Prohorov verificară cu inventarul și primul și al doilea dulap. Totul coincidea. Dar cînd se apucă să verifice cel de-al treilea dulap, avură o amară decepție. Din dulap lipseau șase dosare și anume : „Polimetalele", „Obi de mijloc și de jos (cu hărți)", „Gorganele", „Aurul (cu hrăți)", „Arheologia (volumul 1)", „Arheologia (volumul 2)".

— Ce părere ai, Serghei Egorîci ? întrebă Akimov, după ce răscoli dulapul de sus pînă jos.

— Am o singură părere : materialele au fost furate de Osipovski și șleahta lui.

— Cînd și cum ?

— Asta e o problemă. De luat în prezența lui Lihaciov nu putea să le ia, iar să intre după aceea în apartamentul sigilat... asta e jaf pur și simplu.

— Nu m-aș mira nici de asta, Serghei Egorîci și Akimov pocni din degete, își duse mîinile la spate și începu să umble prin biroul mare, ba dintr-un colț într-altul, ba de-a lungul lui, ba de-a latul. Prohorov se repezi la ușa de la intrare, examină sfoara care trecea prin gaura cheii, urma de sigiliu din ceară maronie.

— Închipuie-ți, Ivan, că nu se văd nici un fel de urme de intervenție din afară, zise Prohorov, întorcîndu-se în birou. O să mă uit acum la ferestre.

— Ferestrele sînt închise. M-am și uitat la ele, zise Akimov din ce în ce mai sumbru, și, deodată, se repezi în spatele dulapurilor.

Prohorov se apropie de ferestre, trase de zăvoarele lor solide, masive.

— Serghei Egorîci, vino aici ! se auzi glasul tulburat al lui Akimov de după dulapuri. Prohorov se strecură în spațiul dintre pervaz și dulapul din margine și se opri uimit. Akimov era așezat pe scara cu ajutorul căreia profesorul ajungea să-și ia cărțile și hîrtiile. Akimov ținea în mînă un băț pentru tragerea perdelelor. Uitîndu-se la tavan, Prohorov văzu un chepeng puțin întredeschis, aflat chiar în colț.

— Vezi, Serghei Egorîci ? Aici totul era prevăzut pentru jaf ! Akimov luă bățul și trapa se închise etanș.

— Tîlharii ! Ființe josnice și mîrșave ! Prohorov dădea din pumni, ochii i se rotunjiseră și se injectaseră ; începu să se foiască în coridorul îngust din spatele dulapurilor, ca un animal prins în cușcă. Așteaptă, Ivan, am să mă duc să examinez casa pe dinafară. Căci trebuie să acționăm în vreun fel !

Prohorov ieși în fugă din biroul lui Lihaciov, iar peste vreo două-trei minute Akimov îi auzi pașii deasupra lui. Peste încă un minut trapa se deschise și ochelarii lui Prohorov străluciră în întunericul podului.

— Plătesc, Ivan, pentru propria mea neatenție, zise Prohorov. Aici în pod, duce o scară. Ea este așezată în partea opusă a casei. Chiar dacă nu vrei, poți să te sui, iar dacă vrei, nici nu e nevoie să te căznești prea mult. Ei bine, am să intru în casa vecină și am să încerc să aflu, dacă nu știu cumva oamenii ceva în legătură cu pătrunderea bandiților.

Prohorov trînti chepengul și coborî din pod. În timp ce Prohorov discuta cu vecinii lui Lihaciov, Akimov se întoarse la masă și începu s-o inspecteze, pornind de la sertarele laterale.

Lui Lihaciov îi plăcea să scrie în registre groase de contabilitate. Îl atrăgea la ele, probabil, hîrtia groasă, liniată și coperta tare, care îi permitea să păstreze bine manuscrisele în timpul călătoriilor și pe timpul nefavorabil.

Akimov scoase cinci registre, dar două dintre ele aveau foile curate de la un capăt la celălalt, iar trei conțineau extrase din micile rapoarte cu privire la analizele de laborator. „Ciudat, foarte ciudat, oare chiar nu mi-a lăsat nici o vorbă ? Că doar știa că am evadat, că sînt pe drum și că mă grăbesc să ajung la el", se gîndea Akimov, răsfoind foile aspre ale registrelor de contabilitate.

Intră Prohorov, tulburat ca și mai înainte, cu ochii plini de ură și cu pumnii strînși.

— Nebunie! Individualism, dus pînă la mîrşăvie! Psihologie de păianjeni, care-i mănîncă pe cei asemenea lor!

— Ce ţi s-a întîmplat acolo? întrebă Akimov.

— Înţelegi, Ivan... Nu, tu asta n-o să înţelegi! La întrebările mele inofensive, dacă nu au văzut răufăcătorii care au pătruns în apartamentul lui Lihaciov, mi-a fost dat să aud nişte lucruri de la care şi acum îmi tremură toate măruntaiele. Profesorul şi soţia lui m-au anunţat că nici înainte, nici acum şi nici pe viitor nu au nici o intenţie să arate vreun interes pentru viaţa altuia. Ei ne roagă să nu-i mai deranjăm. Pe ei nu-i interesează nimeni şi nimic! Şi am plecat ca bătut... Ce-o să ne facem? Ivan, chiar nu avem nici o putere?

Akimov se sculă, stătu mai mult de un minut complet dezorientat.

— Primul lucru pe care-l voi face, Serghei Egorîci, este că voi rămîne aici. Altfel vor jefui tot ce a mai rămas. N-am să dorm nopţile, dar am să pun totul în ordine, am să inventariez totul. Să sperăm că sacul pe care a pus mîna poliţia la Abo nu va fi distrus şi că mai devreme sau mai tîrziu va ajunge în mîinile noastre. Cred că mintea şi cunoştinţele lui Lihaciov vor mai fi de folos viitorului Rusiei. Iar cel de-al doilea lucru... să nu-l scăpăm din ochi pe Osipovski. Încearcă să afli unde e, ce face. Nu mă îndoiesc nici o clipă că revoluţia noastră o să pună mîna şi pe el, oriunde s-ar ascunde. Să ştie această insectă mîrşavă că social-democraţii bolşevici sînt la curent cu afacerile lui murdare şi nu vor uita nimic... Ce părere ai, Serghei Egorîci?

— Sînt de acord, Ivan. Chiar azi o să ţinem sfat cu tovarăşii.

În curînd, Prohorov plecă — lucra la spital — promiţînd că, dacă îi vor permite treburile, va trece să-l vadă pe Akimov seara. Abia se închise uşa în urma lui Prohorov, şi Akimov se cufundă în fotoliul rotativ al lui Lihaciov, apucîndu-se iar să examineze hîrtiile care erau pe masă.

3

În vraful de tăieturi din ziare și de extrase ale publicațiilor lui Lihaciov din reviste, Akimov găsise foi late de hîrtie liniată prinse cu un ac de gămălie obișnuit. Pe prima foaie, cu litere de-o șchioapă, era scris cu cerneală albastră : „Siberia (introducere)". Ceva mai jos cu creion colorat, era scris apăsat : „Ciorne". Întorcînd foaia, Akimov citi o frază, care se referea chiar la el : „Vania tot nu e și nu e... Unde călătorește de atîta timp ?"

Akimov simți cum i se ridică un nod în gît. Era clar că Venedikt Petrovici scrisese aceste cuvinte în clipe de mare tristețe. Ele îi porniseră din suflet ca un ecou al disperării. Da, Ivan călătorise mult prea multă vreme, dar oare el e vinovat că drumul a fost atît de lung și de dificil și atît de amar, în ultimă instanță ?

Începe să se însereze. Prin ferestrele largi ale casei pătrundea pîcla prevestitoare a amurgului. Prin copacii din parc începură să sclipească luminile caselor, trasate ca o linie dreaptă și severă.

Akimov trase perdelele la ferestre, aprinse lustra de cristal, de deasupra mesei de scris, se așeză din nou în fotoliu și se apucă să citească. Și, deși manuscrisul era, probabil, acea primă variantă în care autorul nu atinsese încă precizia de limbaj — erau într-adevăr doar ciorne, teze principale ale unei lucrări care urma să fie lărgită — ideile lui Lihaciov îl captivară pe Akimov de la prima pagină.

Pagina întîi

„Măreția Rusiei va spori prin Siberia". Numai un geniu putea rosti cuvintele a căror înțelepciune e calculată pentru veacuri. Să încercăm să pătrundem în sensul acestor cuvinte, să ne imaginăm totalitatea acelor date care i-au îngăduit marelui savant să pronunțe aceste cuvinte inspirate și profetice.

Fiul Patriei, fiul Rusiei. Acesta a fost Mihailo Lomonosov de la întîia și pînă la ultima suflare. Surprind în aceste cuvinte despre Siberia, înainte de toate, mîndria

patriotică a lui Lomonosov pentru poporul său. În acea perioadă istorică nu mai era popor în lume care să poată face, punînd umărul, această treabă uriaşă : cucerirea Siberiei. Pentru a trece prin spaţii neumblate, de mii de verste, pentru a nu se opri în faţa nenumăratelor dificultăţi de deplasare, nu era suficient să fii înzestrat cu îndrăzneală, să fii plin de înverşunare nestăvilită. Cel mai important lucru pe care trebuie să-l ai este să fii conştient de rolul istoric, pătruns de intruchiparea voinţei secolelor şi de hotărîrea de a spori gloria Patriei.

Mă aşez în genunchi în faţa ta, om rus, oricine ai fi : o căpetenie tînără dintr-un neam princiar, trimis de tatăl tău din corturile confortabile, pentru a te îmbogăţi şi a săvîrşi fapte de vitejie, un ţăran simplu de pe Don, tînjind după libertate şi o soartă mai bună, sau un diac şiret care scrie ţarului de pe drum jalbe din partea şefilor triburilor şi de la atamani, în care se întrevede înţelepciunea neobişnuită a cronicarilor puterii ruseşti...

„Măreţia Rusiei va spori prin Siberia“... Măreaţă şi de necuprins este formula ta Mihailo Lomonosov ! Ce ţi s-a năzărit atunci în anii îndepărtaţi, cînd ţi-ai aţintit privirea minţii spre răsăritul soarelui ? Cred că Siberia îţi apărea înainte de toate ca un pămînt care posedă posibilităţi nebănuite pentru minerit. Părinte al metalurgiei ruseşti, erai pesemne singurul dintre toţi bărbaţii ştiinţei din acea vreme care înţelegea ce mare însemnătate are metalul pentru înflorirea statului rus.

Fără îndoială, privirea minţii tale s-a oprit şi asupra marilor fluvii siberiene, nu numai ca nişte căi de comunicaţie care deschid drumul spre ocean, spre alte popoare ale pămîntului, ci şi ca surse de energie, capabile de a transforma deşerturile şi munţii după porunca minţii omului.

Şi, bineînţeles, tu, care zi şi noapte te gîndeai la puterea şi măreţia poporului rus, nu puteai să nu te uiţi la Siberia şi ca la un spaţiu de populat cu oameni veniţi din străfundurile gliei ruseşti. Sînt cu adevărat nemărginite terenurile agricole şi pădurile Siberiei. Pe lîngă aceste

bunuri Patria noastră are un noroc de invidiat, care nu este la îndemîna altor puteri : oricît de repede ar creşte numărul de fiinţe omeneşti, fiecare dintre ele, şi acum, şi încă timp de mai multe veacuri de acum înainte, va găsi sub cer pămînt pentru cultivare şi recoltarea roadelor şi apă, fără de care nu creşte nici copacul, nici spicul, nu răsare nici firul de iarbă şi tot ce este viu este condamnat la dispariţie şi pieire..

Pagina a doua

Tot teritoriul imens al Siberiei este străbătut de rîuri. Sînt căi bune de comunicaţie în interior, dat fiind că în unele gubernii lungimea rîurilor depăşeşte 35—40 de mii de verste.

Rîurile pot forma o cale directă dinspre Europa spre Asia şi invers.

Cînd forţa musculară folosită pentru deplasarea pe cele mai mici rîuri va fi înlocuită de cea mecanică, atunci şi cele mai îndepărtate puncte de pe aceste teritorii vor fi abordabile. Aceasta nu poate să nu ducă la înviorarea legăturilor dintre oameni şi va aduce statului noi venituri.

Acoperămîntul de gheţuri de mai multe luni de pe rîurile şi mările Siberiei trebuie să determine apariţia unei flote puternice de spărgătoare de gheaţă. Mai mult ca sigur, Siberia va căpăta ieşire la mare prin Enisei, cel mai scurt drum pînă la ea, şi de asemenea în Marea de Cars, care are cea mai mică suprafaţă acoperită de gheaţă.

Fără îndoială, rîurile siberiene vor începe să fie înconjurate de linii de cale ferată. Dintre cele mai probabile în viitorul apropiat este calea ferată Tomsk-Turuhansk. Guvernul ţarist ar fi trebuit de mult să dea ascultare glasului savanţilor ruşi şi să cîntărească cu spirit gospodăresc enormele avantaje pe care le va aduce acest drum dezvoltării economice a Rusiei.

În viitor, evident, oamenii nu pot rămîne supuşi stihiilor. Înainte de toate, se va obţine navigaţia în tot timpul anului prin gura Eniseiului. Acest lucru se va realiza prin ridicarea temperaturii apelor Eniseiului prin crearea barajului Angara-Enisei, a lacurilor de acumulare şi a instalaţiilor speciale de încălzire a apei, care

vor utiliza puterea hidroenergetică a rîurilor și a căldurii soarelui.

Din punct de vedere teoretic problema se poate demonstra în întregime chiar de pe acum, iar în ceea ce privește rezolvarea sa tehnică, aceasta este o sarcină a secolului nostru.

Sînt absolut convins că spre anul două mii toate aceste probleme complexe vor fi transpuse în viață.

Pagina a treia

Din trei părți, ca o potcoavă imensă, depresiunea Siberiei Apusene este înconjurată de sistemele muntoase paleozoice. Această imensă cupă a lumii se îndreaptă cu partea sa deschisă spre străfundurile Oceanului Înghețat. Depresiunea uimește nu numai prin dimensiunile acestui teritoriu, ci și prin adîncimea sedimentelor precipitate, friabile, mezozoice și cainozoice.

Din punctul de vedere al datelor actuale cu privire la prezența bogățiilor minerale în acest măreț înveliș friabil, depresiunea Siberiei Apusene reprezintă un pustiu. Mă voi pronunța cu hotărîre împotriva acelora care vor să considere această măreață depresiune un pustiu, complet lipsit de bogății necesare omenirii. Eu afirm contrariul: depresiunea este o cămară de proporții gigantice și nu voi fi mirat dacă în timpul vieții generațiilor actuale ea va uimi lumea prin volumul colosal al rezervelor de bogății minerale.

În lucrarea *Siberia,* opera vieții mele, am să dezvolt demonstrația în favoarea acestei convingeri. Aici voi sublinia numai următoarele : chiar aruncînd o privire fugară asupra istoriei geologice a acestei zone a planetei nu se pot trece cu vederea acele sisteme muntoase care, ridicîndu-se în era paleozoică, închideau în sine o mulțime infinită de zăcăminte de metale de diferite feluri. În decurs de sute de milioane de ani sistemele muntoase s-au năruit. Prin șuvoaiele de apă, masa friabilă împreună cu metalele sub formă de particule mici și soluții se strîngeau în adîncitura dintre munți. Și undeva, aici, metalele se sedimentau formînd straturi de zăcăminte metalifere.

Fundul paleozoic al uriașei adînciturі a oscilat, ba ridicîndu-se, ba coborînd, iar marea dinspre nord ba nă-

vălea, ba se retrăgea. Așa a fost tot timpul mezozoicului și la începutul cainozoicului. Aceste procese au durat zeci și sute de milioane de ani.

Este esențial de subliniat : în mările nu prea adînci a existat o viață organică deosebit de bogată. Depunerile organice îngropate sub masa de roci, în mod natural, trebuie să formeze zăcăminte petroliere și de gaze. În această privință nu am nici un fel de îndoieli deși văd în mod clar : este prea puțin numai să dorești să descoperi această cămară uriașă.

Din nou îmi pun speranța în secolul al douăzecilea și cred că nici o nebunie a împăraților și țarilor, a stăpînitorilor și dictatorilor, nu va opri dezvoltarea științei și tehnicii. Mă gîndesc numai cu amar : viața oamenilor este atît de scurtă, încît mie nu-mi este sortit să ajung să văd clipele victoriei gîndirii omenești asupra multora din tainele de acum ale Universului.

Pagina a patra

Întinderile de stepă ale sudului Siberiei Apusene au solurile de cernoziom și podzol și reprezintă fonduri enorme pentru agricultură. E greu de cuprins chiar și cu mintea ce dar i-a adus natura poporului rus, înzestrîndu-l cu asemenea bogății. Știința agronomiei este datoare să deschidă în fața țăranului siberian largile posibilități de creștere a productivității terenurilor arabile. Dar oricît de bogate ar fi pămînturile arabile siberiene, și ele trebuie să fie îngrijite. Îmbunătățirile funciare, îngrășămintele organice și minerale, sînt condiții absolut necesare pentru creșterea fertilității cîmpurilor siberiene.

Agricultura siberiană are tovarăși foarte buni. Nu am în vedere numai bogăția de păduri și de ape, ci și componente ca minereurile pentru agronomie și zăcămintele de turbă. Dacă acestea vor fi utilizate în mod corect, agricultura nu se va mai teme nici de eroziunea eoliană, nici de cea a apelor. Calcinarea pămînturilor, ca și oxidarea lor, pot fi reglate în mod eficient cu ajutorul acestor elemente chiar din pămînt.

Totuși cultivarea își are pericolele ei care trebuie sesizate de pe acum : are loc o deplasare a terenurilor arabile spre nord, pătrunderea prin defrișări în zona pă-

durilor. Se face aceasta în spirit gospodăresc? Solurile pădurilor vor necesita investiții mari de muncă și mijloace pentru menținerea productivității cîmpurilor.

Un volum separat este consacrat de mine pădurilor, aici voi enunța numai o problemă. Știința despre păduri a remarcat: creșterea anuală a fondului forestier, de exemplu în Siberia Apuseană, nu este mai mică decît, la aceeași latitudine, în părțile europene ale Rusiei, în pofida unor temperaturi mai scăzute. Probabil, acest lucru este condiționat de faptul că în Siberia Apuseană, există un înveliș de zăpadă mult mai gros, care se așterne adesea pe pămîntul dezghețat.

Industria forestieră din Siberia trebuie să fie creată pe baza principiului unei rotații permanente la perioade de 50—70 de ani.

Un dar cu totul minunat al naturii sînt pădurile de cedri ale Siberiei. Cedrul, un copac care dă alune și hrănește lumea animalelor din taigaua siberiană, dă roade sute de ani. Un avantaj economic uimitor va aduce păstrarea și înmulțirea acestui copac. O datorie sfîntă a generațiilor viitoare este să mărească de cel puțin trei ori suprafața pădurilor de cedri din Siberia.

Pagina a cincea

Descoperirile arheologice de pe teritoriul Siberiei demonstrează că oamenii au trăit aici din cele mai vechi timpuri ale paleoliticului și în toate epocile mai tîrzii ale istoriei omenirii. Există un număr mare de gorgane și de alte locuri cu tezaure îngropate. Și deși cea mai mare parte din ele au fost jefuite în secolele trecute, gorganele nu sînt numai tezaure istorice, ci și rezerve de valori materiale, volumul cărora nimeni nu va risca să-l aprecieze nici măcar aproximativ. Un lucru este neîndoielnic și clar: aceste tezaure reprezintă proprietatea națională a poporului rus.

Prin pătrunderea capitalului străin la prelucrarea zăcămintelor din Altaiul apusean (Ridder) s-au aciuat acolo aventurieri străini și jefuitori ai valorilor străvechi, care au pricinuit pierderi ireparabile altor popoare și țării. Ajung vești că acești șacali înfometați de cîștiguri ușoare devastează văile Altaiului Muntos, pătrund în zona

gorganelor și sînt cuprinși de dorința de a ne jefui bogăția națională. Se spune că și printre oamenii învățați se întîlnesc asemenea degenerați lipsiți de caracter care contribuie la acest jaf. Este o trădare care nu-și găsește egal ! Rușine !

Sufletul mi-e întristat și îndurerat : unde este puterea care va opri această tîlhărie nemaiauzită ? !

Pagina a șasea

Mă gîndesc tot mai mult și mai mult : cine, ce pătură socială este capabilă să dezvolte forțele de producție ale Siberiei, să insufle întinderilor ei viață și acțiune, să realizeze în fapt învățătura genială a lui Mihailo Lomonosov : „Măreția Rusiei va spori prin Siberia" ? !

Mă frămînt și mă chinui în gîndurile mele și oricum aș pune problema nu văd decît o singură forță, capabilă să ia asupra sa această muncă titanică : partidul social-democraților bolșevici. Are pentru aceasta și inteligență, și îndrăzneală, rădăcinile lui sînt adînc înfipte în popor și de aceea lui îi aparține viitorul.

Pe marginea foii o însemnare : „Nu cumva să-ți închipui, dragule băietan Vanka, că tu m-ai adus la credința ta. Am ajuns la ea singur, am înțeles cu propria-mi minte".

Pagina a șaptea

Patria mea este în ajunul unor zguduiri sociale. O furtună provoacă distrugeri, dar creează și condiții pentru creșterea noilor forțe. Chiar în locuri devastate de ea, pădurea crește și mai deasă și mai puternică. Să nu ne temem de această furtună. Să treacă asemenea unui vîrtej. Altfel pămîntul natal nu se va curăța de rău. Altfel oamenii neînzestrați — tot felul de mișei și de impostori — vor continua să calce în picioare poporul meu, să-și bată joc de sufletul lui mare și minunat, să-l țină în frîu atunci cînd e cuprins de cele mai bune elanuri, să-i distrugă mărețele aspirații.

Nu, să nu ne fie teamă de furtună !

4

Akimov citi însemnările lui Lihaciov pînă la sfîrșit și se ridică zguduit. Nu putea să-și ia ochii de la foile de hîrtie mototolite și i se părea că aude glasul puternic, entuziasmat al unchiului său :

— În Rusia ! În Rusia ! Acolo este fericirea noastră, Vanka.

„Două săpămîni, cel mult o lună, stau aici și îndată ce pun ordine în toate hîrtiile, mă duc acasă, cît mai repede, cu toate piedicile și adversitățile", hotărî Akimov.

...În aceste clipe, nu știa că, în măruntaiele istoriei era aproape coaptă vestea care în curînd avea să zguduie lumea :

— În Rusia, absolutismul a fost răsturnat. A început noua revoluție rusă.

POSTFAȚĂ

Siberia ! O noțiune pur geografică ? Da, dacă ne mărginim la informațiile pe care ni le oferă atlasele și manualele. Nu, dacă încercăm o cuprindere globală în care geografia să se asocieze istoriei, folclorul datelor statistice, în care prezentul să continue trecutul, iar mitul să trăiască alături de real. O cuprindere care să scoată în relief personalitatea acestui pămînt. Căci neîndoielnic Siberia este marcată de o individualitate aparte, de o ținută proprie.

În viziunea multora, Siberia este un tărîm al imaginilor spectaculoase, în care proporțiile peisajului obișnuit se amplifică pînă la dimensiuni fabuloase : fluvii imense, zăpezi nesfîrșite, geruri cumplite, codri de nepătruns. În special taigaua, „această întindere de verdeață sumbră în care s-ar rătăci continentele" și care „oferă imaginației icoanele unor epoci geologice" — cum scria C. Stere în romanul său *În preajma Revoluției*, a fost subiectul a numeroase comentarii poetice. În această taiga „prinsă de vrajă", „mohorîtă", trăind „sub tirania necruțătoare a stihiilor", după expresia aceluiași scriitor român, firea și omul păreau să se fi plămădit după alte legi, supuse unui destin neobișnuit. Unui destin de luptă, de înfruntare a primejdiilor, de impunere a voinței împotriva condițiilor vitrige sau chiar dușmănoase. Zodia nesupunerii, a răzvrătirii s-a împlinit în istoria Siberiei devenită loc de surghiun pentru atîtea cugete dîrze și iubitoare de libertate — decembriștii, Cernîșevski, „Narodnaia Volia", marxiștii, Lenin... Experiența luptei revoluționare a fost continuată de cea a muncii de construcție de la Komsomolsk pe Amur pînă la BAM-ul zilelor noastre, îmbogățind biografia acestui ținut darnic în frumuseți și bogății. Aureola poetică a Siberiei îmbină legende cu faptul istoric autentic, cîntecele străvechi cu documentul lucid al zilelor de astăzi. Există o literatură despre Siberia și a Siberiei care s-a constituit din corespondența și amintirile de-

cembriștilor, din nuvelele lui Korolenko, din romanele lui Mamin-Sibiriak, din povestirile despre partizani ale lui Vsevolod Ivanov, din romanele istorice ale lui Șișkov. Nu este, poate, cazul să vorbim despre o „școală" siberiană în literatura sovietică actuală, sau despre un „roman" siberian, cum încearcă s-o facă unii critici. Dar există, incontestabil, o temă a Siberiei către care se îndreaptă atenția multor scriitori sovietici din zilele noastre, dacă n-ar fi să amintim, ca opere reprezentative, decît avîntatul poem al lui Evgheni Evtușenko *Hidrocentrala de la Bratsk*, sau tristele drame ale lui Vampilov, sau tragicul roman al lui Valentin Rasputin *Trăiește și ia aminte*.

Siberia este tema preferată, iubirea unică, mai ales pentru o serie de scriitori care aparțin prin naștere, prin tradiții de familie acestui ținut. Și în rîndul lor trebuie citat pe primul loc Gheorghi Markov. Biografia lui se identifică, am putea spune, cu istoria Siberiei din veacul nostru. Pe meleagurile ei și-a petrecut viitorul scriitor copilăria, adolescența și tinerețea. Tatăl lui Gheorghi Markov era vînător de urși și nu o dată fiul mezin, al 13-lea copil în familie, l-a însoțit în expedițiile sale. După cum nu o dată, în anii războiului, a fost trimis curier la detașamentele de partizani din regiunea Tobolsk, să ducă alimente, mesaje etc. Siberia s-a înscris ca o componentă esențială, definitorie în biografia spirituală a lui Gheorghi Markov. Scriitorul însuși mărturisea într-un interviu că „atmosfera din tinerețe, în care se formează primele impresii despre oameni, joacă un rol din cele mai de seamă" și adaugă : „Să luăm cazul meu. Am crescut în familia unui vînător de urși din Siberia. Casa părintească, pentru noi toți copiii, cînd ajungeam mai mari, erau pădurea, cărările bătătorite de vînători de-a lungul apelor sau pe costișele dealurilor. E lesne de închipuit ce caractere umane dominau în această lume, ce fel de oameni ne era dat să vedem. Vînătorul de urși este, de obicei, o personalitate plină de încredere în el însuși, o fire de cremene, un om care pășește hotărît pe drumul ce și l-a ales" *.

În biografia scriitorului, anii de pînă la cel de al doilea război mondial se identifică cu dezvoltarea istorică nouă a Siberiei, care pornește pe drumul socialismului. În 1924 Gheorghi Markov devine membru al Comsomolului și își începe activi-

* „Novîi Mir", 1981, nr. 4, p. 221.

tatea de ziarist, mai întîi în calitate de corespondent sătesc, mai apoi de jurnalist profesionist.

În diferite ziare și reviste din Siberia apar sub semnătura sa articole, eseuri, care atrag atenția cititorilor și impun pe tînărul scriitor. Debutul literar are loc în 1939, cînd Markov publică primul său roman *Familia Strogov*, într-o editură din Irkutsk. În tot timpul războiului el își continuă activitatea de ziarist în paginile diferitelor ziare militare. După terminarea războiului îl vedem revenind la literatură, publicînd nuvele, schițe, fragmente de roman, pentru ca în 1948, odată cu publicarea în întregime a romanului *Familia Strogov*, numele lui Gheorghi Markov să intre definitiv în istoria literaturii sovietice. Urmează apoi o suită de romane : *Sarea pămîntului* (1959), *Tatăl și fiul* (1964), *Siberia* (1971), completate de nuvelele *Pămîntul lui Ivan Egorîci* (1974) și *Testamentul* (1975).

Gheorghi Markov este un scriitor epic prin excelență, un narator înnăscut, care știe să povestească și pentru care o poveste este o îndeletnicire preferată, fie că e vorba de opere literare, fie că e vorba de discuții de la om la om. În același interviu mai înainte citat, vorbind despre ecranizările unora dintre operele sale și recunoscînd că acestea nu o dată „trădează" originalul, Markov declara: „Există prozatori ale căror scrieri posedă «în mod genetic» calități ce le fac apropiate de scenariile de film. Ceea ce scriu eu este numai *proză* și nimic altceva. Cînd mi-am scris operele nu am avut nici cea mai modestă intenție de a le transpune în limbajul altei arte *.

Primele romane ale lui Gheorghi Markov se înscriau într-o sferă oarecum tradițională pentru literatura rusă a secolului al XIX-lea : romanul cronică de familie, care a căpătat un nou destin estetic în literatura sovietică a anilor „30". Așa se prezintă romanul *Familia Strogov* (însuși titlul e semnificativ !), *Sarea pămîntului* sau *Tatăl și fiul*. Pornind de la sfera restrînsă a familiei, autorul a inclus în cîmpul său de observație o zonă mai amplă — lumea rurală — unde relațiile de familie aveau încă o valoare patriarhală accentuată și jucau un rol incontestabil. Lărgind astfel perspectiva socială și subsumîndu-i pe cea familială Gh. Markov și-a propus ca țel principal analiza unor destine umane, zugrăvirea evoluției eroilor săi, — oameni prinși în vîltoarea evenimentelor istorice ale Revoluției din 1917 și ale

* *Idem*, p. 232.

celor ce au urmat acestui hotar. În consecință, problema „călirii" omului, a formării sale în condițiile istorice noi a fost și pentru Gh. Markov, ca și pentru atîția dintre colegii săi de scris din acei ani, preocuparea principală. Rămînînd o istorie a „familiei Strogov" văzută în evoluția a trei generații (ca și *Întreprinderile Artamanov* a lui M. Gorki), romanul aduce totodată o amplă panoramă a transformărilor pe care le cunoaște satul siberian în ajunul și în timpul Revoluției, apropiindu-se ca temă de atîtea opere închinate procesului de colectivizare și în primul rînd de *Pămînt desțelenit*. Scriitorul alege eroi-model, eroi exemplari, cum este Matvei Strogov al cărui drum în viață are o valoare tipică pentru o întreagă categorie socială — țărănimea săracă ce-și croiește un destin nou în condițiile luptei revoluționare. Gh. Markov este mai puțin preocupat de a evoca evenimente, momente sau date istorice; principala lui atenție se îndreaptă spre caracterele umane, spre „personalitatea eroului". În aceasta vede el de altfel misiunea principală a scriitorului. „Numai o atitudine pasională și personală față de eroi, față de firea lor specifică, față de rolul lor în societate, față de capacitatea lor de a răspunde la chemările arzătoare ale realității, numai o asemenea atitudine în toate situațiile vieții noastre, ale vieții noastre creatoare poate constitui, după cum ni se pare, și valoarea și sensul existenței literaturii ca artă", spune Gh. Markov *.

Eroul preferat a lui Gh. Markov este omul de acțiune, dîrz, hotărît, om cu o conștiință de luptă dezvoltată și o mare energie. Așa sînt Matvei Strogov, Maksim Strogov, Roman Bastrikov, Alioșa Bastrikov. Critica a remarcat această înclinație subliniată pentru caracterele și tipurile evident pozitive, care se află în centrul tuturor romanelor lui Markov. Personajele negative, dimpotrivă, sînt de obicei dispuse la periferie, joacă un rol secundar. În felul acesta, dezbaterea etică pe care o aflăm în toate romanele scriitorului sovietic nu se desfășoară în spiritul unei confruntări între bine și rău, ci este purtată ca un monolog de către unul sau mai multe personaje, care își declară crezul de viață pozitiv și acționează în conformitate cu acesta.

Romanul *Siberia*, după cum însuși titlul o arată, iese din cadrul tradițional al romanului cronică de familie și se distinge de cele anterioare în creația lui Markov. Denumirea lui este semnificativă și interesantă. Ea ne îndeamnă să presupunem

---

* „Novîi Mir", 1931, nr. 4, p. 224.

încă înainte de a fi abordat romanul că eroul principal ar fi de astă dată Siberia, ținutul ca atare. Lectura ne confirmă această ipoteză. Este în această scriere o prezență permanentă resimțită a Siberiei, care depășește rolul de simplu peisaj, de cadru al acțiunii, de loc, teritoriu unde se desfășoară intriga. Cu multă sugestivitate și profundă putere de evocare a unei Siberii de acum o jumătate de veac, cu atîtea păduri virgine, cu colțișoare încă neumblate, cu tradiții și moravuri străvechi, realizează autorul, am spune „portretul" ținutului, care trăiește prin forța și bogăția sa lăuntrică. Cititorul este cucerit de farmecul ce-l emană taigaua, de fiorul ce străbate văzduhul înghețat, de înălțimile adînci ale cerului. El urmează eroii pe cărările deschise în hățișuri, prin adăposturile pierdute în desișul codrilor, pe malurile fluviilor gigantice, el înaintează uimit de splendoarea și sobrietatea unei naturi maiestuoase și pline de chemări romantice. Scriitorul își cunoaște în profunzime ținutul natal, îi simte vibrațiile, zvîcnirile, pulsul, asemenea unui îndrăgostit îi urmărește gesturile, îi admiră frumusețea, îi așteaptă chemările. El știe să scoată în relief amănuntele ce pot conferi tabloului o notă de pitoresc, de originalitate, știe să vadă unicul și irepetabilul, inefabilul și veșnicul. Pe alocuri această grijă pentru culoarea locală și pentru autenticitate, manifestată și în interesul pentru tradiție, moravuri etc. lasă impresia că ne-am afla în fața unui reportaj. Îndeosebi sînt de subliniat detaliile de ordin folcloric, obiceiurile, datinile populare, deprinderile de muncă ale locuitorilor, care toate laolaltă dau și pitoresc romanului, dar și un anume interes cognitiv-informativ, amintind de proza cu înclinație documentară a narodnicilor.

Siberia se constituie astfel în romanul lui Gheorghe Markov ca o entitate plurivalentă : simbol și fundal, peisaj și personaj. Structura operei se definește ca una dominată de acest pluralism de semnificație. Acțiunea se desfășoară sinuoasă și plină de surprize, purtînd cititorul pe meleagurile ample siberiene, o acțiune în parte cu caracter detectiv, în care participăm la urmărirea lui Ivan Akimov, sau așteptăm cu nervii încordați deznodămîntul evadării sale, sau călătorim împreună cu Katia Xenofontova dintr-o așezare siberiană în alta pentru a afla enigma dispariției neînfricatului revoluționar. Dar oricît de captivantă ar fi acțiunea, mai interesantă este galeria tipologică a romanului. Ca și în alte scrieri ale lui Gh. Markov, pe primul plan se află personajele înzestrate cu calități tipice pentru oamenii crescuți și modelați

de mîna aspră a taigalei — Gorbiakov, Fedot Fedotovici, Polia, Lukianov etc. Alături de aceștia, autorul a creat și portretele unor tineri revoluționari, precum Katia Xenofontova sau Ivan Akimov. În condițiile luptei revoluționare ilegale, căci acțiunea se petrece în ajunul anului 1917, ei învață să cunoască Siberia, s-o îndrăgească și mai ales să descopere și să îndrăgească pe oamenii minunați care o locuiesc. Galeria tipologică a romanului este completată de personajul interesant al profesorului Lihaciov, patriot al țării sale și om de știință de mare valoare, care unește cercetările sale științifice cu lupta pentru adevăr și libertate. Din păcate nu-i este dat bătrînului profesor să-și vadă împlinit idealul: va lupta pentru aceasta nepotul său, Ivan Akimov, vor lupta cei ce spiritualmente sînt descendenții săi.

Spiritul epic este profund familiar scriitorului. În epoci și momente istorice diferite a zugrăvit el destinul nou al pămîntului său natal, realizînd prin totalitatea operelor sale o epopee a Siberiei, o epopee siberiană. Și prin aceasta a înscris o contribuție de seamă în tezaurul literelor sovietice.

TATIANA NICOLESCU

Lector : NICOLAE ILIESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

Bun de tipar : 16.07.1984. Coli tipar : 16

Tipărit sub cd. 5096/1984 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Strada Mioriţei nr. 27

Lucrarea este tipărită pe hîrtie fabricată la
I. C. H. „Palas" Constanţa

Lei 14

UNIVERS